

EIROPAS CENTRĀLĀ BANKA

BANKU UZRAUDZĪBA

Norādījumi bankām par ienākumus nenesošiem kredītiem

BANKENTOEZICHT

2017. gada marts

BANKTILLSYN BANKU UZRAUDZĪBA

BANKŪ PRIEŽIŪRA NADZÓR BANKOWY

VIGILANZA BANCARIA

BANKFELÜGYELET

BANKING SUPERVISION

SUPERVISION BANCAIRE BANČNI NADZOR

MAOIRSEACHT AR BHAINCÉIREACHT NADZOR BANAKA

BANKING SUPERVISION

PANGANDUSJÄRELEVALVE

SUPERVISÃO BANCÁRIA

BANKOVNI DOHLED

БАНКОВ НАДЗОР

BANKTILLSYN

BANKENAUF SICHT

ΤΡΑΠΕΖΙΚΗ ΕΠΟΠΤΕΙΑ PANKKIVALVONTA

SUPRAVEGHERE BANCARĂ BANKOVÝ DOHLAD

SUPERVIŽJONI BANKARJA

SUPERVISIÓN BANCARIA

BANKING SUPERVISION

BANKENAUF SICHT

SUPERVISÃO BANCÁRIA

Saturs

1.	Ievads	4
1.1.	Norādījumu konteksts	4
1.2.	Norādījumu piemērošana	5
1.3.	Norādījumu tvērums	6
1.4.	Struktūra	7
2.	INK stratēģija	8
2.1.	Mērķis un pārskats	8
2.2.	Darbības vides novērtēšana	8
2.3.	INK stratēģijas izstrādāšana	12
2.4.	Darbības plāna īstenošana	16
2.5.	INK stratēģijas integrēšana	16
2.6.	Uzraudzības pārskatu sniegšana	18
3.	INK pārvaldība un darbība	19
3.1.	Mērķis un pārskats	19
3.2.	Koordinācija un lēmumu pieņemšana	19
3.3.	INK darbības modelis	20
3.4.	Kontroles sistēma	28
3.5.	INK un INK atgūšanas pasākumu monitorēšana	30
3.6.	Agriņās brīdināšanas mehānismi/kontrolsaraksti	37
3.7.	Uzraudzības pārskatu sniegšana	40
4.	Kredītnosacījumu pārskatīšana	41
4.1.	Mērķis un pārskats	41
4.2.	Kredītnosacījumu pārskatīšanas iespējas un to dzīvotspēja	41
4.3.	Droši kredītnosacījumu pārskatīšanas procesi	47
4.4.	Finansiālo iespēju novērtējums	48

4.5.	Uzraudzības vajadzībām sniedzamie pārskati un informācijas publiskošana	49
5.	INK atzīšana	51
5.1.	Mērķis un pārskats	51
5.2.	INRD definīcijas piemērošana	53
5.3.	INRD un kredītnosacījumu pārskatīšanas sakarība	58
5.4.	Ienākumus nenesoša riska darījuma definēšanas papildu aspekti	64
5.5.	Saikne starp regulatīvo un grāmatvedības definīciju	66
5.6.	Uzraudzības pārskati un informācijas publiskošana	69
6.	INK vērtības samazināšanās novērtēšana un norakstīšana	70
6.1.	Mērķis un pārskats	70
6.2.	Individuāla uzkrājumu novērtēšana	72
6.3.	Kolektīvās uzkrājumu aplēses	79
6.4.	Citi INK vērtības samazinājuma novērtēšanas aspekti	83
6.5.	INK norakstīšana	84
6.6.	Uzkrājumu veidošanas un norakstīšanas savlaicīgums	86
6.7.	Uzkrājumu veidošanas un norakstīšanas procedūras	87
6.8.	Uzraudzības pārskati un informācijas publiskošana	90
7.	Nekustamo īpašumu nodrošinājuma vērtēšana	91
7.1.	Mērķis un pārskats	91
7.2.	Pārvaldība, procedūras un kontroles mehānismi	92
7.3.	Vērtēšanas biežums	95
7.4.	Vērtēšanas metodoloģija	96
7.5.	Pārņemto aktīvu novērtēšana	101
7.6.	Uzraudzības pārskati un informācijas publiskošana	102
1.	pielikums. Terminu skaidrojums	103
2.	pielikums. Privātpersonu un MVU INK segmentācijas piemērs	106
3.	pielikums. INK monitoringa raksturlielumu robežvērtības	109

4. pielikums. Agrīnās brīdināšanas rādītāju piemēri	111
5. pielikums. Vienota politika saistībā ar INK	113
6. pielikums. Privāto un korporatīvo kredītņēmēju finansiālo iespēju novērtējums	120
7. pielikums. Kopsavilkums par uzraudzības pārskatiem un informācijas atklāšanu par INK	125
8. pielikums. INK risku nodošana	136

1. Ievads

1.1. Norādījumu konteksts

Vairākas euro zonas dalībvalstu bankas pašlaik saskaras ar augstu ienākumus nenesošo kredītu (INK) līmeni, kā parādīts 1. attēlā.

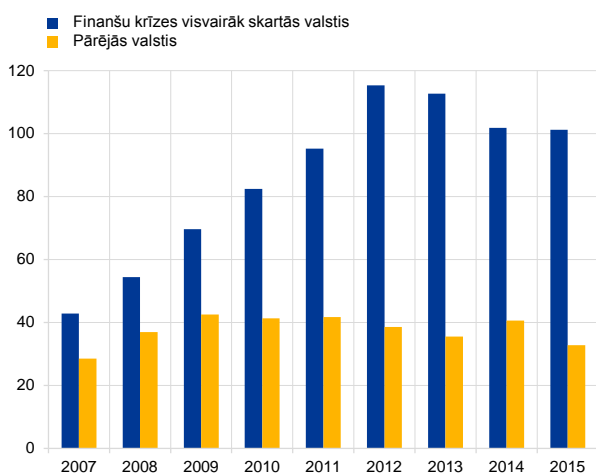
Pastāv plaša vienprātība, ka augsts INK līmenis gala rezultātā negatīvi ietekmē banku veikto tautsaimniecības kreditēšanu¹, radot bankām ar augstu INK līmeni bilances, peļņitspējas un kapitāla ierobežojumus.

1. attēls

Teksasas rādītāja (*Texas ratio*) un nedrošo kredītu rādītāja dinamika euro zonā

Euro zonas nozīmīgu banku grupu ienākumus nenesošo kredītu apjoma attiecība pret materiālo pamata kapitālu un kredītu zaudējumu rezervēm

(2007–2015; %, mediānas vērtības)

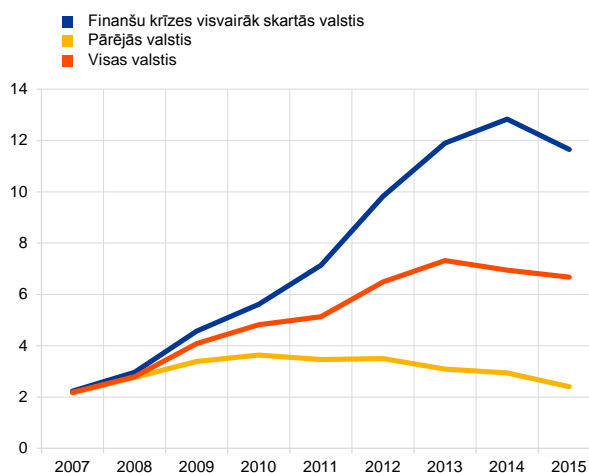

Avots: SNL Financial.

Piezīmes. Pamatojas uz publiski pieejamiem datiem par nozīmīgu banku grupu izlasi. Finanšu krīzes visvairāk skartās valstis ir Kipra, Grieķija, Īrija, Itālija, Portugāle, Slovēnija un Spānija.

Euro zonas nozīmīgu banku grupu nedrošo kredītu rādītājs

(2007–2015; kredītu īpatsvars, mediānas vērtības)

Avots: SNL Financial.

Piezīmes. Pamatojas uz publiski pieejamiem datiem par 55 nozīmīgu banku grupu izlasi. Krīzes visvairāk skartās valstis ir Kipra, Grieķija, Īrija, Itālija, Portugāle, Slovēnija un Spānija.

Pārdomāta un ilgtspējīga INK atlikuma samazināšana banku bilancēs labvēlīgi ietekmē tautsaimniecību gan no mikroprudenciālā, gan makroprudenciālā viedokļa. Vienlaikus tiek atzīts, ka tautsaimniecības atveseļošanās arī ir svarīgs faktors IKP apjoma mazināšanā.

Viena no galvenajām Eiropas Centrālās bankas (ECB) banku uzraudzības prioritātēm ir aktīvu kvalitātes problēmu risināšana. ECB uzmanības centrā šis jautājums nonāca, sākot ar 2014. gada visaptverošo novērtējumu, kuru veidoja divi galvenie pīlāri – aktīvu kvalitātes pārbaude un stresa tests. Pēc visaptverošā

¹ Sk. ECB un citu starptautisku pētījumu, piemēram, Starptautiskā Valūtas fonda diskusiju materiālu *Strategy for Resolving Europe's Problem Loans* ("Problemātisko kredītu samazināšanas stratēģija Eiropā").

novērtējuma ECB banku uzraudzības jomā turpināja veikt arvien intensīvāku uzraudzības darbu saistībā ar INK. Pastāvīgās uzraudzības pasākumu kontekstā kopējās uzraudzības komandas (KUK) novērojušas banku dažādo pieeju INK identificēšanai, novērtēšanai, vadībai un norakstīšanai. Šajā sakarā 2015. gada jūlijā ECB Uzraudzības valde uzdeva ienākumus nenesošo kredītu jautājumu augsta līmeņa grupai (kuru veido ECB un valstu kompetento iestāžu darbinieki) izstrādāt konsekventu pieeju INK uzraudzībai.

Turklāt ECB banku uzraudzības jomā savās uzraudzības prioritātēs kā galvenos riskus, kuriem pakļautas euro zonas bankas, min kredītrisku un augstu ienākumus nenesošo kredītu līmeni.

Augsta līmeņa grupas darbības ietvaros ECB banku uzraudzības darbinieki identificējuši vairākus labākās prakses piemērus, kurus tie uzskata par lietderīgu izklāstīt šajā publisko norādījumu dokumentā. Paredzēts, ka šī prakse turpmāk veidos pamatu tam, kas ECB banku uzraudzības jomā tiek sagaidīts no bankām.

Norādījumi ietver galvenokārt kvalitatīvos elementus. Norādījumu tvērumu paredzēts papildināt, balstoties uz pastāvīgu ar INK saistīto norišu monitoringu. Kā nākamo pasākumu šajā sakarā ECB plāno pievērst lielāku uzmanību tam, lai uzlabotos uzkrājumu veidošanas un norakstīšanas savlaicīgums.

Kaut arī zināms, ka ar ienākumus nenesošo kredītu saistīto problēmu risināšanai būs nepieciešams zināms laiks un vidēja termiņa perspektīva, izstrādātie principi kalpos arī kā pamatprincipi banku uzraudzības novērtējumam šajā jomā. Pastāvīgās uzraudzības ietvaros KUK strādās ar bankām, lai īstenotu šos norādījumus. No bankām tiek sagaidīts, ka tās piemēros norādījumus, ievērojot proporcionalitāti un pienācīgu steidzamības pakāpi atbilstoši ar INK saistīto problēmu apmēram un nopietnībai.

1.2. Norādījumu piemērošana

Norādījumi adresēti kredītiestādēm Regulas (ES) 575/2013 (CRR) 4. panta 1. punkta izpratnē² (turpmāk tekstā – bankas). Norādījumi vispārēji piemērojami visām Vienotā uzraudzības mehānisma (VUM) ietvaros tiešā veidā uzraudzītajām nozīmīgajām iestādēm (NI), t.sk. to starptautiskajām meitassabiedrībām. Taču ir spēkā proporcionalitātes un būtiskuma princips. Tādējādi atsevišķas šā dokumenta daļas, proti, 2. un 3. sadaļa par INK stratēģiju, pārvaldību un darbību, var lielākā mērā attiekties uz bankām ar augstu INK līmeni (augsta INK līmeņa bankām), kurām jārisina šī ārkārtas situācija. Taču arī nozīmīgajām iestādēm ar relatīvi zemu kopējo INK līmeni tomēr varētu būt noderīgi piemērot atsevišķas šo nodaļu daļas, piemēram, attiecībā uz portfeļiem ar augstu INK līmeni. 4., 5., 6. un 7. nodaļa uzskatāma par piemērojamu visām nozīmīgajām iestādēm.

² Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 26. jūnija Regula (ES) Nr. 575/2013 par prudenciālajām prasībām attiecībā uz kredītiestādēm un ieguldījumu brokeru sabiedrībām, un ar ko groza Regulu (ES) Nr. 648/2012 (OV L 176, 27.06.2013., 1. lpp.).

Šo norādījumu izpratnē ECB banku uzraudzības jomā kā bankas ar augstu INK līmeni tiek definētas bankas, kuru INK līmenis ir ievērojami augstāks par ES vidējo līmeni.³ Tomēr šī definīcija ir ļoti vienkāršota, un arī bankas, kuras tai neatbilst, tomēr var gūt labumu, pēc savas iniciatīvas vai pēc uzraudzības iestādes pieprasījuma pilnībā piemērojot šo norādījumu saturu, īpaši ievērojamo INK iepilnību, augsta atvieglojumu vai pārņemto aktīvu līmeņa, zema uzkrājumu seguma vai augsta Teksasas rādītāja⁴ gadījumā.

INK norādījumi pagaidām nav saistoši. Taču pēc uzraudzības darbinieku pieprasījuma bankām jāizskaidro un jāpamato jebkādas novirzes. Šos norādījumus ņem vērā VUM regulārajā uzraudzības pārbaudes un novērtēšanas procesā un neatbilstību rezultātā var tikt noteikti uzraudzības pasākumi.

Norādījumu mērķis nav aizstāt vai mainīt piemērojamās regulatīvās vai grāmatvedības prasības vai spēkā esošajās ES regulās vai direktīvās, nacionālajos aktos, ar kuriem tās ieviestas, vai līdzvērtīgos tiesību aktos ietvertos noteikumus, vai Eiropas Banku iestādes (EBI) izdotās vadlīnijas. Norādījumi ir uzraudzības instruments, kura mērķis ir izskaidrot, ko uzraugi sagaida no bankām saistībā ar INK identificēšanu, vadību, novērtēšanu un norakstīšanu jomās, kuras neaptver vai detalizēti neaplūko esošās regulas, direktīvas vai norādījumi. Ja attiecīgo tēmu aptver saistoši tiesību akti, grāmatvedības noteikumi un valsts tiesību akti, bankām jānodrošina atbilstība to prasībām. Tiek sagaidīts arī, ka saistībā ar šiem norādījumiem bankas nepalielinās jau esošās atšķirības starp regulatīvo un grāmatvedības izpratni, bet tieši pretēji – bankām būtisku atšķirību gadījumā iespēju robežās jāveicina savlaicīga regulatīvās un grāmatvedības izpratnes saskaņošana.

Norādījumu piemērošanai jāuzsākas no publicēšanas datuma. Taču nozīmīgās iestādes var novērst konstatētās nepilnības vēlāk, pamatojoties uz atbilstošiem rīcības plāniem ar noteiktu termiņu, kuri saskaņoti ar attiecīgajām KUK. Lai nodrošinātu konsekvensi un salīdzināmību, sagaidāmā uzlabotā informācija par INK jāsāk sniegt, sākot ar 2018. gada atsauces datumiem.

1.3. Norādījumu tvērumš

Norādījumos tiek izmantots apzīmējums "INK". Taču tehniski norādījumi attiecas uz visiem ienākumus nenesošajiem riska darījumiem (INRD) saskaņā ar EBI definīciju⁵, kā arī pārņemtajiem aktīviem, un tajos aplūkoti arī ienākumus nesošie riska darījumi ar paaugstinātu risku kļūst par INRD, piemēram, kontrolsarakstā ietvertie riska darījumi un ienākumus nesošie pārskatītie riska darījumi. Norādījumos paralēli lietoti jēdzieni INK un INRD.

³ Noderīgs palīglīdzeklis ES vidējo INK rādītāju un uzkrājumu līmeņa noteikšanai ir Eiropas Banku iestādes (EBI) reizi ceturksnī publicētais [risku panelis](#).

⁴ Dažādu šajos norādījumos izmantoto jēdzienu definīcijas atrodamas 1. pielikuma terminu skaidrojumā.

⁵ Sīkāku informāciju sk. 5. nodaļā.

1.4. Struktūra

Dokumenta struktūra atbilst INK vadības dzīves ciklam. Vispirms 2. nodaļā aprakstīta INK stratēģija, ko uzraugi sagaida no bankām. Tā cieši saistīta ar 3. nodaļā aplūkoto INK pārvaldību un darbību. Tālāk norādījumu 4. nodaļā aplūkoti svarīgi aspekti attiecībā uz atvieglojumu piešķiršanu, savukārt 5. nodaļā – uz INK atzīšanu. Kvalitatīvi norādījumi par INK uzkrājumu veidošanu un norakstīšanu sniegti 6. nodaļā, savukārt 7. nodaļā aplūkota nodrošinājuma vērtēšana.

2. INK stratēģija

2.1. Mērķis un pārskats

INK stratēģija nosaka bankām ar augstu INK līmeni stratēģiskos mērķus attiecībā uz INK līmeņa samazināšanu reāli izpildāmā, bet pietiekami vērienīgā laika periodā (INK samazināšanas mērķi). Tajā jāizklāsta bankas pieeja un mērķi saistībā ar efektīvu vadību (t.i., maksimālu kredītu atgūšanu) un INK apjoma samazināšanu skaidrā, efektīvā un reāli sasniedzamā veidā attiecībā uz katru attiecīgo portfeli.

Turpmāk minētie pasākumi uzskatāmi par INK stratēģijas izveidošanas un īstenošanas galvenajiem elementiem.

1. Darbības vides novērtēšana, t.sk. iekšējās INK iespējas, ārējie apstākļi, kas ietekmē INK atgūšanu, un ietekme uz kapitālu (sk. 2.2. sadaļu).
2. INK stratēģijas izstrāde, t.sk. nosakot mērķus attiecībā uz darbības spēju uzlabošanu (kvalitatīvie mērķi) un plānoto INK samazinājumu (kvantitatīvie mērķi) īstermiņā, vidējā termiņā un ilgtermiņā (sk. 2.3. sadaļu).
3. Darbības plāna īstenošana, t.sk. jebkādas izmaiņas, kuras nepieciešamas bankas organizatoriskajā struktūrā (sk. 2.4. sadaļu).
4. INK stratēģijas pilnīga iekļaušana bankas vadības procesos, ietverot arī regulāru pārskatīšanu un neatkarīgu monitoringu (sk. 2.5. sadaļu).

Ar INK stratēģiju saistītie pārvaldības aspekti galvenokārt aplūkoti 3. nodaļā.

2.2. Darbības vides novērtēšana

Izpratne par iekšējās un ārējās darbības vides vispārējo kontekstu ir vitāli svarīga vērienīgas, bet tajā pat laikā reāli izpildāmas INK stratēģijas izstrādē.

Mērķim atbilstošas INK stratēģijas formulēšanas un īstenošanas pirmajā posmā bankām jānovērtē šādi elementi.

1. Iekšējās iespējas īstenot efektīvu vadību, proti, noteiktā laika posmā panākt maksimālu līdzekļu atgūšanu un samazināt INK apjomu.
2. Ārējie apstākļi un darbības vide.
3. INK stratēģijas ietekme uz kapitālu.

2.2.1. Iekšējās iespējas/pašnovērtējums

Pastāv vairāki nozīmīgi iekšējie aspekti, kas ietekmē bankas vajadzību un spēju optimizēt INK vadību un tādējādi samazināt INK un pārņemto aktīvu (atbilstošos gadījumos) apjomu. Jāveic visaptverošs un reālistisks pašnovērtējums, lai noteiktu situācijas nopietnību un iekšēji veicamos pasākumus tās risināšanai.

Bankai nepieciešams pilnībā izprast un izpētīt šādas jomas.

- INK problēmas mērogs un noteicošie faktori:
 - INK portfeļu lielums un attīstība atbilstošā detalizācijas pakāpē, kam nepieciešama atbilstoša portfeļu segmentācija, kā izklāstīts 3. nodaļā;
 - INK ieplūdes un aizplūdes noteicošie faktori (atbilstošos gadījumos portfeļu dalījumā);
 - citas iespējamās korelācijas un cēloņsakarības.
- Iepriekš veikto INK pasākumu rezultāti:
 - Īstenoto pasākumu (t.sk. atvieglojumu piešķiršanas pasākumu) veidi un būtība;
 - cik sekmīga bijusi šo pasākumu un ar tiem saistīto noteicošo faktoru īstenošana, t.sk. atvieglojumu piešķiršanas pieejas efektivitāte.
- Darbības spējas (procesi, instrumenti, datu kvalitāte, IT/automatizācija, darbinieki/kompetence, lēmumu pieņemšana, iekšējā politika un jebkādas citas stratēģijas īstenošanai svarīgas jomas), kas ļauj izpildīt dažādos procesā iesaistītos posmus, t.sk.:
 - agrīnā brīdināšana un INK konstatēšana/atzišana;
 - atvieglojumu piešķiršana;
 - uzkrājumu veidošana;
 - nodrošinājuma vērtēšana;
 - atgūšana/tiesvedība/pārņemšana;
 - pārņemto aktīvu vadība (atbilstošos gadījumos);
 - INK pārskati un monitorings un atgūšanas risinājumu efektivitāte u.c.

Bankām jāveic pilnīgs pašnovērtējums par katru procesā ietvertu posmu (t.sk. iepriekš minētajiem), lai noteiktu stiprās puses, būtiskās nepilnības un jebkādas jomas, kurās nepieciešami uzlabojumi, lai varētu sasniegt INK samazināšanas mērķus. Ar pēc tam sagatavoto iekšējo ziņojumu jāiepazīstina vadības struktūra un uzraudzības komandas.

Bankām vismaz reizi gadā vajadzētu atkārtoti veikt pašnovērtējumu vai aktualizēt tā būtiskus aspektus, kā arī nepieciešamības gadījumā regulāri lūgt neatkarīgu ekspertu viedokli par šiem aspektiem.

2.2.2. Ārējie apstākļi un darbības vide

Izpratne par pašreizējiem un iespējamajiem turpmākiem ārējās darbības apstākļiem/vidi ir būtiska, izstrādājot INK stratēģiju un nosakot ar to saistītos INK samazināšanas mērķus. Bankām stingri jāseko visām saistītajām norisēm, kuras pēc vajadzības jāatspoguļo, aktualizējot INK stratēģiju. Nosakot stratēģiju, bankām jāņem vērā tālāk sniegtais ārējo faktoru uzskaitījums. To nevajadzētu uzskatīt par pilnīgu, jo citi faktori, kuri turpmāk nav minēti, var būt nozīmīgi atsevišķās valstīs vai apstākļos.

Makroekonomiskie apstākļi

Makroekonomiskiem apstākļiem ir izšķiroša nozīme INK stratēģijas noteikšanā, un tos vislabāk iekļaut dinamiskā veidā. Tas ietver arī nekustamā īpašuma tirgus⁶ un tā konkrēto atbilstošo apakšsegmentu dinamiku. Bankām, kuru INK portfeļiem raksturīga konkrēta sektora (piemēram, kuģniecības vai lauksaimniecības) koncentrācija, jāveic visaptveroša un pastāvīga šā sektora dinamikas analīze, kas jāizmanto INK stratēģijā.

Ar INK saistītā riska samazināšanu var panākt un uz to vajadzētu tiekties pat mazāk labvēlīgos makroekonomiskajos apstākļos.⁷

Tirgus gaidas

Novērtējot ārējo ieinteresēto pušu (t.sk. reitingu aģentūru, tirgus analītiķu, pētnieku un klientu, u.c.) gaidas attiecībā uz pieļaujamo INK līmeni un segumu, iespējams noteikt, cik lielā mērā un cik ātri bankām ar augstu INK līmeni jāsamazina INK portfeļi. Šīs ieinteresētās puses bieži izmanto nacionālos vai starptautiskos etalonus un salīdzinošo novērtēšanu.

INK ieguldītāju pieprasījums

Vietējā un starptautiskā INK tirgus tendences un dinamika attiecībā uz portfeļu pārdošanu palīdzēs bankām pieņemt pamatotus stratēģiskos lēmumus par portfeļu pārdošanas varbūtības un iespējamo cenu prognozēm. Taču cenu galvenokārt nosaka ieguldītāji, izvērtējot katru gadījumu atsevišķi. Viens no cenu noteicošajiem

⁶ Izņemot gadījumus, kad riska darījumi, kas nodrošināti ar nekustamo īpašumu, nav nozīmīgi attiecībā uz INK portfeļiem.

⁷ Tālāk šajā nodaļā kā piemērs aplūkota Grieķijas nozīmīgo iestāžu piemērotā mērķrādītāju sistēma.

faktoriem ir tas, cik kvalitatīva ir dokumentācija un riska darījumu dati, kurus bankas var sniegt attiecībā uz INK portfeļiem.

INK apkalpošana

Vēl viens faktors, kas var ietekmēt INK stratēģiju, ir tas, cik attīstīta ir INK apkalpošanas nozare. Specializētie pakalpojumu sniedzēji var ievērojami samazināt INK uzturēšanas un atgūšanas izmaksas. Taču bankām atbilstoši jākoordinē un jāpārvalda šādi pakalpojumu līgumi.

Normatīvais, juridiskais un tiesiskais regulējums

Nacionālie, kā arī Eiropas un starptautiskie normatīvie, juridiskie un tiesiskie regulējumi ietekmē banku INK stratēģiju un to spēju samazināt INK līmeni. Piemēram, juridiski vai tiesiski šķēršļi nodrošinājuma tiesību īstenošanai ietekmē bankas spēju uzsākt tiesvedību pret kredītņēmējiem vai kā parāda atmaksu saņemt aktīvus, un tie ietekmē arī nodrošinājuma realizēšanas izmaksas aplēsēs par uzkrājumiem nedrošiem kredītiem. Tāpēc bankām nepieciešams labi izprast ar INK atgūšanu saistītās tiesvedības īpatnības saistībā ar dažādām aktīvu klasēm un dažādām jurisdikcijām, kurās tās darbojas un kurās INK līmenis ir augsts. Konkrētāk, tām nepieciešams novērtēt šāda tiesvedības procesa vidējo ilgumu, vidējos finanšu rezultātus, dažādo riska darījumu veidu hierarhiju un ar to saistīto ietekmi uz rezultātu (piemēram, attiecībā uz nodrošinātiem un nenodrošinātiem riska darījumiem), nodrošinājuma vai garantijas veidu vai hierarhijas ietekmi uz rezultātu (piemēram, saistībā ar otrās vai trešās kārtas prasījuma tiesībām un personīgajām garantijām), ar patērētāju aizsardzību saistīto jautājumu ietekmi uz tiesas lēmumiem (īpaši privātpersonu hipotēku riska darījumu gadījumā) un tiesvedības vidējās kopējās izmaksas. Turklāt jāņem vērā arī patērētāju aizsardzības tiesiskā vide, jo arī tai ir nozīme komunikācijā un sadarbībā ar klientiem.

Nodokļu ietekme

Arī valsts nodokļu sistēmas saistība ar uzkrājumiem un INK norakstīšanu ietekmē INK stratēģiju.

2.2.3. INK stratēģijas saikne ar kapitālu

Kapitāla līmenis un tā paredzamās tendences ir būtiski faktori, kas jāņem vērā, novērtējot bankām pieejamo INK samazināšanas pasākumu apmēru. Bankām jāspēj dinamiski modelēt, kā dažādo elementu ietekme uz kapitāla līmeni iespaidos INK stratēģiju, vislabāk ņemot vērā dažādus ekonomikas scenārijus. Šī ietekme jāaplūko arī saistībā ar pieņemamā riska līmeņa regulējumu (*risk appetite framework*; RAF),

kā arī iekšējā kapitāla pietiekamības novērtēšanas procesu (*internal capital adequacy assessment process*; ICAAP).

Ja kapitāla rezerves ir nelielas un peļņit spēja zema, bankām ar augstu INK līmeni jāiekļauj savā kapitāla plānošanā piemērotas darbības, kas veicinātu bilanču ilgtspējīgu attīrīšanu no INK.

2.3. INK stratēģijas izstrādāšana

INK stratēģijai jāietver vismaz kvantitatīvi INK mērķi ar noteiktu termiņu, kurus papildina atbilstošs visaptverošs darbības plāns. Tam jābūt balstītam uz pašnovērtējumu un INK stratēģijas īstenošanas iespēju analīzi. INK stratēģija, t.sk. darbības plāns, jāapstiprina vadības struktūrai, un to vajadzētu pārskatīt vismaz reizi gadā.

2.3.1. Stratēģijas īstenošanas iespējas

Pamatojoties uz iepriekš minēto novērtējumu, bankām jāpārskata pieejamais INK stratēģijas īstenošanas iespēju klāsts un to finansiālā ietekme. Īstenošanas iespēju piemēri (nav savstarpēji izslēdzoši).

- Turēšanas/atvieglojumu piešķiršanas stratēģija. Turēšanas stratēģijas iespēja cieši saistīta ar darbības modeli, atvieglojumu piešķiršanas un kredītņēmēju novērtēšanas pieredzi, INK vadības spējām, apkalpošanas ārpakalpojumu izmantošanu un norakstīšanas politiku.
- Aktīva portfeļu samazināšana. To var panākt, pārdodot un/vai norakstot ar uzkrājumiem segtos INK riska darījumus, kuri uzskatāmi par neatgūstamiem. Šī iespēja cieši saistīta ar atbilstošiem uzkrājumiem, nodrošinājuma novērtējumu, kvalitatīviem datiem par riska darījumiem un INK ieguldītāju pieprasījumu.
- Riska darījuma veida pārmaiņas. Pie tām pieder pārņemšana, parāda apmaiņa pret kapitālu, parāda apmaiņa pret aktīviem vai nodrošinājuma aizvietošana.
- Juridiskās iespējas. Tās ietver maksātnespējas procedūras vai ārpusstiesas risinājumus.

Bankām jānodrošina, lai to INK stratēģija ietvertu nevis tikai vienu stratēģisko iespēju, bet gan stratēģiju/iespēju kombinācijas, kas ļautu vislabāk sasniegt mērķus īstermiņā, vidējā termiņā un ilgtermiņā, un jāizpēta, kuras opcijas ir piemērotas atsevišķiem portfeļiem vai segmentiem (sk. 3.3.2. sadaļu par portfeļu segmentāciju) un dažādos apstākļos.

Bankām arī jāidentificē vidēja termiņa un ilgtermiņa stratēģiju iespējas INK samazināšanai, kuras var nebūt iespējams īstenot uzreiz, piemēram, ja attiecīgajā brīdī nav INK ieguldītāju pieprasījuma, tas var mainīties vidējā termiņā vai ilgtermiņā. Darbības plāniem vajadzētu paredzēt šādas izmaiņas, piemēram, nepieciešamību

uzlabot INK riska darījumu datu kvalitāti, lai sagatavotos ieguldītāju darījumiem nākotnē.

Ja bankas secina, ka iepriekš minētās īstenošanas iespējas atsevišķiem portfeļiem, segmentiem vai individuāliem riska darījumiem nenodrošina efektīvu INK samazināšanu vidējā termiņā vai ilgtermiņā, tas skaidri jāatspoguļo atbilstošā un savlaicīgā uzkrājumu veidošanas pieejā. Bankām savlaicīgi jānoraksta kredīti, kuri uzskatāmi par neatgūstamiem.

Visbeidzot, ir atzīts, ka INK risku nodošana un vērtspapīrošanas darījumi var sniegt bankām priekšrocības no finansējuma, likviditātes vadības, specializācijas un efektivitātes viedokļa. Taču parasti šie procesi ir sarežģīti un tie jāveic piesardzīgi. Tādējādi no iestādēm, kuras vēlas veikt šādus darījumus, tiek sagaidīts, ka tās veic stingru riska analīzi un ievieš atbilstošus riska kontroles procesus⁸ (sīkāku informāciju sk. 8. pielikumā).

2.3.2. Mērķi

Pirms īstermiņa un vidēji ilga termiņa mērķu noteikšanas bankām jābūt skaidrai izpratnei par to, kādi INK līmeņi ir atbilstoši ilgtermiņā, gan kopumā, gan arī portfeļu līmenī. Ir atzīts, ka pastāv liela nenoteiktība attiecībā uz šo ilgtermiņa mērķu sasniegšanai nepieciešamo laika periodu, taču tie ir būtisks faktors, kas jāņem vērā, nosakot atbilstošus īstermiņa un vidēja termiņa mērķus. Bankām, kas darbojas saspringtos makroekonomiskos apstākļos, jāpievērš uzmanība arī starptautiskiem vai vēsturiskiem salīdzinošajiem rādītājiem, lai noteiktu racionālus ilgtermiņa INK līmeņus.⁹

Bankām ar augstu INK līmeni jāietver savā INK stratēģijā vismaz skaidri noteikti kvantitatīvi mērķi (atbilstošos gadījumos ietverot pārņemtos aktīvus), kuri jāapstiprina vadības struktūrai. Šo mērķu kombinācijai jābūt vērstai uz konkrētu INK riska darījumu samazinājumu gan bruto, gan neto izteiksmē (atņemot uzkrājumus) vismaz vidējā termiņā. Lai gan sagaidāmajām makroekonomisko apstākļu pārmaiņām var būt nozīme mērķa līmeņu noteikšanā (ja tās balstās uz drošām ārējām prognozēm), tām nevajadzētu būt vienīgajam faktoram, nosakot INK samazināšanas mērķus.

Mērķi jānosaka atbilstoši vismaz šādām dimensijām:

- laika periodu dalījumā, proti, īstermiņa (orientējoši 1 gads), vidēja termiņa (orientējoši 3 gadi) un, ja iespējams, ilgtermiņa;
- galveno portfeļu dalījumā (piemēram, privātpersonām izsniegtie hipotekārie kredīti, privātpersonām izsniegtie patēriņa kredīti, kredīti mazajiem uzņēmumiem un profesionālai darbībai, uzņēmumu kredīti MVU, kredīti lielajiem uzņēmumiem, kredīti komerciālajiem īpašumiem);

⁸ Atbilstoši CRD 82. panta 1. punktā noteiktajām prasībām attiecībā uz vērtspapīrošanu.

⁹ Attiecībā uz īstermiņa un vidēja termiņa mērķiem starptautiskie salīdzinošie rādītāji ir mazāk būtiski.

- plānotā samazinājuma sasniegšanai izvēlēto īstenošanas iespēju dalījumā, piemēram, naudas līdzekļu atgūšana, izmantojot turēšanas stratēģiju, nodrošinājuma atsavināšana, atgūšana tiesvedības procesa ceļā, ieņēmumi no INK pārdošanas vai norakstīšanas.

Bankām ar augstu INK līmeni INK mērķos jāiekļauj vismaz plānotais absolūtais vai procentuālais INK riska darījumu samazinājums gan bruto, gan neto (atņemot uzkrājumus), ne tikai kopumā, bet arī galvenajiem INK portfeļiem. Būtisku pārņemto aktīvu¹⁰ gadījumā jānosaka speciāla pārņemto aktīvu stratēģija, vai INK stratēģijā jāietver vismaz mērķi attiecībā uz pārņemto aktīvu samazināšanu. Ir atzīts, ka INRD samazināšanās var radīt pārņemto aktīvu apjoma īstermiņa palielināšanos līdz šo aktīvu pārdošanai. Taču šim laika posmam jābūt skaidri ierobežotam, jo pārņemšanas mērķis ir attiecīgo aktīvu savlaicīga pārdošana. Par to, ko uzraugi sagaida no bankām saistībā ar vērtēšanu un pieeju pārņemtajiem aktīviem, runāts 7.5. sadaļā. Tas jāatspoguļo INK stratēģijā.

Aprakstītajiem mērķiem jābūt saskaņotiem ar detalizētākiem operacionālajiem mērķiem. Nepieciešamības gadījumā jebkuru no 3.5.3. sadaļā sīkāk aplūkotajiem monitoringa rādītājiem var īstenot kā papildu mērķi, piemēram, saistībā ar INK plūsmām, segumu, naudas līdzekļu atgūšanu, piešķirto atvieglojumu kvalitāti (piemēram, atkārtotas saistību neizpildes rādītāji) tiesvedības statusu vai dzīvotnespējīgu (denonsētu) riska darījumu identificēšanu. Jānodrošina, lai šādi papildu INK mērķi būtu atbilstošā mērā vērsti uz augsta riska darījumiem, piemēram, tiesas procesiem vai ilgstoši kavētiem maksājumiem.

1. tabulā sniegtajā piemērā redzami vispārēji kvantitatīvi mērķi, kurus 2016. gadā īstenojušas nozīmīgās iestādes Grieķijā. Sākotnēji mērķi pirmajam gadam tika noteikti visiem galvenajiem portfeļiem ceturkšņa griezumā. Katru no šiem vispārējiem mērķiem papildināja arī detalizētāku monitoringa posteņu standarta kopums, piemēram, INRD rādītājs un seguma rādītājs (1. mērķim) vai iekasēto summu avoti (3. mērķim).

¹⁰ Piemēram, ja pārņemto aktīvu attiecība pret kopējo kredītu apjomu, kam pieskaitīti pārņemtie aktīvi, ievērojami pārsniedz ES banku, kuras var pārņemt aktīvus, vidējo rādītāju.

1. piemērs

Piemērs – vispārēji INK mērķi, kurus 2016. gadā īstenoja Grieķijas nozīmīgās iestādes

Uz rezultātiem vērsti operacionālie mērķi

1. INRD apjoms (bruto)
2. INK apjoms (bruto)
3. Atgūtie INRD līdzekļi (iekasētās summas, likvidācija un pārdošana) / vidējais INK kopapjoms

Uz ilgspējīgiem risinājumiem vērsti operacionālais mērķis

4. Kredīti ar ilgtermiņa modifikācijām / INRD plus ienākumus nesošī pārskatīti riska darījumi ar ilgtermiņa modifikācijām

Uz darbību vērsti operacionālie mērķi

5. INRD>720 kavējuma dienas; nedenonsēti / (INRD >720 kavējuma dienas; nedenonsēti + denonsētie)
6. Denonsētie kredīti, attiecībā uz kuriem uzsākta tiesvedība / denonsēto kredītu kopapjoms
7. Aktīvie MVU¹¹ ar INRD, kuriem pēdējos 12 mēnešos veikta dzīvotspējas analīze / aktīvie MVU ar INRD
8. Kolektīvie kredītņēmēji¹² – MVU un uzņēmumi – ar INRD, kuriem īstenoti kolektīvi restrukturizācijas risinājumi.
9. Uzņēmumi ar INRD, kuriem banka(-as) pārstrukturēšanas plāna īstenošanai piesaistījusi(-as) speciālistu

Domājams, ka bankas, kuras pirmo reizi īsteno INK stratēģijas procesu, īstermiņā pievērsīs lielāku uzmanību kvalitatīvajiem mērķiem. Tā mērķis ir novērst pašnovērtējuma procesā konstatētos trūkumus un tādējādi izveidot efektīvu un savlaicīgu INK vadības sistēmu, kas ļautu veiksmīgi īstenot apstiprinātos vidēja termiņa un ilgtermiņa kvantitatīvos INK mērķus.

2.3.3. Darbības plāns

Bankai ar augstu INK līmeni līdztekus INK stratēģijai jāizstrādā darbības plāns, kuru arī apstiprina vadības struktūra. Darbības plānā skaidri jādefinē tas, kā banka no operacionālā viedokļa plāno īstenot savu INK stratēģiju vismaz 1–3 gadu ilgā periodā (atkarībā no nepieciešamo operatīvo pasākumu veida).

INK darbības plānā jāietver vismaz:

- skaidri noteiktā termiņā izpildāmi mērķi;
- segmentētu portfeļu līmenī veicamie pasākumi;
- pārvaldības kārtība, t.sk. pienākumi un ziņošanas mehānismi attiecībā uz noteiktiem pasākumiem un rezultātiem;
- kvalitātes standarti sekmīgu rezultātu nodrošināšanai;
- personāls un resursu prasības;
- nepieciešamo tehniskās infrastruktūras uzlabojumu plāns;

¹¹ Sabiedrību/uzņēmumu uzskata par aktīvu, ja tas nav "dīkstāves stāvoklī". Jēdziens "uzņēmums dīkstāves stāvoklī" balstās uz Grieķijas likumdošanu un attiecas uz uzņēmumiem, kuri atsauces periodā nav veikuši nekādu darbību.

¹² "Kolektīvie" kredītņēmēji ir kredītņēmēji, kuriem ir riska darījumi vairāk nekā vienā bankā.

- detalizētas un konsolidētas budžeta prasības INK stratēģijas īstenošanai;
- plānotā sadarbība un komunikācija ar iekšējām un ārējām ieinteresētajām pusēm (piemēram, saistībā ar pārdošanu, apkalpošanu, efektivitātes iniciatīvām utt.).

Darbības plānā īpaša uzmanība jāpievērš iekšējiem faktoriem, kas varētu apgrūtināt veiksmīgu INK stratēģijas īstenošanu.

2.4. Darbības plāna īstenošana

INK darbības plānu īstenošanai jābūt balstītai uz atbilstošu politiku un procedūrām, skaidri noteiktām īpašumtiesībām un atbilstošām pārvaldības struktūrām (t.sk. eskalācijas procedūrām).

Svarīgi ir pievērst uzmanību jebkāda veida novirzēm no plāna, un savlaicīgi par tām ziņot vadības struktūrai, ieviešot atbilstošus korektīvos pasākumus.

Dažām bankām ar augstu INK līmeni var būt nepieciešams iekļaut tajā plaša mēroga pārmaiņu pārvaldības pasākumus, lai integrētu INK atgūšanas sistēmu uzņēmuma kultūrā kā tās galveno elementu.

2.5. INK stratēģijas integrēšana

Tā kā INK stratēģijas īstenošana saistīta ar dažādām bankas jomām un atkarīga no tām, tai jābūt iestrādātai visu organizācijas līmeņu procesos, t.sk. stratēģiskajā, taktiskajā un operacionālajā līmenī.

Informācija

Bankām ar augstu INK līmeni īpašs uzsvars jāliek uz visu darbinieku informēšanu par INK stratēģijas galvenajiem komponentiem saskaņā ar to pašu pieeju, kas izmantota iestādes vispārējai stratēģijai un vīzijai. Tas ir īpaši svarīgi, ja INK stratēģijas īstenošana ietver plaša mēroga izmaiņas darbības procedūrās.

Īpašumtiesības, stimuli, vadības mērķi un izpildes monitorings

Visām bankām skaidri jādefinē un jādokumentē lomas, pienākumi un oficiālā pārskatu sniegšanas kārtība attiecībā uz INK stratēģijas, t.sk. darbības plāna īstenošanu.

INK atgūšanas procesos iesaistītie darbinieki un vadība jānodrošina ar skaidri noteiktiem individuālajiem (vai komandas) mērķiem un stimuliem, kas vērsti uz INK stratēģijā, t.sk. darbības plānā, noteikto mērķu sasniegšanu. Šiem stimuliem jābūt

efektīviem un tiem nedrīkst traucēt citi potenciāli pretrunīgi stimuli. Ar to saistītajai atbildības politikai un izpildes monitoringa sistēmai pienācīgi jāņem vērā INK mērķi.

Biznesa plāns un budžets

Visi atbilstošie INK stratēģijas komponenti pilnībā jāaskaņo ar biznesa plānu un budžetu un jāintegrē tajos. Tas ietver, piemēram, ar darbības plāna īstenošanu saistītās izmaksas (piemēram, resursus, IT u.c.), kā arī potenciālos zaudējumus, kas izriet no INK atgūšanas pasākumiem. Attiecībā uz zaudējumiem dažas bankas var uzskatīt par lietderīgu veidot atsevišķus INK zaudējumu budžetus, lai atvieglotu iekšējo biznesa kontroli un plānošanu.

Riska kontroles sistēma un kultūra

INK stratēģijai jābūt pilnībā iekļautai riska kontroles sistēmā. Šajā sakarā īpaša uzmanība jāpievērš:

- ICAAP¹³. Visi attiecīgie INK stratēģijas komponenti pilnībā jāaskaņo un jāintegrē ICAAP. No bankām ar augstu INK līmeni tiek sagaidīts, ka tās veiks kvantitatīvu un kvalitatīvu INK dinamikas novērtējumu bāzes un stresa apstākļos, t.sk. ietekmi uz kapitāla plānošanu.
- RAF¹⁴. Starp pieņemamā riska līmeņa regulējumu un INK stratēģiju pastāv cieša saistība. Šajā sakarā jābūt skaidri noteiktiem RAF raksturlielumiem un limitiem, kurus apstiprinājusi vadības struktūra un kuri ir saskaņoti ar pamatelementiem un mērķiem, kas veido daļu no INK stratēģijas.
- Atvесеlošanas plāns¹⁵. Ja ar INK saistītu rādītāju līmeņi un pasākumi veido daļu no atvесеlošanas plāna, bankām jānodrošina, lai tie būtu saskaņoti ar INK stratēģijas mērķiem un darbības plānu.

Jānodrošina arī spēcīgs risku kontroles funkcijas monitorings un pārraudzība attiecībā uz INK stratēģijas (t.sk. darbības plāna) formulēšanu un īstenošanu.

¹³ Kā noteikts Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 26. jūnija Direktīvas 2013/36 par piekļuvi kredītiestāžu darbībai un kredītiestāžu un ieguldījumu brokeru sabiedrību prudenciālo uzraudzību (CRD), 108. pantā (OV L 176, 27.06.2013., 338. lpp.); sk. arī terminu skaidrojumu.

¹⁴ Kā noteikts Finanšu stabilitātes padomes dokumentā *Principles for An Effective Risk Appetite Framework* ("Efektīva pieņemamā riska līmeņa regulējuma principi"), sk. arī terminu skaidrojumu.

¹⁵ Kā noteikts Eiropas Parlamenta un Padomes 2014. gada 15. maija Direktīvā 2014/59/ES, ar ko izveido kredītiestāžu un ieguldījumu brokeru sabiedrību atvесеlošanas un noregulējuma režīmu un groza Padomes Direktīvu 82/891/EEK un Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2001/24/EK, 2002/47/EK, 2004/25/EK, 2005/56/EK, 2007/36/EK, 2011/35/ES, 2012/30/ES un 2013/36/ES, un Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (ES) Nr. 1093/2010 un (ES) Nr. 648/2012 (OV L 173, 12.06.2014., 190. lpp.), (Banku sanācijas un noregulējuma direktīva; BRRD) (Direktīva 2014/59/ES); sk. arī terminu skaidrojumu.

2.6. Uzraudzības pārskatu sniegšana

Katra kalendārā gada pirmajā ceturksnī bankām ar augstu INK līmeni jāsniedz savai kopējās uzraudzības komandai (KUK) pārskats par savu INK stratēģiju, t.sk. darbības plānu. Lai atvieglotu salīdzināšanu, bankām jāiesniedz arī norādījumu 7. pielikumā sniegtā standarta veidne, kurā apkopoti kvantitatīvie mērķi un pēdējo 12 mēnešu laikā plāna īstenošanā sasniegtais progress. Šo standarta veidni paredzēts iesniegt katru gadu. Pirms iesniegšanas uzraudzības iestādēm šie dokumenti jāapstiprina iestādes vadības struktūrai.

Lai nodrošinātu procesa raitu norisi, bankām būtu jākonsultējas ar KUK jau agrīnā INK stratēģijas izstrādes stadijā.

3. INK pārvaldība un darbība

3.1. Mērķis un pārskats

Bez atbilstošas pārvaldības un operacionālās struktūras bankas nespēs efektīvi un ilgtspējīgi risināt INK problēmas.

Šajā nodaļā noteikti INK atgūšanas pasākumu pārvaldības un darbības pamatelementi, sākot ar galvenajiem aspektiem, kas saistīti ar koordināciju un lēmumu pieņemšanu (3.2. sadaļa). Pēc tam tajā sniegtas norādes par INK darbības modeli (3.3. sadaļa), iekšējās kontroles sistēmu un INK monitorēšanu (3.4. un 3.5. sadaļa) un agrīnās brīdināšanas procesiem (3.6. sadaļa).

3.2. Koordinācija un lēmumu pieņemšana

Saskaņā ar starptautiskajām un nacionālajām reglamentējošajām norādēm bankas vadības struktūrai jāapstiprina un jāmonitorē iestādes stratēģija.¹⁶ Bankām ar augstu INK līmeni INK stratēģija un darbības plāns veido būtisku kopējās stratēģijas daļu un tāpēc to jāapstiprina un jākoordinē vadības struktūrai. Vadības struktūrai īpaši jāveic šādas darbības:

- katru gadu jāapstiprina un regulāri jāpārskata INK stratēģija, t.sk. darbības plāns;
- jāpārtrauga INK stratēģijas īstenošana;
- jādefinē INK atgūšanas pasākumu vadības mērķi (t.sk. pietiekams skaits kvantitatīvu mērķu) un stimuli;
- periodiski (vismaz reizi ceturksnī) jāmonitorē panāktais progress salīdzinājumā ar INK stratēģijā noteiktajiem mērķiem un atskaites punktiem, t.sk. darbības plāns;
- jādefinē pienācīgas procedūras ar INK atgūšanas procesu saistīto lēmumu apstiprināšanai; noteiktiem lieliem INK riska darījumiem nepieciešams vadības struktūras apstiprinājums;
- jāapstiprina ar INK saistītā politika un jānodrošina, ka darbinieki to pilnībā izprot;
- jānodrošina INK vadības procesu iekšējās kontroles mehānismi (īpašu uzmanību pievēršot darbībām, kas saistītas ar INK klasifikāciju, uzkrājumu veidošanu, nodrošinājuma analīzi un ilgtspējīgiem atvieglojumu risinājumiem);

¹⁶ Sk. arī 2016. gada jūnija dokumentu "VUM uzraudzības paziņojums par pārvaldību un vēlmi uzņemties risku".

- jānodrošina INK vadības īstenošanai nepieciešamā speciālā kompetence.¹⁷

Tiek sagaidīts, ka vadības struktūra un citi attiecīgie vadītāji vēltīs daļu savas kapacitātes ar INK atgūšanu saistītiem jautājumiem proporcionāli bankas INK riskiem.

Īpaši pieaugot INK atgūšanas darbību apjomiem, bankai nepieciešams izveidot un dokumentēt skaidri definētas, efektīvas un konsekventas lēmumu pieņemšanas procedūras. Šajā situācijā vienmēr jānodrošina atbilstoša otrās aizsardzības līnija.

3.3. INK darbības modelis

3.3.1. INK atgūšanas grupas

Atsevišķas un specializētas grupas

Starptautiskā pieredze rāda, ka piemērota INK darbības modeļa pamatā ir specializētas INK atgūšanas grupas (AG), kas nodalītas no personāla, kas atbild par jaunu aizdevumu izsniegšanu. Šāda nodalījuma galvenais pamatojums ir novērst iespējamus interešu konfliktus un izmantot gan darbinieku, gan vadības līmeņa specializēto INK kompetenci.

Tāpēc bankām ar augstu INK līmeni jāveido atsevišķas un specializētas INK AG, ideālajā gadījumā sākot no pirmo nokavēto maksājumu brīža¹⁸ un vēlākais brīdī, kad riska darījums klasificēts kā INK. Šāds pienākumu dalījums jāpiemēro ne vien darbībām, kas ietver attiecības ar klientiem (piemēram, vienošanās par atvieglojumu risinājumiem ar klientiem), bet arī lēmumu pieņemšanas procesam. Šajā kontekstā bankām arī jāplāno izveidot specializētas lēmumu pieņemšanas struktūras, kas saistītas ar INK atgūšanu (piemēram, INK komiteja). Gadījumā, ja nav iespējams novērst jaunu aizdevumu izsniegšanā iesaistīto struktūru, vadītāju vai ekspertu iesaisti, institucionālajai struktūrai jānodrošina, ka tiek pietiekami novērsti visi iespējamie interešu konflikti.

Tiek atzīts, ka dažiem darbības virzieniem vai riska darījumiem (piemēram, tādiem, kam nepieciešamas īpašas zināšanas) pilnībā nodalītas struktūrvienības radīšana var nebūt iespējama, vai tās izveidei nepieciešams ilgāks laiks. Šādos gadījumos iekšējās kontroles mehānismiem jānodrošina pietiekama iespējamo interešu konfliktu mazināšana (piemēram, neatkarīgs viedoklis par kredītnēmēju kredītspējas vērtējumu).

¹⁷ Dažās valstīs bankas sākušas apzināti uzkrāt īpašu vadības struktūru kompetenci ar INK saistītajos jautājumos.

¹⁸ Ja nokavētie maksājumi sākumposmā netiek pārvaldīti atsevišķi, jābūt ieviestai atbilstošai politikai, kontroles pasākumiem un IT infrastruktūrai, lai mazinātu iespējamo interešu konfliktu.

Lai gan INK AG jānodala no grupām, kuras atbildīgas par jaunu aizdevumu izsniegšanu, starp abām šīm funkcijām nepieciešams izveidot regulāru atgriezenisko saikni, piemēram, informācijas apmaiņai, kas nepieciešama INK iepilnīšanai vai INK atgūšanā gūtās pieredzes apmaiņai, kas svarīga jaunu darījumu uzsākšanai.

Saskaņošana ar INK dzīves ciklu

INK AG izveidē jāņem vērā pilns INK dzīves cikls¹⁹, lai nodrošinātu, ka INK atgūšanas pasākumi un kredītņēmēju iesaistīšana ir speciāli pielāgota apstākļiem, visi attiecīgie atgūšanas pasākumu posmi ir pareizi orientēti un darbinieki ir pietiekami kvalificēti. INK dzīves ciklā ir šādi būtiski posmi:

- **Nokavētie maksājumi sākumposmā (līdz 90 kavējuma dienām)**²⁰: Šajā posmā uzmanība tiek pievērsta sākotnējai kredītņēmēju iesaistīšanai, lai panāktu agrīnu atgūšanu un savāktu informāciju, kas nepieciešama kredītņēmēja stāvokļa detalizētam novērtējumam (piemēram, finansiālais stāvoklis, kredīta dokumentācijas stāvoklis, nodrošinājuma stāvoklis, sadarbības līmenis utt.). Informācijas vākšana ļauj noteikt kredītņēmēju segmentāciju (sk. 3.3.2. sadaļu), kas galu galā nosaka kredītņēmējam atbilstošāko atgūšanas stratēģiju. Šis posms var ietvert arī īstermiņa atvieglojumu piešķiršanas iespējas (sk. arī 4. nodaļu), lai stabilizētu kredītņēmēja finansiālo stāvokli pirms atbilstošas atgūšanas stratēģijas izstrādes. Turklāt bankai jācenšas atrast iespējas, kā uzlabot stāvokli (piemēram, parakstot jaunus kredīta dokumentus, uzlabojot esošo nodrošinājumu, samazinot naudas līdzekļu aizplūdi, ja iespējams, saņemot papildu nodrošinājumu).
- **Ilgstoši nokavēti maksājumi/pārstrukturēšana/atvieglojumi**²¹: Šajā posmā uzmanība pievērsta pārstrukturēšanas/kredītnosacījumu pārskatīšanas pasākumu īstenošanai un oficiālai noformēšanai ar kredītņēmēju. Šie pārstrukturēšanas/kredītnosacījumu pārskatīšanas pasākumi jāievieš tikai tadā gadījumā, ja kredītņēmēja finansiālo iespēju novērtējumā secināts, ka tiešām pastāv dzīvotspējīgas pārstrukturēšanas iespējas (sk. arī 4. nodaļu). Pēc pārstrukturēšanas/kredītnosacījumu pārskatīšanas pabeigšanas kredītņēmēju nepārtraukti jāmonitorē skaidri noteiktu obligāto periodu (ieteicams saskaņot ar atvēršanās periodu atbilstoši EBI sniegtajai INK definīcijai, t.i., vismaz 1 gadu), ņemot vērā paaugstināto risku, iekams INK AG to var nodot tālāk, ja nav vērojami turpmāki INK izraisītāji (sk. arī 5. nodaļu).

¹⁹ Tas ietver arī aktīvus, kas tehniski nav klasificēti kā INK, piemēram, nokavētie maksājumi sākumposmā, pārskatīti riska darījumi vai pārņemti aktīvi, kam ir nozīmīga loma INK atgūšanas procesā.

²⁰ Ar riska darījumiem, kuru gadījumā maksājums ir maz ticams, var nodarboties par nokavētajiem maksājumiem vai par pārstrukturēšanu atbildīgās darbinieku grupas, atkarībā no to komplikētības pakāpes.

²¹ Sk. 20. zemsvītras piezīmi.

- Likvidācija/parāda atgūšana/tiesas procesi/pārņemšana:** Šajā posmā uzmanība pievērsta kredītņēmējiem, kuriem nav iespējams rast dzīvotspējīgus atvieglojumu risinājumus kredītņēmēja finanšu apstākļu vai sadarbības līmeņa dēļ. Šādos gadījumos bankām sākotnēji jāveic dažādo likvidācijas iespēju, t.sk., tiesas un ārpus tiesas procedūru, izmaksu un peļņas analīze. Pamatojoties uz šo analīzi, bankām nekavējoties jāīsteno izvēlētā likvidācijas metode. Šajā INK dzīves cikla posmā būtiska ir specializēta juridiskā un uzņēmējdarbības kompetence likvidācijas jautājumos. Bankām, kuras šajos gadījumos plaši izmanto ārējos ekspertus, jānodrošina, ka ieviesti pietiekami iekšējās kontroles mehānismi, lai nodrošinātu efektīvu un optimālu likvidācijas procesu. Šajā sakarā īpaša uzmanība jāpievērš ilgstoši kavēto INK atlikumam. Specializētā parādu atgūšanas politikā jāietver norādes par likvidācijas procedūrām (sk. arī 5. pielikumu).
- Pārņemto aktīvu (vai citu saistībā ar INK turēto aktīvu) pārvaldīšana**

Bankām ar augstu INK līmeni jāizveido atsevišķas atgūšanas grupas dažādiem INK dzīves cikla posmiem un, ja nepieciešams, arī dažādiem portfeljiem. Ir būtiski ieviest skaidrus formālus "tālāknodošanas" izraisītājus, aprakstot, kad riska darījums no parastās/ikdienas darbības attiecību pārvaldītāja nonāk pie INK atgūšanas grupām un no vienas INK AG vadības pāriet citas INK AG vadības atbildībā. Skaidri jādefinē šādu izraisītāju raksturlielumi un vadības brīvs spriedums pieļaujams tikai strikti identificētos apstākļos un situācijās.

2. piemērs

INK atgūšanas grupas struktūras un ieviesto izraisītāju piemērs vidēja lieluma bankā

	Privātie klienti	Komercklienti	
INK AG	Intensīva kredītu pārvaldība		Attiecību vadītājs
	<ul style="list-style-type: none"> Riska darījumi > 10 tūkst. euro Vismaz divi atgādinājumi par kavētiem maksājumiem 	<ul style="list-style-type: none"> Nenodrošināts riska darījums > 50 tūkst. euro Risku kritērijs iekļaušanai agrīnā brīdinājuma sarakstā Iekļauts risku sarakstā 	
	Pārstrukturēšana		
	<ul style="list-style-type: none"> Kompleksi privāto klientu riska darījumi 	<ul style="list-style-type: none"> Nenodrošināts RD > 250 tūkst. un PD vērtējums > 13 Speciāls uzkrājums > 250 tūkst. Citi, piemēram, kreditoru koordinācijas sanāksme 	
	Likvidācija		
	<ul style="list-style-type: none"> Bankrots vai pasākumi neveiksmīgi Riska darījumi < 100 euro noraksta uzreiz 	<ul style="list-style-type: none"> Bankrots vai pasākumi neveiksmīgi 	

Atsevišķās INK AG nereti lietderīga sīkāka specializācija, pamatojoties uz dažādiem INK atgūšanas scenārijiem, kas nepieciešami attiecīgajam kredītņēmēju segmentam

(sk. 3.3.2. sadaļu). Monitorēšanas un kvalitātes kontroles process atbilstoši jāpielāgo šīm apakšstrukturām.

Specializētā kavētu maksājumu vadības politikā jāietver norādes par vispārējām INK atgūšanas procedūrām un pienākumiem, t.sk. tālāk nodošanas izraisītājiem (sk. arī 5. pielikumu).

2. piemērā redzama INK AG struktūra, kas piemērota vidēja lieluma nozīmīgā iestādē, t.sk. izraisītāji, ko piemēro, lai noskaidrotu katram kredītņēmējam atbilstošo INK atgūšanas grupu. Piemērā redzams, ka šī banka nolēmusi, ka lietderīgāk saglabāt kavētos maksājumus sākumposmā komercportfelī parasto tirgus operāciju funkcijas/attiecību vadītāja atbildībā, bet visus pārējos kredītņēmēju INK riska darījumus pārvalda atsevišķas specializētas INK atgūšanas grupas. Tā pati grupa atbildīga par komerciālo pārstrukturēšanu un sarežģītu privātpersonu kredītu pārstrukturēšanu.

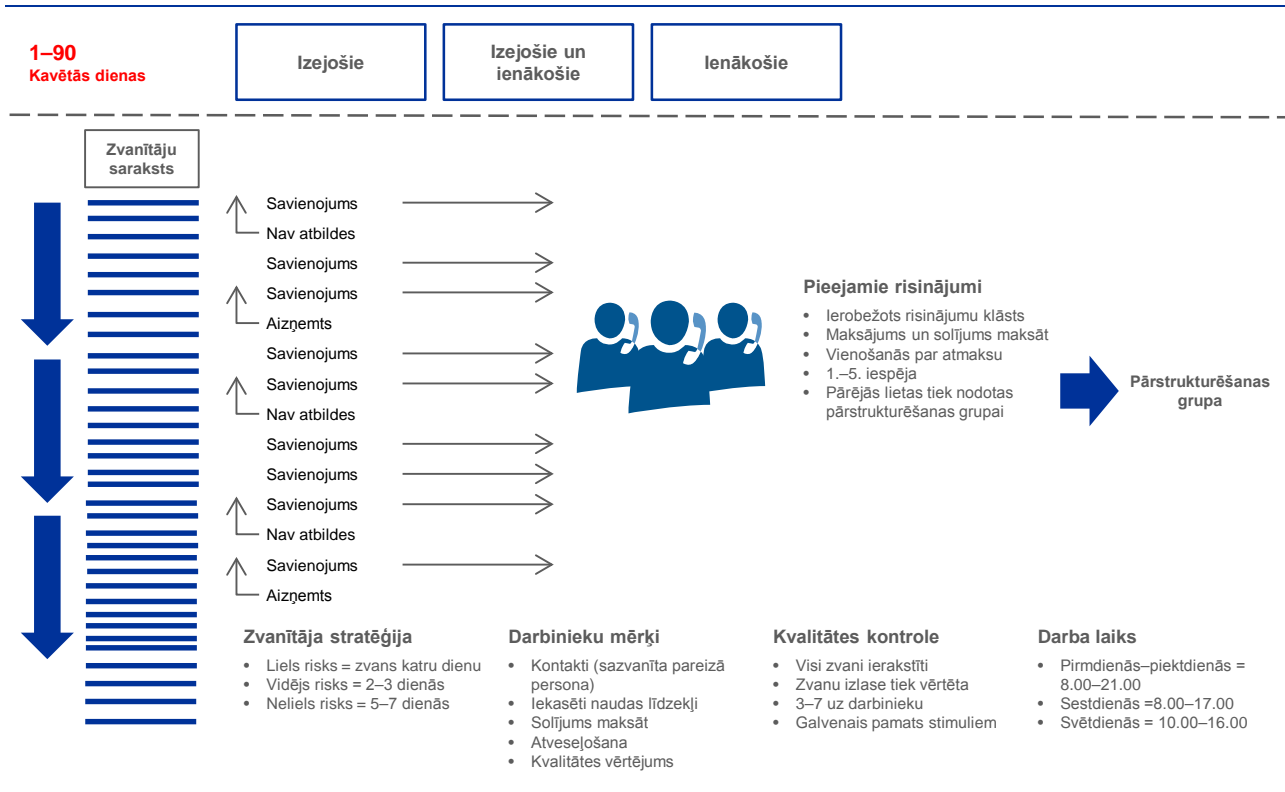
Pielāgošana portfeļu specifikai

Izstrādājot atbilstošu INK atgūšanas grupas struktūru, bankām jāņem vērā savu svarīgāko INK portfeļu specifika, kā redzams arī 2. piemērā.

Būtiskiem privātpersonu INK portfeļiem varētu piemērot zināmā mērā standartizētu pieeju, piemēram, kavēto maksājumu sākumposmā izmantojot kontaktcentru, kas būtu atbildīgs par maksimālas sākumposmā esošo kavēto maksājumu iekasēšanas nodrošināšanu (sk. 3. piemēru). Tomēr ir būtiski nodrošināt, ka, pat izmantojot automatizētu pieeju, INK atgūšanas grupas darbiniekiem nepieciešamības gadījumā ir piekļuve speciālistiem, piemēram, saistībā ar sarežģītākām attiecībām vai produktiem.

3. piemērs

Kavētiem maksājumiem sākumposmā izmantota privātpersonu kontaktcentra piemērs

Uzņēmumu INK portfeļiem parasti izmanto attiecību pārvaldības funkciju, nevis standartizētu pieeju, INK AG iekļaujot darbiniekus ar šauru specializāciju konkrētās jomās. Individuālajiem komersantiem un mikrouzņēmumiem/MVU atbilstoša šķiet standartizētu elementu un attiecību vadības pieejas kombinācija.

3.3.2. Portfeļu segmentācija

Piemērota darbības modeļa pamatā ir ļoti detalizēta bankas INK portfeļa analīze, nosakot skaidri definētus kredītņēmēju segmentus. Šādas portfeļu segmentācijas analīzes nepieciešams priekšnoteikums ir atbilstošas vadības informācijas (VI) sistēmas izstrāde un pietiekami augsta datu kvalitāte.

Portfeļu segmentācija ļauj bankai grupēt kredītņēmējus ar līdzīgu raksturojumu, kam nepieciešama līdzīga pieeja, piemēram, pārstrukturēšana vai likvidācija. Pēc tam katram segmentam izstrādā individuāli pielāgotus procesus un šo segmentu pārvaldību pārņem specializētas ekspertu darba grupas.

Ievērojot proporcionalitātes principu un bankas portfeļa veidu, segmentāciju var veikt, ņemot vērā vairāku kredītņēmēju raksturojumu. Segmentācijai jābūt lietderīgai, t.i., INK atgūšanas grupām vai tajās ietilpstošajām specializētājām darba grupām dažādiem segmentiem parasti jāpiemēro atšķirīga pieeja.

Piemēram, uzņēmumu INK portfeļiem noteicošais faktors INK atgūšanas grupu specializācijai, visticamāk, būs iedalījums pēc aktīvu klases vai sektora, t.i., komercplātība, zeme un apbūve, pārvadājumi, tirdzniecības darījumi utt. Šie portfeļi pēc tam sīkāk jāiedala atbilstoši ierosinātajai INK risināšanas stratēģijai un finansiālo grūtību līmenim, lai nodrošinātu pietiekami fokusētus atgūšanas pasākumus. Kredītņēmēji, kas darbojas vienā sektorā, parasti izmanto līdzīgas kredītiespējas, kas var ļaut iestādei izstrādāt attiecīgā sektora segmentiem specifiskus pārstrukturēšanas produktus.

2. pielikumā ietverti potenciālie segmentācijas kritēriji privātpersonu/MVU INK portfeļiem.

3.3.3. Cilvēkresursi

INK organizācijas proporcionalitāte

Visām bankām jāievieš atbilstoša un proporcionāla organizācija saskaņā ar to uzņēmējdarbības modeli un ņemot vērā riskus, t.sk. riskus, ko nosaka INK. Tāpēc bankām ar augstu INK līmeni vajadzētu veltīt atbilstošu un proporcionālu vadības uzmanības un resursu apjomu šo INK atgūšanai un saistīto procesu iekšējās kontroles pasākumiem. Jānorāda, ka, lai gan iespējams zināmā mērā kopīgi izmantot vadību un resursus ar citām vērtību radīšanas ķēdes daļām (piemēram, jaunu aizdevumu izsniegšanu), šāda pārklāšanās rūpīgi jāapsver no interešu konfliktu un pietiekamas specializācijas viedokļa, kā norādīts iepriekš.

Balstoties uz proporcionalitātes kritērijiem un banku INK spēju pašnovērtējuma rezultātiem, kas iekļauti 2. nodaļā, bankām ar augstu INK līmeni regulāri jāpārskata to iekšējo un ārējo INK atgūšanas resursu atbilstība un regulāri jānosaka kapacitātes vajadzības. Tā ietvaros iespējams noteikt un monitorēt noteiktus standartus (piemēram, atgūšanas kontus uz vienu pilna darba laika ekvivalenta darbinieku). Steidzami jārisina visi ar personāla trūkumu saistītie jautājumi. Ņemot vērā INK atgūšanas pasākumu neparasto raksturu, bankas var izvēlēties INK atgūšanas pasākumiem izmantot fiksēta termiņa darba līgumus, iekšējus/ārējus ārpakalpojumus vai kopuzņēmumus. Ja tiek izmantoti ārējie ārpakalpojumi, bankām nepieciešami īpaši eksperti ārpakalpojumu pasākumu ciešai kontrolei un to efektivitātes un lietderīguma monitorēšanai.²²

Kompetence un pieredze

Bankām jāuzkrāj attiecīgā kompetence, kas nepieciešama definētajam INK darbības modelim, t.sk. INK AG un kontroles funkcijām. Ja iespējams, galveno INK atgūšanas

²² Jebkāda ārpakalpojumu izmantošana saistībā ar INK veicama saskaņā ar vispārīgām prasībām un Eiropas Banku iestādes (EBI) pamatnostādni par banku darbībām, kuru veikšanai tiek izmantoti ārpakalpojumi.

uzdevumu veikšanai jāizraugās darbinieki, kuriem ir specializētas INK iemaņas un pieredze. Ja tas nav iespējams, bankām vēl lielāka uzmanība jāveltī atbilstoši specializētai INK apmācībai un personāla apmācības plāniem, lai esošie banku darbinieki iegūtu speciālās zināšanas.²³

Ja iekšējo speciālo zināšanu un infrastruktūras izveide nav iespējama vai ir neefektīva, INK atgūšanas grupām jābūt atvieglotai piekļuvei kvalificētiem neatkarīgiem ārējiem resursiem (piemēram, nekustamā īpašuma vērtētājiem, juridiskajiem konsultantiem, uzņēmējdarbības plānotājiem, nozaru ekspertiem) vai tām INK atgūšanas pasākumu daļām, kurām tiek izmantoti specializētu INK apkalpošanas uzņēmumu ārpalpojumi.

Darbības rezultātu pārvaldība

Regulāri jāmonitorē un jāvērtē INK atgūšanas grupu darbinieku individuālā (ja iespējams) un grupu darba rezultāti. Šim nolūkam saskaņā ar vispārējo INK stratēģiju un darbības plānu jāīsteno INK atgūšanas grupu prasībām pielāgota vērtēšanas sistēma. Papildus kvantitatīvajiem elementiem, kas saistīti ar bankas INK mērķiem un atskaites punktiem (iespējams, īpaši uzsverot atgūšanas pasākumu efektivitāti), vērtēšanas sistēmā var iekļaut kvalitatīvu novērtējumu, piemēram, par sarunu vešanas spēju līmeni, tehniskajām iemaņām attiecībā uz finanšu informācijas un saņemto datu analīzi, piedāvājumu sagatavošanu, ieteikumu kvalitāti vai pārstrukturēto aizņēmumu monitorēšanu.

Jānodrošina, lai līgumā noteiktie darba nosacījumi, atlīdzības politika, stimuli un darba izpildes vadības pamatprincipi atbilstoši atspoguļotu arī augstāku saistību līmeni (piemēram, ārpus pastāvīgā darba laika), kas parasti tiek prasīts no INK AG darbiniekiem.

Banku ar augstu INK līmeni vadības struktūru un attiecīgo vadītāju darba izpildes vadības pamatprincipos jāiekļauj specifiski rādītāji, kas saistīti ar INK stratēģijā un darbības plānā definētajiem mērķiem. Šiem rādītājiem piešķirtā attiecīgā svēruma svarīgumam vispārējā darbības rezultātu novērtēšanas sistēmā jābūt proporcionālam tam, cik nopietnas ir attiecīgās bankas INK problēmas.

Visbeidzot, ņemot vērā, ka efektīvu risinājumu būtiskā loma posmā, pirms kavēti maksājumi radušies, ir noteicošais INK ieplūžu samazināšanas faktors, jāveicina arī attiecīgo darbinieku stingrā apņemšanās reaģēt uz agrīniem brīdinājumiem, izmantojot atalgojuma politiku un stimulu sistēmu.

²³ Ar INK saistītajos apmācību un attīstības plānos, ja nepieciešams, jāiekļauj šādi aspekti: sarunu vešanas prasmes, darbs ar problemātiskiem kredītņēmējiem, norādījumi par INK iekšējo politiku un procedūram, dažādas kredītnosacījumu pārskatīšanas pieejas, vietējās juridiskās bāzes pārzināšana, klienta personīgās un finanšu informācijas iegūšana, kredītņēmēja finansiālo iespēju novērtēšana (pielāgota dažādiem kredītņēmēju segmentiem) un visi citi atbilstošie aspekti, lai nodrošinātu INK stratēģijas un darbības plānu pareizu piemērošanu. Mācību programmai jāatspoguļo būtiskākās veicamo pienākumu un nepieciešamo prasmju atšķirības starp attiecību vadītāja lomu INK atgūšanas grupā un ienākumus nesošu kredītu portfeļa attiecību vadītāja lomu.

3.3.4. Tehniskie resursi

Viens no galvenajiem panākumu faktoriem sekmīgai jebkuras INK stratēģijas iespējas īstenošanai ir atbilstoša tehniskā infrastruktūra. Šajā kontekstā ir būtiski, lai visi ar INK saistītie dati tiktu uzglabāti centralizēti stabilās un drošās IT sistēmās. Datiem jābūt pilnīgiem un aktualizētiem visā INK atgūšanas procesa laikā.

Atbilstoši tehniskajai infrastruktūrai jānodrošina, ka INK atgūšanas grupas:

- Var viegli piekļūt visiem svarīgajiem datiem un dokumentācijai, t.sk.:
 - aktuālajai informācijai par INK un kredītņēmējiem, kam ir kavēti maksājumi sākumposmā, t.sk. automatizētajiem paziņojumiem informācijas aktualizācijas gadījumā;
 - informācijai par riska darījumiem un nodrošinājumu/garantijām, kas piesaistīta kredītņēmējam vai saistītajiem klientiem;
 - monitorēšanas/dokumentācijas rīkiem ar IT iespējām sekot atvieglojumu piešķiršanas rezultātiem un efektivitātei;
 - informācijai par atgūšanas pasākumu un kredītņēmēja sadarbības statusu, kā arī detalizētai informācijai par apstiprinātajiem atvieglojumiem utt.;
 - informācijai par pārņemtajiem aktīviem (attiecīgā gadījumā);
 - reģistrētajām aizņēmuma un nodrošinājuma naudas plūsmām;
 - pamatā esošās informācijas avotiem un pilnīgai pamatā esošajai dokumentācijai;
 - centrālajiem kredītregistriem, zemesgrāmatām un citiem attiecīgajiem ārējiem datu avotiem, ja tas ir tehniski iespējams.
- Efektīvi apstrādā un monitorē INK atgūšanas pasākumus, t.sk.:
 - automatizētas darba plūsmas visa INK dzīves cikla laikā;
 - aizdevuma statusa automatizētos monitorēšanas procesus (izsekošanas sistēmu), nodrošinot ienākumus nenesošo un pārskatīto riska darījumu pareizu apzināšanu;
 - standartizētas pieejas komunikācijai ar kredītņēmēju, piemēram, izmantojot zvanu centrus (t.sk. integrētu karšu maksājumu sistēmas programmatūru visu atbildīgo darbinieku datoros) vai internetu (piemēram, failu koplietošanas sistēmu);
 - iestrādātus agrīnās brīdināšanas signālus (sk. arī 3.5. sadaļu);
 - automatizētu pārskatu sniegšanu visa INK dzīves cikla laikā INK atgūšanas grupas vadībai, vadības struktūrai un citiem attiecīgajiem vadītājiem, kā arī regulatoram;

- INK atgūšanas grupu, apakšgrupu un ekspertu īstenoto atgūšanas pasākumu rezultātu analīzi (piemēram, atveseļošanās/sekmīga iznākuma rādītājus, pārinvestēšanas informāciju, piedāvāto pārstrukturēšanas iespēju efektivitāti, līdzekļu iekasēšanas rādītājus, atveseļošanas rādītāju analīzi iepriekšējos periodos, saziņā ar zvanu centru sniegto solījumu izpildes rādītājus utt.);
- portfeļa(-u)/apakšportfeļa(-u)/gadījumu/individuālu kredītņēmēju attīstības monitorēšanu.
- Definē, analizē un novērtē INK un attiecīgos kredītņēmējus:
 - konstatē INK un novērtē vērtības samazinājumu;
 - veic atbilstošu INK segmentācijas analīzi un saglabā katra kredītņēmēja rezultātu;
 - palīdz novērtēt kredītņēmēja personas datus, finansiālo stāvokli un atmaksāšanas spēju (kredītņēmēja finansiālo iespēju novērtējums) vismaz attiecībā uz vienkāršiem kredītņēmējiem;
 - veic aprēķinus par i) neto pašreizējo vērtību un ii) par katras pārstrukturēšanas un/vai iespējamā pārstrukturēšanas plāna saskaņā ar jebkādu atbilstošu likumdošanu (t.i., pārņemšanas likumu, maksātnespējas likumiem) ietekmi uz bankas kapitāla stāvokli attiecībā uz katru kredītņēmēju.

Tehniskās infrastruktūras, t.sk. datu kvalitātes, atbilstības novērtējumu regulāri jāveic neatkarīgai funkcijai (piemēram, iekšējiem vai ārējiem revidentiem).

3.4. Kontroles sistēma

Bankām, īpaši bankām ar augstu INK līmeni, jāpiemēro efektīvi un lietderīgi kontroles procesi attiecībā uz INK atgūšanas pasākumiem, lai nodrošinātu pilnīgu INK stratēģijas un darbības plāna atbilstību no vienas puses un bankas vispārējo uzņēmējdarbības stratēģiju (t.sk. INK stratēģiju un darbības plānu) un pieņemamo riska līmeni no otras puses. Gadījumos, kad šie kontroles mehānismi atklāj trūkumus, jābūt ieviestām procedūrām šo trūkumu savlaicīgai un iedarbīgai novēršanai.

Kontroles sistēmai jāietver visas trīs aizsardzības līnijas. Dažādo iesaistīto funkciju uzdevumi skaidri jāsadala un jādokumentē, lai novērstu nepilnības vai dublēšanos. Vadības struktūrām regulāri jāziņo par otrās un trešās līnijas aktivitāšu galvenajiem rezultātiem un noteiktajiem ietekmi mazinošajiem pasākumiem un to progresu.

3.4.1. Pirmās aizsardzības līnijas kontroles pasākumi

Pirmo aizsardzības līniju veido kontroles mehānismi struktūrvienībās, kuras faktiski atbildīgas par bankas riskiem un tos pārvalda specifisko INK atgūšanas pasākumu kontekstā – galvenokārt INK atgūšanas grupas (atkarībā no INK darbības modeļa). Par pirmās aizsardzības līnijas kontroles pasākumiem atbildīgi struktūrvienību vadītāji.

Pirmās aizsardzības līnijas kontroles pasākumu galvenie instrumenti ir atbilstoša INK atgūšanas sistēmas iekšējā politika un šīs politikas stingra piemērošana ikdienas procesos. Tāpēc politikas saturu jāiestrādā IT procedūrās, ja iespējams, līdz pat darījumu līmenim. Ar INK sistēmu saistītās politikas, kas jāsteno bankās ar augstu INK līmeni, galvenos elementus sk. 5. pielikumā.

3.4.2. Otrās aizsardzības līnijas kontroles pasākumi

Otrās aizsardzības līnijas funkcijas izveidotas, lai nodrošinātu nepārtrauktu pirmās aizsardzības līnijas darbību atbilstoši plānam, un to parasti veido riska kontroles, atbilstības un citas kvalitātes kontroles funkcijas. Lai atbilstoši pildītu savus kontroles uzdevumus, otrās aizsardzības līnijas funkcijām nepieciešama stingra neatkarība no funkcijām, kas veic uzņēmējdarbību, t.sk. INK atgūšanas grupām.

Tam, cik lielā mērā otrā aizsardzības līnija kontrolē INK sistēmu, proporcionāli jāatbilst INK radītajiem riskiem. Aspekti, kam jāpievērš īpaša uzmanība, ir šādi:

1. Ar INK saistīto risku monitorēšana un izteikšana kvantitatīvā izteiksmē detalizētā un apkopotā veidā, t.sk. saikne ar iekšējo/regulatīvo kapitāla pietiekamību;
2. Vispārējā INK darbības modeļa, kā arī tā sastāvdaļu (piemēram, INK AG vadība/personāls, ārpakalpojumu/apkalpošanas līgumi, agrīnās brīdināšanas mehānismi) darbības rezultātu pārskatīšana;
3. Kvalitātes kontrole visā INK apstrādes, monitorēšanas, pārskatu (iekšējo un ārējo) sniegšanas, atvieglojumu, uzkrājumu, nodrošinājuma vērtēšanas un INK pārskatu sniegšanas procesā; lai veiktu šo uzdevumu, otrās aizsardzības līnijas funkcijām nepieciešamas pietiekamas pilnvaras *ex ante* iejaukties atsevišķu atgūšanas risinājumu (t.sk. pārskatīšanas) vai noteikumu īstenošanā;
4. Ar INK saistīto procesu un iekšējās politikas un publisko norādījumu saskaņojuma pārbaude, kas galvenokārt attiecas uz INK klasifikāciju, uzkrājumu veidošanu, nodrošinājuma analīzi, pārskatīšanu un agrīnās brīdināšanas mehānismiem.

Riska kontroles un atbilstības funkcijām arī jāsniedz stingras norādes ar INK saistītās politikas izstrādē un pārskatīšanā, īpaši, lai iekļautu labāko praksi iepriekš konstatēto problēmu risināšanai. Šīm funkcijām būtu vismaz jāpārskata šī politika, iekams to apstiprina vadības struktūra.

Kā norādīts, otrās aizsardzības līnijas kontroles pasākumi ir nepārtraukta darbība. Piemēram, bankās ar augstu INK līmeni agrīnās brīdināšanas mehānisma ietvaros vismaz reizi ceturksnī jāveic šādas darbības:

- jāpārskata agrīnās brīdināšanas norāžu statuss un darbības, kas veiktas, uz tām reaģējot;
- jānodrošina, ka veikto darbību termiņi un veids atbilst iekšējai politikai;
- jāpārskata agrīnās brīdināšanas ziņojumu atbilstība un precizitāte;
- jāpārbauda, vai agrīnās brīdināšanas rādītāji ir lietderīgi, t.i., kādā mērā agrīnā stadijā ir (vai nav) konstatēti INK – pārskati jāsniedz tieši attiecīgajai funkcijai, kas atbildīga par agrīnās brīdināšanas (vai kontrollsarakstu) procesu; pēc tam jāfiksē metodoloģijas uzlabošanā panāktais progress (vismaz reizi pusgadā).

3.4.3. Trešās aizsardzības līnijas kontroles pasākumi

Trešo aizsardzības līniju parasti veido iekšējā audita funkcija. Tai jābūt pilnīgi neatkarīgai no funkcijām, kas veic uzņēmējdarbību, un bankās ar augstu INK līmeni šajā funkcijā strādājošajiem nepieciešamas pietiekamas INK atgūšanas iemaņas, lai veiktu periodisko INK atgūšanas pasākumu efektivitātes un lietderības kontroli (t.sk. pirmās un otrās līnijas kontroles pasākumi).

Attiecībā uz INK sistēmu iekšējā audita funkcijai kā minimums jāveic regulārs novērtējums, lai pārbaudītu atbilstību iekšējai ar INK saistītajai politikai (sk. 5. pielikumu), kā arī šiem norādījumiem. Novērtējumam jāietver arī inspekcijas un failu pārbaudes izlases veidā un bez iepriekšēja brīdinājuma.

Lai noteiktu veicamo kontroles pasākumu biežumu, tvērumu un apjomu, jāievēro proporcionāla pieeja. Tomēr bankām ar augstu INK līmeni vairums politikas/norādījumu izpildes pārbaūžu jāveic vismaz reizi gadā vai biežāk, ja nesenantās audita pārbaudēs konstatēti pārkāpumi un trūkumi.

Pamatojoties uz šo kontroles pasākumu rezultātiem, iekšējā audita funkcijai jānāk klajā ar ieteikumiem vadības struktūrai, vērsot uzmanību uz iespējamiem uzlabojumiem.

3.5. INK un INK atgūšanas pasākumu monitorēšana

Monitoringa sistēmu pamatā jāizmanto INK stratēģijā un saistītajos darbības plānos apstiprinātie INK mērķi, kas pēc tam atspoguļoti INK atgūšanas grupu darbības mērķos. Jāizstrādā atbilstoša galveno darbības rādītāju (GDR) sistēma, lai vadības struktūra un citi attiecīgie vadītāji varētu novērtēt panākto progresu.

Jāizveido skaidri procesi, lai nodrošinātu INK rādītāju monitoringa rezultātu atbilstošu un savlaicīgu piesaisti saistītajai uzņēmējdarbībai, piemēram, kredītriska novērtēšanai un uzkrājumu veidošanai.

Ar INK saistītos GDR var grupēt vairākās vispārējās kategorijās, kas cita starpā var ietvert:

1. Vispārējus INK raksturlielumus;
2. Klientu iesaistīšanu un naudas līdzekļu iekasēšanu;
3. Pārskatīšanas pasākumus;
4. Likvidācijas pasākumus;
5. Citus pasākumus (piemēram, ar INK saistītus peļņas un zaudējumu posteņus, pārņemtus aktīvus, agrīnās brīdināšanas rādītājus, ārpakalpojumu aktivitātes).

Tālāk sniegts detalizētāks atsevišķo kategoriju izklāsts. Bankām ar augstu INK līmeni jādefinē atbilstoši rādītāji, kas līdzvērtīgi tālāk uzskaitītajiem rādītājiem (sk. arī robežvērtību kopsavilkumu 3. pielikumā), kas tiek periodiski monitorēti.

3.5.1. Vispārēji INK raksturlielumi

INK īpatsvars un aptvērums

Bankām cieši jāmonitorē relatīvais un absolūtais INK līmenis un grāmatvedības dokumentos atspoguļotie kavētie maksājumi sākumposmā pietiekami detalizētā portfeļu skatījumā. Jāmonitorē arī pārņemto aktīvu (vai citu aktīvu, kas saistīti ar INK) absolūtais un relatīvais apjoms, kā arī peļņu nesošo pārskatīto riska darījumu apjoms.

Vēl viens būtisks monitoringa elements ir vērtības samazinājums/uzkrājumi un nodrošinājums/garantijas kopumā un dažādiem INK gadījumiem. Šie gadījumi jādefinē, izmantojot kritērijus, kas atbilst aptvēruma līmenim, lai nodrošinātu vadības struktūru un citus attiecīgos vadītājus ar lietderīgu informāciju (piemēram, pēc gadu skaita kopš klasificēšanas kā INK, produkta/aizdevuma veida (t.sk. nodrošināti/nenodrošināti), nodrošinājuma un garantiju veida, riska darījuma valsts un reģiona, laika līdz aizdevuma atgūšanai un darbības turpināšanas vai darbības pārtraukšanas pieejas izmantošanas). Jāmonitorē arī aptvēruma pārmaiņas un monitoringa pārskatos jāsniedz pārliecinošs skaidrojums par tā samazināšanos. Teksasas rādītājs nodrošina saiti starp INK riska darījumiem un kapitāla līmeni, un tāpēc tas ir vēl viens lietderīgs GDR.

Ja iespējams, ar INK īpatsvaru/līmeni un segumu saistītie rādītāji arī pienācīgi jāsalīdzina ar līdzīgiem rādītājiem, lai nodrošinātu vadības struktūrai skaidru priekšstatu par konkurētspēju un potenciālajiem vispārējiem trūkumiem.

Visbeidzot, bankām jāmonitorē zaudējumu budžets salīdzinājumā ar faktisko situāciju. Tas jāveic pietiekami detalizēti, lai vadības struktūra un citi atbilstošie vadītāji izprastu cēloņus, kas rada novirzes no plāna.

INK plūsmas, saistību neizpildes līmenis, migrācijas rādītāji un saistību neizpildes varbūtība

Galvenie dati par INK ienākošajām un izejošajām plūsmām jāiekļauj periodiskos ziņojumos vadības struktūrai, t.sk. INK statusa pārmaiņas (pārklasificēšana no/uz INK), pārbaudes periodā esošie INK, ienākumus nesošie INK, ienākumus nesošie pārskatītie INK un kavētie maksājumi sākumposmā (≤ 90 kavējuma dienu).

Pārklasificēšana no ienākumus nesoša uz ienākumus nenesošu riska darījumu (RD) parādās pakāpeniski (piemēram, no 0–30 kavējuma dienām, no 30–60 kavējuma dienām, no 60–90 kavējuma dienām utt.), taču tas var notikt arī pēkšņi (piemēram, kāda notikuma ietekmē). Noderīgs monitoringa instruments šajā jomā ir migrācijas matricu izveide, kas palīdzēs izsekot riska darījumu pārklasificēšanai no/uz ienākumus nenesošiem RD.

Bankām katru mēnesi jānovērtē migrācijas rādītāji un ienākumus nesošo riska darījumu kvalitāte, nodrošinot ātru reakcijas spēju (t.i., nosakot darbību prioritātes), lai novērstu portfeļa kvalitātes pasliktināšanos. Migrācijas matricas var tālāk sīkāk izstrādāt pēc aizdevuma veida (mājokļa iegāde, patēriņš, nekustamais īpašums), pēc struktūrvienības vai atbilstošā portfeļa segmenta (sk. 3.3.2. sadaļu), lai noteiktu vai plūsmu pārmaiņas saistītas ar specifisku aizdevumu segmentu.²⁴

3.5.2. Klientu iesaistīšana un naudas līdzekļu iekasēšana

Kad izveidotas INK atgūšanas grupas, jāievieš galvenie darbības rezultātu raksturlielumi, pēc kuriem tiks vērtēta grupas vai tās darbinieku (ja nepieciešams) efektivitāte attiecībā pret vidējiem darbības rezultātiem un/vai standarta etalonrādītājiem (ja tādi pastāv). Šiem galvenajiem operatīvajiem pasākumiem jāietver gan uz aktivitātēm, gan efektivitāti vērsti pasākumi. Tālāk sniegts šādu pasākumu saraksts (nepilnīgs):

- plānotā un faktiskā kredītņēmēju iesaistīšana;
- tādu iesaistīšanas pasākumu īpatsvars, kas vainagojusies ar maksājumu vai solījumu veikt maksājumu;
- iekasētie naudas līdzekļi absolūtajā izteiksmē un iekasētie naudas līdzekļi pretstatā līgumsaistībās noteiktajai summai, kas sadalīta šādi:
 - no klientu maksājumiem iekasētā nauda;
 - no citiem avotiem (piemēram, nodrošinājuma pārdošanas, algas ieturēšanas, bankrota procedūras) iekasētā nauda;

²⁴ Atbilstošu migrācijas rādītāju vēsturisko laikrindu izveide ļauj aprēķināt gada saistību neizpildes līmeni, ko riska kontroles nodaļa var izmantot dažādos modeļos, lai konstatētu saistību neizpildes varbūtību, ko izmanto vērtības samazinājuma pārskatam un stresa testiem.

- nodrošinātie solījumi maksāt un izpildītie solījumu maksāt pretstatā vēl neizpildītajiem solījumiem maksāt;
- ar kredītņēmēju panāktās vienošanās (skaits un apjoms) par atvieglojumiem (kopējais skaits un ilgtermiņa atvieglojumi).

3.5.3. Kredītnosacījumu pārskatīšanas pasākumi

Kredītnosacījumu pārskatīšana (atvieglojumu piešķiršana) ir viens no bankām pieejamajiem būtiskajiem instrumentiem INK novēršanai vai ierobežošanai²⁵, ja tā tiek pareizi pārvaldīta. Bankām jāmonitorē pārskatīšanas pasākumu efektivitāte un lietderīgums. Efektivitāte galvenokārt attiecas uz kredītiespēju apjomu, kam piedāvāti atvieglojumi, un laiku, kas nepieciešams, lai vienotos ar kredītņēmēju, bet lietderīgums attiecas uz piešķirtās atvieglojumu iespējas sekmīguma līmeni (t.i., vai kredītņēmējs pilda līgumā noteiktās pārskatītās/koriģētās saistības).

Turklāt kredītnosacījumu pārskatīšanas kvalitātes atbilstošs monitorings ir nepieciešams, lai nodrošinātu, ka pārskatīšanas pasākumu galarezultātā tiek atmaksāta paredzētā summa un nevis tiek novilcināts novērtējums, ka summa ir neatgūstama. Šajā sakarā jāmonitorē risinājuma veids, par ko panākta vienošanās, un ilgtermiņa (ilgtspējīgi strukturāli) risinājumi²⁶ jānošķir no īstermiņa (īslaicīgiem) risinājumiem.

Jāņem vērā, ka riska darījuma nosacījumu un noteikumu modificēšanu vai refinansēšanu var veikt visos kredīta dzīves cikla posmos; tāpēc bankām jānodrošina gan ienākumus nesošu riska darījumu, gan ienākumus nenesošu riska darījumu pārskatīšanas pasākumu monitorēšana.

Pārskatīšanas pasākumu efektivitāte

Atkarībā no bankas noteiktajiem potenciālajiem mērķiem un portfeļu segmentācijas, efektivitātes noteikšanai galvenie raksturlielumi varētu būt:

- veikto novērtējumu apjoms (gan skaita, gan vērtības izteiksmē), kas noteiktā laika periodā iesniegti struktūrvienībai, kas autorizēta sniegt apstiprinājumu;
- risinājumu, par kuriem ar kredītņēmēju panākta vienošanās par grozījumiem, apjoms (gan skaita, gan vērtības izteiksmē) noteiktā laika periodā;
- pozīciju, kurām panākts risinājums, vērtība un skaits noteiktā laika periodā (absolūtā izteiksmē un procentuāli no sākotnējā apjoma).

Varētu būt lietderīgi monitorēt arī citu individuālo atgūšanas procesa pasākumu efektivitāti, piemēram, lēmumu pieņemšanas/apstiprināšanas procedūras ilgumu.

²⁵ Sk. kredītnosacījumu pārskatīšanas definīciju 5.3.1. sadaļā.

²⁶ Sk. arī 4. nodaļu par dzīvotspējīgiem kredītnosacījumu pārskatīšanas risinājumiem.

Kredītnosacījumu pārskatīšanas pasākumu efektivitāte

Kredītnosacījumu grozījumu mērķis ir nodrošināt, ka kredītņēmēja grozītās līguma saistības tiek pildītas un atrastais risinājums ir dzīvotspējīgs (sk. arī 4. sadaļu). Šajā sakarā jānošķir panākto vienošanos veidi katram portfelim ar līdzīgām iezīmēm un jāmonitorē katra risinājuma sekmības līmenis ilgstošā laika periodā.

Galvenie raksturojošie lielumi katra pārstrukturēšanas risinājuma sekmīguma līmeņa monitorēšanai ietver:

- **Pārskatīšanas atveseļošanās rādītāji un atkārtotas saistību neizpildes rādītāji:** Ņemot vērā faktu, ka lielākajai daļai aizdevumu nav iespējams konstatēt finansiālās grūtības tieši pēc grozījumu veikšanas, nepieciešams atveseļošanās periods, lai noteiktu, vai aizdevuma atveseļošanās bijusi efektīva.²⁷ Minimālajam atveseļošanās periodam, ko piemēro, lai noteiktu atveseļošanas rādītājus, vajadzētu ilgt 12 mēnešus, kas saskaņots ar EBI īstenošanas tehniskajos standartos (ĪTS) attiecībā uz uzraudzības pārskatiem noteikto minimālo atveseļošanās periodu²⁸. Tādējādi bankām jāveic periodu analīze un jāmonitorē pārskatīto kredītiespēju attīstība 12 mēnešus pēc grozījumu veikšanas, lai noteiktu atveseļošanās rādītājus. Šī analīze jāveic katram aizdevumu segmentam (kredītņēmējiem ar līdzīgām iezīmēm) un, iespējams, atbilstoši finansiālo grūtību pakāpei pirms pārskatīšanas. Atveseļošanās kavētu kredītiespējas maksājumu gadījumā var notikt vai nu kredītnosacījumu pārskatīšanas rezultātā (atveseļošanās atvieglojumu rezultātā), vai dabiskā ceļā, neveicot kredītiespējas sākotnējo nosacījumu grozījumus (dabiska atveseļošanās). Bankām jānodrošina mehānisms, lai monitorētu kredītu, kam ir kavēti maksājumi, dabiskās atveseļošanās gadījumu īpatsvaru un apjomu. Atkārtotas saistību neizpildes rādītājs ir vēl viens galvenais darbības rādītājs, kas jāiekļauj iekšējā INK monitoringa ziņojumos vadības struktūrai un citiem attiecīgajiem vadītājiem.
- **Pārskatīšanas pasākumu veids:** Bankām skaidri jādefinē, kuri pārskatīšanas pasākumu veidi definēti kā īstermiņa risinājumi, bet kuri – kā ilgtermiņa risinājumi. Pārskatīšanas pasākumu individuālās iezīmes jāidentificē un jā saglabā IT sistēmās. Periodiskam monitoringam jānodrošina vadības struktūrai un citiem attiecīgajiem vadītājiem skaidrs priekšstats par to 1) kāda procentuālā daļa no apstiprinātajiem kredītnosacījumu pārskatīšanas risinājumiem ir īstermiņa pasākumi (pretstatā ilgtermiņa pasākumiem); un 2) procentuālā daļa no apstiprinātajiem kredītnosacījumu pārskatīšanas risinājumiem piemīt noteiktas iezīmes (piemēram, kredīta brīvdienas ≥ 12 mēneši, pamatsummas pieaugums, papildu nodrošinājums utt.). (Sk. arī 4. nodaļu).

²⁷ Atveseļošanās kritēriji sniegti 5.3.3. sadaļā.

²⁸ Komisijas 2014. gada 16. aprīļa Īstenošanas regula (ES) Nr. 680/2014, ar ko nosaka īstenošanas tehniskos standartus attiecībā uz iestāžu sniegtajiem uzraudzības pārskatiem saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 575/2013 (OV L 191, 28.06.2014., 1. lpp.).

- **Naudas līdzekļu iekasēšanas rādītāji:** Vēl viens būtisks pārskatīšanas pasākumus raksturojošais lielums ir naudas līdzekļu iekasēšana no pārstrukturētajām kredītu iespējām. Naudas līdzekļu iekasēšanu var monitorēt attiecībā pret pārskatītajām līgumā noteiktajām naudas plūsmām, t.i., faktisko līgumā noteikto naudas plūsmas rādītāju, kā arī naudas līdzekļu iekasēšanu absolūtajā izteiksmē. Šie divi raksturojošie lielumi var sniegt bankai informāciju, kas tai ļauj plānot likviditāti, kā arī novērtēt katra kredītnosacījumu pārskatīšanas pasākuma relatīvās sekmes.
- **INK norakstīšana:** Noteiktos gadījumos kredītnosacījumu pārskatīšanas risinājuma ietvaros bankas var īstenot tādu atvieglojumu iespēju, kas ietver INK norakstīšanu daļēji vai pilnībā. Jebkura INK norakstīšana, kas saistīta ar šāda veida atvieglojumu piešķiršanu, jāreģistrē un jāmonitorē attiecībā pret apstiprināto zaudējumu budžetu. Turklāt jāmonitorē ar lēmumu norakstīt neatgūstamus parādus saistīto zaudējumu neto pašreizējā vērtība attiecībā pret atvērto rādītāju katram aizdevumu segmentam un katram piedāvātajam pārstrukturēšanas risinājumam, lai iegūtu papildus informāciju iestādes kredītnosacījumu pārskatīšanas stratēģijas un politikas izstrādei.

Par rādītājiem, kas saistīti ar kredītnosacījumu pārskatīšanas pasākumiem, jāsniedz pārskats, izmantojot lietderīgu sadalījumu, kas, piemēram, varētu ietvert kavēto maksājumu veidu un ilgumu, riska darījumu veidu, atvērto iespējamību, riska darījumu lielumu vai viena kredītņēmēja vai saistīto klientu riska darījumu kopējo apjomu, vai pagātnē piemēroto pārskatīšanas risinājumu skaitu.

3.5.4. Likvidācijas aktivitātes

Ja nav panākts ilgtspējīgs pārstrukturēšanas risinājums, tiek sagaidīts, ka banka tomēr radīs risinājumu attiecībā uz ienākumus nenesošajiem riska darījumiem. Risinājums var ietvert juridisku procedūru uzsākšanu, aktīvu pārņemšanu, parādu un aktīvu/kapitāla mijmaiņas darījumu un/vai atbrīvošanos no kredīta iespējām/to nodošanu aktīvu pārvaldīšanas sabiedrībai/vērtspapīrošanu. Tāpēc bankai šāda aktivitāte jāmonitorē, lai iegūtu informāciju stratēģijas un politikas izstrādei, vienlaikus arī palīdzot sadalīt resursus.

Juridiski pasākumi un pārņemšana

Bankām jāmonitorē tiesvedības un pārņemšanas lietu apjoms un atvērto rādītāji. Šie rezultāti jāsalīdzina ar noteiktajiem mērķiem (mēnešu/gadu skaits un iestādes zaudējumi). Veicot faktiskā zaudējumu līmeņa monitorēšanu, iestādēm jāveido vēsturiskās laikrindas katram aizdevumu segmentam, lai iegūtu datus vērtības samazināšanās pārbaudēs un stresa testos izmantoto pieņēmumu izstrādei.

Attiecībā uz kredītiem, kam ir ķīla vai cita veida nodrošinājums, bankām jāmonitorē laika periods, kas nepieciešams nodrošinājuma atsavināšanai, iespējams piespiedu pārdošanas diskonts atsavināšanas gadījumā un norises noteiktos tirgos

(piemēram, Īpašuma tirgos), lai gūtu pārskatu par potenciālajiem atgūšanas rādītājiem.

Turklāt, monitorējot atgūšanas rādītājus pārņemšanas un citu tiesvedības procesu rezultātā, bankas spēs ticamāk novērtēt, vai lēmums par pārņemšanu nodrošinās lielāku neto pašreizējo vērtību nekā kredītnosacījumu pārskatīšana. Dati par atgūšanas rādītājiem pārņemšanas rezultātā regulāri jāmonitorē un potenciāli jāveic banku stratēģijas korekcijas attiecībā uz parādu atgūšanu/tiesvedību.

Bankām arī jāmonitorē nesen pabeigto tiesvedības procesu vidējais ilgums un vidējās atgūtās summas (t.sk. ar atgūšanu saistītās izmaksas) šo pabeigto tiesvedības procesu rezultātā.

Parādu aktīvu/kapitāla mijmaiņas darījumi

Bankām rūpīgi jāmonitorē gadījumi, kad tiek veikti parādu un kredītnēmēja aktīvu vai kapitāla mijmaiņas darījumi, vismaz izmantojot apjoma rādītājus aktīvu veidu dalījumā, un jānodrošina atbilstība jebkāda veida limitiem, kas attiecīgās valsts normatīvajos aktos noteikti turējumiem. Ja šādu pieeju izmanto kā pārstrukturēšanas pasākumu, tā jāpamato ar atbilstošu biznesa plānu un jāpiemēro tikai tiem aktīviem, ar kuriem iestādei ir pietiekama pieredze un attiecībā uz kuriem tirgus reāli ļauj noteikt no aktīva gūstamo vērtību īstermiņā un vidējā termiņā. Iestādei arī jānodrošina, ka aktīvu vērtēšanu veic kvalificēti un pieredzējuši vērtētāji.²⁹

3.5.5. Citi monitoringa posteņi

Peļņas un zaudējumu posteņi

Bankām arī jāmonitorē un jānodrošina savām vadības struktūrvienībām caurredzamība attiecībā uz procentu maksājumu summu peļņas un zaudējumu posteņos saistībā ar INK. Turklāt jānošķir procentu maksājumi par tiem INK, kas faktiski saņemti, un tiem, kas nav faktiski saņemti. Jāmonitorē arī uzkrājumu nedrošiem parādiem un attiecīgo noteicošo faktoru attīstība.

Pārņemtie aktīvi

Ja aktīvu pārņemšana veido daļu no banku INK stratēģijas, tām jāmonitorē arī pārņemto aktīvu (vai citu ar INK saistīto aktīvu) portfeļu apjoms, turēšanas ilgums, segums un plūsmas. Veicot monitoringu, pietiekami detalizēti jāietver visi būtiskie aktīvu veidi. Turklāt atbilstoši jāmonitorē pārņemto aktīvu rezultāti saistībā ar iepriekš

²⁹ Sk. arī 7.2.4. sadaļu.

noteikto biznesa plānu un par tiem apkopotā līmenī jāziņo vadības struktūrai un citiem attiecīgajiem vadītājiem.

Agrīnās brīdināšanas rādītāji

Vadības struktūrai, attiecīgajām komitejām un citiem attiecīgajiem vadītājiem jāsaņem periodiski pārskati par agrīnās brīdināšanas (vai kontrolsaraksta) statusu attiecībā uz tiem segmentiem, kuriem gaidāma lejupvērsta dinamika, kā arī par kontrolsaraksta statusu attiecībā uz lieliem riska darījumiem riska darījuma/kredītņēmēja līmenī. Šajos pārskatos jāietver arī portfeļa pārmaiņas laika gaitā, piemēram, pārmaiņas, ko rada ikmēneša migrācija starp kavēto maksājumu līmeņiem (0 kavējuma dienas, 0–30 kavējuma dienas, 30–60 kavējuma dienas, 60–90 kavējuma dienas, >90 kavējuma dienas). Jāiekļauj arī agrīnās brīdināšanas rādītāju efektivitātes rādītāji.

Dažādi

Citi aspekti, kas var būt ietverami INK pārskatos, ir ārpakalpojumu/apkalpošanas līgumu efektivitāte un lietderība. Šajā nolūkā izmantotie rādītāji visdrīzāk ir ļoti līdzīgi rādītājiem, ko izmanto, monitorējot iekšējo INK atgūšanas grupu efektivitāti un produktivitāti, lai gan, iespējams, tie ir mazāk detalizēti.

Kopumā, ja ar INK saistītie GDR atšķiras no regulatīvā, grāmatvedības vai iekšējo pārskatu sniegšanas viedokļa, šīs atšķirības skaidri jānorāda un jāizskaidro ziņojumā vadības struktūrai.

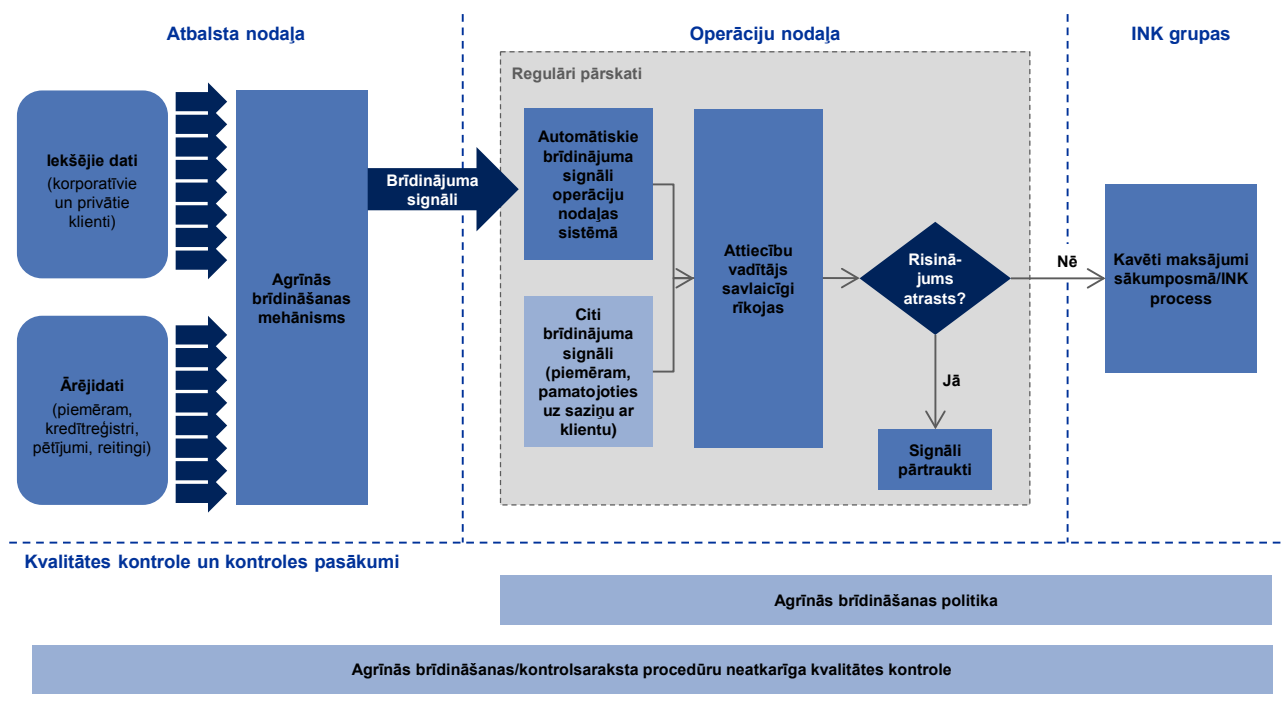
3.6. Agrīnās brīdināšanas mehānismi/kontrolsaraksti

3.6.1. Agrīnās brīdināšanas procedūra

Lai monitorētu ienākumus nesošus kredītus un nepieļautu kredīt kvalitātes pasliktināšanos, visām bankām jāievieš atbilstošas iekšējās procedūras un pārskatu sniegšana, kas ļautu jau ļoti agrīnā stadijā konstatēt un pārvaldīt klientus, kuru kredīti ir ienākumus nenesoši.

4. piemērs

Agrīnās brīdināšanas pieejas piemērs

Attēlā redzams vispārējs agrīnās brīdināšanas process, t.sk. dažādie tā posmi un iesaistītās personas:

- agrīnās brīdināšanas mehānisms, par kuru atbild atbalsta funkcija;
- agrīnās brīdināšanas signālu apstrāde, ko veic klientu apkalpošanas funkcija;
- iespējamā lietas tālāknodošana struktūrvienībām, kas atbild par INK, kredītqualitātes pasliktināšanās gadījumā;
- kvalitātes kontrole un kontrole ar otrās un trešās aizsardzības līnijas palīdzību.

Turpmākajās sadaļās aplūkots katrs no procesa posmiem. Ir svarīgi atzīmēt, ka jānodrošina, lai katram agrīnās brīdināšanas (vai kontrolsarakstu) procesa posmam būtu skaidri norādīta atbildīgā struktūrvienība. Turklāt jābūt ieviestām atbilstošām pārskatu sniegšanas un eskalācijas procedūrām, un procesam jābūt saderīgam ar procedūrām, kas tiek izmantotas pārskatu sniegšanai par INK un kredītņēmēju, kuru kredīti kļuvuši ienākumus nenesoši, lietu tālāknodošanai INK atgūšanas grupām.

3.6.2. Agrīnās brīdināšanas sistēmas/rādītāji

Bankām jāizstrādā atbilstošs ABR kopums katram portfelim.

Svarīgāko ABR aprēķins jāveic vismaz reizi mēnesī. Noteiktiem specifiskiem ABR (kā, piemēram, nozares/segmenta/portfeļa vai kredītņēmēja līmeņa analīze) atjauninājumi var būt pieejami retāk.

Lai konstatētu agrīnus ienākumus nesoša kredīta pasliktināšanās signālus, bankai nepieciešama duāla perspektīva: portfeļa un transakcijas/kredītņēmēja līmenī.

Transakcijas/kredītņēmēja līmeņa ABR

Transakcijas/kredītņēmēja līmenī ABR jāizmanto kredītu monitorēšanas procesā, lai to rezultātā nekavējoties uzsāktu atvēršanas procedūras, kā arī vadības pārskatu sniegšanas sistēmā kā ienākumus nesošu kredītu kvalitātes rādītājus.

ABR jānosaka, pamatojoties uz iekšējiem vai ārējiem ievades datiem/informāciju, un tie jāattiecinā uz noteiktu laika momentu vai novērošanas periodu. Kā ABR piemērus var minēt iekšējās punktu sistēmas (arī uzvedības vērtējumam) vai ārējus kredītreitinga aģentūru sagatavotus datus, specializētu sektora analīzi vai makroekonomiskos indikatorus uz konkrētu ģeogrāfisko reģionu orientētas uzņēmējdarbības gadījumā.

Ārējās brīdināšanas sistēmai jāanalīzē dažādie ievadītie dati un jāģenerē skaidri rezultāti izraisītāju veidā, pamatojoties uz kuriem tiek iniciēti dažāda veida paziņojumi un darbības.

4. pielikumā sniegti vairāki piemēri par ABR, kurus dažādas bankas izmanto kā ievaddatus agrīnās brīdināšanas sistēmās.

Portfeļa līmeņa ABR

Līdztekus kredītņēmēja līmeņa ABR bankām jānosaka ABR arī portfeļa līmenī. Vispirms tām jāsadala kredītriska portfelis dažādās kategorijās segmentu (piemēram, darbības jomu/klientu segmentu, ģeogrāfisko reģionu, produktu, koncentrācijas risku, nodrošinājuma līmeņa un sniegtā nodrošinājuma veidu vai parāda apkalpošanas spēju) dalījumā.

Pēc tam bankai jāveic jutīguma analīze konkrēti katrai apakškategorijai, pamatojoties uz iekšējo un ārējo informāciju (piemēram, ārēju piegādātāju publiskots tirgus apskats par konkrētu sektoru vai jomu), lai identificētu tās portfeļa daļas, kuras varētu skart potenciālie satricinājumi. Šādai analīzei kā minimums jānodrošina iespēja sadalīt šīs grupas pēc riska pakāpes. Politikā jābūt ietvertiem pasākumu kopumiem, kuru pamatīguma pakāpei jāpieaug proporcionāli sagaidāmajam riskam.

Pēc tam bankām jāidentificē specifiski ABR attiecībā uz katru riska grupu, lai konstatētu iespējamo kredītu kvalitātes pasliktināšanos, pirms negatīvu notikumu parādīšanās transakciju līmenī.

Konstatējot potenciālus izraisītājus portfeļa, segmenta vai klientu grupas līmenī, bankai jāveic attiecīgā portfeļa pārbaude, jānosaka pasākumi un jāveic risku mazināšanas darbības, aktivizējot gan pirmo, gan otro aizsardzības līniju.

3.6.3. Automātiskie brīdinājuma signāli un darbības

Klientu apkalpošanas funkcijas rīcībā jābūt efektīviem instrumentiem un operatīvās ziņošanas instrumentiem, kas pielāgoti attiecīgajiem portfeļu/kredītņēmēju veidiem un kas tai dod iespēju nekavējoties identificēt kredītu kvalitātes pasliktināšanās pazīmes. Tiem jāietver automātiski brīdinājuma signāli kredītņēmēja līmenī, nodrošinot skaidras darbības, norādes uz nepieciešamajām darbībām, kā arī laika grafikus ciešā saskaņā ar agrīnās brīdināšanas politiku. Veiktajiem pasākumiem jābūt skaidri reģistrētiem sistēmās, lai pēc tam būtu iespējams veikt kvalitātes kontroles procesus.

Attiecību vadītājiem vismaz reizi mēnesī jāsaņem brīdinājuma signāli un jāsniedz attiecīgus operatīvie un vadības ziņojumi.

Gadījumos, kad konstatē pārkāpumus attiecībā uz ABR kopumu vai atsevišķiem skaidri izvērtētiem un definētiem rādītājiem (piemēram 30 kavējuma dienas), jātiek aktivizētam skaidram izraisītājam un tam sekojošam definētam eskalācijas procesam. Jāparedz speciālu darbinieku grupu iesaiste, lai izvērtētu klienta finansiālo situāciju un pārrunātu iespējamus risinājumus ar darījuma partneri.

Visbeidzot, jāatzīmē, ka līdztekus automātiskajiem brīdinājuma signāliem agrīnās brīdināšanas pieejā nozīmīga loma var būt arī citiem signāliem, kas attiecas, piemēram, uz sadarbību ar kredītņēmēju. Attiecību vadītājiem vienmēr uzmanīgi jāseko informācijai par kredītņēmēju, kas varētu ietekmēt kredītņēmēja kredītspēju.

3.7. Uzraudzības pārskatu sniegšana

Par jebkurām būtiskām un strukturālām INK darbības modeļa vai kontroles regulējuma pārmaiņām laikus jāziņo attiecīgajām uzraudzības komandām. Turklāt bankām ar augstu INK līmeni proaktīvi jāsniedz uzraugiem periodiski INK monitoringa pārskati atbilstošā apkopojuma līmenī.

4. Kredītnosacījumu pārskatīšana

4.1. Mērķis un pārskats

Kredītnosacījumu pārskatīšanas (atvieglājumu)³⁰ galvenais mērķis ir radīt apstākļus, lai ienākumus nenesošu kredītu parādnieki varētu atbrīvoties no ienākumu nenesoša kredīta statusa, vai nepieļaut, lai ienākumus nesoši kredīti nonāktu ienākumus nenesošu kredītu statusā. Kredītnosacījumu pārskatīšanas pasākumiem vienmēr jābūt vēršiem uz to, lai atjaunotu riska darījuma ilgtspējīgas atmaksas stāvokli.

Taču uzraudzības pieredze parādījusi, ka daudzos gadījumos atvieglājumi, kurus bankas piešķirušas finanšu grūtībās nonākušajiem kredītņēmējiem, pilnībā neatbilst šim mērķim un tādējādi var aizkavēt aktīvu kvalitātes problēmu novēršanai nepieciešamo rīcību un novest pie nepareiza aktīvu kvalitātes atspoguļojuma bilancē. Tas attiecas, piemēram, uz gadījumiem, kad kredītnosacījumu pārskatīšanas pasākumi ietver atkārtotu maksājumu atlikšanu, bet netiek risināta pamatproblēma, proti, kredītņēmēja pārmērīgais parāda līmenis salīdzinājumā ar parāda atmaksāšanas spējām.

Tāpēc šajā nodaļā īpaša uzmanība pievērsta dzīvotspējīgiem kredītnosacījumu pārskatīšanas risinājumiem. Uzraudzības jomā tiek sagaidīts, lai bankas īstenotu skaidri definētu atvieglājumu piešķiršanas politiku, kas atbilstu dzīvotspējīguma koncepcijai, un laikus konstatētu aizdevumus, kuri nav dzīvotspējīgi.

Nodaļas sākumā sniegts pārskats par kredītnosacījumu pārskatīšanas iespējām un doti norādījumi par to, kā dzīvotspējīgi atvieglājumi atšķiras no tiem, kas nav dzīvotspējīgi (4.2. sadaļa). Tālāk aplūkoti svarīgi aspekti saistībā ar atvieglājumu piešķiršanas procesiem, īpašu uzmanību pievēršot finansiālo iespēju novērtējumam (4.3. un 4.4. sadaļa) un uzraudzības vajadzībām sniedzamajiem pārskatiem un informācijas publiskošanai (4.5. sadaļa).

Turklāt 5. nodaļā sniegti norādījumi attiecībā uz kritērijiem pārskatīto riska pozīciju klasifikācijai par ienākumus nenesošām vai ienākumus nesošām pozīcijām.

4.2. Kredītnosacījumu pārskatīšanas iespējas un to dzīvotspēja

Aplūkojot dažādas kredītnosacījumu pārskatīšanas iespējas, ir noderīgi atsevišķi runāt par īstermiņa un ilgtermiņa pasākumiem, kas tiek īstenoti pārskatīšanas

³⁰ Šajā nodaļā sniegtie norādījumi aplūko kredītnosacījumu pārskatīšanu atbilstoši EBI definīcijai un 5.3. sadaļā sniegtajiem skaidrojumiem. Sk. EBI īstenošanas tehniskos standartus attiecībā uz pārskatu sniegšanu par kredītnosacījumu pārskatīšanu un ienākumus nenesošiem riska darījumiem saskaņā ar Regulas (ES) Nr. 575/2013 99. panta 5. punktu. Pamatojas uz Komisijas 2015. gada 9. janvāra Īstenošanas regulu (ES) Nr. 2015/227, ar ko groza Īstenošanas regulu (ES) Nr. 680/2015, ar ko nosaka Īstenošanas tehniskos standartus attiecībā uz iestāžu sniegtajiem uzraudzības pārskatiem saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 575/2013 (OV L 48, 28.06.2014., 1. lpp.).

ietvaros. Vairumā risinājumu ietverta dažādu, iespējams, atšķirīgos laika periodos īstenotu pārskatīšanas pasākumu kombinācija, kas vienlaikus apvieno gan īstermiņa, gan ilgtermiņa iezīmes.

Īstermiņa pārskatīšanas pasākumus definē kā pārstrukturētus atmaksas nosacījumus, kuri pēc būtības ir īslaicīgi un paredzēti finansiālu grūtību novēršanai īstermiņā, bet kuri, ja netiek kombinēti ar piemērotiem ilgtermiņa pasākumiem, nenodrošina neatmaksāto parādsaistību nokārtošanu. Šādu īstermiņa pasākumu periodam nevajadzētu pārsniegt divus gadus, bet projektu finansējuma un komerciālo īpašumu būvniecības gadījumā – vienu gadu.

Īstermiņa pārskatīšanas pasākumus vajadzētu apsvērt un piedāvāt gadījumos, ja kredītņēmējs atbilst šādiem diviem kritērijiem.

- Kredītņēmējs piedzīvojis skaidri identificējamu notikumu, kas izraisījis īslaicīgus likviditātes ierobežojumus. Šādu notikumu esamību jāvar pierādīt formāli (nevis pamatojoties uz spekulatīviem apsvērumiem) rakstiskas dokumentācijas veidā (skaidri definētiem pierādījumiem jāliecina, ka kredītņēmēja ienākumi īstermiņā pieaugs) vai pamatojoties uz bankas secinājumu, ka ilgtermiņa pārskatīšanas risinājums nav bijis iespējams sakarā ar vispārēju vai uz konkrēto kredītņēmēju attiecināmu īslaicīgu finansiālu nenoteiktību.
- Kredītņēmējs praktiski parādījis labas finanšu attiecības ar banku (t.sk. pirms attiecīgā notikuma atmaksājis ievērojamu daļu no atlikušās pamatsummas) un skaidri nodemonstrējis vēlēšanos sadarboties.

Jebkura kredītnosacījumu pārskatīšanas risinājuma gadījumā līguma noteikumiem jānodrošina, lai bankai, kredītņēmēja situācijai uzlabojoties, būtu tiesības pārskatīt apstiprinātos atvieglojumus un nodrošināt bankai labvēlīgākus nosacījumus (amplitūdā no atvieglojumiem līdz pat sākotnējā līguma nosacījumu atjaunošanai). Bankai arī jāapsver iespēja ietvert līgumā nosacījumus par stingrām sekām gadījumā, ja kredītņēmējs neizpilda pārskatītos kredītnosacījumus (piemēram, papildu nodrošinājumu).

Dzīvotspējīgi atvieglojumi un atvieglojumi, kas nav dzīvotspējīgi

Bankām un uzraugiem lietderīgi nošķirt "dzīvotspējīgus atvieglojumus", t.i., tos, kas patiešām veicina kredītņēmēja neatmaksātā kredīta atlikuma samazināšanos, no risinājumiem, kas nav dzīvotspējīgi.

Tālāk sniegti vispārēji norādījumi par to, kā uzraudzības vajadzībām noteikt dzīvotspējīgus atvieglojumus (turpmāki norādījumi par atsevišķiem atvieglojumu veidiem sniegti tālāk tabulā):

- Pamatā pārskatīšanas risinājums, kas ietver ilgtermiņa pārskatīšanas pasākumus, uzskatāms par dzīvotspējīgu tikai tad, ja:

- Iestāde var pierādīt (pamatojoties uz atbilstošu dokumentētu finanšu informāciju), ka pārskatīšanas risinājums reāli atbilst kredītņēmēja finansiālajām iespējām.
- Risinājums pilnībā vērsts uz neatmaksāto parādsaistību nokārtošanu un vidējā termiņā līdz ilgtermiņā paredzama būtiska parāda atlikuma samazināšanās.
- Gadījumos, kad attiecībā uz riska darījumu jau iepriekš piešķirti atvieglojumi, t.sk. jebkādi iepriekšēji ilgtermiņa pārskatīšanas pasākumi, bankai jānodrošina, ka tiek īstenoti papildu iekšējās kontroles pasākumi, lai nodrošinātu, ka turpmākie atvieglojumi atbilst iepriekš minētajiem dzīvotspējīguma kritērijiem. Šādiem kontroles pasākumiem kā minimums jānodrošina, lai šādi gadījumi *ex ante* noteikti nonāktu riska kontroles uzmanības lokā. Turklāt nepieciešams attiecīgās augstākā līmeņa lēmējstruktūras (piemēram, INK komitejas) atsevišķs apstiprinājums.
- Pamatā pārskatīšanas risinājums, kas ietver īstermiņa atvieglojumus, uzskatāms par dzīvotspējīgu tikai tad, ja:
 - Iestāde var pierādīt (pamatojoties uz atbilstošu dokumentētu finanšu informāciju), ka pārskatīšanas risinājums atbilst kredītņēmēja finansiālajām iespējām.
 - Īstermiņa pasākumi tiešām tiek piemēroti tikai īslaicīgi, un iestāde ir pārliecinājusies un var apliecināt, pamatojoties uz atbilstošu finanšu informāciju, ka kredītņēmējs, sākot no īstermiņa pagaidu vienošanās beigu datuma, spēs atmaksāt gan pilnu pamatsummu, gan procentu maksājumus sākotnējā apmērā vai apmērā par kādu panākta vienošanās.
 - Atvieglojumu rezultātā neveidojas situācija, ka attiecībā uz vienu un to pašu riska pozīciju viens pēc otra piešķirti vairāki atvieglojumi.

Kā norādīts sniegtajos kritērijos, jebkuram dzīvotspējīguma novērtējumam jābalstās uz parādnieka finanšu raksturojumu un attiecīgajā laikā piešķiramajiem atvieglojumiem. Jāatzīmē arī, ka dzīvotspējīguma novērtējums jāveic neatkarīgi no atvieglojumu avota (piemēram, no tā, vai kredītņēmējs izmanto līgumā iestrādātos nosacījumus par atvieglojumu piešķiršanu, notiek divpusējas sarunas par atvieglojumu piešķiršanu starp kredītņēmēju un banku, specifiskā situācijā uz visiem kredītņēmējiem tiek attiecināta valsts atvieglojumu shēma).

Tipiskāko pārskatīšanas pasākumu saraksts

Kā iepriekš norādīts, vairums pārskatīšanas risinājumu ietver dažādu pasākumu kombināciju. Tālāk tabulā dots kopsavilkums par tipiskākajiem īstermiņa un ilgtermiņa pārskatīšanas pasākumiem un sniegtas tālākas norādes attiecībā uz apsvērumiem par to dzīvotspējīgumu. Jāatzīmē, ka ilgtermiņa pasākumu kopums var ietvert īstermiņa pasākumus, piemēram, tikai procentu maksājumu veikšanu,

samazinātus maksājumus, maksājumu atlikšanu vai parāda kapitalizāciju uz ierobežotu laiku, kā norādīts iepriekš.

Tipiskāko kredītnosacījumu pārskatīšanas pasākumu saraksts

Pārskatīšanas pasākums	Apraksts	Dzīvotspējīgums un citi būtiski apsvērumi
Īstermiņa pasākumi		
1. Tikai procentu maksājumi	Noteikta īstermiņa perioda laikā tiek veikti tikai kredīta procentu maksājumi; pamatsumma netiek atmaksāta. Tādējādi pamatsumma nemainās un atmaksas nosacījumi tiek atkārtoti izvērtēti, beidzoties periodam, kad tiek veikti tikai procentu maksājumi, atbilstoši atmaksāšanas spēju novērtējumam.	Šādus atvieglojumus vajadzētu piešķirt/uzskatīt par dzīvotspējīgiem tikai tad, ja iestāde var pierādīt (pamatojoties uz atbilstošu dokumentētu finanšu informāciju), ka kredītņēmēja finansiālās grūtības ir īslaicīgas un, beidzoties noteiktajam periodam, kura laikā tiek maksāti tikai procenti, kredītņēmējs spēs apkalpot savu parādu, vismaz pamatojoties uz iepriekšējo atmaksas grafiku. Šā pasākuma periodam pamatā nevajadzētu pārsniegt 24 mēnešus un komerciālo tīpašumu būvniecības un projektu finansējuma gadījumā – 12 mēnešus. Kad šā pārskatīšanas pasākuma noteiktais periods ir beidzies, iestādei atkārtoti jānovērtē kredītņēmēja parāda apkalpošanas spējas, lai turpmākajam laikam noteiktu pārskatītu atmaksas grafiku, kurā ņemts vērā pamatsummas elements, kas nav atmaksāts periodā, kad veikti tikai procentu maksājumi. Vairumā gadījumu šo pasākumu piedāvā kombinācijā ar citiem pasākumiem, kam piemīt ilgāka termiņa raksturs, lai kompensētu periodu, kad atmaksas apjoms īslaicīgi bijis mazāks (piemēram, atmaksas termiņa pagarināšana).
2. Samazināti maksājumi	Atmaksas maksājumu apmēra samazināšana uz noteiktu īstermiņa periodu, lai noregulētu kredītņēmēja pasliktinājušos naudas plūsmas situāciju un pēc tam turpinātu atmaksu, pamatojoties uz prognozēto atmaksāšanas spēju. Procentu maksājumi joprojām jāveic pilnā apmērā.	Sk. "1. Tikai procentu maksājumi" Ja maksājumu samazinājums ir mērens un visi pārējie iepriekšminētie nosacījumi ir izpildīti, šā pasākuma īstenošanas periods var būt ilgāks par 24 mēnešiem.
3. Maksājumu atlikšana/maksājumu moratorijs	Vienošanās, kas ļauj kredītņēmējam uz noteiktu laiku atlikt kredītsaistību izpildi, parasti attiecībā uz pamatsummu un procentu maksājumiem.	Sk. "1. Tikai procentu maksājumi"
4. Parāda/procentu kapitalizācija	Ar parādu un/vai uzkrāto procentu parādu saistīti atvieglojumi, kas ietver šo nesamaksāto summu pievienošanu atlikušajai pamatsummai, kura tad tiek atmaksāta saskaņā ar pārskatītu ilgspējīgu atmaksas programmu.	Šo atvieglojumu vajadzētu piešķirt/uzskatīt par dzīvotspējīgu tikai tad, ja saskaņā ar iestādes novērtējumu kredītņēmēja pierādīto ienākumu/izdevumu līmeni (pamatojoties uz atbilstošu dokumentētu finanšu informāciju) un ierosinātais pārskatītais maksājumu grafiks ir pietiekams, lai dotu kredītņēmējam iespēju apkalpot kredīta pamatsummas procentu atmaksu visu pārskatītā atmaksas grafika aptvertu laiku, un ja iestāde ir formāli pieprasījusi apstiprinājumu, ka klients ir sapratis un pieņem kapitalizācijas nosacījumus. Parādu kapitalizācija pieļaujama tikai atsevišķos gadījumos, ja agrāk neatmaksāto parādu vai saskaņā ar līgumu veicamos maksājumus nav iespējams atgūt un kapitalizācija ir vienīgais reālistiski pieejamais risinājums. Iestādēm pamatā nevajadzētu piedāvāt kredītņēmējam šo risinājumu vairāk kā tikai vienu reizi, un tas piemērojams tikai neatmaksātajiem parādiem, kas nepārsniedz iepriekš noteiktu attiecību pret kopējo pamatsummu (kurai jābūt definētai bankas atvieglojumu piešķiršanas politikā). Iestādei jānovērtē kapitalizēto parādu procentuālo daļu salīdzinājumā ar pamatsummas un procentu atmaksu, kas ir atbilstoša un piemērota kredītņēmējam.
Ilgtermiņa pasākumi		
5. Procentu likmes samazināšana	Procentu likmes (fiksētās vai mainīgās) samazināšana pastāvīgi vai uz laiku līdz atbilstoši un ilgspējīgai procentu likmei.	Kredītu iespējas ar augstām procentu likmēm ir viens no galvenajiem finanšu spriedzes izraisītājiem. Kredītņēmēja finansiālās grūtības daļēji var rasties tāpēc, ka procentu likmes ir pārmērīgi augstas salīdzinājumā ar kredītņēmēja ienākumiem, vai tāpēc, ka procentu likmju dinamikas rezultātā kredītņēmējs nonācis situācijā, kad saņem finansējumu par nesamērīgi augstu cenu (atšķirībā no gadījumiem, kad procentu likme ir fiksēta). Šādos gadījumos var apsvērt procentu likmes samazināšanu. Taču bankām jānodrošina, lai kredītņēmējam piedāvātā procentu likme pietiekami nosegtu attiecīgo kredītrisku. Ir skaidri jāidentificē situācijas, kad finansiālas iespējas panākama tikai ar procentu likmi, kas pilnībā nesedz risku vai izmaksas.
6. Atmaksas termiņa pagarināšana	Kredīta atmaksas termiņa (t.i., laika līdz līgumā noteiktajam pēdējā maksājuma datumam) pagarināšana, kas ļauj samazināt maksājumu lielumu, sadalot maksājumus ilgākā laika periodā.	Ja kredītņēmējam noteikts obligātais pensionēšanās vecums, termiņa pagarinājumu vajadzētu uzskatīt par dzīvotspējīgu tikai tajos gadījumos, kad iestāde novērtējusi, ka kredītņēmēja pensija vai citi pierādīti ienākumu avoti ļauj tam veikt pārskatīto kredīta atmaksu atbilstoši finansiālajām iespējām.
7. Papildu drošība	Kā papildu drošība var tikt iegūtas papildu prasījuma tiesības uz kredītņēmēja neapgrūtinātajiem aktīviem, lai pārstrukturēšanas ietvaros kompensētu augstāku pakļautību riskam. ³¹	Šāda iespēja izolēti nav uzskatāma par dzīvotspējīgu pārskatīšanas pasākumu, jo tā pati par sevi nenovērš neizpildītu kredītsaistību esamību. Parasti tās mērķis ir uzlabot situāciju saistībā ar līgumu noteikumiem par kredīta attiecību pret nodrošinājuma vērtību (<i>loan-to-value</i> ; LTV).

³¹ Papildu drošības iegūšana automātiski nenozīmē, ka attiecīgais riska darījums/klients tiek klasificēts par pārskatītu riska darījumu, lai gan vairumā gadījumu tiek veikti arī pārskatīšanas pasākumi.

		<p>Papildu drošība var izpausties dažādos veidos, piemēram, kā skaidrās naudas noguldījumu iekļaušana, parādu cesija vai jauna/papildu nekustamā īpašuma hipotēka.</p> <p>Iestādēm jāievēro piesardzība, novērtējot otrās un trešās kārtas prasījuma tiesības uz aktīviem.</p>
8. Pārdošana saskaņā ar vienošanos/pārdošana ar bankas palīdzību	Banka un kredītņēmējs vienojas par brīvprātīgu nodrošinātā aktīva(-u) pārdošanu, lai pilnībā vai daļēji atmaksātu parādu.	<p>Iestādei jāpārstrukturē atlikušais parāds pēc šādas pārdošanas, nosakot atbilstošu atmaksas grafiku atbilstoši atkārtotam kredītņēmēja atmaksāšanas spēju novērtējumam.</p> <p>Attiecībā uz tādiem atvieglojumiem, kuru gadījumā termiņa beigās jāpārdo īpašums, bankām, izmantojot konservatīvu pieeju, jāapsver, kā tās nākotnē rīkosies, ja īpašuma pārdošanas ceļā iegūtie līdzekļi nebūs pietiekami, un jārisina šī situācija pēc iespējas laikus.</p> <p>Tādu kredītu gadījumā, kas tiek atmaksāti, iepriekš noteiktā brīdī atgūstot īpašumtiesības uz nodrošinājumu, īpašumtiesību atgūšana nav uzskatāma par atvieglojumu, izņemot gadījumā, ja tā finansālu grūtību dēļ tiek īstenota pirms iepriekš noteiktā brīža.</p>
9. Maksājumu grafika maiņa	Līgumā noteiktais maksājumu grafiks tiek pielāgots jaunai ilgtspējīgai atmaksas programmai, pamatojoties uz kredītņēmēja naudas plūsmu reālistisku pašreizējā brīža un prognozētās situācijas novērtējumu.	<p>Dažādu atmaksas iespēju piemēri</p> <p>i) Daļēja atmaksa. Tiek veikts maksājums kredītsaistību dzēšanai (piemēram, izmantojot līdzekļus no aktīvu pārdošanas), kas ir mazāks par nenomaksāto parāda atlikumu. Šī iespēja tiek izmantota, lai būtiski samazinātu riska darījumu un padarītu iespējamu ilgtspējīgu atlikušās nenomaksātās parāda summas atmaksas programmu. Šai iespējai vajadzētu dot priekšroku salīdzinājumā ar tālāk aprakstīto vienreizējo vai palielināto maksājumu iespēju.</p> <p>ii) Vienreizēji maksājumi (<i>balloon or bullet payments</i>). Mainīta maksājumu grafika ietvaros tiek paredzēts liels pamatsummas maksājums, ko veic vēlākā datumā pirms aizdevuma atmaksas termiņa beigām. Šo iespēju vajadzētu izmantot/uzskatīt par dzīvotspējīgu tikai izņēmuma gadījumos un tad, ja iestāde var pilnībā pierādīt, ka kredītņēmējam nākotnē būs pieejamas naudas plūsmas, lai veiktu šādu vienreizēju maksājumu.</p> <p>iii) Pieaugoši maksājumi (<i>step-up payments</i>). Iestādēm vajadzētu uzskatīt šādu iespēju ietverošu risinājumu par dzīvotspējīgu tikai tad, ja tās var nodrošināt un var pierādīt, ka ir drošs pamats sagaidīt kredītņēmēja spēju nākotnē veikt pieaugošus maksājumus.</p>
10. Valūtas konvertēšana	Parāda valūta tiek pielāgota naudas plūsmas valūtai.	Bankām pilnībā jāizskaidro kredītņēmējiem riskus, kas saistīti ar aizņēmumiem ar ārvalstu valūtās, un jāizmanto arī valūtas konvertēšanas apdrošināšana.
11. Citas līguma nosacījumu/noteikumu pārmaiņas	Gadījumi, kad banka atbrīvo kredītņēmēju no citiem kredītlīguma noteikumiem vai nosacījumiem, kas nav ietverti šajā sarakstā.	
12. Jaunas kredītu iespējas	Tiek nodrošināti jauni finansēšanas mehānismi, lai veicinātu grūtībās nonākuša kredītņēmēja situācijas uzlabošanu.	<p>Parasti tas nav izolēts dzīvotspējīgs pārskatīšanas risinājums, bet jākombinē ar citiem pārskatīšanas pasākumiem, kas vērsti uz esošajiem parādiem. Tas izmantojams tikai izņēmuma gadījumos.</p> <p>Jaunas kredītu iespējas var tikt piešķirtas pārstrukturēšanas līguma darbības laikā un var ietvert papildu nodrošinājuma iekļaušanu. Kreditoru savstarpējas vienošanās gadījumā nepieciešami jauni līguma noteikumi, lai kompensētu papildu risku, kas jāuzņemas bankai.</p> <p>Šo iespēju parasti izmanto tikai attiecībā uz korporatīvajām riska pozīcijām, un tās gadījumā jāveic padziļināts novērtējums par kredītņēmēja maksātspēju, t.sk. pietiekamā mērā iesaistot neatkarīgus ekspertus, lai izvērtētu sagatavoto biznesa plānu un naudas plūsmu prognožu dzīvotspēju. To vajadzētu uzskatīt par dzīvotspējīgu risinājumu tikai tad, ja padziļinātā finansiālo iespēju novērtējumā pierādīta spēja pilnībā atmaksāt parādu.</p>
13. Parāda konsolidācija	Ietver vairāku riska pozīciju apvienošanu vienā aizdevumā vai ierobežotā skaitā aizdevumu.	<p>Parasti tas nav izolēts dzīvotspējīgs atvieglojumu pasākums, bet jākombinē ar citiem atvieglojumu pasākumiem, kas vērsti uz esošajiem parādiem.</p> <p>Šī iespēja ir īpaši lietderīga situācijās, kur kombinējot nodrošinājumu un nodrošinātas naudas plūsmas, ļauj panākt lielāku vispārējo drošības segumu visam parādam nekā atsevišķu parādu gadījumā. Piemēram, līdz minimumam samazinot naudas aizplūdi vai pārdaļot naudas plūsmas pārpalikumu starp pozīcijām.</p>
14. Daļēja vai pilnīga parāda atlaišana	Tas atbilst situācijai, kad banka zaudē tiesības likumīgi daļēji vai pilnībā atgūt kredītņēmēja parāda atlikumu.	<p>Šo pasākumu vajadzētu izmantot, ja banka piekrīt saņemt samazinātu maksājumu kā visu saistību pilnīgu un galīgu izpildi, tādējādi apņemoties atlaist visu atlikušo parāda daļu, ja kredītņēmējs noteiktā laikā atmaksās samazinātu atlikušās pamatsummas maksājumu.</p> <p>Bankām vajadzētu piesardzīgi izmantot parāda atlaišanas iespējas, jo šāda parāda atlaišanas iespēja var izraisīt morālu kaitējumu, tādējādi pamudinot uz "stratēģisku saistību neizpildi". Tāpēc bankām jādefinē konkrēta parādu atlaišanas politika un procedūras, lai nodrošinātu, ka ir ieviesta stingra kontrole.</p>

Iepriekšminētais pasākumu saraksts nav uzskatāms par pilnīgu un iespējamās citas plaši izmantotas kredītnosacījumu pārskatīšanas pieejas, ko nosaka arī nacionālās iezīmes. Kā vienu piemēru var minēt parāda sadalīšanas risinājumu, ko dažās

jurisdikcijās izmanto attiecībā uz ienākumus nenesošām mājokļa hipotēkām un kas izstrādāts sakarā ar grūtībām īstenot tiesības uz hipotēkas pamatā esošo īpašumu.

4.3. Droši kredītnosacījumu pārskatīšanas procesi

Līdztekus 3. nodaļā sniegtajiem norādījumiem par INK atgūšanas procesu pārvaldīšanu un darbību (kur runāts, piemēram, par atsevišķām INK atgūšanas grupām kredītnosacījumu pārskatīšanas darba izpildei), šajā sadaļā aplūkota turpmāka labākā prakse konkrēti saistībā ar kredītnosacījumu pārskatīšanas procesiem.

Atvieglojumu iespējas nedrīkst piešķirt bez kredītņēmēja finansiālo iespēju novērtējuma

Pirms tiek piešķirti jebkāda veida atvieglojumi, atbildīgajam kredītspeciālistam jāveic kredītņēmēja finansiālās situācijas pilnīgs novērtējums. Tas ietver visu svarīgo faktoru novērtējumu, īpaši ņemot vērā ar attiecīgo kredītņēmēju vai īpašumu/projektu saistītās parāda apkalpošanas spējas un vispārējo parāda līmeni. Šā novērtējuma pamatā jābūt dokumentētai aktuālai un pārbaudītai finanšu informācijai. (Sīkāku informāciju par finansiālo iespēju novērtējumu sk. 4.4. sadaļā).

Standartizēti atvieglojumu produkti un lēmumu pieņemšanas algoritmi

Iestādē jābūt ieviestai atbilstošai politikai un procedūrām, kas ietver kredītņēmējiem pieejamo ilgtspējīgu un efektīvu risinājumu klāstu saistībā ar atvieglojumu piešķiršanu. Portfeļu segmentācija (sk. 3.3.2. sadaļu) ir jebkuras stratēģijas svarīga sastāvdaļa, jo tā ļauj iestādei pieņemt un pielāgot dažādus kredītnosacījumu pārskatīšanas risinājumus dažādiem kredītu portfeļa segmentiem.

Šajā kontekstā iestāde var apsvērt iespēju izstrādāt lēmumu pieņemšanas algoritmus un attiecīgus standartizētus pārskatīšanas risinājumus (vai "produktus") tiem dažādu kredītņēmēju segmentiem, kuru riska pozīcijas ir mazāk komplikētas. Lēmumu pieņemšanas algoritmi var palīdzēt konsekventi noteikt un īstenot atbilstošu un ilgtspējīgu atvieglojumu (un plašākā nozīmē INK atgūšanas) stratēģiju konkrētiem kredītņēmēju segmentiem, pamatojoties uz apstiprinātiem kritērijiem. Tie var arī palīdzēt veicināt procesu standartizāciju.

Salīdzinājums ar citām INK atgūšanas iespējām

Bankām jāizmanto neto pašreizējās vērtības (NPV) pieeja, lai noteiktu attiecīgā kredītņēmēja konkrētajiem apstākļiem vispiemērotāko un ilgtspējīgāko atgūšanas iespēju, t.i., iecerēto atvieglojumu risinājuma NPV jāsalīdzina ar īpašumtiesību

pārņemšanas un citu pieejamo likvidācijas iespēju NPV. Aprēķinā izmantotajiem parametriem, piemēram, paredzamajam likvidācijas periodam, diskonta likmei un kapitāla izmaksu atspoguļošanas apmēram, un likvidācijas izmaksām jābalstās uz novērotiem empīriskiem datiem. Bankām nepārtraukti jāpārskata viss atgūšanas iespēju klāsts un jāizpēta jaunu/alternatīvu iespēju reālo iespējamību.

Kredītnosacījumu pārskatīšanas atskaites punkti un monitorings

Atvieglājumu piešķiršanas līgumam un dokumentācijai jāietver skaidri definēts atskaites mērķu grafiks, kas detalizēti atspoguļo visus nepieciešamos atskaites punktus, kas kredītņēmējam jāsniedz, lai tas varētu atmaksāt kredītu līgumā noteiktajā laika posmā. Šiem atskaites punktiem/mērķiem jābūt reāli sasniedzamiem, pienācīgi konservatīviem un tajos jābūt ņemtām vērā visām kredītņēmēja finansiālās situācijas pasliktināšanās iespējām. Vismaz EBI definētā pārbaudes perioda laikā par atvieglājumu piešķiršanu atbildīgajai INK atgūšanas grupai rūpīgi jāmonitorē atvieglojumus saņēmušā kredītņēmēja darbības rezultāti, t.sk. kredītņēmēja atbilstība noteiktajiem atskaites punktiem/mērķiem.

Pamatojoties uz dažādo atvieglājumu iespēju rezultātu kolektīvo monitoringu un atkārtotas saistību neizpildes potenciālo iemeslu un īstenošanās gadījumu (neatbilstošs finansiālo iespēju novērtējums, problēmas saistībā ar atvieglājumu pieejas produkta iezīmēm, kredītņēmēja apstākļu maiņa, ārēja makroekonomiska ietekme utt.) izpēti, iestādēm regulāri jāpārskata sava atvieglājumu piešķiršanas politika un produkti.

4.4. Finansiālo iespēju novērtējums

Kredītņēmēja finansiālo iespēju novērtējumam jābalstās uz kredītņēmēja spēju apkalpot visus savus aizņēmumus gan pašreizējā brīdī, gan nākotnē saskaņā ar konservatīvu novērtējumu. Šajā kontekstā pieņēmumiem par kredītņēmēja parāda apkalpošanas spējām nākotnē jābūt ticamiem un konservatīviem.

Galvenās jomas, kas bankām atkarībā no segmenta jāanalizē kredītņēmēja finansiālo iespēju novērtējuma kontekstā, ir šādas:

- regulāri/periodiski ienākumi;
- izdevumi;
- citi aktīvi;
- citi parādi;
- pamatoti ikdienas izdevumi;
- nodarbinātības perspektīvas;
- īpašuma pievilcīgums/perspektīvas;

- naudas plūsmas un biznesa plāns (sk. arī 6.2.4. sadaļu);
- motivācija atmaksāt parādu (pagātnes pieredze) un sadarbšanās.

Lai nodrošinātu visaptverošas un apstiprinātas informācijas atklāšanu par kredītņēmēja finansiālo stāvokli, kas ļautu analizēt riska pozīcijas, iestādēm jāizstrādā standartizētas finanšu informācijas veidnes privātajiem kredītņēmējiem un viendabīgiem korporatīvo kredītņēmēju segmentiem (ja segmentu lielums ir atbilstošs). Jābūt ieviesti iekšējiem procesiem, kas nodrošina šo veidņu atbilstošu un laicīgu aizpildīšanu.³²

Lai bankas iegūtu informāciju par kredītņēmēja vispārējo parāda līmeni un varētu plašākā mērogā analizēt kredītņēmēja uzvedības profilu, jāizmanto arī ārēji informācijas avoti, piemēram, centrālie kredītu reģistri.

Finansiālo iespēju novērtējumam jābalstās uz atbilstoši dokumentētu un pārbaudītu kredītņēmēja ienākumu un izdevumu līmeni. Bankām jāpārlicinās un jāspēj pierādīt, ka pieeja novērtējumā izmantotajiem pašreizējo ienākumu mainīgajiem elementiem ir bijusi pienācīgi konservatīva. Īpaši izmantotajiem pieņēmumiem jābūt patiesiem un pamatotiem un tajos jābūt iestrādātiem galvenajiem ekonomiskajiem rādītājiem, kas svarīgi kredītņēmēja iespējām nākotnē. Piemēram, samaksas un/vai īres ienākumu utt. mainīgie elementi jādiskontē, lai atspoguļotu iespēju, ka tie neīstenosies. Visiem pieņēmumiem jābūt dokumentētiem kredītlietā, lai nodrošinātu revīzijas izsekojamību.

Ienākumu pieaugumu nākotnē var ņemt vērā tikai tad, ja ir drošs iemesls sagaidīt, ka šis pieaugums realizēsies. Bankām arī jāpārlicinās un jāspēj pierādīt, ka, apsverot, kādā mērā tiks ņemts vērā ienākumu pieaugums nākotnē, pieeja bijusi pienācīgi konservatīva. Ja nav pieejama konkrēta informācija, kas pierāda pretējo, pieņēmumi par algas pieaugumu, prēmijām, vīrsstundu darbu, karjeras virzību, īres ienākumu pieaugumu un jebkāda cita veida ienākumu pieaugumu, nedrīkst būt neatbilstoši nozares/sekora/tirgus normām un tos var būt nepieciešams diskontēt, lai atspoguļotu risku, ka tie pilnībā neīstenosies.

6. pielikumā sīkāk izklāstīts kredītņēmēja finansiālo iespēju novērtējums un vēlamā dokumentācija attiecībā uz privātajiem un korporatīvajiem kredītņēmējiem.

4.5. Uzraudzības vajadzībām sniedzamie pārskati un informācijas publiskošana

Uzraudzības iestādes sagaida, lai tiktu atklāta konsekventa informācija par kredītnosacījumu pārskatīšanu, īpaši par svarīgākajiem aspektiem, t.sk. pārskatīto nosacījumu kredīt kvalitāti, pārskatīšanas pasākumu kvalitāti un efektivitāti un ilguma profilu, pamatojoties uz portfeļiem regulatīvā izpratnē. Lai veicinātu konsekventu informācijas atklāšanu par kredītnosacījumu pārskatīšanu, bankām jāiesniedz

³² Central Bank of Cyprus un Central Bank of Ireland izmantoto veidņu piemērus sk. šeit: [veidnes \(Kipra\)](#) un [veidnes \(Īrija\)](#).

kvantitatīva informācija un standarta veidnes, kas sniegtas šo norādījumu 7. pielikumā. Pirms iesniegšanas uzraudzības iestādēm šī informācija jāapstiprina iestādes vadības struktūrai.

5. INK atzīšana

5.1. Mērķis un pārskats

INRD definīcija

Plaši lietotā jēdziena "ienākumus nenesošs kredīts" (INK) pamatā ir vairākas definīcijas. Tāpēc, lai novērstu ar dažādajām definīcijām saistītās problēmas, EBI izstrādājusi vienotu jēdziena "ienākumus nenesošs riska darījums" (INRD) definīciju.

Stingrā nozīmē INRD definīcija šobrīd ir saistoša tikai uzraudzības pārskatu sniegšanas vajadzībām.³³ Tomēr iestādēm ļoti ieteicams izmantot INRD definīciju arī iekšējās riska kontroles un publisko finanšu pārskatu sniegšanas kontekstā. Turklāt INRD definīciju izmanto arī vairākās svarīgās uzraudzības darbībās (piemēram, VUM aktīvu kvalitātes pārbaudē, EBI stresa testos un caurredzamības nodrošināšanas pasākumos).

Šīs nodaļas mērķis ir īsumā aplūkot atsevišķus jautājumus saistībā ar INRD definēšanu un atzīšanu atbilstoši EBI definīcijai, kā arī sniegt dažus labākās prakses piemērus, lai samazinātu ar definīcijas piemērošanu saistītās atšķirības.

5.2. sadaļā sniegti norādījumi par INRD definīciju saskaņā ar Komisijas Īstenošanas Regulu (ES) Nr. 680/2014 (EBI ĪTS attiecībā uz uzraudzības pārskatiem)³⁴, lai nodrošinātu INRD definīcijas galveno faktoru, t.i., termiņa kavējuma kritēriju un maz ticama maksājuma kritēriju, konsekventu piemērošanu. 5.3. sadaļā aprakstīta INRD un kredītnosacījumu pārskatīšanas (atvieglojumu) definīciju ciešā saistība.

5.4. sadaļā aplūkoti citi svarīgi konsekventas un precīzas INRD definīcijas piemērošanas aspekti, piemēram, identisku vai saistītu klientu identificēšana.

Regulatīvās un grāmatvedības izpratnes salīdzinājums

5.5. sadaļā skaidrota saikne starp uzraudzības vajadzībām izstrādāto INRD definīciju, grāmatvedībā izmantoto "samazinātas vērtības" definīciju (39. starptautiskais grāmatvedības standarts (SGS)) un prudenciālās uzraudzības mērķiem paredzēto saistību neizpildes definīciju (CRR). Viens no INRD definīcijas mērķiem ir uzlabot datu salīdzināmību, mazinot saistību neizpildes un samazinātas vērtības definīciju atšķirības ES. Šajā nolūkā INRD definīcijai vajadzētu kalpot kā saskaņotai aktīvu kvalitātes koncepcijai.

³³ Informācija par INRD tiek regulāri apkopota finanšu pārskatu sniegšanas ietvaros, izmantojot vairākas FINREP veidnes, t.sk. Komisijas Īstenošanas Regulas (ES) Nr. 680/2014 III un IV pielikuma F.18 tabulu, kurā ienākumus nesošie un ienākumus nenesošie riska darījumi, kā arī saistītie uzkrātie kredītzaudējumi, iedalīti pēc to novērtēšanas principa, riska darījuma veida, darījuma partnera, kā arī pēc INRD klasificēšanas izraisītāja.

³⁴ Sk. 29. zemsvītras piezīmi.

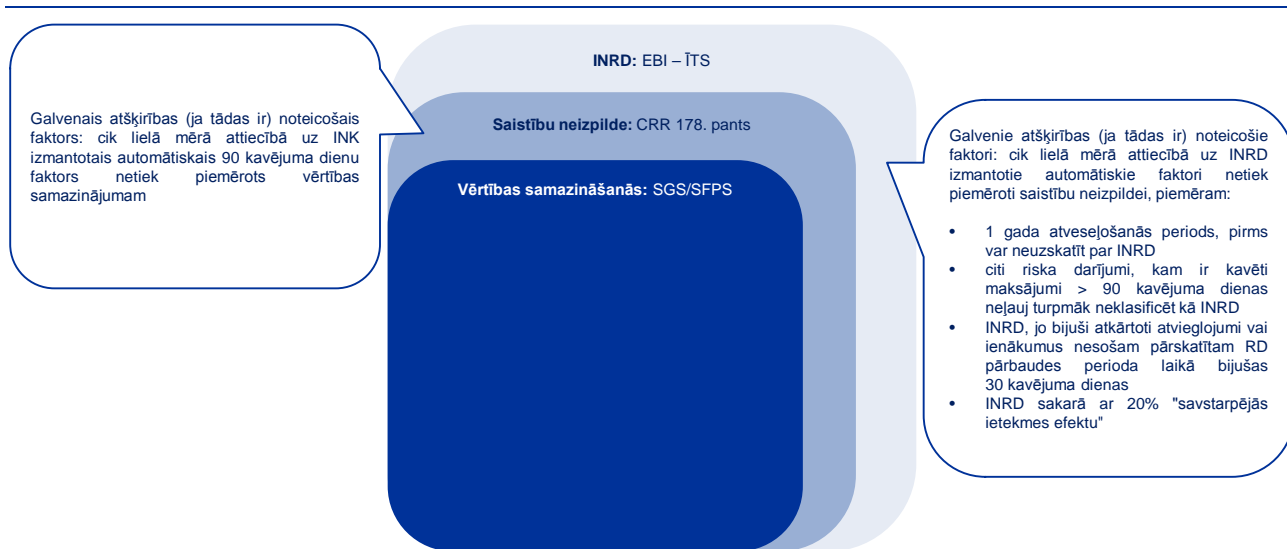
Pēdējos gados attiecībā uz regulatīvo saistību neizpildes definīciju izstrādāts daudz norādījumu. Īpaši jāmin Pamatnostādnes 2016/07 par Regulas (ES) Nr. 575/2013 178. pantā ietvertās saistību neizpildes definīcijas piemērošanu (EBA GL 2016/07) un Regulatīvos tehniskos standartus 2016/07 par kredītsaistību termiņa kavējuma būtiskuma sliekšni saskaņā ar Regulas (ES) Nr. 575/2013 178. pantu (EBA RTS 2016/06). Turklāt 2015. gada decembrī tika publicēti Bāzeles Banku uzraudzības komitejas Norādījumi par kredītrisku un paredzamo kredītzaudējumu grāmatvedības uzskaiti (BCBS norādījumi par CRAECL).

EBI ĪTS attiecībā uz uzraudzības pārskatiem V pielikuma 147. punktā noteikts, ka "riska darījumus, attiecībā uz kuriem saskaņā ar CRR 178. pantu tiek uzskatīts, ka netiek pildītas saistības, un riska darījumus, kuri saskaņā ar piemērojamo grāmatvedības regulējumu atzīti par samazinātas vērtības darījumiem, visos gadījumos uzskata par ieņēmumus nenesošiem riska darījumiem".

Dažādo definīciju savstarpējā saistība aplūkojama tālāk iekļautajā grafiskajā attēlā. INRD jēdzienam ir potenciāli plašāka nozīme nekā "samazinātas vērtības" jēdzienam un "saistību neizpildes" jēdzienam. Visi samazinātas vērtības riska darījumi un visi saistību neizpildi ietveroši riska darījumi vienmēr ir INRD, taču INRD var ietvert arī riska darījumus, kas saskaņā ar piemērojamo grāmatvedības vai tiesisko regulējumu netiek atzīti par samazinātas vērtības riska darījumiem vai saistību neizpildi ietverošiem riska darījumiem. Šī sakarība sīkāk skaidrota 5.5. sadaļā.

2. attēls

Ilustratīva saikne starp jēdzienu "INRD", "saistību neizpildi ietverošs riska darījums" un "samazinātas vērtības riska darījums" definīcijām

Lai gan iespējamas dažas atšķirības kategorijās, **vairumam riska darījumu** visi trīs jēdzieni ir saskaņoti (**vērtības samazinājums=saistību neizpilde=INRD**).

5.2. INRD definīcijas piemērošana

Saskaņā ar EBI ĪTS attiecībā uz uzraudzības pārskatiem V pielikuma 145. punktu ieņēmumus nenesoši riska darījumi ir "darījumi, kas atbilst jebkuram no šādiem kritērijiem:

1. Tie ir būtiski riska darījumi, kuru termiņa kavējums pārsniedz 90 dienas;
2. Uzskatāms, ka parādnieks bez nodrošinājuma realizēšanas, visticamāk, nespētu pilnībā nokārtot savas kredītsaistības neatkarīgi no kavēto summu pastāvēšanas un no termiņa kavējuma dienu skaita."

Tāpēc INRD definīcijas pamatā ir šajā sadaļā aplūkotais termiņa kavējuma un maz ticama maksājuma kritērijs.

5.2.1. Piezīmes par termiņa kavējuma kritēriju un kavējuma dienu uzskaiti

Termiņa kavējuma kritērijs definēts EBI ĪTS attiecībā uz uzraudzības pārskatiem V pielikuma 145. punkta a) apakšpunktā. Būtiski riska darījumi, kuru termiņa kavējums pārsniedz 90 dienas, uzskatāmi par ienākumus nenesošiem. Piemērojamam būtiskuma sliekšnim jābūt tādām pašām, kā noteikts CRR 178. panta saistību neizpildes definīcijā, saskaņā ar atbilstošajiem EBI ĪTS 2016/06 (3.4. sadaļa).

Riska darījuma termiņš var būt kavēts tikai tad, ja pastāv juridisks pienākums veikt maksājumu un maksājums ir obligāts. Ja nav juridiska pienākuma veikt maksājumu vai maksājums nav obligāts, maksājuma neveikšana nav uzskatāma par pārkāpumu. Piemēram, par termiņa kavējumu nav uzskatāms gadījums, kad netiek veikts pirmā līmeņa papildu kapitāla instrumenta diskrecionārais procentu maksājums. Tomēr bankām rūpīgi jāizvērtē, vai diskrecionārā procentu maksājuma neveikšana nav saistīta ar citiem notikumiem, kas nosaka iekļaušanu ienākumus nenesoša riska darījuma kategorijā.

Gadījumos, kad nav skaidrs, vai attiecībā uz tiem jau nepastāv kāds juridisks pienākums, bankām uzmanīgi jāapsver situācija. Ja riska darījums ar parādnieku identificēts kā INRD, bet tas noticis tikai atsevišķu ar darījuma partnera maksātspēju nesaistītu strīdu dēļ (visticamāk, termiņa kavējuma kritērija dēļ), riska darījumi ar pārējām tās pašas grupas sabiedrībām nav jāuzskata par INRD.

Ja noteikts juridisks pienākums veikt obligāto maksājumu, kavējuma dienas sāk skaitīt, tikko kā jebkāds būtisks pamatsummas, procentu vai komisijas maksājums nav veikts datumā, kad tas bija jāveic.

Bankas var izmantot vai tām var būt pienākums izmantot naudas līdzekļu sadales konvencijas, piemēram, principu "pirmais iekšā – pirmais ārā" (FIFO), saskaņā ar kuru jebkurš saņemtais maksājums tiek novirzīts klientu pēdējo nenokārtoto saistību apmaksai. Attiecībā uz FIFO sadales konvencijām normatīvajos aktos var būt

noteikts, vai skaidrās naudas maksājumam vispirms jāsedz nenokārtotie procentu vai pamatsummas maksājumi.

INRD definīcija neparedz pienākumu izmantot īpašu sadales konvenciju vai jebkādu prioritāro secību attiecībā uz nenokārtotajiem procentu vai pamatsummas maksājumiem. Tāpēc jāizmanto piemērojamajos normatīvajos aktos paredzētā sadales konvencija un prioritārā secība. Ja piemērojamie normatīvie akti neparedz attiecīgu regulējumu, sadales konvenciju un prioritāro secību nosaka konkrētajā kredītlīgumā, taču tā noteikumi nedrīkst būt pretrunā nevienam citam normatīvajam aktam, īpaši tiesību aktiem patērētāju tiesību aizsardzības, maksātspējas vai bankrota jomā. Šajā saistībā dažādiem līgumiem var būt nepieciešams izmantot atšķirīgas konvencijas. Piemēram, ja piemērojamais tiesību akts neparedz attiecīgu regulējumu un konkrētais kredītlīgums vai citi tiesību akti aizliedz FIFO konvencijas izmantošanu, pirmais kavētais maksājums minētā līguma ietvaros netiks nokārtots, kamēr netiks veikti visi pārējie nenokārtotie maksājumi.

5.2.2. Piezīmes par maz ticama maksājuma kritēriju

Pretstatā izraisītājiem, kas saistīti ar maksājuma kavējumiem, Komisijas Īstenošanas regulas (ES) Nr. 680/2014 V pielikuma 145. panta b) apakšpunktā saistībā ar maz ticamu maksājumu noteikti izraisītājfaktori mazākā mērā balstās uz kvantitatīviem kritērijiem, bet paredz dažus notikumus, kas uzskatāmi par ienākumus nenesošu riska darījumu klasifikācijas izraisītājiem. Tas nozīmē zināmu interpretācijas brīvību, tāpēc bankām noteikti skaidri jādefinē iekšējie kritēriji tādu pazīmju noteikšanai, kas liecina par maz ticamu maksājumu (MTM). Šīm pazīmēm jābūt attiecināmām uz skaidri definētām situācijām (MTM notikumi). Bankām jānodrošina INRD definīcijas un MTM identificēšanas kritēriju vienota piemērošana visā grupā.

Bankām iepriekš jādefinē automātiskie (ja vien iespējams) un manuāli izvērtējamie notikumi. Automātisko notikumu gadījumā riska darījums tiek automātiski identificēts kā ienākumus nenesošs bez jebkādam manuālām papilddarbībām vai manuālas apstiprināšanas. Automātiskie notikumi ir, piemēram, parādnieka bankrots, ko var konstatēt, pamatojoties uz bankrotu reģistros pieejamo informāciju, vai konkrētu kredītriska korekciju īstenošana. Tomēr vairumā gadījumu ar MTM kritēriju saistīto izraisītāju gadījumā jāveic regulārs manuāls izvērtējums. Tāpēc bankai regulāri jāizvērtē savu klientu kredītspēja un atmaksāšanas spēja. Standartklientu, kas nav privātpersonas vai MVU, izvērtējums jāveic vismaz svarīgākajos pārskatu sniegšanas datumos. Pārskatos jāiekļauj atjaunināta finanšu informācija, kā arī aktualizēts klienta kredītreitings. Bankām laikus jāapkopo jaunākā finanšu informācija par klientiem, kas nav privātpersonas vai MVU, ideālā variantā, pamatojoties uz līguma noteikumu, kas paredz klienta pienākumu noteiktā periodā sniegt kredītiestādei šādu informāciju. Informācijas nesniegšana vai nepamatoti vēla sniegšana var negatīvi ietekmēt klienta kredītspēju. Attiecībā uz klientiem, kas identificēti kā finansiāli vāji, piemēram, klientiem, kas iekļauti kontrolosarakstā, vai klientiem ar zemu kredītreitingu, kredītnosacījumu pārskatīšana jāveic biežāk, ņemot vērā šo klientu radītā riska būtiskumu, kā arī to darbības nozari un finansiālo stāvokli.

Nodrošinājuma realizēšana un maz ticami maksājumi (MTM)

Saskaņā ar Komisijas Īstenošanas regulas (ES) Nr. 680/2014 148. punktu ienākumus nenesošus riska darījumus klasificē, neņemot vērā jebkāda nodrošinājuma pastāvēšanu. Tāpēc situācijā, kad maksājums maz ticams, pat pilnībā nodrošināti riska darījumi vienmēr klasificējami kā ienākumus nenesoši.

Ārējie datu avoti un MTM atzīšana

Izmantojot ārējos datu avotus, bankām jānodrošina MTM definīcijas pilnīga atbilstība INRD definīcijai vai attiecīgā gadījumā ārējos datu avotos izmantotajai saistību neizpildes definīcijai, t.sk. veicot korekcijas, saskaņā ar CRR 178. panta 4. punkta noteikumiem par saistību neizpildes definīciju. Šādu ārējie datu avoti ir, piemēram, bankrotu reģistri, uzņēmumu reģistri, ja tajos tiek reģistrēti citi notikumi (bankroti, iestāžu noteikti pasākumi un sankcijas, kas varētu liecināt par MTM situāciju), nekustamā īpašuma reģistri vai zemesgrāmatas, ķīlu reģistri (kas var sniegt informāciju par MTM situāciju, ja trešā puse pret klientu iesniedz izpildes nodrošināšanas rīkojumu), kā arī kredītu reģistri. Ja pieejami šādi ārējie datu avoti, kas sniedz MTM situācijas identificēšanai noderīgu informāciju, kredītiestādēm jānodrošina automātiska datu plūsma no šiem avotiem savās sistēmās. Ja automātiskas datu plūsmas izveide nav iespējama, piemēram, tāpēc ka nav pieejami unikāli identifikatori, bankām tomēr regulāri jāpārbauda šie reģistri (piemēram, sagatavojot klientu pārskatus) MTM situācijas pienācīgai identificēšanai.

Labākās prakses piemēri saistībā ar MTM notikumiem

Definējot MTM notikumu kopumu, bankām jāņem vērā CRR saistību neizpildes definīcijā un SFPS samazinātas vērtības prasību definīcijā uzskaitītās situācijas un notikumi, jo visi riska darījumi, kuros ir saistību neizpilde, un visi samazinātas vērtības riska darījumi identificējami kā ienākumus nenesoši. Attiecīgos gadījumos jāizvērtē papildu ierosinātāji INRD identificēšanai, kas nav skaidri norādīti CRR 178. pantā vai piemērojamā grāmatvedības regulējuma vērtības samazinājuma definīcijā. Izstrādājot CRR saistību neizpildes, SFPS samazinātas vērtības un INRD iekšējās identificēšanas procedūras, efektivitātes uzlabošanas nolūkā MTM notikumus ieteicams savstarpēji saskaņot.

Katram portfelim (hipotēku kredīti, VUM, komerciālais nekustamais īpašums, uzņēmumi u.c.) var definēt individuālu MTM izraisītāju kopumu. Piemēram, vērtējot hipotēku kredītu portfeļus, ļoti būtiski ir tādi MTM izraisītāji kā parāda apkalpošanas spēja vai kredīta vērtības attiecība pret nodrošinājumu, savukārt VUM portfeļu gadījumā jāapsver izraisītāji, kas saistīti ar parādnieka finanšu sniegumu (piemēram, apgrozījuma samazināšanās). Pārskatos jāiekļauj atjaunināta finanšu un nefinanšu informācija, kā arī aktualizēts klienta kredītreitings.

2. tabulā sniegti uzraudzības norādījumi par MTM ierosinātāju ieviešanu. Labās pusēs slejā uzskaitīti dažādās starptautiskajās bankās noteiktie MTM notikumi

(labākā prakse), kā arī notikumi, kuru pamatā ir 2014. un 2015. gada aktīvu kvalitātes pārbaudēs izmantotie vērtības samazinājuma izraisītāji un EBI Pamatnostādnes par CRR saistību neizpildes definīciju. Šis saraksts nav pilnīgs un neparedz minimālo MTM kritēriju kopumu. Tas izmantojams kā piemēru un labākās prakses gadījumu saraksts un uzskatāms par orientieri INRD definīcijas piemērošanā.

Tomēr jādomā, ka uz balta fona norādītās pazīmes tiešā veidā liecina par riska darījumu, kas atzīstams kā ienākumus nenesošs, jo lielākā šo notikumu daļa pēc būtības un tiešā veidā atbilst MTM definīcijai, un tos nevar plaši interpretēt. Izraisītāji uz pelēka fona ir mazāk būtiski un uzskatāmi par indikatīviem MTM piemēriem. Ja vērojams kāda no šiem izraisītājiem, tas automātiski nenozīmē, ka attiecīgais riska darījums ir ienākumus nenesošs, tomēr to nepieciešams rūpīgi izvērtēt. Runājot par šiem mazāk būtiskajiem izraisītājiem (t.i., aktīvu kvalitātes pārbaudes piemēriem), ir sarežģīti definēt un kalibrēt konkrētus atsevišķu MTM izraisītāju sliekšņus, ņemot vērā dažādu jurisdikciju risku pārskatīšanas prakses, regulējuma, nodokļu režīma un vidējā ienākumu līmeņa atšķirības. Tāpēc bankām vajadzētu noteikt savus sliekšņus, ņemot vērā attiecīgās valsts specifiku.

Regulārs kredītņēmēja atmaksas spējas izvērtējums jāveic arī attiecībā uz vienreizēja maksājuma veidā atmaksājamiem kredītiem, jo kredītņēmēja regulārie procentu maksājumi nav pietiekams pierādījums, ka kredīta pamatsumma tiks atmaksāta pilnā apmērā un ka riska darījums tāpēc uzskatāms par ienākumus nesošu. Vienreizēja maksājuma veidā atmaksājamo kredītu gadījumā tālāk tabulā minētie MTM izraisītāji jāpiemēro izlases veidā. Veicot novērtējumu, īpaši jāraugās uz to, vai klientiem pieejamas refinansēšanas/kredīta atjaunošanas iespējas, ko lielākoties nosaka klientu finansiālā stiprība un kredīta nodrošinājums. Turklāt, lai pareizi klasificētu vienreizēja maksājuma veidā atmaksājamos kredītus, jāņem vērā projektu ekonomiskās darbības laiks un spēja šajā laikā atmaksāt riska darījuma summu.

2. tabula

Savstarpējā sakarība starp INRD, saistību neizpildes un vērtības samazinājuma MTM rādītājiem³⁵

CRR 178. pantā noteiktie MTM notikumi	39.58. SGS vērtības samazināšanās izraisītāji	MTM notikumi INRD klasifikācijai
		Balts fons: rādītāji Pelēks fons: piemēri
1. a) Iestāde uzskata, ka parādnieks nespēs pilnā apmērā apmaksāt savas kredītsaistības pret iestādi, tās mātesuzņēmumu vai jebkuriem mātesuzņēmuma meitasuzņēmumiem, ja iestāde neveiks palīgpasākumus, piemēram, nodrošinājuma realizāciju.	a) Nozīmīgas saistību izsniedzēja vai parādnieka finansiālās grūtības.	Kredīta pirmstermiņa atmaksa vai kredīta atmaksas pieprasījums
		Iestāde pieprasījusi jebkādu nodrošinājumu, t.sk. garantiju (EBI) *)
		Tiesas process, sprieduma izpilde vai piespiedu izpilde parāda piedziņas nolūkā
		Kredītņēmēja licences anulēšana **)
		Kredītņēmējs ir līdzuzņēmējs darījumā, kurā galvenais parādnieks nav izpildītājs saistības
		Kredītu termiņa atlikšana/pagarināšana, pārsniedzot ekonomiskās darbības laiku ***)
		Atlikšana/pagarināšana situācijā, kad iespējami būtiski ekonomiski zaudējumi (pazīmes: maksājumi par vienā reizē dzēšamiem kredītiem, strauji pieaugoši maksājumi)
		Viena riska darījuma vairākkārtēja pārstrukturizēšana
		Kredītņēmēja regulāro ienākumu avots vairs nav pieejams maksājumu veikšanai pa daļām (EBI); klients zaudē darbu, un atmaksa ir maz ticama
		Pastāv pamatotas bažas par kredītņēmēja turpmāko spēju nodrošināt stabilitu un pietiekamu naudas plūsmu (EBI)
		Kredītņēmēja kopējo aizņemto līdzekļu īpatsvars būtiski pieaudzis vai pastāv pamatots iemesls domāt, ka notiks šādas pārmaiņas (EBI); pārskata periodā pašu kapitāls samazināts par 50% zaudējumu dēļ
		Attiecībā uz riska darījumiem ar personu: tāda uzņēmuma saistību neizpilde, kura vienīgais īpašnieks ir persona, kas sniegusi iestādei personīgu garantiju attiecībā uz visām uzņēmuma saistībām (EBI)
		Iegādāts vai iniciēts finanšu aktīvs ar būtisku vērtības samazinājumu, kas atspoguļo parādnieka kredītkvalitātes pasliktināšanos (EBI)
		Attiecībā uz tādiem riska darījumiem ar privātpersonām un MVU, kuriem saistību neizpildes definīciju piemēro atsevišķas kredītlīnijas līmenī, – saistību neizpilde attiecas uz būtisku parādnieka kopējo saistību daļu
		Parāda apkalpošanas rādītājs liecina, ka parāds nav ilgtspējīgs
		5 gadu kredītriska mijmaiņas darījumi pēdējos 12 mēnešos pārsnieguši 1.000 bāzes punktus
		Zaudēts nozīmīgs klients vai nomnieks
		Apgrozījuma/pamatdarbības naudas plūsmas būtisks samazinājums (20%)
		Saistīts klients iesniedzis bankrota pieteikumu
		Ārējā auditora atzinums, pamatojoties uz ierobežotu pārbaudi, vai atzinums ar iebildēm
		Paredzams, ka vienreizēja maksājuma veidā atmaksājams kredīts pašreizējos tirgus apstākļos netiks refinansēts
		Refinansēšanas iespēju trūkums
		Krāpšanas gadījumi

³⁵ Šajā tabulā nav paredzēts precīzi attiecināt INRD kritērijus uz MTM rādītājiem vai grāmatvedībā izmantotajiem vērtības samazinājuma kritērijiem, bet gan parādīt līdzības un iespējamo pārklāšanos.

	b) Līguma nosacījumu neievērošana, piemēram, procentu vai pamatsummas atmaksāšanas nosacījumu pārkāpšana vai neievērošana.	Pārsniegta maksimālā kredītvērtības attiecība pret nodrošinājumu uz aktīviem balstīta finansējuma gadījumā vai nav izpildītas drošības rezervju prasības ****)
		Kredītņēmējs pārkāpis kredītlīguma nosacījumus (EBI)
	e) Attiecīgā finanšu aktīva posteņa aktīvā tirgus zaudēšana finansiālu grūtību dēļ.	Parādnieka finanšu instrumentiem zudis aktīvais tirgus
3. a) Iestāde piešķir kredītsaistībām ienākumus nenesoša darījuma statusu.	c) Aizdevuma izsniedzējs tādu ekonomisku vai juridisku iemeslu dēļ, kas saistīti ar aizdevuma ņēmēja finansiālām grūtībām, piešķir aizdevuma ņēmējam koncesiju, ko citos apstākļos aizdevuma ņēmējs nebūtu apsvēris.	Kredītiestāde pārstāj iekasēt procentu maksājumus (t.sk. daļēji vai ar nosacījumiem) Tieša norakstīšana
3. b) Iestāde atzīst specifisku kredītriska korekciju, jo tiek uzskatīts, ka ir būtiski pasliktinājusies kredītkvalitāte pēc tam, kad iestāde ir uzņēmusies riska darījumu.		Norakstīšana pret uzkrājumiem Vērtības korekcija (speciālo uzkrājumu kredītzaudējumiem veidošana)
3. c) Iestāde pārdo kredītsaistības ar ievērojamiem ar kredītu saistītiem ekonomiskiem zaudējumiem.		Kredītprasību pārdošana ar zaudējumiem
3. d) Iestāde piekrīt finansiālu grūtību izraisītai kredītsaistību pārstrukturēšanai, ja tās rezultātā tiku samazinātas finansiālās saistības, ko panāk ar daļēju atsacīšanos no pamatsummas, procentu maksājumiem vai, attiecīgā gadījumā, apkalpošanas maksas, vai to atlikšanu. Kapitāla vērtspapīru gadījumā, kas tiek vērtēti, pielietojot PD/LGD pieeju, notiek pašu kapitāla pārstrukturēšana finansiālu grūtību situācijā.	c) Aizdevuma izsniedzējs tādu ekonomisku vai juridisku iemeslu dēļ, kas saistīti ar aizdevuma ņēmēja finansiālām grūtībām, piešķir aizdevuma ņēmējam koncesiju, ko citos apstākļos aizdevuma ņēmējs nebūtu apsvēris.	Pārstrukturēšana, atsakoties no būtiskas kredītsaistību daļas (neto pašreizējās vērtības (NPV) zudums) Pārstrukturēšana ar kondicionālu atsacīšanos
3. e) Iestāde ir pieprasījusi atzīt parādnieka bankrotu vai līdzīgu rīkojumu attiecībā uz parādnieka kredītsaistībām pret iestādi, tās mātesuzņēmumu vai jebkuriem mātesuzņēmuma meitasuzņēmumiem.	d) Kļūst ticams, ka aizdevuma ņēmējs uzsāks bankrota procedūru vai cita veida finansiālu reorganizāciju.	Kredītiestāde vai konsorcijs vadošā iestāde uzsāk bankrota/maksātnespējas procedūru Starptautiskās mijmaiņas darījumu un atvasināto instrumentu asociācijas (ISDA) deklarēts kredītnotikums Ārpusstiesas sarunas par norēķinu vai atmaksu (piemēram, nolīgumi par parāda maksājumu termiņa atlikšanu)
3. f) Parādnieks ir pieprasījis atzīt tā bankrotu, vai tam ir noteikta bankrota procedūra vai līdzīga aizsardzība, kuras rezultātā var netikt atmaksāts parāds iestādei, tās mātesuzņēmumam vai jebkuriem mātesuzņēmuma meitasuzņēmumiem vai šī atmaksa var aizkavēties.	d) Kļūst ticams, ka aizdevuma ņēmējs uzsāks bankrota procedūru vai cita veida finansiālu reorganizāciju.	Parādnieks pieteicis bankrotu vai maksātnespēju Trešā puse uzsākusi bankrota vai maksātnespējas procedūru Maksājuma moratorijs (valdības vai iestādes līmenī)

*) Nodrošinājuma vai garantijas pieprasīšana parasti nozīmē, ka INRD definīcija tiek piemērota tieši viedā (tiek realizēts nodrošinājums).

**) Licences anulēšana ir īpaši būtisks aspekts uzņēmumiem (piemēram, kredītiestādēm un apdrošināšanas sabiedrībām), kuru darbībai nepieciešama valsts iestādes izsniegta licence. Dažās dalībvalstīs var būt ietverti arī telekomunikāciju un plašsaziņas līdzekļu uzņēmumi, farmaceitiskie uzņēmumi, resursu ieguves un transporta pakalpojumu uzņēmumi.

***) Ekonomiskās darbības laiks ir īpaši svarīgs projektu finansēšanai paredzēto kredītu kontekstā. Kopumā projekta ekonomiskās darbības laikā plānotajai neto naudas plūsmai vajadzētu pārsniegt kredītsaistības, t.sk. procentu maksājumus. Beidzoties ekonomiskās darbības laikam, naudas plūsmas apjomu parasti ir grūtāk paredzēt un plānot tādu faktoru dēļ kā nolietojums, nepieciešamība veikt atkārtotus liela apjoma ieguldījumus vai remontu un arvien lielāka tehnoloģiskas atteices iespējamība. Ekonomiskās darbības laiks nav maksimālais termiņš, kuru var vai kuru vajadzētu noteikt, piešķirot kredītu. Tomēr, ja projekts tā ekonomiskās darbības laikā nenodrošina kredītsaistību apkalpošanai pietiekamu naudas plūsmu, parādnieks, visticamāk, saskarsies ar finansiālām grūtībām.

****) Pastāv dažādi uz aktīviem balstītu kredītu veidi: lombarda kredīti, maržinālie kredīti, uz aktīviem balstīti kredīti, kas nodrošināti ar nekustamo īpašumu (piemēram, reversie hipotēku kredīti), uz aktīviem balstīti kredīti, kas nodrošināti ar ieņēmumiem, u.c. Šos kredītus vieno apstākļi, ka iestāde nodrošina kredīta atmaksu, nevis paļaujoties uz kredītņēmēja ienākumiem vai naudas plūsmu, bet izsniedzot kredītu pret aktīvu. Parasti kredītņēmējiem kredītlīguma darbības laikā jānodrošina noteikta kredīta vērtības attiecība pret nodrošinājumu. Kredīta vērtības attiecība pret nodrošinājumu var būt noteikta arī nolīgumā par minimālo pašu kapitālu, piemēram, nekustamā īpašuma finansēšanas gadījumā. Ja šī attiecība tiek pārsniegta, kredītņēmējam jāatjauno pašu kapitāla vērtība ("drošības rezervju pieprasījums"). Pretējā gadījumā kredītiestādei ir tiesības pieprasīt kredītu un pārdo nodrošinājumu. Parasti kredītiestāžu sākotnējā pašu kapitāla prasības uz aktīviem balstītiem kredītiem ir ievērojami augstākas nekā nodrošinātiem, uz naudas plūsmu balstītiem kredītiem. Tas nepieciešams, lai garantētu drošības rezervju nodrošinājuma cenu svārstību un pārdošanas izmaksu segšanai.

5.3. INRD un kredītnosacījumu pārskatīšanas sakarība

5.3.1. Vispārīga kredītnosacījumu pārskatīšanas definīcija

Šo norādījumu mērķiem izmantota EBI kredītnosacījumu pārskatīšanas definīcija Komisijas Īstenošanas Regulas (ES) Nr. 680/2014 (īpaši V pielikuma 163.–

183. panta) izpratnē. Šajā sadaļā galvenokārt aplūkoti šīs definīcijas aspekti, attiecībā uz kuriem uzraudzības iestādes konstatējušas nekonsekventu piemērošanu.

Kredītnosacījumu pārskatīšanas (atvieglojumu piešķiršanas) pasākumi nozīmē "pretimnākšanu" attiecībā uz jebkuru riska darījumu (kredītu, parāda vērtspapīriem un atsaucamām vai neatsaucamām kredītsaistībām) ar parādnieku, kuram ir radušās vai tuvā nākotnē radīsies grūtības nokārtot savas finanšu saistības (tālāk tekstā – "finansiālas grūtības"). Tas nozīmē, ka riska darījumu var pārskatīt tikai gadījumā, ja parādniekam radušās finansiālas grūtības, kuru dēļ bankai jāpārskata kredītnosacījumi.

Saskaņā ar Komisijas Īstenošanas Regulas (ES) Nr. 680/2014 IV pielikuma 164. punktu, pretimnākšana ir kāda no šādām darbībām: i) grozījumu veikšana līdzšinējos līguma noteikumos vai ii) pilnīga vai daļēja riska darījuma refinansēšana. Tāpēc pretimnākšanas jēdziena definīcija ir plašāka un neattiecas tikai uz grozījumiem, kuru rezultātā tiek ietekmēta riska darījuma naudas plūsmu neto pašreizējā vērtība.

Pienācīga atvieglojumu identificēšana balstās uz spēju agrīnā posmā noteikt pazīmes, kas liecina par iespējamām finansiālām grūtībām nākotnē. Lai tas būtu iespējams, sagatavojot kredītņēmēja finansiālās situācijas novērtējumu, nevajadzētu aprobežoties tikai ar riska darījumiem, kuru pazīmes liecina par acīmredzamām finansiālām grūtībām. Finansiālo grūtību novērtējums jāveic arī gadījumā, kad riska darījumā iesaistītajam kredītņēmējam nav acīmredzamu finansiālu grūtību, taču ir būtiski mainījušies tirgus nosacījumi, kas varētu ietekmēt kredītņēmēja spēju atmaksāt parādu. Šādi riska darījumi ir, piemēram, vienā reizē atmaksājami kredīti, kuru atmaksa balstās uz nekustamā īpašuma pārdošanu (piemēram, nekustamā īpašuma cenu kritums ietekmē finansiālās iespējas), vai ārvalstu valūtā izsniegti kredīti (piemēram, pamatā esošā valūtas kursa pārmaiņas ietekmē finansiālās iespējas).

Parādnieka finansiālo grūtību novērtējums jāveic, pamatojoties vienīgi uz parādnieka situāciju, neņemot vērā nodrošinājumu vai jebkādas trešo pušu garantijas.

Parādnieka finansiālo grūtību situāciju var novērtēt, pamatojoties uz šādiem izraisītājiem (saraksts nav pilnīgs):

- trīs mēnešus līdz parādnieka/kredītspējas līguma grozīšanai vai refinansēšanai bijis termiņa kavējums, kas pārsniedz 30 dienas;
- trīs mēnešus līdz līguma grozīšanai vai refinansēšanai palielinājusies saistību neizpildes varbūtība attiecībā uz kādu no iestādes iekšējā reitinga kategorijām;
- trīs mēnešus līdz līguma grozīšanai vai refinansēšanai parādnieks bijis iekļauts kontrolsarakstā.

Riska darījums nav uzskatāms par pārskatītu, ja notikusi pretimnākšana parādniekiem, kas neatrodas finansiālās grūtībās. Bankām jānošķir kredītnosacījumu pārskatīšanas pasākumi (t.i., pretimnākšana finansiālās grūtībās nonākušiem

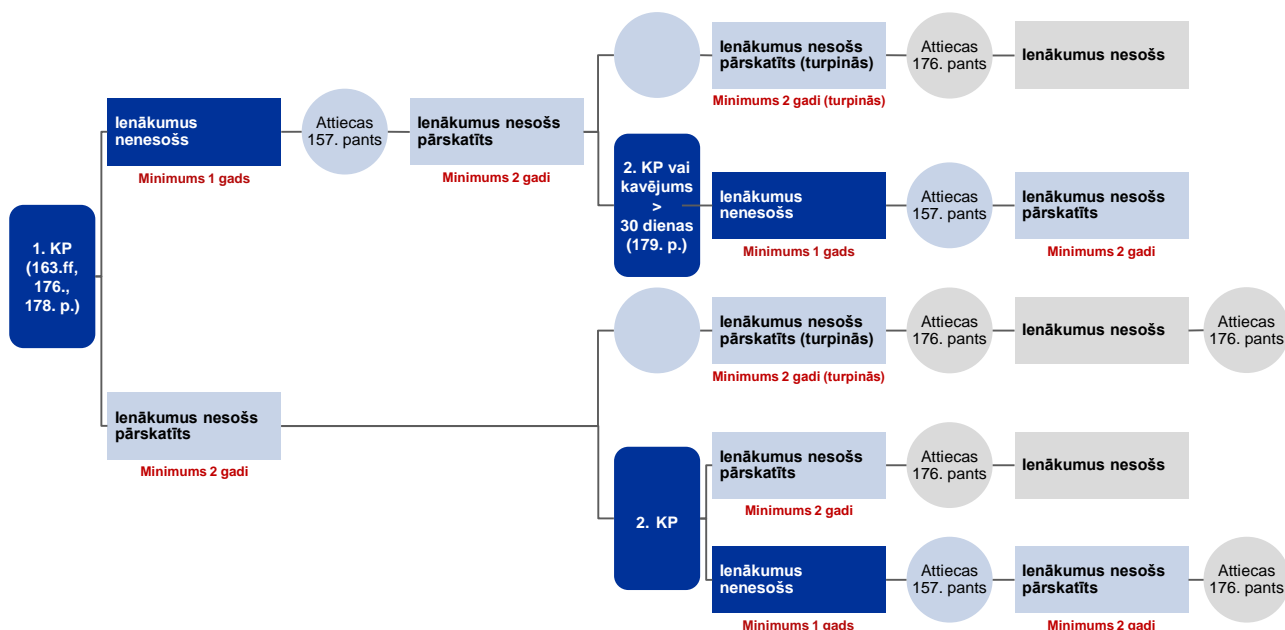
parādniekiem) no gadījumiem, kad tiek slēgta jauna vienošanās ar finansiālās grūtībās nonākušiem parādniekiem vai tiek pagarināts kredīta termiņš šādiem parādniekiem.

Par pretimnākšanu liecina jaunu nosacījumu piešķiršana, piemēram, tādas jaunas procentu likmes noteikšana, kas ir labvēlīgāka nekā procentu likme, kas tiktu noteikta līdzīga riska profila parādniekiem. Neraugoties uz iepriekš minēto, jauni nosacījumi, kas labvēlīgāki salīdzinājumā ar tirgus praksi, viennozīmīgi neliecina par pretimnākšanu un tādējādi – kredītnosacījumu pārskatīšanu. Taču, ja kredītņēmējam ir finansiālas grūtības, pārmaiņas nosacījumos atbilstoši tam, ko kredītiestāde varētu piedāvāt citiem parādniekiem ar līdzīgu riska profilu, jāuzskata par pretimnākšanu. Par pretimnākšanu uzskatāmi arī gadījumi, kad parādnieki iekļauti banku piedāvātās publiskās atvieglojumu shēmās.

Kredītņēmēji var pieprasīt kredītlīguma nosacījumu grozījumus arī tad, ja tiem nav finanšu saistību izpildes grūtību un nav paredzams, ka šādas grūtības radīsies. Neraugoties uz to, kredītņēmēja finansiālās situācijas novērtējums jāveic vienmēr, kad tiek pieprasīti līguma nosacījumu grozījumi.

3. attēls

Kredītnosacījumu pārskatīšana INRD definīcijas izpratnē: grafisks attēlojums

- Kredītnosacījumu pārskatīšana (KP)
- No ienākumus nenesoša kļūst par ienākumus nesošu pārskatītu
- No ienākumus nesoša pārskatīta kļūst par ienākumus nesošu

Attēla avoti un piezīmes. Visi panti attiecas uz Regulas (ES) 680/2014 2. daļas V pielikumu.

157. pants

- ✓ 1 gads kopš kredītnosacījumu pārskatīšanas
- ✓ Nav kavētu maksājumu pēc kredītnosacījumu pārskatīšanas
- ✓ Iepriekš nokavēto vai norakstīto maksājumu atmaksa
- ✓ Nav citu darījumu, kas ir ienākumus nenesoši (novērtējot ienākumus nenesoša RD statusu atsevišķam parādniekam, 154.–155. punkts).

176. pants

- ✓ Kā minimums 2 gadi pārbaudes periods pēc ienākumus nesoša riska darījuma statusa
- ✓ Gada laikā regulāri tiek atmaksāta tāda procentu/pamatsummas kopsumma, kas nav uzskatāma par nenozīmīgu
- ✓ Nav darījumu, kam kavējums > 30 dienas

Saskaņā ar Komisijas Īstenošanas regulas (ES) Nr. 680/2014 V pielikuma 178. punktu, pārskatīts riska darījums var būt ienākumus nesošs vai ienākumus nenesošs. Piemērojot kredītnosacījumu pārskatīšanas pasākumus ienākumus nesošiem riska darījumiem, bankām jāizvērtē, vai šo pasākumu dēļ riska darījumus nevajadzētu pārklassificēt kā ienākumus nenesošus. Vienlaikus ienākumus nenesošu riska darījumu pārskatīšana nenozīmē, ka šie darījumi vairs nav uzskatāmi par ienākumus nenesošiem. Riska darījumi jāturpina identificēt kā ienākumus nenesoši vismaz gadu no kredītnosacījumu pārskatīšanas pasākumu piemērošanas dienas.

5.3.2. Pārskatīto riska darījumu klasificēšana par ienākumus nenesošiem

Ja vien nav pierādījumu par pretējo, pārskatītie riska darījumi, kas atbilst jebkuram no tālāk minētajiem kritērijiem, klasificējami kā ienākumus nenesoši riska darījumi:

- riska darījumam noformēts neatbilstošs maksājumu plāns (attiecīgi sākotnējais vai secīgais maksājumu plāns), uz kuru *inter alia* attiecas atkārtota maksājumu plāna neievērošana, maksājumu plāna mainīšana, lai izvairītos no pārkāpuma, vai maksājumu plāna gaidu neatbilstība makroekonomiskajām prognozēm vai reālistiskiem pieņēmumiem par parādnieka spēju vai vēlmi atmaksāt parādu;
- riska darījumam piemēroti līguma noteikumi, kas paredz laika nobīdi, kurā drīkst veikt darījuma regulāri atmaksājamo daļu iemaksas (piemēram, ja pamatsummas atmaksai noteiktais labvēlības periods pārsniedz 2 gadus), apgrūtinot riska darījuma novērtēšanu un atbilstošu klasificēšanu;
- riska darījumi ietver summas, kuru atzīšana pārtraukta un kuras pārsniedz uzkrātos kredītriska zaudējumus, kas noteikti ienākumus nenesošiem riska darījumiem ar līdzīgu riska profilu.

5.3.3. Atvaseļošanās/ienākumus nenesoša riska darījuma statusa zaudēšana

Saskaņā ar EBI ĪTS attiecībā uz uzraudzības pārskatiem V pielikuma 176. punktu pārskatīts riska darījums var būt ienākumus nesošs vai ienākumus nenesošs. 157. pantā noteiktās konkrētās prasības attiecībā uz pārskatītu ienākumus nenesošu riska darījumu pārklasificēšanu ietver prasību, ka no kredītnosacījumu pārskatīšanas dienas jābūt pagājušam vienu gadu ilgam atvaseļošanās periodam, un prasību, ka parādnieka situācijai jāliecina, ka vairs nepastāv bažas par riska darījuma atmaksāšanu pilnā apmērā. Lai pārliecinātos, ka vairs nepastāv šādas bažas, iestādei jāveic parādnieka finanšu analīze. Lai izpildītu 157. punktā noteiktās prasības un lai finanšu analīze kļiedētu bažas par riska darījuma atmaksāšanu pilnā apmērā saskaņā ar pēcpārskatīšanas nosacījumiem, jānodrošina atbilstība visiem tālāk minētajiem kritērijiem:

1. Riska darījums nav atzīts par samazinātas vērtības darījumu vai par tādu, kura saistības netiek pildītas;
2. Saistībā ar riska darījumu nav kavētu maksājumu;
3. Kredītņēmējs, veicot regulārus maksājumus, samaksājis summu, kas ekvivalenta visiem līdzšinējiem kavētajiem maksājumiem (ja atvieglojumu piešķiršanas brīdī ir bijušas kavētas summas), vai summu, kas ekvivalenta atvieglojumu ietvaros norakstītajai summai (ja nav bijušas kavētas summas), vai kredītņēmējs citādā veidā ir pierādījis spēju ievērot pēcpārskatīšanas nosacījumus.

Ja nepastāv 2. kritērijā minētās kavētās summas, tas nozīmē, ka riska darījums ir bez parādiem un jebkuri uzkrātie, iepriekš nenokārtotie pamatsummas vai procentu maksājumi ir atmaksāti. 3. kritērijā minētās kavētās un norakstītās summas ir atvieglojumu piešķiršanas brīdī pastāvošās (vai nepastāvošās) summas.

Kredītiestādes pārskatītu ienākumus nenesošu riska darījumu pārklasificēšanas politikai jāparedz prakse, saskaņā ar kuru nosaka bažu nepastāvēšanu attiecībā uz kredītņēmēja spēju ievērot pēcpārskatīšanas nosacījumus. Šai politikai jāparedz slietiski attiecībā uz 3. kritērijā minētā atveseļošanās perioda maksājumiem. Uzraudzības iestādes sagaida no bankām, ka saskaņā ar šo politiku kredītņēmēja spējai pildīt pēcpārskatīšanas nosacījumus (tādā mērā, lai parāda apmaksā pilnā apmērā būtu ticama) jātiek pierādītai, vismaz uzrādot pamatsummas maksājumus tādā apmērā, kas nav uzskatāms par nebūtisku. Tas nepieciešams neatkarīgi no tā, vai iestādes, veicot novērtējumu par to, vai nepastāv bažas attiecībā uz parādnieku, ņem vai neņem vērā atvieglojumu piešķiršanas brīdī kavēto vai norakstīto summu atmaksu.

Turklāt, ja parādniekam ir cits(-i) riska darījums(-i) ar kredītiestādi, uz kuru(-iem) neattiecas atvieglojumi, iestādei, izvērtējot kredītņēmēja spēju ievērot pēcpārskatīšanas nosacījumus, jāņem vērā arī saistību izpilde attiecībā uz šo(-iem) riska darījuma(-iem) (t.i., vai ir parādi). Parādu esamības vai neesamības izvērtēšana nemaina to, kādā mērā tiek piemērots ienākumus nenesoša riska darījuma statuss saskaņā ar EBI ĪTS attiecībā uz uzraudzības pārskatiem 154. vai 155. punktu.

Ja pastāv līguma noteikumi, kas paredz atmaksas perioda pagarinājumu, piemēram, labvēlības periods attiecībā uz pamatsummas atmaksu, tas nozīmē, ka pārskatītais riska darījums klasificējams kā ienākumus nenesošs līdz brīdim, kad 1. un 3. kritērijā minētās prasības ir izpildītas. Tā kā 3. kritērijā noteikta prasība veikt regulārus maksājumus, fakts, ka pagājis vienu gadu ilgs atveseļošanās periods, automātiski nenozīmē riska darījuma pārkvalificēšanu par ienākumus nesošu, ja šo 12 mēnešu periodā nav veikti regulāri maksājumi.

5.3.4. Pārskatītu ienākumus nesošu riska darījumu identificēšana

Ja pārskatītus riska darījumus klasificē kā ienākumus nesošus vai nu tāpēc, ka tie izpildījuši ienākumus nesošu riska darījumu kategorijas pārkvalificēšanas nosacījumus, vai tāpēc, ka atvieglojumu piešķiršanas rezultātā riska darījums netika klasificēts kā ienākumus nenesošs, tie joprojām uzskatāmi par pārskatītiem riska darījumiem, līdz brīdim, kad izpildīti visi tālāk norādītie nosacījumi saskaņā ar ĪTS attiecībā uz uzraudzības pārskatiem 176. punktu:

1. Parādnieka finansiālā stāvokļa analīze apliecina, ka parādnieka darījumi vairs neatbilst ienākumus nenesoša riska darījuma nosacījumiem;
2. Pagājuši vismaz divi gadi kopš pretimnākšanas piemērošanas datuma vai datuma, kad riska darījums pārklasificēts par ienākumus nesošu, atkarībā no tā, kurš no šiem datumiem ir vēlākais;

3. Vismaz pusi no pārbaudes perioda kredītņēmējs veicis regulārus maksājumus, kuru apjoms pārsniedz nebūtisku daļu no kopējās pamatsummas vai procentu maksājumiem;
4. Kredītņēmējam pārbaudes perioda beigās nav neviena cita darījuma ar termiņa kavējumu, kas pārsniedz 30 dienas.

Tad, kad visas iepriekš minētās prasības ir izpildītas, fakts, ka pagājis divu gadu periods, nenozīmē automatisku riska darījuma izslēgšanu no pārskatītu riska darījumu kategorijas.

Praksē iepriekš minēto 3. prasību attiecībā uz regulāriem maksājumiem, kuru apjoms pārsniedz nebūtisku daļu no kopējās summas, nevajadzētu uzskatīt par izpildītu, pamatojoties tikai uz procentu maksājumiem. Identificējot pārskatītus riska darījumus, kredītiestādei jāņem vērā gan pamatsummas, gan procentu maksājumi.

Kredītiestādes politikas nostādņēs par pārskatītu riska darījumu identificēšanu jābūt definētai arī praksei, saskaņā ar kuru tiek kļiedētas bažas par parādnieka finansiālajām grūtībām. Ja bažas netiek kļiedētas, riska darījums joprojām tiks klasificēts kā pārskatīts. Šajā nolūkā bankas politikai jāparedz, ka kredītņēmējam regulāro maksājumu veidā jābūt samaksājušam summu, kas atbilst visām summām (pamatsummai un procentu maksājumiem), kuras līdz attiecīgajam brīdim bija nokavētas vai pretimnākšanas brīdī izslēgtas no uzskaites, vai citādi jāpierāda spēja ievērot pēcparskatīšanas nosacījumus, pamatojoties uz citiem objektīviem kritērijiem, kas apliecina pamatsummas atmaksu.

Ja pārbaudes perioda laikā pārskatītiem ienākumus nesošiem riska darījumiem, kas pārklasificēti un izslēgti no INRD kategorijas, tiek piešķirti jauni atvieglojumi, tas nozīmē, ka šie darījumi jāpārklasificē un atkal jāiekļauj INRD kategorijā. Tas pats attiecas uz riska darījumiem, kuru termiņa kavējums pārsniedz 30 dienas.

5.4. Ienākumus nenesoša riska darījuma definēšanas papildu aspekti

5.4.1. Konsekventa definīcija banku grupas līmenī

Bankām jānodrošina konsekventa ienākumus nesošu riska darījumu identificēšana gan atsevišķas sabiedrības, gan banku grupas līmenī, kā arī saskaņota definīcijas piemērošana visās meitassabiedrībās un filiālēs.

Grupas līmenī piemērota vienota INRD definīcija varētu atšķirties no vietējiem standartiem dažādās ārpus ES esošu jurisdikcijās.

- Tāpēc sākumposmā bankām jāprecizē, vai vietējie INRD atzīšanas standarti ir saudzīgāki vai stingrāki salīdzinājumā ar kopīgajiem grupas standartiem.

- Otrkārt, bankām jāizvērtē, kādā mērā saudzīgāki vai stingrāki vietējie standarti veido mākslīgu INRD atlikuma pieaugumu vai sarukumu.
- Treškārt, mākslīgais INRD atlikuma palielinājums vai samazinājums, kas veidojies vietējo standartu piemērošanas rezultātā, jākorģē grupas līmenī, veicot klasifikāciju savstarpēju attiecināšanu.
- Visbeidzot, ja vietējie standarti attiecībā uz INRD atzīšanas prasībām būtiski atšķiras no Komisijas Īstenošanas regulā (ES) Nr. 680/2014 paredzētajiem standartiem, iekšējās riska kontroles nolūkā bankām ieteicams sniegt abu veidu standartiem atbilstošus pārskatus.

Konsekventa INRD definīcijas piemērošana jānodrošina gan individuālā, gan konsolidētā līmenī.

Tādējādi viens parādnieks varētu būt vairāku grupas iestāžu klients. Ja darījums ar klientu, kas nav privātpersona vai MVU, vienā no banku grupas iestādēm klasificēts kā ienākumus nenesošs, bankām jānodrošina, ka šis saistību neizpildes statusa notikums tiek īsā laikā paziņots ("izplatīts") citiem grupas dalībniekiem un tie šo gadījumu reģistrē.

Šajā nolūkā kredītiestāžu grupai jāizveido kolektīva IT sistēma, kas ļauj identificēt jebkuras grupas kredītiestādes parādniekus, katram no tiem piešķirot unikālu identifikācijas kodu, kā arī savlaicīgi ziņot par katru gadījumu, kurā attiecībā uz parādnieku tiek piešķirts INRD statuss.

Atsevišķos gadījumos, kad patērētāju aizsardzību, banku noslēpuma saglabāšanu vai citus aspektus reglamentējoši normatīvie akti aizliedz grupas ietvaros apmainīties ar klienta datiem, attiecībā uz INRD statusa noteikšanu nav iespējams ievērot pilnīgu konsekveni. Konsekventa identificēšana varētu būt ierobežota arī gadījumos, kad klienta statusa pārbaude visās banku grupas juridiskajās iestādēs un ģeogrāfiskajās atrašanās vietās nozīmētu pārāk lielu slogu bankām. Šādos gadījumos, ievērojot EBI Pamatnostādņu par saistību neizpildi 82. punktā izklāstīto pieeju, bankas var atteikties veikt konsekvences pārbaudi, ja tās var pierādīt, ka pārkāpuma gadījumā ietekme būtu nenozīmīga, un apliecināt, ka attiecīgajām grupas sabiedrībām nav kopīgu klientu vai šo klientu skaits ir neliels.

5.4.2. Savstarpēji saistītu klientu grupas

Banku politikai jānodrošina individuālu klientu un savstarpēji saistītu klientu grupu datu konsekventa apstrāde saskaņā ar CRR un attiecīgajām Eiropas Banku uzraugu komitejas (CEBS) Pamatnostādnēm³⁶, kā arī savstarpēji saistītu klientu grupai piederšo juridisko personu tiesisko pamatattiecību konsekvents novērtējums. Lai novērstu iespējamus problēmu izplatīšanās efektus, novērtējot riska darījumu ar parādnieku kā ienākumus nenesošu, bankām, kur vien iespējams, jāraugās no

³⁶ Eiropas Banku uzraugu komitejas (CEBS) Pamatnostādnes par pārskatītā lielo riska darījumu režīma ieviešanu.

grupas perspektīvas, izņemot gadījumus, kad šāds novērtējums veikts atsevišķu ar darījuma partnera maksātspēju nesaistītu strīdu dēļ.

Vērtējot klientus no grupas perspektīvas, bankām vismaz sākumposmā vajadzētu izmantot CRR 4. panta 1. punkta 39. apakšpunkta definīciju. Galvenie kritēriji ir kontrole un savstarpējā ekonomiskā saikne.

Ja banka var sniegt pamatotu pierādījumu, kas ļauj nošķirt ienākumus nenesošā grupā iesaistītu dalībnieku un klasificēt to kā ienākumus nesošu, piemērojot kontroles un savstarpējās ekonomiskās saiknes kritēriju, banka drīkst veikt šādu nodalījumu saskaņā ar CRR un piemērojamiem grāmatvedības standartiem.

Saskaņā ar EBI Pamatnostādņu par saistību neizpildi 109.c un 113. punktu, kredītiestādēm jāreģistrē visi klasificēšanas kritēriji.

5.4.3. Ar parādnieku saistītā ietekme

Komisijas Īstenošanas regulas (ES) Nr. 680/2014 V pielikuma 155. punkts paredz, ka, ja vairāk nekā 20% viena parādnieka riska darījumu ir ar termiņa kavējumu ilgāku par 90 dienām, visus pārējos riska darījumus ar šo parādnieku uzskata par ienākumus nenesošiem.

5.4.4. Klasifikācijas attiecināšana uz visu operāciju

Saskaņā ar Komisijas Īstenošanas regulas (ES) Nr. 680/2014 V pielikuma 148. punktu, riska darījumu klasificē kā ienākumus nenesošu, ņemot vērā tā pilno summu. Tāpēc riska darījumu nevar klasificēt daļēji kā ienākumus nesošu un daļēji kā ienākumus nenesošu.

5.5. Saikne starp regulatīvo un grāmatvedības definīciju

5.5.1. Prudenciālās uzraudzības vajadzībām izstrādātā saistību neizpildes definīcija (CRR)

Saistību neizpilde definēta CRR 127. un 178. pantā attiecīgi standartizētas un uz iekšējiem reitingiem balstītas pieejas izmantošanai.

Tālāk tabulā parādītas būtiskas atšķirības starp CRR saistību neizpildes definīciju un INRD definīciju (saistībā ar uzraudzības pārskatu sniegšanu saskaņā ar EBI ĪTS). Prakse liecina, ka dažas iestādes mēģinājušas saskaņot saistību neizpildes un INRD definīciju, lai pilnveidotu procesus un veicinātu abu definīciju konverģenci, arī ņemot vērā nesenās norises regulatīvajā jomā attiecībā uz saistību neizpildes definīciju.

3. tabula

CRR saistību neizpildes un INRD definīciju būtiskas atšķirības

Saistību neizpildes un INRD definīciju atšķirības	Apraksts
Savstarpējās ietekmes efekts	EBI ĪTS attiecībā uz uzraudzības pārskatiem V pielikuma 2. daļas 155. punkts nosaka, ka, ja 20% ar vienu parādnieku noslēgto riska darījumu vērtības termiņa kavējums pārsniedz 90 dienas, visus riska darījumus ar šo parādnieku uzskata par ienākumus nenesošiem.
Savstarpēji saistītu klientu grupas	Ja parādnieku grupu veido atsevišķas vienai grupai piederošas sabiedrības, tos grupas dalībniekus, kuriem nav iestājusies saistību neizpilde (EBI ĪTS V pielikuma 2. daļas 155. punkts), var atzīt par INRD, izņemot gadījumus, kad parādnieka riska darījums atzīts par INRD sakarā ar strīdiem, kas nav saistīti ar tā maksātspēju.
Atkārtota kredītnosacījumu pārskatīšana	Ja ir pārskatīti ienākumus nesoši riska darījumi, kuriem norit divu gadu pārbaudes periods un kuri pārklasificēti no INRD par ienākumus nesošiem riska darījumiem (EBA ĪTS V pielikuma 2. daļas 176. punkta b) apakšpunkts), tos atkal identificē kā INRD, ja to termiņa kavējums pārsniedz 30 dienas vai ja tiem piešķirti citi atvieglojumi ("atkārtota pārskatīšana").
INRD statusa atcelšana un jo īpaši pārskatītu INRD atveseļošanās periods	INRD piemēro konkrētus pārklasificēšanas kritērijus papildus jau esošajiem samazinātas vērtības un saistību neizpildes statusa atcelšanas kritērijiem (piemēram, pārskatītiem INRD nosaka viena gada novērošanas periodu, kura laikā riska darījums uzskatāms par ienākumus nenesošu; EBI ĪTS V pielikuma 2. daļas 157. punkts).

Saskaņā ar CRR 178. panta 1. punkta b) apakšpunktu konkrētu riska darījumu gadījumā kompetentās iestādes var aizstāt 90 kavējuma dienas ar 180 dienām. Tomēr iespēja attiecībā uz dažiem portfeļiem atzīt saistību neizpildi tikai pēc 180 kavējuma dienām ECB Regulā 2016/445³⁷, kas stājās spēkā 2016. gada oktobrī, nav ietverta. Regulas 4. pants paredz vienotu 90 dienu perioda piemērošanu.

5.5.2. Vērtības samazinājuma definīcija saskaņā ar grāmatvedības regulējumu

Riska darījumus, kuri saskaņā ar piemērojamo grāmatvedības regulējumu atzīti par samazinātas vērtības riska darījumiem, visos gadījumos uzskata par ieņēmumus nenesošiem riska darījumiem. Riska darījumus ar "kolektīviem uzkrājumiem zaudējumiem, kas radušies, bet nav atzīti", kuriem nav konstatēts konkrētu aktīvu zaudējumu notikums, nevajadzētu uzskatīt par ienākumus nenesošiem riska darījumiem.

Samazinātas vērtības riska darījumus un riska darījumus, kuros ir saistību neizpilde, obligāti uzskatāmi par INRD. Gan CRR, gan SFPS izšķir gadījumus, kuros netiek ievērotas saskaņotās maksājumu saistības (kavēti maksājumi), un ekonomiskās pazīmes, kas liecina par maz ticamu maksājumu.

³⁷ Eiropas Centrālās bankas 2016. gada 14. marta Regula (ES) Nr. 2016/445 par Savienības tiesību aktos noteikto izvēles iespēju un rīcības brīvības īstenošanu (ECB/2016/4).

4. tabula

Saistību neizpildes un vērtības samazinājuma definīcijas

Parādnieka saistību neizpilde (CRR 178. pants)	Finanšu aktīvi ar samazinātu kredītvērtību (9. SFPS A pielikums, kura pamatā ir 39. SGS)
1. b) parādniekam ir vairāk nekā 90 dienu kavējums attiecībā uz jebkādam būtiskām kredītsaistībām pret iestādi, tās mētesuzņēmumu vai jebkuriem mētesuzņēmuma meitasuzņēmumiem;	b) līguma pārkāpums, piemēram, saistību neizpilde vai kavēts maksājums. [Uz finanšu aktīvu attiecas maksājuma kavējums gadījumā, kad darījuma partneris nav veicis maksājumu līgumā noteiktajā termiņā.]
2. a) konta pārtēriņa kredītiem kavējuma dienas sāk skaitīt, tiklīdz parādnieks ir pārkāpis paziņoto limitu, viņam paziņo limitu, kas ir mazāks nekā neatmaksātais parāda atlikums vai arī viņš ir izņēmis kredītu bez apstiprinājuma, un izņemtā summa ir būtiska.	[Komentārs: konta pārtēriņa kredīti, kas nav konkrēti minēti 9. SFPS, bet norādīti attiecībā uz vispārīgāku izraisītāju "līguma laušana"]

2. tabulā 5.2.2. sadaļā sniegts CRR un SFPS definīciju salīdzinājums, kur 39. SGS zaudējumu notikumi pielīdzināti CRR uzskaitītajiem saistību neizpildes notikumiem. Ne visi CRR uzskaitītie saistību neizpildes notikumi automātiski atbilst zaudējumu notikumiem saskaņā ar šo grāmatvedības standartu.

Nākotnes perspektīva: 9. SFPS

Finanšu aktīvi ar samazinātu vērtību definēti 9. SFPS A pielikumā. Šī definīcija attiecas ne vien uz finanšu aktīviem, bet arī uz finanšu garantijām un kredītsaistībām. 9. SFPS definīcijas būtiski neatšķiras no 39. SGS definīcijas.

Saskaņā ar 9. SFPS kopumā gaidāms, ka riska darījumu pārvešana uz 2. posmu un tādējādi visa darbības laika kredītzaudējumi tiek atzīti pirms tiek novērots finanšu instrumenta maksājuma kavējums vai citi konkrētā kredītņēmēja saistību neizpildes gadījumi. Banku kredītriska analizē jāņem vērā, ka kredītzaudējumu noteicējfaktori ļoti bieži sāk pasliktināties jau ilgi (mēnešus vai – dažos gadījumos – gadus) pirms jebkādiem objektīviem pierādījumiem par kavējumu (BCBS 2015. gada Norādījumu par kredītrisku un paredzamo kredītzaudējumu grāmatvedības uzskaiti A.19 punkts un EBI norādījumu projekta par gaidāmajiem kredītzaudējumiem 102. punkts).

Lai bankas varētu novērtēt, cik nozīmīga ir kredītriska palielināšanās, bankām jāparedz skaidra politika, t.sk. labi izstrādāti kritēriji, attiecībā uz paaugstināta kredītriska noteikšanu dažādu veidu kreditēšanas riska darījumiem (jānodrošina atklāta informācija par šiem kritērijiem). Kredītriska novērtējumā jāaplūko tikai saistību neizpildes risks, neapsverot kredītrisku mazinošo līdzekļu, piemēram, nodrošinājuma vai garantiju, ietekmi (BCBS 2015. gada Norādījumu par kredītrisku un paredzamo kredītzaudējumu grāmatvedības uzskaiti A.22 punkts un EBI norādījumu projekta par gaidāmajiem kredītzaudējumiem 105. punkts).

Saskaņā ar 9. SFPS kredīta vērtības samazināšanās rezultātā riska darījumu pārceļ no otrā posma uz trešo posmu. Taču gan otrajā, gan trešajā posmā nepieciešami uzkrājumi darbības laikā paredzamajiem zaudējumiem, un, samazinoties kredītspējai, darbības laikā paredzamie zaudējumi nepārtraukti pieaug atkarībā no kapitalizācijas līmeņa. Paredzams, ka, stājoties spēkā 39. SFPS, šie INK norādījumi attieksies vismaz uz visiem trešā posma riska darījumiem.

5.6. Uzraudzības pārskati un informācijas publiskošana

Bankām jānodrošina informācijas publiskošana atbilstoši Komisijas Īstenošanas Regulā (ES) Nr. 680/2014 noteiktajām EBI ĪTS uzraudzības pārskatu sniegšanas prasībām. Tās atbalstīja Eiropas Vērtspapīru un tirgus iestāde (ESMA), kas aicināja finanšu iestādes izmantot Komisijas Īstenošanas Regulā (ES) Nr. 680/2014 norādītās INRD un kredītnosacījumu pārskatīšanas definīcijas finanšu pārskatu publikācijās un skaidrot jēdzienu "INK", "kredīti, kuros ir saistību neizpilde" un "samazinātas vērtības kredīti" definīciju savstarpējo saistību.³⁸

Tāpēc bankas tiek īpaši aicinātas finanšu pārskatu publikācijās izmantot INRD un kredītnosacījumu pārskatīšanas definīciju (Komisijas Īstenošanas regulas (ES) Nr. 680/2014 V pielikums) vai, ja bankas izvēlas šīs definīcijas neizmantot, tās tiek aicinātas publiskot dokumentu, kurā šo banku piemērotās samazinātas vērtības un finanšu aktīvu definīcijas saskaņotas ar Komisijas Īstenošanas regulas (ES) Nr. 680/2014 V pielikuma definīcijām. Saskaņošanā jāietver konceptuāls atšķirību skaidrojums, kā arī kvantitatīva informācija par šo konceptuālo atšķirību ietekmi.

Salīdzināmības un caurskatāmības nolūkā papildus grāmatvedības standartu prasībām (piemēram, 7. SFPS attiecībā uz datiem par portfeļu kvalitāti un izraisītājnotikumiem) jānodrošina publiskotās informācijas atbilstība tam, kas tiek sagaidīts saskaņā ar šo norādījumu 7. pielikumu.

³⁸ Sk. ESMA publisko paziņojumu un ESMA ziņojumu *Review of Accounting practices, Comparability of IFRS Financial Statements of Financial Institutions in Europe* ("Grāmatvedības prakses pārskats, SFPS Finanšu pārskatu par Eiropas finanšu iestādēm salīdzināmība"; 2013. gads).

6. INK vērtības samazināšanās novērtēšana un norakstīšana

6.1. Mērķis un pārskats

Banku uzraudzības iestādēm īpaša uzmanība jāpievērš uzkrājumu veidošanai, jo tai ir izšķiroša nozīme banku sistēmu drošības un stiprības nodrošināšanā. Uzraudzības iniciatīvas, piemēram, aktīvu kvalitātes pārbaudes (AKP) un stresa testi, bija papildu apliecinājums tam, ka bankām jānodrošina konsekventa uzkrājumu veidošanas metodika un pietiekams uzkrājumu apjoms.

Šai nodaļai ir trīs galvenie mērķi (attiecināmo un piemērojamo grāmatvedības standartu kontekstā):

1. veicināt samazinātas vērtības INK uzkrājumu atbilstošu novērtēšanu visos kredītu portfejos, izmantojot stabilu un konsekventu uzkrājumu veidošanas metodiku (6.2., 6.3. un 6.4. sadaļa);
2. veicināt savlaicīgu kredītu zaudējumu atzīšanu attiecināmo un piemērojamo grāmatvedības standartu (īpaši SGS/SFPS grāmatvedības standartu) kontekstā un savlaicīgu norakstīšanu (6.5. un 6.6. sadaļa);
3. uzlabot procedūras, t.sk. būtiski palielināt publiskotās informācijas un detalizāciju saistībā ar aktīvu kvalitāti un kredītriska kontroli (6.7. un 6.8. sadaļa).

Šīs nodaļas norādījumi atbilst Bāzeles Banku uzraudzības komitejas 2006. gadā publicētajiem starptautiskajiem ieteikumiem un principiem par pienācīgu kredītriska novērtējumu (BCBS (2006); 2015. gada aktualizētā versija ietver apsvērumus par paredzamo kredītzaudējumu modeli, ko paredzēts ieviest ar 9. SFPS). Tajā apkopoti labākās prakses piemēri, ņemot vērā līdzšinējo uzraudzības iestāžu kredītriska novērtēšanas pieredzi dažādās jurisdikcijās un/vai, piemērojot atšķirīgu metodiku (piemēram, VUM AKP metodi).

Pietiekamu uzkrājumu veidošanas nozīme

Ņemot vērā VUM lomu kredītriska un kapitāla pietiekamības novērtējumā, uzraudzības iestādēm jāpieņem lēmumi par banku uzkrājumu pietiekamību un savlaicīgumu.

Starptautiski eksperti (no Starptautiskā Valūtas fonda (SVF)³⁹) snieguši atbalstu uzraudzības iestādēm, lai tās varētu efektīvi pildīt savu uzdevumu saistībā ar

³⁹ SVF 2014. gada septembra pētījums *Supervisory Roles in Loan Loss Provisioning in Countries Implementing IFRS* ("Uzraudzības iestāžu loma saistībā ar uzkrājumu veidošanu nedrošiem parādiem valstīs, kas ievieš SFPS").

uzkrājumu veidošanu nedrošiem parādiem, un BCBS ieteikumos uzraudzības iestādes aicinātas uzņemt aktīvu lomu.

Bāzeles Banku uzraudzības komiteja uzsver uzraudzības iestāžu pienākumus saistībā ar banku kredītriska un aktīvu novērtēšanas procesu vērtēšanu, kā arī pietiekamu uzkrājumu veidošanu nedrošiem parādiem, īpaši riska darījumu kredītriska un kapitāla pietiekamības novērtējuma kontekstā. Tas ietverts Banku uzraudzības komitejas pamatnostādņēs, t.sk.

- 2015. gada Norādījumi par kredītrisku un paredzamo kredītzaudējumu grāmatvedības uzskaiti;
- 2012. gada Efektīvas banku uzraudzības pamatprincipos un 2006. gada Bāzele II regulējuma II pīlārā.

Ja uzraudzības iestādes konstatē, ka prudenciāliem mērķiem veidotie uzkrājumi nav pietiekami, tām ir pienākums pieprasīt bankām vēlreiz izvērtēt un paaugstināt prudenciālo uzkrājumu līmeni.

Šā procesa ietvaros uzraudzības iestādēm jāsniedz norādījumi un jāinformē par to, ko tās sagaida saistībā ar kredītzaudējumu grāmatvedības uzskaiti, lai nodrošinātu atbilstoša līmeņa konsekvenci attiecībā uz visām uzraudzītajām sabiedrībām, īpaši uz principiem balstītu grāmatvedības standartu gadījumā.

Šajos norādījumos nav sniegtas īpašas grāmatvedības prasības, bet tajos aprakstīti INK uzkrājumu veidošanas principu un metodikas labākās prakses piemēri, ko var izmantot esošā grāmatvedības regulējuma ietvaros, lai panāktu atbilstību tam, ko sagaida uzraudzības iestādes.⁴⁰

⁴⁰ Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 26. jūnija Direktīvas 2013/36/ES par piekļuvi kredītiestāžu darbībai un kredītiestāžu un ieguldījumu brokeru sabiedrību prudenciālo uzraudzību 74. pantā noteikts, ka bankām jānodrošina "atbilstīgi iekšējās kontroles mehānismi, tostarp pareizas administratīvās un grāmatvedības procedūras (...), kas atbilst pareizai un efektīvai riska pārvaldībai un veicina to".
Direktīvas 2013/36/ES 79. pantā noteikts, ka kompetentajām iestādēm jānodrošina, ka: "b) iestādēm ir iekšējā metodika, kas tām ļauj novērtēt atsevišķu parādnieku (...) riska darījumu kredītrisku un kredītrisku portfeļa līmeni" un "c) kredītrisku saturošo portfeļu un iestāžu riska darījumu pastāvīgo pārvaldību un uzraudzību, arī attiecībā uz problēmu kredītu noteikšanu un pārvaldību un attiecībā uz adekvātu vērtības korekciju izdarīšanu un uzkrājumu veidošanu, veic ar efektīvām sistēmām". Papildus Direktīvas 2013/36/ES 78. panta 1. punkta b) apakšpunktā ietverts šāds princips: "vadības struktūrai jānodrošina grāmatvedības un finanšu pārskatu sistēmu integritāte, tostarp finanšu un darbības kontrole un atbilstība tiesību aktiem un attiecīgajiem standartiem". Saskaņā ar Direktīvas 2013/36/ES 97. panta 1. punktu "kompetentās iestādes pārbauda plānus, stratēģijas, procesus un mehānismus, kurus iestādes īsteno, lai izpildītu šīs direktīvas un Regulas (ES) Nr. 575/2013 noteikumus". Šajā saistībā Direktīvas 2013/36/ES 104. panta 1. punktā uzskaitītas kompetento iestāžu minimālās pilnvaras, t.sk. pilnvaras "pieprasīt pastiprināt plānus, procesus, mehānismus un stratēģijas, kas ieviesti saskaņā ar 73. un 74. pantu" (104. panta 1. punkta b) apakšpunkts) un "pieprasīt iestādēm saviem aktīviem piemērot īpašu finansēšanas kārtību vai īpašu režīmu saistībā ar pašu kapitāla prasībām" (104. panta 1. punkta d) apakšpunkts)

Nodaļas mērķis

39. SGS un 9. SFPS, kas stāsies spēkā vēlāk, noteikti vērtības samazinājuma atzīšanas principi. Šo standartu piemēro VUM bankas, kas sagatavo konsolidētos un/vai individuālos finanšu pārskatus saskaņā ar ES apstiprinātajiem SFPS.

9. SFPS "Finanšu instrumenti", kas aizstās 39. SGS un attieksies uz grāmatvedības uzskaites periodiem ar 2018. gada 1. janvāri, papildus paredz prasību novērtēt uzkrājumus, kas veidoti zaudējumu segšanai vērtības samazinājuma gadījumā, pamatojoties uz paredzamo, nevis 39. SGS noteikto faktisko kredītzaudējumu uzskaites modeli.

Lai gan šo norādījumu publicēšanas brīdī 9. SFPS oficiāli vēl nav spēkā, ņemot vērā tā nozīmi šīs nodaļas kontekstā, tālāk iekļautas atsauces gan uz 39. SGS, gan 9. SFPS. Skaidrības labad visas atsauces uz 9. SFPS sniegtas tikai trešā posma kontekstā. Šajos norādījumos ietvertas atsauces uz 9. SFPS (atsevišķos ielikumos), lai informētu lasītāju par pārmaiņām, kādas varētu tikt ieviestas jaunā standarta ietvaros.

Norādījumu principi jāpiemēro un jāņem vērā arī bankām, kas piemēro nacionālos vispārpieņemtus grāmatvedības principus (n-GAAP).

6.2. Individuāla uzkrājumu novērtēšana

6.2.1. Individuāli nozīmīgi un mazāk nozīmīgi riska darījumi

Saskaņā ar 39. SGS atskaitījumus zaudējumiem aprēķina kā starpību starp aktīva bruto uzskaites summu un paredzamo turpmāko naudas plūsmu vērtību, kas diskontēta, piemērojot finanšu aktīva sākotnējo efektīvo procentu likmi. Šajā nolūkā jāizvēlas vismaz starp minētajām iespējām:

1. Jānosaka, kad veicami individuālie (t.i., atsevišķa finanšu aktīva/parādnieka) vai kolektīvie noteiktie (t.i., finanšu aktīvu grupas ar līdzīgām kredītriska pazīmēm) atskaitījumi;
2. Jānosaka aplēšu metodes un parametri zaudējumu atskaitījumu summas noteikšanai (individuāls un kolektīvs novērtējums).

Atsaucoties uz 1. punktu, 39. SGS noteikti vairāki kritēriji, pamatojoties uz būtiskuma principu un eksperta vērtējumu. Bankām jānosaka un pienācīgi jāatklāj informācija par jebkuru gadījumu, kad tiek piemērots konkrēts kvantitatīvs sliekšnis.

Saskaņā ar šo grāmatvedības standartu individuāli nozīmīgiem riska darījumiem jāveic individuāls vērtības samazinājuma novērtējums, savukārt individuāli mazāk nozīmīgiem riska darījumiem vērtības samazinājuma novērtējumu un zaudējumu atskaitījumu aplēsi var veikt individuāli vai kolektīvi. Individuāli nozīmīgi kredīti, kuru vērtība nav samazināta individuāli, jāvērtē kolektīvi.

Saskaņā ar 39. SGS sniegtais eksperta vērtējums vērtības samazinājuma aplēses procesā nedrīkst radīt nekādu arbitrāžu. Banku iekšējai politikai jānosaka skaidri lēmumu pieņemšanas kritēriji saskaņā ar šo norādījumu principiem.

Atsaucoties uz 2. punktu, bankām jāparedz iekšējie kritēriji, saskaņā ar kuriem tiek noteikta vērtības samazinājuma novērtējuma metodika un zaudējumu atskaitījumu aprēķinam izmantojamie dati, ņemot vērā šajos norādījumos izklāstītos principus.

Sagatavojot individuālās aplēses, paredzamā turpmākā naudas plūsma ir atkarīga no banku piemērotā scenārija, t.i., darbības turpināšanas vai darbības pārtraukšanas pieejas (sīkāku informāciju sk. 6.2.4. sadaļā).

Attiecībā uz kolektīvajām vērtības samazinājuma aplēsēm bankām jāapsver šādi būtiski aspekti: i) INK grupēšana viendabīgās kopās (pamatojoties uz līdzīgām kredītriska pazīmēm), ii) konkrētās grupas agrāko zaudējumu aprēķins piemērotu riska parametru (t.i., saistību nepildīšanas zaudējumu, atveseļošanas rādītāja u.c.) noteikšanai un iii) vērtības samazinājuma aplēšu precizēšana saskaņā ar 39. SGS principiem. Kredīta iekļaušana INK kategorijā ir objektīvs pierādījums, ka jānovērtē, vai nav samazinājusies kredīta vērtība. Atzīstamo vērtības samazinājuma summa jānosaka individuāli vai kolektīvi.

6.2.2. Individuālas uzkrājumu aplēses kritēriji

Banku politikā jāparedz tādu riska darījumu identificēšanas kritēriji, kam veikta individuāla zaudējumu atskaitījumu aplēse. Attiecībā uz šiem kritērijiem jāņem vērā tālāk minētie faktori.

- Riska darījuma individuālais nozīmīgums. Saskaņā ar 39. SGS uzkrājumi individuāli nozīmīgiem riska darījumiem jāvērtē individuāli. Iestādes atbild par attiecīgo sliekšņu (absolūto un relatīvo sliekšņu) definēšanu, papildus citiem faktoriem ņemot vērā riska darījuma iespējamo ietekmi uz finanšu pārskatiem un tā koncentrāciju (individuālā vai sektoru līmenī). Uzkrājumus riska darījumiem, kuriem neveic individuālu novērtējumu, apjomu novērtē kolektīvi.
- Citi gadījumi, kuros riska darījumiem nav kopīgu riska pazīmju vai attiecībā uz kuriem nav pieejami nekādi būtiski vēsturiskie dati, kas ļautu veikt kolektīvo analīzi (piemēram, riska darījumu grupas izveidei nepietiekams apjoms, nebūtiski portfeļi vai zema saistību neizpildes līmeņa portfeļi).

Sabiedrības iekšējās politikas nostādnēs jāparedz kritēriji tādu riska darījumu identificēšanai, kuriem veic individuālu novērtējumu, un šie kritēriji konsekventi jāpiemēro. Dokumentācija jāuzrāda pēc uzraudzības iestādes pieprasījuma.

9. SFPS

Kredītu, uz kuriem attiecas trešais posms saskaņā ar 9. SFPS, klasifikācijas kritēriji ir līdzīgi samazinātas vērtības kredītu klasifikācijas kritērijiem saskaņā ar 39. SGS.

Runājot par finanšu aktīviem ar samazinātu kredītvērtību (trešā posma aktīviem), vērtības samazinājuma atskaitījumi attiecas uz konkrēto kredītu, un tā aplēsi var veikt individuāli vai kolektīvi.

6.2.3. Individuālās atskaitījumu aplēses vispārējā metodoloģija

Veicot konkrētu vērtības samazinājuma novērtējumu, bankām jābūt patiesam un skaidram priekšstatam par turpmākajām naudas plūsmām un nodrošinājuma vērtējumiem, pamatojoties uz šajos norādījumos aprakstīto labāko praksi.

Aplēstā atgūstamā summa atbilst summai, kas aprēķināta saskaņā ar šo metodi⁴¹:

- lēsto turpmāko naudas plūsmu pašreizējā vērtība (izņemot turpmākos zaudējumus, kas nav radušies), kas diskontēta, piemērojot finanšu aktīva sākotnējo efektīvo procentu likmi;
- nodrošināta riska darījuma atgūstamās vērtības aplēses atspoguļo naudas plūsmas, kas varētu rasties nodrošinājuma likvidācijas rezultātā.

Nēmot vērā nodrošinājuma vērtēšanas nozīmi samazinātas vērtības riska darījumiem nepieciešamo uzkrājumu aprēķinā, bankām jāievēro šo norādījumu 7. nodaļā izklāstītie vispārējie principi.

Banku darījumu kredītlīdētās jāglabā dokumentācija, kas nepieciešama, lai trešā puse varētu replicēt laika gaitā uzkrāto kredītzaudējumu individuālās aplēses. Dokumentācijā jāiekļauj arī šāda informācija: paredzamo naudas plūsmu aplēses scenārijs (darbības turpināšanas vai darbības pārtraukšanas scenārijs), naudas plūsmu noteikšanas metode (detalizēta naudas plūsmu analīze vai citas, vienkāršotākas metodes, piemēram, stabila stāvokļa pieeja (*steady state approach*) vai naudas plūsmas divpakāpju pieeja (*two-step cash-flow approach*)), naudas plūsmu apjoms un laikposms, kā arī diskontēšanai piemērotā efektīvā procentu likme (sīkāku informāciju sk. 6.2.4. sadaļā).

Sabiedrībai jānosaka un jādokumentē regulāras procedūras individuālo aplēšu uzticamības un konsekvences pārbaudei dažādos kredītriska kontroles cikla posmos. Konkrētāk, regulārās individuālo aplēšu pārbaudes vajadzētu veikt atpakaļejošu pārbaūžu veidā, kas dod iespēju iestādei izvērtēt aplēšu precizitāti, *a posteriori* salīdzinot tās ar faktiskajiem darījumos gūtajiem zaudējumiem.

Ja regulārās atpakaļejošās pārbaudes atkārtoti liecina par būtiskām aplēsto un faktisko zaudējumu atšķirībām, bankām vajadzētu mainīt individuālo aplēšu metodes. Šādos gadījumos kredītiestādei jāpasagatavo atšķirību vai pārkāpumu novēršanai nepieciešamo pasākumu plāns un īstenošanas grafiks. Sabiedrības

⁴¹ Praktiskos nolūkos 39. SGS 63. un AG84. punkts paredz iespēju veikt novērtējumu, izmantojot patiesās vērtības cenu.

iekšējā audita struktūrvienībai jāuzrauga šā plāna īstenošana un jāpārlicinās par koriģējošo pasākumu ieviešanu un pareizu grafika ievērošanu.

9. SFPS

Paredzamo kredītzaudējumu aprēķinā jāņem vērā prognozes par gaidāmo ekonomisko situāciju.

Ekonomiskās darbības laikā paredzamo zaudējumu aplēses jā sagatavo, par pamatu ņemot šādu naudas plūsmu starpības ar varbūtību svērto pašreizējo vērtību:

1. naudas plūsmas, kuras jā maksā sabiedrībai līgumā noteiktajā termiņā, un
 2. naudas plūsmas, kuras turētājs paredz saņemt.
-

6.2.4. Turpmāko naudas plūsmu aplēses

Bankai jāveic aplēses par turpmākajām naudas plūsmām, kas parasti rodas aktīvas kredīta atgūšanas un/vai nodrošinājuma pārdošanas rezultātā. Naudas plūsmu var radīt arī nodrošināta vai nenodrošināta kredīta pārdošana, ja tā atspoguļo attiecībā uz INK īstenotu stratēģiju (piemēram, kredīta pārdošanu specializētai parādu piedziņas aģentūrai vai fondam). Tādā gadījumā paredzamajai naudas plūsmai jāatspoguļo realizējamā tirgus cena.

Turpmāko naudas plūsmu atskaitījumu aplēses jāveic saskaņā ar vienu no divām tālāk aprakstītajām vispārējām pieejām⁴².

- Saskaņā ar darbības turpināšanas scenāriju parādnieka (vai atbilstoši CRR principiem – konkrētā garantijas devēja) pamatdarbības naudas plūsmas turpinās un var tikt izmantotas, lai atmaksātu finanšu parādu visiem kreditoriem. Turklāt tiesības uz nodrošinājumu var izmantot tādā apmērā, kādā tas neietekmē pamatdarbības naudas plūsmas (piemēram, tiesības uz nodrošinājumam iekļītajām telpām nevar izmantot, neietekmējot naudas plūsmas). Scenāriju var piemērot, ja:
 - parādnieka turpmāko pamatdarbības naudas plūsmu apjoms ir nozīmīgs, un par to var iegūt ticamas aplēses;
 - riska darījuma nodrošinājums ir ierobežots.
- Darbības pārtraukšanas scenārijā tiek īstenotas tiesības uz nodrošinājumu un parādnieka pamatdarbības naudas plūsmas apstājas. Scenāriju var piemērot, ja:

⁴² AKP Rokasgrāmata, 122. lpp.

- riska darījumam ir ilgstoši kavēts termiņš. Saskaņā ar atspēkojamu prezumpciju, ja maksājumu kavējumi pārsniedz 18 mēnešus, atskaitījumu aplēsei piemēro darbības pārtraukšanas kritērijus;
- parādnieka turpmāko pamatdarbības naudas plūsmu apjoms ir neliels vai negatīvs;
- riska darījumam piesaistīts būtisks nodrošinājums, kam ir izšķiroša nozīme naudas plūsmu veidošanā;
- darbības turpināšanas scenārija piemērošana būtiski un negatīvi ietekmētu iestādes atgūstamo summu;
- turpmākās naudas plūsmu aplēses raksturo liela nenoteiktība. Piemēram, ja pēdējo divu gadu peļņa pirms procentu maksājumiem, nodokļiem, nolietojuma un amortizācijas (EBITDA) bijusi negatīva vai iepriekšējo gadu uzņēmējdarbības plāni bijuši kļūdaini (atpakaļejošajās pārbaudēs konstatētu būtisku atšķirību dēļ);
- darbības turpināšanas analīzei pieejamā informācija nav pietiekama (ja banka uzskata, ka konkrētā gadījumā darbības turpināšanas pieeja nav atbilstoša, tai jāizvērtē, vai attiecīgo riska darījumu iekļaušana kolektīvā vērtības samazinājuma novērtējumā būtu pamatota).

Pamatdarbības naudas plūsmu aplēses saskaņā ar darbības turpināšanas scenāriju

Jāņem vērā tālāk minētie aspekti.

- Tā kā atskaitījumu aplēses iegūst, pamatojoties uz pieņēmumu par parādnieka vai garantijas devēja pamatdarbības naudas plūsmām, nepieciešama aktualizēta un uzticama informācija par naudas plūsmām un uzņēmējdarbības plānu.
- Turpmāko pamatdarbības naudas plūsmu aplēses iegūst, pamatojoties uz parādnieka finanšu pārskatiem. Ja prognozes ietver pieņēmumu par izaugsmi, piemēro stabilu vai palēninātu kāpuma tempu maksimālā 3–5 gadu izaugsmes periodā, bet pēc tam – stabilu naudas plūsmu. Izaugsmes tempu nosaka, pamatojoties uz parādnieka finanšu pārskatiem vai stabilu un īstenojamu uzņēmējdarbības pārstrukturēšanas plānu, ņemot vērā uzņēmējdarbības struktūras pārmaiņas (piemēram, saistībā ar atsavināšanu vai neienesīgas uzņēmējdarbības pārtraukšanu). Jāņem vērā naudas plūsmu saglabāšanai nepieciešamās (atkārtotās) investīcijas, kā arī jebkādas nākotnē paredzamās naudas plūsmu pārmaiņas (piemēram, beidzoties patenta vai ilgtermiņa līguma termiņam). Plānojot turpmākās naudas plūsmas, bankai jāņem vērā arī saistību neizpildes vai atkārtotas saistību neizpildes risks nākotnē, pamatojoties uz atbilstošu paredzamo kredītreitingu (piemēram, izmantojot empīriski atvasināto

kumulatīvo saistību neizpildes rādītāju tabulas). Jebkādas individuālos gadījumos pieļautās novirzes no šīs pieejas konkrēti jāpamato.

- Aplēses par summām, kas iegūtas vienīgi no finanšu garantijas realizēšanas, pieļaujamas, ja pastāv uzticama informācija par garantijas devēja kredītspēju un garantijas juridisko efektivitāti.
- Ja finanšu grāmatvedības lēmumu/metodikas dēļ iepriekšējā gada dati vēl neliecina par nozīmīgām naudas plūsmām, iespēju robežās un saskaņā ar pieejamo informāciju var piemērot atbilstošas un uzticamas korekcijas. Tas attiecas, piemēram, uz gadījumu, kad rezultātus uzlabo uzkrājumu apvērse⁴³ (AKP).
- Ja riska darījuma summas atgūšana atkarīga no konkrētu parādnieka aktīvu realizēšanas, pārdošanas cenai vajadzētu atspoguļot lēsto turpmāko naudas plūsmu, kas varētu rasties aktīvu pārdošanas rezultātā, un lēsto ar realizēšanu saistīto izmaksu starpību. Naudas plūsmu sadale jāveic, ievērojot prasību prioritāti.
- Prognozes periods nedrīkst pārsniegt ticamas naudas plūsmas prognozes periodu (prognozes, kas pārsniedz piecu gadu periodu, pieļaujamas tikai izņēmuma gadījumos).⁴⁴

Lai sagatavotu detalizētu naudas plūsmas analīzi un identificētu tās naudas plūsmas, attiecībā uz kurām pastāv visreālākā iekasēšanas iespēja, iestādēm jāveic parādnieka finansiālā stāvokļa, pieejamo naudas plūsmu, finanšu rādītāju, uzņēmējdarbības plānu, prognožu un citu faktoru visaptveroša analīze. Ievērojot vienkāršības principu, iespējams, vienkāršotākas metodes (piemēram, stabila stāvokļa pieeja vai divpakāpju naudas plūsmas pieeja) varētu būt piemērotākas.

Bankām ļoti uzmanīgi jāizskata uzņēmējdarbības plāni un naudas plūsmu iespēju aplēses, ņemot vērā pieņēmumus par sliktākajiem vai nelabvēlīgākajiem scenārijiem. Kopumā izšķiroša nozīme riska darījumu izvērtēšanā ir finanšu prognožu pieejamībai. Parasti gadījumos, kad uz nākotni vērsti pārskati nav pieejami vai nav uzticami (visbiežāk situācija ir tieši šāda), būtu jāizmanto un, iespējams, jākombinē vienkāršākas metodes.

Bankām savās politikas nostādnēs jānorāda, kādos gadījumos piemērojama katra no individuālās aplēses metodēm, un noteiktās metodes laika gaitā konsekventi jāpiemēro.

"Stabila stāvokļa" pieeja ir metode, kas ļauj aptuveni paredzēt parādnieka radītās turpmākās atkārtotās naudas plūsmas, koriģētajam EBITDA piemērojot koeficientus. Piemēram, 2014. gada AKR sniegti šādi etalonkoeficienti: 6 (vispārīgiem

⁴³ AKP Rokasgrāmata, 133. lpp.

⁴⁴ Novērojamās tirgus cenas pieeja kā darbības turpināšanas pieejas alternatīva: iestādes var noteikt naudas plūsmu pašreizējo vērtību, pamatojoties uz novērojamo tirgus cenu (ņemot vērā riska darījuma termiņu), un attiecināt šo tirgus cenu uz riska darījumu, piemērojot konkrētus kritērijus. Tikai aktīvos tirgos novērojamās tirgus cenas var izmantot kā pieņemamu praktisku līdzekli atgūstamo summu aplēšu iegūšanai.

gadījumiem), 10 (komunāliem pakalpojumiem) un 12 (infrastrukturai). Naudas plūsmas iedala atbilstoši katram riska darījumam. Viens no būtiskiem šīs pieejas aspektiem ir koriģētā EBITDA rādītāja (kas neitralizē dažus vienreizējo izmaksu posteņus un kas koriģēts attiecībā uz kapitālizdevumiem un vienreizējo ietekmi) aplēse.

Saskaņā ar divpakāpju naudas plūsmas pieeju attiecībā uz naudas plūsmas pašreizējo vērtību (iedalīta atbilstoši katram riska darījumam) katru periodu jāveic analīze, pēc kuras iegūst galavērtības aplēsi, ko aprēķina:

- prognožu perioda beigās iegūstot ilgtspējīgu viena perioda naudas plūsmu vērtību un tai piemērojot koeficientu, kā noteikts stabilas naudas plūsmas pieejā, vai
- pieņemot darbības pārtraukšanas scenāriju.

Detalizēta naudas plūsmas analīze ar vairāku periodu naudas plūsmu prognozēm var tikt plaši izmantota, taču tā šķiet piemērotāka finansēšanas darījumiem, kas vērsti uz ienākumus gūstošu uzņēmējdarbību, vai arī uz aktīviem balstītiem kredītu darījumiem. Pieeja, kas ietver vairāku periodu naudas plūsmas prognozi, piemērota šādu veidu uzņēmējdarbībai:

- pārvadājumi, pamatojoties uz ilgtermiņa frakta līgumu (t.i., līguma darbības laiks pārsniedz naudas plūsmas prognozes periodu) un/vai nodrošinājums, ko plānots pārdot pēc naudas plūsmas prognožu perioda;
- komerciāls nekustamais īpašums, ko plānots pārdot pēc naudas plūsmas prognožu perioda beigām;
- tāda projekta finansējums, kura rezultātā gūtie ienākumi ir iekļāti un/vai nodrošinājumu plānots pārdot;
- nekustamais īpašums – mājoklis vai komercīpašums – kuru plānots pārdot;
- ienākumus gūstoša uzņēmējdarbība, kuras kredīti tiek apkalpoti, pārdodot vienu vai vairākus komercīpašumus.

Nodrošinājuma atgūstamās summas aplēse saskaņā ar darbības pārtraukšanas pieeju

Atgūstamā summa atbilst lēsto turpmāko naudas plūsmu pašreizējai vērtībai (ko varētu iegūt, pārdodot nodrošinājumu), no tās atskaitot nodrošinājuma iegūšanas un pārdošanas izmaksas. Sk. 7. nodaļu "Nekustamo īpašumu nodrošinājuma vērtēšana".

6.3. Kolektīvās uzkrājumu aplēses

6.3.1. Vispārēji iekšējās metodikas principi

Kolektīvā aplēses jāveic tādu INK uzkrājumu aprēķināšanai, kuriem neveic individuālu aplēsi. Attiecībā uz riska darījumu grupām, kuru vērtības samazinājumu izvērtē kolektīvi, turpmākās naudas plūsmas aprēķina, pamatojoties uz lēstajām, līgumā noteiktajām naudas plūsmām, grupas riska darījumiem un agrākajiem zaudējumiem riska darījumos ar grupai līdzīgām kredītriska pazīmēm.

Jānodrošina kolektīvo uzkrājumu aplēsei izmantotās iekšējās metodikas atbilstība šo norādījumu 6.2. sadaļā noteiktajām vispārīgajām prasībām.

Veicot kolektīvo vērtības samazinājuma novērtējumu, bankām jāņem vērā tālāk minētie principi.

Iekšējā pārvaldība

Bankas vadības struktūrai jābūt atbildīgai par atbilstošu metožu un procedūru piemērošanu kolektīvo atskaitījumu aplēsēm, nodrošinot atbilstību iekšējās riska kontroles praksei, grāmatvedības standartiem un uzraudzības/prudenciālās uzraudzības prasībām.

Integrēšana riska kontroles sistēmā

Atskaitījumu aplēsēm izmantotajām metodēm un procedūrām jābūt integrētām iestādes kredītriska kontroles sistēmā, veidojot daļu no tās procesiem.

Vienkāršība un efektivitāte

Atskaitījumu un uzkrājumu aplēšu pārraudzībai un aktualizēšanai jāpiemēro metodes un procedūras, kuru rezultāti vienmēr tiek iegūti, pamatojoties uz stabilu, uz empīriskiem datiem balstītu uzkrājumu līmeņa aplēses metodoloģiju. Ja nav pieejami pietiekami empīriskie dati, jānodrošina, ka pieņēmumi sniedz patiesu, skaidru un uz pamatotu informāciju balstītu priekšstatu. Tas ietver pieņemto aplēšu pielīdzināšanu faktiskai (iepriekš novērotai) pieredzei un atbilstoša diskontētā nodrošinājuma līmeņa novērtēšanu piespiedu vai brīvprātīgas likvidācijas gadījumā.

Lai pastāvīgi pārbaudītu kolektīvo atskaitījumu aplēšu precizitāti un konsekvensi, jāievieš stingri politikas pasākumi un procedūras.

Tiek gaidīts, ka bankas vismaz reizi gadā veiks atskaitījumu aplēšu atpakaļejošu pārbaudi attiecībā uz katru nozīmīgo portfeli. Atskaitījumu un uzkrājumu aplēšu metodēm jābūt saprotamām to lietotājiem, un jebkurā gadījumā to rezultāti nedrīkst

būt pretrunā dažādiem riska faktoriem piemērotajiem ekonomiskajiem un finanšu loģikas pamatprincipiem. Turklāt bankai periodiski jāveic jutīguma analīze attiecībā uz atskaitījumu un uzkrājumu aplēsēm piemēroto metožu, pieņēmumu, faktoru un parametru pārmaiņām.

9. SFPS

9. SFPS prasība kolektīvo atskaitījumu aplēsē ietvert uz nākotni vērstu informāciju.

Šis princips ietverts arī BCBS 2015. gada Norādījumos par kredītrisku un paredzamo kredītzaudējumu grāmatvedības uzskaiti:

6. princips: Sagatavojot paredzamo kredītzaudējumu novērtējumu un aprēķinu, būtiski, lai bankas izmantotu ekspertu sagatavotus kredītvērtējumus, īpaši, ņemot vērā saprātīgu un pamatojamu uz nākotni vērstu informāciju, t.sk. makroekonomiskos faktoros.

Šis princips atbilst EBI Pamatnostādņu projekta par kredītiestāžu kredītriska pārvaldības praksi un paredzamo kredītzaudējumu grāmatvedības uzskaiti 6. principam.

6.3.2. Kolektīvās atskaitījumu aplēses metodika

Riska darījumu grupēšanas kritēriji kolektīvās novērtēšanas kontekstā

Kredītu grupām, kas izveidotas, lai novērtētu kolektīvos atskaitījumus, jābūt atbilstošā detalizācijas līmenī, lai nodrošinātu, ka grupā apvienotajiem riska darījumiem ir kopīgas kredītriska iezīmes, un bankas varētu pamatoti novērtēt kredītriska pārmaiņas un to ietekmi uz atskaitījumu aplēsēm. Ja kolektīvie atskaitījumi attiecas uz riska darījumiem, kuru vērtība nav samazināta (piemēram, ja atskaitījumus izmanto, lai segtu zaudējumus, kas radušies, bet nav atzīti), ienākumus nesošiem un ienākumus nenesošiem riska darījumiem jāveido atsevišķi portfeļi.

Iestādes iekšējās politikas nostādņēs jābūt noteiktai riska darījumu grupēšanas metodikai, ko izmanto kredītriska novērtēšanas vajadzībām. Grupējot riska darījumus, varētu apsvērt t.sk. šādus rādītājus:

- instrumenta veids;
- produktam piemērojamie noteikumi;
- rūpniecības/tirgus segments;

- nodrošinājums (ņemot vērā gan kredīta vērtības attiecību pret nodrošinājumu, gan nodrošinājuma veidu);
- ģeogrāfiskā atrašanās vieta;
- kavēta termiņa statuss;
- piemērotie kredītnosacījumu pārskatīšanas pasākumi;
- parādnieka nodarbinātības statuss.

Kredītus nevajadzētu grupēt tā, ka grupas kopīgais sniegums liegtu saskatīt konkrēta riska darījuma kredītriska pieaugumu. Ja atkārtots kredītriska novērtējums (piemēram, saistībā ar jauna kredītriska faktora parādīšanos) liecina, ka nepieciešams ieviest pastāvīgu korekciju, kredītriska darījumu grupēšanas principi jāpārvērtē un riska darījumi jāpārgrupē. Ja banka nespēj laikus pārgrupēt savus riska darījumus, tā var ieviest īslaicīgu korekciju.⁴⁵

Ņemot vērā, ka maksājumu kavējumu ilgums un kavēto maksājumu skaits ir būtiski vērtības samazināšanās faktori, svarīgi nodrošināt IT sistēmu spēju precīzi sniegt šādus datus.

Kolektīvajā atskaitījumu aplēsē ietvertie parametri

Kolektīvās atskaitījumu aplēses iegūst, pamatojoties uz agrākiem zaudējumiem saistībā ar aktīviem, kas kredītriska pazīmju ziņā līdzīgi attiecīgās grupas aktīviem. Atskaitījumus koriģē, pamatojoties uz aktuāliem novērojamiem datiem, lai atspoguļotu aktuālo apstākļu ietekmi, kas nepastāvēja agrāko zaudējumu periodā, un lai izslēgtu to apstākļu ietekmi, kas pastāvēja agrāko zaudējumu periodā, bet vairs nepastāv.

Piemērojot šīs prasības, jāņem vērā tālāk minētais:

- vērtējot kolektīvo uzkrājumu modeļu parametrus, vadības spriedumi jāizmanto minimālā mērā, – kolektīvo uzkrājumu modeļu parametru aplēsēm jābalstās uz laikrindu datiem;
- visiem parametriem jāatspoguļo katras atbilstoši klasificētās kredītu kopas kredītpazīmes (īpaši, ja banku aplēses ietver saistību nepildīšanas zaudējumus, atvērto saistību rādītājus un atkārtotas saistību neizpildes rādītājus);
- finansiālās/ekonomiskās situācijas novērtējumā jāņem vērā visi būtiskie faktori, kas ietekmē zaudējumu apjomu, t.sk. (bet ne tikai) makroekonomiskie mainīgie (piemēram, IKP, bezdarbs, īpašuma cenas), attiecīgo tiesību aktu (piemēram, bankrotu regulējošo tiesību aktu) pārmaiņas, institucionālie faktori (piemēram,

⁴⁵ BCBS Norādījumu par kredītrisku un paredzamo kredītzaudējumu grāmatvedības uzskaiti 49.–51. punkts.

tiesvedības ilgums) un starptautiskās, valsts un vietējās ekonomiskās un uzņēmējdarbības situācijas pārmaiņas;

- nodrošinātu riska darījumu kolektīvās aplēses jāsgatavo atbilstoši nodrošinājuma atgūstamās summas novērtēšanas kritērijiem, kā noteikts 7. nodaļā "Nekustamo īpašumu nodrošinājuma vērtēšana";
- kopējā riska portfeļa pārmaiņu ietekme, t.sk. samazinātas vērtības riska darījumu apjoma pieaugums, pārstrukturizēšana, kā arī augsts kredītu koncentrācijas rādītājs vai šī rādītāja paaugstināšanās;
- jebkura iespējamā ietekme saistībā ar kredītēšanas politikas un procedūru pārmaiņām, plašākiem kredītnosacījumu pārskatīšanas pasākumiem, norakstīšanas politiku un atgūšanas praksi.

Bankām, pamatojoties uz konkrētiem pierādījumiem, jāspēj apliecināt, ka jebkuras kolektīvi novērtētas aktīvu grupas modeļa parametri ir aktualizēti un atspoguļo jaunākās finansiālās/ekonomiskās situācijas pārmaiņas.

Turklāt attiecībā uz konkrētiem modeļa parametriem, ko piemēro katram portfelim, attiecīgos gadījumos jāņem vērā tālāk minētais:

- atvēršanās rādītāju un uzlaboto kredītu aprēķināšanas pieeja jānosaka saskaņā ar šo norādījumu 5.3. sadaļu;
- saistību nepildīšanas zaudējumu parametriem jāatspoguļo aplēstā atgūstamā nodrošinājuma vērtība, kuras galvenajiem faktoriem jābūt saskaņā ar empīriskajiem datiem, kā aprakstīts šo norādījumu 7. nodaļā;
- bankām būtu jāizveido pilnīga datu kopa, lai aprēķinātu saskaņā ar kolektīvo uzkrājumu metodiku pieņemtos galvenos parametrus;
- vērtības samazinājuma aplēsēm piemērotā metodika un pieņēmumi reizi gadā jāpārskata, lai mazinātu jebkādu atšķirību starp zaudējumu aplēsēm un faktiskajiem zaudējumiem. Turklāt šī metodika un pieņēmumi vadības struktūrai pienācīgi jādokumentē un jāapstiprina.

9. SFPS

9. SFPS principi tuvāk saskaņoti ar paredzamo zaudējumu prudenciālās aprēķināšanas principiem (ņemot vērā, ka 9. SFPS pamatā ir paredzamie zaudējumi). Grāmatvedības un prudenciālās aplēses metodes vienmēr dažos aspektos atšķirsies, tomēr abu iekšējo modeļu sistēmu būtiskākajiem elementiem jābūt pēc iespējas saskaņotiem:

- abu sistēmu pamatā jābūt, no vienas puses, lēstajai līdzekļu ieplūdei darījumos, kuros ir saistību neizpilde (piemēram, saistību nepildīšanas varbūtības aplēses), un, no otras puses, lēstajām atvēršanās plūsmām saistību

neizpildes gadījumā (ņemot vērā atveseļošanās procesu iespējamus rezultātus un zaudējumu aplēses attiecībā uz katru no tiem);

- jāaskaņo visi pārējie ar sistēmu praktisko ieviešanu saistītie svarīgākie elementi, t.sk. homogēnu riska grupu definēšana, kā arī izmantotās datubāzes un kontroles mehānismi.

6.4. Citi INK vērtības samazinājuma novērtēšanas aspekti

6.4.1. Vērtības samazinājuma atskaitījumi attiecībā uz finanšu garantiju līgumiem un sniegtajām kredītsaistībām

Ārpusbilances posteņi, piemēram, finanšu garantijas un sniegtās kredītsaistības, iespējams, var radīt papildu kredītzaudējumus. Saskaņā ar 39. SGS finanšu garantijas un sniegtās kredītsaistības var uzskaitīt pēc to patiesās vērtības; finanšu garantijas var uzskaitīt arī, pamatojoties uz 4. SFPS.

Lai izvērtētu, kura riska darījuma piešķirtais aizņēmums, visticamāk, tiks izmantots⁴⁶, jāņem vērā ticamas naudas plūsmas prognozes vai lēstās kredīta korekcijas pakāpes. Ticamību apliecina stabili vēsturiskie dati un atpakaļejošās pārbaudes, kas apliecina agrāko aplēšu atbilstību faktiskajiem kredītzaudējumiem. Kā alternatīvu var piemērot CRR 166. panta 10. punktā noteiktās kredīta korekcijas pakāpes pēc kredītsaistību nominālvērtības klasificēšanas saskaņā CRR I pielikumu.

9. SFPS

Runājot par finanšu garantijām, kuras neuzskaita pēc to patiesās vērtības, sagatavojot aplēses par darbības laikā paredzamajiem kredītzaudējumiem, īpaši attiecībā uz trešā posma neizmantojamajām sniegtajām kredītsaistībām un finanšu garantijām, bankām:

1. Jānovērtē, cik liela kredītsaistību daļa netiks saņemta;
2. Jāaprēķina starpības starp līgumā noteikto naudas plūsmu (ja novērtējums apstiprināsies) un naudas plūsmu, ko sabiedrība attiecīgi paredz faktiski saņemt, pašreizējā vērtība.

Jāņem vērā ar varbūtību svērtās aplēses, kā noteikts 9. SFPS. Runājot par finanšu garantiju līgumiem, paredzamie kredītzaudējumi atbilst vērtībai, ko veido ar varbūtību svērtie paredzamie maksājumi garantijas saņēmēja kredītzaudējumu

⁴⁶ AKP Rokasgrāmata, 125. lpp.

atliedzināšanai, atskaitot jebkuras summas, ko banka paredz saņemt no garantijas saņēmēja, parādnieka vai jebkuras citas puses.

6.4.2. Vērtības samazinājuma zaudējumu atzīšana un apvērse

Jebkāds papildu vērtības samazinājums, ko plānots atzīt, atbilst starpībai starp neto aktīvu vērtību (t.i., neto uzskaites vērtību pēc vērtības samazinājuma atzīšanas vai norakstīšanas) un lēsto atgūstamo summu.

Vērtības samazinājuma apvērse pieļaujama tikai gadījumos, kad pastāv objektīvs pierādījums, ka vērtības samazinājums ir mazāks, nekā aprēķināts iepriekš, pamatojoties uz agrāk pieejamo informāciju. To pieņem šādos gadījumos (saraksts nav pilnīgs):

- parādnieks atmaksājis lielāku nenokārtotā parāda daļu, nekā gaidīts iepriekšējā vērtības samazinājuma laikā;
- kopš iepriekšējā vērtības samazinājuma parādnieks sniedzis papildu nodrošinājumu;
- palielinājušās naudas plūsmas;
- apvērsts vismaz viens no zaudējumu notikumiem, kuru dēļ veiktas vērtības samazinājuma pārbaudes;
- ņemts vērā jebkurš cits notikums, kas noteicis parādnieka atgūstamās summas pieaugumu.

Kas attiecas uz pārņemtajiem aktīviem, atbilstoši 7.5. sadaļai ("Pārņemto aktīvu novērtēšana") tad, kad pārņemtie aktīvi klasificēti kā pārdošanai turēti aktīvi, jebkuri vērtības samazināšanās zaudējumi tiek noteikti, pamatojoties uz starpību starp aktīva koriģēto uzskaites summu un patieso vērtību, no kuras atņemtas pārdošanas izmaksas. Bankām jāizstrādā iekšējā politika, kurā skaidri definētas galvenā metodoloģija un pieņēmumi, kas izmantoti, lai noteiktu pārņemto aktīvu patieso vērtību un to pārdošanas izmaksas. Šajā metodoloģijā jāņem vērā vismaz tirgus cenas diskonts atbilstoši katra aktīvu veida likviditātei un ar pārdošanu saistītās izmaksas. Ja atklātā tirgus vērtība atspoguļo stāvokli pēc pabeigšanas nākotnē, diskontā jāatspoguļo arī pabeigšanas izmaksas. No bankām tiek sagaidīts, lai tās izstrādātu pašas savus pieņēmumus, pamatojoties uz pārliecinošiem un empīriskiem pierādījumiem.

6.5. INK norakstīšana

Starptautiskās analītiskās iestādes, piemēram, SVF, uzsver, ka banku uzraudzības iestādēm nepieciešams ieviest vispārēju politiku attiecībā uz neatmaksājamu kredītu

savlaicīgu norakstīšanu, kā arī palīdzēt bankām formulēt pienācīgus norakstīšanas kritērijus.⁴⁷

Šajā saistībā SVF arī norāda,⁴⁸ ka uzraudzības iestāžu uzdevums novērtēt kredītrisku un panākt banku kapitāla pietiekamību daļēji saistīts ar pietiekamu un savlaicīgu uzkrājumu veidošanu nedrošiem parādiem, kā arī uzsver vairākas priekšrocības, ko sniedz neatmaksājamo kredītu savlaicīga norakstīšana. Papildus BCBS 2015. gada publikācijā *Sound Credit Risk Assessment and Valuation* ("Pienācīgs kredītriska novērtējums un vērtēšana") norādīts, ka neatmaksājāmība jāatzīst atbilstošā brīdī, izmantojot atskaitījumus vai norakstīšanu⁴⁹.

Uzraudzības uzmanības centrā ir savlaicīga uzkrājumu atzīšana un neiekasējamo/neatgūstamo kredītu norakstīšana, kas ļauj stiprināt banku bilances, sniedzot bankām iespēju (atkārtoti) pievērsties to pamatdarbībai, īpaši tautsaimniecības kreditēšanai. Ja kredīti uzskatāmi par neiekasējamiem/neatgūstamiem, tie savlaicīgi jānoraksta.

Norakstīšanas nozīmība aprakstīta 7. SFPS, kurā noteikta prasība par norakstīšanas kritēriju atklāšanu. 9. SFPS sniedz vispārēju norakstīšanas definīciju.

9. SFPS noteikts, ka finanšu aktīva bruto uzskaites vērtību samazina, ja nav pamatota iemesla ticēt, ka summa tiks atgūta. Norakstīšana uzskatāma par atzīšanas pārtraukšanas notikumu. Norakstīšana iespējama attiecībā uz visu finanšu aktīvu vai tā daļu.

Tādējādi finanšu aktīva bruto uzskaites vērtību samazina par summu, kas tiek norakstīta.

Iestādei jāatklāj to norakstīto finanšu aktīvu līgumā noteiktā vērtība, attiecībā uz kuriem joprojām tiek veiktas izpildes nodrošināšanas darbības.

Iestādei jānoraksta finanšu aktīvs vai tā daļa periodā, kurā kredīts vai kredīta daļa uzskatāma par neatgūstamu.

Skaidrības labad norakstīšanu var veikt pirms tiesvedības, kas uzsākta pret kredītņēmēju par parāda atmaksu, pilnīgas pabeigšanas. Norakstīšana nav saistīta ar bankas atteikšanos no juridiskajām tiesībām uz parāda atgūšanu; bankas lēmumu atteikties no juridiskajām prasībām attiecībā uz parādu sauc par parāda atlaišanu.

Līdzko summa ir norakstīta un izslēgta no bilances, šo korekciju vairs atkal ietvert bilancē/apvērst, atšķirībā no vērtības samazinājuma uzkrājumiem, kurus var iejaut atpakaļ caur peļņas un zaudējumu aprēķinu, ja aplēses mainās. Norakstītās summas

⁴⁷ BCBS 2006. gada publikācija *Sound Credit Risk Assessment and Valuation for Loans* ("Pienācīgs kredītriska novērtējums un kredītu vērtēšana"), 13. lpp.

⁴⁸ Sk. SVF pētījumu *Supervisory roles in Loan Loss provisioning in Countries implementing IFRS* ("Uzraudzības loma saistībā ar uzkrājumu veidošanu nedrošiem parādiem valstīs, kas ievieš SFPS"; <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2014/wp14170.pdf>).

⁴⁹ BCBS 2015. gada Norādījumi par kredītrisku un paredzamo kredītzaudējumu grāmatvedības uzskaiti, 21. lpp.

neatjauno bilancē. Ja vēlāk izdodas iekasēt naudas līdzekļus vai citus aktīvus, tos tiešā veidā atzīst par ienākumiem peļņas un zaudējumu aprēķinā.

6.6. Uzkrājumu veidošanas un norakstīšanas savlaicīgums

Uzraudzības iestāžu uzmanības centrā ir savlaicīga uzkrājumu atzīšana un neatgūstamo kredītu norakstīšana, kas ļauj stiprināt banku bilances, sniedzot bankām iespēju (atkārtoti) pievērsties to pamatdarbībai, īpaši tautsaimniecības kreditēšanai.

Visu banku iekšējām politikas nostādnēm jāietver norādījumi par uzkrājumu veidošanas un norakstīšanas savlaicīgumu. Īpaši attiecībā uz riska darījumiem vai riska darījumu daļām, kas nav segtas ar nodrošinājumu, bankām jāparedz atbilstošs maksimālais pilnīgu uzkrājumu veidošanas un norakstīšanas periods. Atbilstoši labākajai uzraudzības praksei ar nodrošinājumu segtām riska darījumu daļām minimālo uzkrājumu līmeni nosaka, ņemot vērā nodrošinājuma veidu. Iepriekš minētos uzkrājumu veidošanas un norakstīšanas periodus precizē, pamatojoties uz empīriskiem datiem un konservatīvu pieeju. Novērtējot INK atgūšanas iespējas un nosakot iekšējo INK norakstīšanas pieeju, bankām īpaša uzmanība jāvelta tālāk minētajiem gadījumiem, jo tie var nozīmēt lielāku iespēju, ka parāds nav atgūstams. Katrs šāds gadījums jāizskata atsevišķi.

- Riska darījumi ar ilgstošiem maksājuma kavējumiem. Dažādiem portfeļiem jāpiemēro atšķirīgi sliekšņi. Bankām jānovērtē to riska darījumu atmaksājamība, kas klasificēti kā ienākumus nenesoši ilgstošu maksājumu kavējumu dēļ. Ja novērtējumā riska darījums vai riska darījuma daļa atzīta par neatmaksājamu, tā savlaicīgi jānoraksta.
- Riska darījumi, attiecībā uz kuriem uzsākta maksātnespējas procedūra. Zema riska darījuma nodrošinājuma līmeņa gadījumā juridiskie izdevumi bieži veido nozīmīgu bankrota procedūras izdevumu daļu, tāpēc paredzams, ka lēstā atmaksātā summa būs ļoti zema.
- Var būt pamats veikt daļēju norakstīšanu, ja kredītlietā atrodami pamatoti finansiāli pierādījumi, kas liecina par kredītņēmēja nespēju atmaksāt pilnu parāda summu, t.i., ir būtisks parāda uzkrājums, par kuru nav pamatota iemesla ticēt, ka pēc atvieglojumu piešķiršanas un/vai nodrošinājuma izmantošanas parāds būtu atgūstams.

6.7. Uzkrājumu veidošanas un norakstīšanas procedūras

6.7.1. Politika

Uzkrājumu veidošana

Saskaņā ar BCBS Norādījumiem par kredītrisku bankas vadības struktūra atbild par piemērotas bankas kredītriska prakses nodrošināšanu, t.sk. par efektīvu iekšējās kontroles sistēmu, kas ļauj konsekventi noteikt atbilstīgu atskaitījumu summu⁵⁰.

Attiecībā uz INK atskaitījumu novērtēšanas un vērtēšanas politiku, procedūrām un kontroli iestādēm jāpieņem, jādokumentē un jāievēro pareiza metodika⁵¹.

- Šī metodika regulāri jāpārskata.
- Metodikā jābūt ietvertiem skaidri definētiem galvenajiem nosacījumiem, spriedumiem, pieņēmumiem un aplēsēm attiecībā uz INK atskaitījumu novērtējumu un vērtējumu (piemēram, migrācijas rādītāji, zaudējumu notikumi, ar nodrošinājuma tiesību īstenošanu saistītās izmaksas)⁵². Tās pamatā jābūt precīzai analīzei un to jābalsta objektīviem pierādījumiem.
- Attiecībā uz katru riska darījuma veidu jāparedz skaidri norādījumi par uzkrājumu veidošanas savlaicīgumu (sk. 6.6. sadaļu).
- Bankām jāpieņem un jāievēro rakstiskas nostādnes un procedūras, kurās detalizēti aprakstītas kredītriska metodikā izmantotās kredītriska sistēmas un kontroles mehānismi⁵³.
- Attiecībā uz vadības spriedumiem, aplēsēm, apsvērtajiem pieņēmumiem un saistīto jutīguma analīzi jānodrošina pienācīga informācijas atklāšana.

Saskaņā ar labāko praksi bankām vajadzētu veikt regulāras atpakaļejošās pārbaudes, lai vērtības samazinājuma aplēses salīdzinātu ar faktiskajiem zaudējumiem. Uzraudzības iestādes uzskata, ka šādas pārbaudes jāveic vismaz reizi sešos mēnešos.

Papildus, apsverot esošo uzkrājumu atjaunošanu/samazināšanu, bankām jānodrošina, ka koriģētās aplēses un pieņēmumi atspoguļo pašreizējo ekonomisko situāciju un viedokli par gaidāmo tautsaimniecības attīstības perspektīvu.

Turklāt bankām jāapsver līgumsaistības attiecībā uz paredzamajām naudas plūsmām, pirms tiek apsvērta to iekļaušana diskontētajās naudas plūsmās.

⁵⁰ BCBS Norādījumu par kredītrisku un paredzamo kredītzaudējumu grāmatvedības uzskaiti 1. princips.

⁵¹ BCBS Norādījumu par kredītrisku un paredzamo kredītzaudējumu grāmatvedības uzskaiti 2. princips.

⁵² BCBS Norādījumu par kredītrisku un paredzamo kredītzaudējumu grāmatvedības uzskaiti 29. punkts.

⁵³ BCBS Norādījumu par kredītrisku un paredzamo kredītzaudējumu grāmatvedības uzskaiti 31. punkts.

9. SFPS

Gan individuālo, gan kolektīvo aplēšu gadījumā atskaitījumu summu nosaka pieņēmumi par turpmākajiem notikumiem un makroekonomiskajiem faktoriem, piemēram, IKP aplēsēm, bezdarba līmeni un nodrošinājuma vērtību. Aplēsēs jāņem vērā jebkāda svarīga un pamatojama informācija, t.sk. uz nākotni vērsta informācija. Iestādēm jādokumentē visi svarīgākie pieņēmumi, sniedzot arī to piemērotības skaidrojumus.

Norakstīšana

Iestādes ir atbildīgas par INK norakstīšanas politikas definēšanu, pamatojoties uz iekšējiem un ārējiem faktoriem. Uzraudzības iestādes sagaida, ka katrai bankai, ņemot vērā proporcionalitātes principu, jābūt skaidri definētai un vadības struktūras apstiprinātai IKP norakstīšanas politikai. Jānodrošina šīs dokumentācijas pieejamība uzraudzības iestādei pēc pieprasījuma.

Bankām jānodrošina, lai tiktu veikti iekšēji pasākumi, kas vērsti uz jebkādas arbitražas iespēju novēršanu uzkrājumu seguma aprēķinos saistībā ar INK norakstīšanas darbībām. Konkrētāk, norakstīšanu drīkst veikt tikai tad, ja tās pamatojums ir situācija, kad riska darījums atzīts par neiekasējamu saskaņā ar iekšējo norakstīšanas politiku, un nav pieļaujams, ka riska darījumi tiek norakstīti tikai, lai sasniegtu noteiktu bruto INK līmeni vai lai saglabātu noteiktu seguma rādītāja līmeni.

6.7.2. Iekšējā dokumentācija

Uzkrājumu veidošana

Bankas glabā iekšējo apliecinājošu dokumentāciju, kas pēc pieprasījuma iesniedzama uzraudzības iestādei pārbaudes vajadzībām. Dokumentācija ietver:

- kritērijus tādu riska darījumu identificēšanai, kuriem veic individuālu novērtējumu;
- noteikumus, ko piemēro, grupējot nozīmīgus vai mazāk nozīmīgus riska darījumus ar līdzīgām kredītriska pazīmēm, t.sk. pierādījumus, kas apliecina riska darījumu pazīmju līdzību;
- detalizētu informāciju par ievaddatiem, aprēķinu un izvaddatiem, kas ir pamatā visu kategoriju pieņēmumiem, kuri izdarīti par katru kredītu grupu;

- pamatojumu, ko izmanto apsvērto pieņēmumu noteikšanai vērtības samazinājuma aprēķinā;
- pārbaužu rezultātus, kas gūti, salīdzinot pieņēmumus ar faktiskajiem zaudējumiem;
- politiku un procedūras, kas paredz, kādā veidā banka nosaka, monitorē un novērtē apsvērtos pieņēmumus;
- secinājumus un rezultātus attiecībā uz grupas atskaitījumiem;
- apliecināšanu dokumentāciju par jebkādiem faktoriem, kas ietekmē vēsturisko zaudējumu datus;
- detalizētu informāciju par ekspertu vērtējumu, ko piemēro datu, kas novērojami par finanšu aktīvu grupu, koriģēšanai, lai atspoguļotu pašreizējos apstākļus⁵⁴.

Norakstīšana

Bankām jā sagatavo iekšējā dokumentācija un jāatklāj informācija par norakstīšanas politiku, t.sk. rādītājiem, ko izmanto atgūšanas izredžu novērtēšanai. Papildus jāsniedz detalizēta informācija par norakstītajiem finanšu aktīviem, attiecībā uz kuriem joprojām tiek veiktas izpildes darbības.

Lai nodrošinātu norakstīto summu pilnīgu caurredzamību, bankām jāuztur detalizēti ieraksti portfeļu līmenī par visām norakstītajām INK summām, nodrošinot šīs informācijas pieejamību uzraudzības iestādēm pēc pieprasījuma.

Apsvērumi saistībā ar IT datubāzi

Banku datubāzēm jāatbilst tālāk minētajām prasībām.

- Datubāzēm jābūt vispusīgām, aptverot visus būtiskos riska faktoros. Tām jānodrošina iespēja t.sk. grupēt riska darījumus, pamatojoties uz kopīgiem faktoriem, piemēram, kredītņēmēja institucionālo sektoru, darījuma mērķi un kredītņēmēja ģeogrāfisko atrašanās vietu, lai nodrošinātu kopējo analīzi, kas ļauj noteikt, kādā mērā iestāde pakļauta šiem būtiskajiem riska faktoriem.
- Datu precizitāte, integritāte, ticamība un savlaicīgums.
- Konsekvence. Datu pamatā jābūt kopīgiem informācijas avotiem un vienotām kredītriska kontroles koncepciju definīcijām.
- Izsekojamība, piemēram, iespēja identificēt informācijas avotu.

⁵⁴ 39. SGS 62. punkts.

Iestādes iekšējām kontroles funkcijām (piemēram, iekšējai audita pārvaldei vai riska kontroles pārvaldei) jāpārbauda datubāzu pastāvīga atbilstība iekšējās politikas prasībām, īpaši iepriekš minētajām prasībām.

Bankās jābūt ieviestām procedūrām, kas nodrošina datubāzēs apkopotās informācijas integrēšanu vadībai sniegtajos pārskatos, lai nodrošinātu, ka pārskati un citi dokumenti (regulārie vai *ad hoc*), kas būtiski lēmumu pieņemšanai dažādos vadības līmeņos, t.sk. vadības struktūras līmenī, tiek sagatavoti, pamatojoties uz savlaicīgu, pilnīgu un konsekventu informāciju.

Bankām jāievieš un jādokumentē regulāras procedūras, lai pārbaudītu datubāzēs iekļauto darījumu klasifikācijas ticamību un konsekveni, kā arī salīdzinātu atskaitījumu un uzkrājumu aplēses ar faktiskajiem rezultātiem dažādos kredītriska kontroles cikla posmos. Bankām regulāri jāsalīdzina atskaitījumu un uzkrājumu aplēses, veicot atpakaļejošas pārbaudes, kas ļauj novērtēt minēto aplēšu precizitāti, tās salīdzinot *a posteriori* ar faktiskajiem darījumos novērotajiem zaudējumiem.

Atskaitījumu un uzkrājumu aplēsēm piemērotā metodika un pieņēmumi regulāri jāpārskata, lai samazinātu jebkādu atšķirību starp zaudējumu aplēsēm un faktiskajiem zaudējumiem. Iestādes vadības struktūrai jālemj par to, vai atskaitījumu un uzkrājumu aplēsēm izmantotās metodes nepieciešams būtiski mainīt.

Papildu atbalstam iestādei regulāri jāveic šādi uzdevumi:

- jutīguma analīze attiecībā uz atskaitījumu un uzkrājumu aplēsēm izmantoto metožu, pieņēmumu, faktoru un parametru pārmaiņām;
- salīdzinājumi un salīdzinošā novērtēšana, izmantojot visu iekšēji un ārēji pieejamo būtisko informāciju.

6.8. Uzraudzības pārskati un informācijas publiskošana

Uzraudzības pārskatu sniegšana

Pēc uzraudzības iestāžu pieprasījuma bankām jāspēj sniegt vismaz informāciju par modeļiem, ko tās izmanto, lai aprēķinātu grupas INK vērtības samazinājuma atskaitījumus saskaņā ar 7. pielikuma 7. tabulu.

Informācijas publiskošana

Lai vairotu finanšu pārskatu lietotāju izpratni par kredītportfeļu kvalitāti un kredītriska kontroles praksi, no bankām tiek sagaidīts, ka tās sniegs detalizētas kvantitatīvas un kvalitatīvas informācijas kopumu, kā aprakstīts 7. pielikumā.

7. Nekustamo īpašumu nodrošinājuma vērtēšana

7.1. Mērķis un pārskats

Uzraudzības darbībās, t.sk. visaptverošā novērtējuma/aktīvu kvalitātes pārbaudē, kā arī klātienēs pārbaudēs konstatētie fakti atklājuši trūkumus banku izmantotajā pieejā attiecībā uz nekustamā īpašuma vērtēšanas pilnīgumu un precizitāti.

Pagātnē bankas bieži nav saņēmušas periodisku finanšu informāciju no kredītņēmējiem vai aktualizētus nekustamā īpašuma novērtējumus, lai vērtētu savās bilancēs esošo aizdevumu kvalitāti un ņīlas pietiekamību. Tādējādi bankas nav saskatījušas agrīnā brīdinājuma pazīmes, kas liecināja par aktīvu kvalitātes pasliktinos, un tā rezultātā bilancē uzkrājumi nedrošiem parādiem tikuši veidoti nepietiekamā apjomā.

Nodaļas mērķis

Šajā nodaļā aprakstīts, ko uzraugi sagaida no bankām un sniegti norādījumi attiecībā uz politiku, procedūrām un informācijas atklāšanu, ko bankām vajadzētu ieviest, vērtējot nekustamo īpašumus, kas ir to turējumā kā INK nodrošinājums.

VUM ietvaros no bankām tiek sagaidīts, ka tām jāīsteno šajā nodaļā izklāstītie principi un jāīsteno šie principi savā politikā, procedūrās un kontroles mehānismos.

Šajā nodaļā sniegto norādījumu izpratnē jebkāda veida nekustamā īpašuma nodrošinājums ir atbilstošs neatkarīgi no tā atbilstības CRR izpratnē.

Piemēro Regulas (ES) Nr. 575/2013 208. un 229. pantu.⁵⁵

Šī nodaļa sākas ar vispārēju apskatu par to, kas tiek sagaidīts pārvaldības jomā (7.2. sadaļa), pievēršoties politikas, procedūru, monitorēšanas un kontroles mehānismu aspektiem, kā arī tam, kas tiek sagaidīts no vērtētājiem. Turpinājumā sniegti norādījumi par vērtēšanas biežumu (7.3. sadaļa) un par vērtēšanas metodoloģiju (7.4. sadaļa). Visbeidzot, tajā aplūkota arī pārņemto aktīvu vērtēšana (7.5. sadaļa).

⁵⁵ Konkrētāk, Regulas 208. panta 3. punktā teikts: "Ir jābūt izpildītām šādām prasībām attiecībā uz nekustamo īpašumu vērtību uzraudzību un īpašumu vērtēšanu: a) iestādes bieži pārbauda īpašuma vērtību – vismaz reizi gadā komerciāliem nekustamajiem īpašumiem un vismaz reizi trijos gados mājokļa nekustamajiem īpašumiem; ja tirgū notikušas ievērojamas apstākļu izmaiņas, iestādes šādu pārbaudi veic biežāk; b) īpašuma vērtējumu pārskata, ja iestāžu rīcībā esošā informācija liecina par to, ka īpašuma vērtība var būt ievērojami samazinājusies attiecībā pret vispārējām tirgus cenām, un šo pārskatīšanu veic vērtētājs ar nepieciešamo kvalifikāciju, zināšanām un pieredzi novērtēšanas veikšanā, kurš nav saistīts ar kredītņēmumu pieņemšanu. Aizdevumiem, kas pārsniedz EUR 3 miljonus vai 5% no iestādes pašu kapitāla, īpašuma vērtējumu šāds vērtētājs pārskata vismaz vienu reizi trijos gados."

7.2. Pārvaldība, procedūras un kontroles mehānismi

7.2.1. Vispārējā politika un procedūras

Bankā ir jābūt rakstiskai vadības struktūras apstiprinātai politikai un procedūrām, kas nosaka nekustamā īpašuma nodrošinājuma vērtēšanu un kas atbilst šeit noteiktajiem kritērijiem.

Politikai un procedūru dokumentiem jābūt noteiktiem konkrētiem īpašniekiem, kas ir atbildīgi par to pārskatīšanu un nodrošina, ka būtiskas izmaiņas tiek iesniegtas vadības struktūrai apstiprināšanai.

Banku rakstiskā nodrošinājuma vērtēšanas politika un procedūras jāpārskata vismaz reizi gadā. Bankām jānodrošina, lai pārskatīšanas procesa laikā tiktu konstatēti jebkādi trūkumi zināšanās un savlaicīgi tiktu īstenoti korektīvi plānus šādu trūkumu novēršanai.

Politikai un procedūrām jābūt pilnībā saskaņotām ar bankas paziņojumu par pieņemamā riska līmeni (*risk appetite statement*, RAS).

7.2.2. Monitorēšana un kontroles mehānismi

Bankām regulāri jāveic vērtētāju veikto novērtējumu monitorēšana un pārskatīšana, kā noteikts šajā nodaļā.

Bankām jāizstrādā un jāievieš stabila iekšējā kvalitātes kontroles politika un procedūras, lai tās varētu apstrīdēt iekšēji un ārēji veiktos novērtējumus. Šis process formas ziņā var atšķirties atkarībā no bankas lieluma un uzņēmējdarbības modeļa, taču vispārējie principi ir šādi:

- kvalitātes kontroles process jāīsteno risku kontroles struktūrvienībai, kas nav saistīta ar aizdevumu apstrādi, aizdevumu monitorēšanu un kredītspējas izvērtēšanas procesu;
- kvalitātes kontroles procesa ietvaros regulāri jāpārbauda ārējo vērtētāju atlases procesa neatkarība;
- atbilstoša līdzigā iekšējo un ārējo vērtējumu izlase regulāri jāsalīdzina ar tirgus novērojumiem;
- regulāri jāveic gan iekšējo, gan ārējo nodrošinājuma vērtējumu atpakaļejošās pārbaudes;
- kvalitātes kontroles procesam jābalstās uz pietiekami lielu izlasi.

Turklāt iekšējā audita struktūrvienībai regulāri jāpārskata nekustamā īpašuma vērtēšanas politikas un procedūru konsekvence un kvalitāte, vērtētāju atlases procesa neatkarība un kā iekšējo, tā ārējo vērtētāju veikto novērtējumu piemērotība.

Bankām jānodrošina vērtētājiem uzticēto novērtējumu pietiekama diversifikācija. Kad vienam un tam pašam nekustamam īpašumam divreiz pēc kārtas veiktas atsevišķas vērtējuma aktualizācijas (kā definēts nākamajā sadaļā), jāveic vērtētāju rotēšana (jānomaina vai nu ar citu iekšējo vērtētāju, vai ar citu ārējo vērtēšanas pakalpojumu sniedzēju).

Iepriekš 7.2.1. un 7.2.2. sadaļā aplūkots INK nodrošinājums, taču uzraudzības iestādes uzskata, ka šajās sadaļās aprakstīta labākā prakse arī ienākumus nesošu riska darījumu pārvaldībai, monitorēšanai un kontrolei.

7.2.3. Individuāls vērtējums pretstatā indeksētam vērtējumam

Individuāls vērtējums

Šo norādījumu izpratnē bankām, kā minimums, būtu jāizmanto šādas procedūras, lai aktualizētu nekustamā īpašuma nodrošinājuma novērtējumu.

- Bankām bieži jāveic nekustamā īpašuma nodrošinājuma vērtības pārbaude, kā minimums, vismaz atbilstoši Regulas (ES) Nr. 575/2013 208. panta 3. punktā noteiktajam.
- Individuālo īpašuma novērtējumu (t.sk. aktualizētu individuālo īpašuma novērtējumu) definē kā konkrēta īpašuma novērtējumu, ko vērtētājs veic konkrētam īpašumam un kas nav balstīts uz indeksāciju vai kādu citu automatizētu procesu. Individuāla īpašuma vērtēšana jāveic atbilstoši šajā nodaļā aprakstītajam.

Indeksēts vērtējums

Vērtējumu, kas iegūts ar indeksācijas vai kāda cita automatizēta procesa palīdzību, definē kā indeksētu vērtējumu, un tas neietver pārvērtēšanu vai konkrētā īpašuma novērtējumu. Tomēr to var izmantot tādu ienākumus nenesošu kredītu novērtējuma aktualizēšanai, kuru bruto vērtība nepārsniedz 300 000 euro un kuri nodrošināti ar nekustamā īpašuma nodrošinājumu, ar nosacījumu, ka vērtējamo nodrošinājumu iespējams novērtēt ar šādām metodēm.

CRR 208. panta 3. punktā noteiktās minimālās prasības paliek spēkā neatkarīgi no minētā izņēmuma sliekšņa esamības.

Turklāt indeksēšanas izmantošanai noteiktais sliekšnis neaizvieto nevienu valsts jurisdikcijas prasību, kas individuāliem novērtējumiem nosaka konservatīvākas sliekšņa prasības.

Indeksi, ko izmanto šādai indeksēšanai, var būt kā iekšējie, tā ārējie, ja vien:

- tie tiek regulāri pārskatīti un pārskatīšanas rezultāti tiek dokumentēti un ir nekavējoties pieejami. Pārskatīšanas ciklam un pārvaldības prasībām jābūt skaidri definētām politikas dokumentā, ko apstiprinājusi vadības struktūra;
- tie ir pietiekami detalizēti, un metodoloģijai jābūt atbilstoši un piemērotai attiecīgajai aktīvu kategorijai;
- tie balstīti uz pietiekami apjomīgām laikrindām ar empīriskiem datiem (faktiski notikušiem nekustamā īpašuma darījumiem).

7.2.4. Vērtētāji

Visi vērtējumi (t.sk. aktualizētie vērtējumi) jāveic iekšējiem vai ārējiem neatkarīgiem kvalificētiem vērtētājiem, kam ir nepieciešamā kvalifikācija, zināšanas un pieredze, lai vērtēšanu veiktu atbilstoši Regulas (ES) Nr. 575/2013 208. panta 3. punkta b) apakšpunktā noteiktajam.

Katrā bankā jābūt atbilstoši apstiprinātai iekšēju vai ārēju neatkarīgu vērtētāju grupai, kas atbilst tālāk norādītajiem kritērijiem. Bankām pastāvīgi jāvērtē vērtētāju darbs un jālemj, vai vērtētājs var palikt grupā vai nē.

Bankām jāpārlicinās, vai ārējiem vērtētājiem ir pienācīga līmeņa profesionālās darbības civiltiesiskā apdrošināšana, kā arī katru gadu jāizskata šī apdrošināšana, lai pārlicinātos, ka tā ir pietiekama un spēkā esoša.

Bankām jāpārlicinās, ka gan iekšējie, gan ārējie vērtētāji un viņu pirmās pakāpes radnieki atbilst prasībām attiecībā uz neatkarību, proti:

- vērtētājs nav iesaistīts kredītu apstrādē, lēmumu pieņemšanā par kredīta piešķiršanu un kredītspējas izvērtēšanas procesā;
- vērtētājs neveic novērtējumu, vadoties pēc parādnieka kredītspējas un tās ietekmē;
- vērtētājam nav faktiskā vai potenciāla, pašreizēja vai sagaidāma interešu konflikta saistībā ar novērtējuma rezultātu;
- vērtētājam nav līdzdalības īpašumā;
- vērtētājs nav ne ar īpašuma pircēju, ne pārdevēju saistīta persona;
- vērtētājs sniedz neitrālu, skaidru, caurredzamu un objektīvu novērtējuma pārskatu;
- vērtētājs nedrīkst saņemt atlīdzību, kas piesaistīta vērtēšanas rezultātam.

Kvalificētam vērtētājam:

- jābūt kompetentam profesionālā ziņā, un viņam nepieciešams vismaz tāds izglītības līmenis, kas atbilst valstī noteiktajām prasībām, lai drīkstētu veikt šādu vērtēšanu;
- nepieciešamas atbilstošas tehniskās prasmes un pieredze, lai veiktu vērtēšanu;
- jāpārzina un jāspēj pierādīt prasme ievērot visus normatīvos aktus un nekustamā īpašuma vērtēšanas standartus, kas attiecas uz vērtētāju un vērtēšanas darba uzdevumu;
- jābūt vajadzīgajām zināšanām par vērtējamo objektu, nekustamā īpašuma tirgu, kurā tas tiktu tirgots, kā arī vērtēšanas mērķi.

Vērtētāju grupai pa visiem kopā jābūt zināšanām un pieredzei dažādās nekustamā īpašuma sektora jomās, kas atbilst bankas kredīvērtēšanas jomām un īpašuma atrašanās vietai.

7.3. Vērtēšanas biežums

Šo norādījumu izpratnē bankām būtu jāizmanto šādas procedūras, lai pārskatītu un monitorētu nekustamā īpašuma nodrošinājuma vērtējumu.

Neatkarīgi no 7.2. sadaļas nosacījumiem bankām bieži jāaktualizē visu riska darījuma nodrošinājuma vērtējums un tas jādara vismaz reizi gadā komerciāliem nekustamajiem īpašumiem un vismaz reizi trijos gados mājokļa nekustamajiem īpašumiem.

Nekustamā īpašuma nodrošinājuma vērtējums jāaktualizē individuāli tajā brīdī, kad kredīts tiek klasificēts kā ienākumus nenesošs riska darījums, un pēc tam vismaz reizi gadā, kamēr tas joprojām pieskaitāms šai kategorijai. Tas attiecas uz visiem kredītiem, kas atbilstoši šo norādījumu 5. nodaļai klasificēti kā ienākumus nenesoši. Vienīgais izņēmums šai prasībai veikt individuālu novērtējuma aktualizēšanu ir, ka, nepārsniedzot konkrētos riska darījumu sliekšņus (sk. 7.2.3. sadaļu), individuālo novērtēšanu var veikt ar indeksācijas palīdzību ar nosacījumu, ka vērtējamo nodrošinājumu iespējams novērtēt ar šādām metodēm.

Līdz vērtības samazinājuma pārskatīšanas termiņam īpašuma vērtību drīkst indeksēt īpašumiem ar individuālu novērtējumu, kas veikts pēdējo 12 mēnešu laikā (atbilstoši šajā nodaļā noteiktajiem piemērojamiem principiem un prasībām).

Ja tirgū notikušas nozīmīgas negatīvas izmaiņas un/vai ir pazīmes, kas liecina par konkrētā īpašuma vērtības būtisku krišanos, bankām vērtēšana jāveic biežāk.

Tādēļ bankām jādefinē kritēriji savā nodrošinājuma vērtēšanas politikā un procedūrās, lai noteiktu, ka notikusi būtiska nodrošinājuma vērtības krišanās. Pie tiem pieder katram nodrošinājuma veidam noteiktie kvantitatīvie sliekšņi, kas pamatojas uz empīriskiem datiem un bankas attiecīgas kvantitatīvas pieredzes, ņemot vērā atbilstošus faktorus, piemēram, tirgus cenas tendences vai neatkarīgu vērtētāju atzinumu.

Nepieciešams, lai bankām būtu atbilstoši IT procesi un sistēmas, kas identificētu novecojušus novērtējumus un izraisītu novērtējuma pārskatu sagatavošanu.

7.4. Vērtēšanas metodoloģija

7.4.1. Vispārēja pieeja

Bankām katram nodrošinājuma produkta veidam nepieciešams definēt pieeju nodrošinājuma vērtēšanai, kas būtu atbilstoša un piemērota attiecīgajai aktīvu kategorijai.

Jebkāds nekustamā īpašuma nodrošinājums jāvērtē pēc tirgus vērtības vai hipotekārās vērtības, kā to pieļauj CRR 229. pants. Tirgus vērtība ir aplēstā summa, par kādu aktīvu vai saistību būtu jāapmaina starp labprātīgu pārdevēju un labprātīgu pircēju novērtēšanas dienā komerciālā darījumā pēc atbilstošas tirgus izpētes veikšanas, kurā abas puses ir rīkojušās kompetenti, piesardzīgi un bez spaidiem.

Nedrīkst izmantot vispārējus vērtējumus, kas balstās tikai uz diskontētām aizvietošanas izmaksām.

Attiecībā uz ienākumus nesošiem nekustamiem īpašumiem drīkst izmantot salīdzināmās tirgus cenas vai diskontētās naudas plūsmas paņēmieni.

Nekustamā īpašuma nodrošinājumu jāvērtē, ievērojot Eiropas un starptautiskos standartus⁵⁶. Var izmantot arī valsts standartus, ja tajos ievēroti līdzīgi principi.

7.4.2. Gaidāmās nākotnes naudas plūsmas

Atbilstoši 6. nodaļā izklāstītajiem principiem par INK novērtēšanu, diskontējot nākotnes naudas plūsmas, individuālas aplēses par uzkrājumu atskaitījumiem var veikt, izmantojot divas vispārējas pieejas:

- darbības turpināšanas scenārijs, kura gadījumā parādnieka pamatdarbības naudas plūsmas turpinās un tās var izmantot finanšu parāda atmaksāšanai, un tiesības uz nodrošinājumu var īstenot tādā apmērā, lai tas neietekmētu pamatdarbības naudas plūsmas;
- darbības pārtraukšanas scenārijs, kura gadījumā parādnieka pamatdarbības naudas plūsmas apstājas un tiek īstenotas tiesības uz nodrošinājumu.

Tā kā atskaitījuma aplēses balstās uz pieņēmumu par parādnieka pamatdarbības naudas plūsmām, tai skaitā naudas plūsmām, kas tiks saņemtas no nodrošinājuma, darbības turpināšanas scenārijā noteikti nepieciešama aktualizēta un uzticama

⁵⁶ To skaitā ir Eiropas vērtēšanas standarti EVS-2016 (*Blue Book*) un Karaliskā zvērinātu vērtētāju institūta (RICS) standarti.

informācija par naudas plūsmām. Sīkāku informāciju sk. 6. nodaļā par INK novērtēšanu, kur sniegta sīkāka informācija par darbības turpināšanas scenāriju.

7.4.3. Darbības pārtraukšanas scenārijs

Darbības pārtraukšanas scenārija gadījumā nākotnes ieņēmumi no nodrošinājuma realizācijas jākorģē, ņemot vērā atbilstošas likvidācijas izmaksas un tirgus cenas diskontēšanu uz atklātā tirgus vērtību (*open market value*; OMV).

Likvidācijas/pārdošanas izmaksas

Likvidācijas izmaksas tiek definētas kā izejošas naudas plūsmas, kas rodas nodrošinājuma realizēšanas un pārdošanas procesa laikā, un ietver:

- visas piemērojamās juridiskās izmaksas;
- pārdošanas izmaksas, nodokļus un citus izdevumus;
- jebkādas papildu uzturēšanas izmaksas, kas bankai rastos saistībā ar nodrošinājuma atsavināšanu un realizāciju;
- jebkādas naudas plūsmas līdz likvidācijas datumam.

Papildus jau minētajām likvidācijas izmaksām aktualizētajam novērtējumam, ja nepieciešams, jāpiemēro arī tirgus cenas diskontēšana.

Īpašuma cenā (t.i., OMV) likvidācijas laikā jāņem vērā pašreizējie un gaidāmie tirgus apstākļi.

Jāņem vērā arī laiks, kāds būs nepieciešams kļūlas īpašumu realizācijai, balstoties uz attiecīgo tiesisko regulējumu valstī, ja tāds ir, īpaši tad, ja juridiskās procedūras ir ilgstošas.

Nodrošinājuma realizācija var notikt, izmantojot gan vienprātīgu, gan nevienprātīgu (piespiedu) likvidācijas stratēģiju.

Likvidāciju izmaksu apmēram, kā minēts iepriekš, jābūt tieši saistītam ar nodrošinājumu realizācijas paņēmieni, t.i., vai tas ir vienprātīgs vai nevienprātīgs.

Tirgus cenas diskontēšana

Īpašuma cenai (OMV cena likvidācijas brīdī) vai ar patiesās vērtības modeļu palīdzību iegūtajai patiesajai vērtībai piemērojamā tirgus cenas diskontēšana ir būtiska šāda ekonomiska iemesla dēļ: empīriskie dati un praktiskā pieredze liecina, ka starp saistību neizpildes biežumu un nodrošinājuma vērtību pastāv negatīva korelācija. Turklāt tirgus likviditātei ir tendence samazināties, ja ir liels skaits gadījumu, kad bankām nākas realizēt nodrošinājumus: apstākļos, kad ir augsts

saistību neizpildes īpatsvars, tās izjūt lielu vajadzību pēc kapitāla un ir spiestas paātrināt nodrošinājuma likvidāciju pat tad, ja to nākas pārdot par neizdevīgām cenām. Diskonta izmantošana nav arbitrāra konservatīvas pieejas izvēle, bet gan atspoguļo naudas plūsmas prognozēšanas ekonomisko realitāti. Attiecīgi tirgus cenas diskontam jāatspoguļo tirgus likviditāte un likvidācijas stratēģija. Tai nav jāatspoguļo ārkārtas pārdošanas (*fire sale*) situācija, izņemot, ja likvidācijas stratēģija būtībā paredz aktīvu ārkārtas pārdošanu.

Uzraudzības iestādes sagaida no bankām, lai tās regulatīvā kapitāla aprēķināšanas un risku kontroles nolūkos piemērotu atbilstošus tirgus cenas diskontus 39. SGS un 9. SFPS izpratnē. Ļoti likvīdiem un neproblemātiskiem nodrošinājuma veidiem, ko neietekmē būtiski korelācijas riski, tirgus cenas diskonta likme var būt tuvu nullei. Ja nodrošinājumu pārdod izsolē, minimālā piemērojamā diskonta likme ir 10%.

Visām bankām ir jāizstrādā pašām savi likvidācijas izmaksu un tirgus cenas diskonta likmes pieņēmumi, kas balstās uz empīriskiem datiem. Ja empīrisku datu nav pietiekamā daudzumā, pieņēmumiem par diskonta likmi jābūt pietiekami konservatīviem un jābalstās, kā minimums, uz likviditāti, nepieciešamo laiku un novērtējuma kvalitāti/novecojuma pakāpi. Ja bankai nākas rīkoties nekustamā īpašuma tirgus sastinguma apstākļos un ir pārdoti tikai nedaudzi īpašumi vai realizācijas vēsture uzskatāma par nepietiekamu, jāpiemēro konservatīvāka tirgus cenas diskonta likme.

Piemērs gaidāmo nākotnes naudas plūsmu aprēķinam

Tālāk sniegts likvidācijas/pārdošanas izmaksu un tirgus cenas diskonta likmes piemērošanas piemērs. Tas arī parāda, ka līdztekus tirgus cenas diskonta likmei un likvidācijas izmaksām nodrošinājuma neto pašreizējo vērtību var būtiski ietekmēt arī citi aspekti, piemēram, uzturēšanas izmaksas un diskontēšana (īpaši tad, ja paiet ilgs laiks līdz pārdošanai).

Piemērs

Tiek piemērots 10% tirgus cenas diskonts

Laiks līdz likvidācijai/realizācijai: 5 gadi

Pārdošanas izmaksas (t.sk. nodokļi un citas izmaksas): 10%

Uzturēšanas izmaksas: 5%

Efektīvā procentu likme: 5%

	T=0	T=1	T=2	T=3	T=4	T=5
Kredīta bruto vērtība	300 euro					
Nodrošinājuma atklātā tirgus vērtība						200 euro
Tirgus cenas diskonts						-20 euro
Pārdošanas izmaksas						-18 euro
Uzturēšanas izmaksas		-10 euro	-10 euro	-10 euro	-10 euro	-10 euro
Gaidāmās nākotnes naudas plūsmas		-10 euro	-10 euro	-10 euro	-10 euro	152 euro
Nodrošinājuma pašreizējā vērtība	84 euro					
Vērtības samazinājuma summa	216 euro					

Papildu apsvērumi par naudas plūsmu aplēsēm īpašumu nodrošinājuma likvidācijas gadījumā

Veicot aplēses par naudas plūsmām īpašuma nodrošinājuma likvidācijas gadījumā, bankām jāizmanto piemēroti un reālistiski pieņēmumi. Turklāt kredītiestādēm jāpievērš uzmanība naudas plūsmu vērtēšanas prasībām, ko nosaka 13. SFPS par patiesās vērtības noteikšanu. Proti, finanšu iestādēm ir jāizpilda šādas prasības.

- Jānosaka pieņemtais realizācijas laiks, ņemot vērā pašreizējos un gaidāmos tirgus apstākļus un balstoties uz tiesisko regulējumu valstī attiecībā uz īpašuma ķīlas realizāciju.
- Jānodrošina, lai īpašuma cena, kas tiek izmantota īpašuma nodrošinājuma tirgus vērtības aplēsei likvidācijas brīdī, nebūtu optimistiskāka par starptautisko organizāciju sagatavotajām prognozēm, attiecīgi uzlabojot esošos tirgus apstākļus.
- Jānodrošina, lai netiktu pieņemts, ka ienākumi no īpašuma nodrošinājuma pieaugs salīdzinājumā ar pašreizējo līmeni, ja vien šāds pieaugums nav noteikts līgumā. Turklāt, aprēķinot naudas plūsmas, pašreizējais ienākums no īpašuma jākorģē, lai atspoguļotu gaidāmos ekonomiskos apstākļus. Piemēram, recesijas apstākļos, kad pieaug brīvu īpašumu skaits, radot lejupvērstu spiedienu uz īres maksām, prognozēt nemainīgus ienākumus no īpašumu izīrēšanas nebūtu pamatoti.
- Attiecībā uz nekustamo īpašumu nav pieņemama "turēšanas" stratēģija. Turēšanas stratēģiju definē kā aktīva turēšanu, saglabājot tā vērtību virs tirgus vērtības, pieņemot, ka aktīvs tiks pārdots pēc tirgus atlabšanas.

Ja nodrošinājuma vērtību izmanto riska darījuma atgūstamās summas novērtēšanai, nepieciešams dokumentēt vismaz šādi aspekti:

- kā vērtība tika noteikta, ieskaitot novērtējumu izmantošanu, vērtēšanas pieņēmumus, kā arī aprēķinus;
- novērtējuma ceļā iegūto vērtību korekciju pamatojums, ja šādas korekcijas veiktas;
- pārdošanas izmaksu noteikšana, ja tādas ir;
- vērtētāja zināšanas, pieredze un neatkarība;
- cik ilgā laikā varētu notikt atgūšana.

Ja riska darījuma atgūstamās summas novērtēšanai tiek izmantota novērojamā tirgus cena, lietas materiālos nepieciešams dokumentēt arī novērojamās tirgus cenas summu, avotu un datumu.

Bankām jāspēj sniegt izmantoto pieņēmumu pamatojums, kompetentajai iestādei pēc pieprasījuma iesniedzot sīkāku informāciju par īpašuma tirgus vērtību, tirgus cenas diskontu, piemērotajiem juridiskajiem un pārdošanas izdevumiem un termiņu,

kas izmantots, nosakot laiku līdz likvidācijai. Bankām jāspēj pilnībā pamatot savus pieņēmumus gan kvalitatīvā, gan kvantitatīvā ziņā, kā arī, ņemot vērā iepriekšējo un pašreizējo pieredzi, izskaidrot, kas ir pamatā tam, ko tās sagaida.

Atpakaļejošās pārbaudes

Izmantojot pamatotas atpakaļejošās pārbaudes, bankām jāpierāda, ka izmantotie pieņēmumi ir saprātīgi un tos pamato uz novērojumiem balstīta pieredze. Šajā kontekstā bankām ar atpakaļejošu pārbaūžu palīdzību regulāri jāpārbauda vērtēšanas vēsture (pēdējais vērtējums, pirms objekts ticis klasificēts kā INK) salīdzinājumā ar pārdošanas datiem (nodrošinājuma neto pārdošanas cena). Atkarībā no bankas lieluma un uzņēmējdarbības modeļa atpakaļejošo pārbaūžu procesā atsevišķi jāizdala dažādi objektu veidi (piemēram, vienģimenes māja, dzīvoklis, noliktava), vērtēšanas modeļi/pieejas, pārdošanas veidi (brīvprātīgs/piespiedu) un reģioni. Atpakaļejošo pārbaūžu rezultātus var izmantot, lai noteiktu diskontus, ko piemēro nodrošinājuma vērtējumam, pēc kura nosaka riska darījumu atlikumu bilancē. Bankas, kas izmanto A-IRB pieeju, alternatīvi var noteikt diskontus, pamatojoties uz nodrošinātiem LGD.

IT datubāzes prasības saistībā ar nodrošinājumu

Bankām jābūt darījumu datubāzēm, lai tās spētu pienācīgi novērtēt, kontrolēt un monitorēt kredītrisku, kā arī lai savlaicīgi sagatavotu atskaites un citu visaptverošu dokumentāciju gan vadības vajadzībām, gan lai informētu trešās personas vai atbildētu uz uzraudzības iestāžu pieprasījumiem. Konkrētāk, datubāzēm jāatbilst šādām prasībām:

- tām jābūt atbilstoši pamatīgām un plašām, lai tās aptvertu visus būtiskos riska faktoros;
- datu precizitāte, integritāte, ticamība un savlaicīgums;
- konsekvence – datu pamatā jābūt vienotiem informācijas avotiem un vienotām kredītriska kontroles koncepciju definīcijām;
- izsekojamība, piemēram, iespēja identificēt informācijas avotu.

Šīm datubāzēm jāietver visa attiecīgā informācija par īpašumiem un citiem banku darījumu nodrošinājumiem, kā arī par saistību starp nodrošinājumu un konkrētajiem darījumiem.

7.5. Pārņemto aktīvu novērtēšana⁵⁷

Bankas tiek īpaši aicinātas pārņemt nekustamā īpašuma aktīvus klasificēt kā pārdošanai turētus ilgtermiņa aktīvus atbilstoši 5. SFPS⁵⁸. Šī grāmatvedības pieeja nozīmē, ka vadībai jāapstiprina individuāls plāns aktīva pārdošanai īsā laika posmā (parasti gada laikā) un ka jāīsteno aktīva pārdošanas politika (5.8. SFPS), tādējādi veicinot atgūšanu.

Tāpēc pārņemtie aktīvi, kas tiek saņemti, jāvērtē pēc zemākās no šādām vērtībām:

- finanšu aktīvu uzskaites summa, kas piemērota attiecībā uz pārņemto aktīvu vai aktīvu, kas saņemts kā nodrošinājums saistībā ar parāda atmaksu;
- atsavinātā aktīva patiesā vērtība, atskaitot pārdošanas izmaksas.

Ja patiesā vērtība nav noteikta, pamatojoties uz aktīvu tirgu, bet gan balstīta uz vērtēšanas paņēmieni (2. vai 3. līmeni), turpmāk minēto faktoru dēļ var būt nepieciešams veikt zināmas korekcijas.

- Aktīvu stāvoklis vai atrašanās vieta. Patiesās vērtības aplēsēs jāiekļauj ar aktīvu saistītie riski un nenoteiktība.
- Tirgu, kuros notiek darījumi ar šiem aktīviem, apjoms vai aktivitātes līmenis. Jāietver realizācijas īstenošanas iestādes iepriekšējā pieredze un atšķirības starp summu, kas iegūta ar vērtēšanas paņēmieni, un realizācijas rezultātā iegūto galīgo summu. Pieņēmumi, kas tika izmantoti, lai noteiktu šīs korekcijas apjomu, var tikt dokumentēti un dokumentācija jāuzrāda pēc uzraudzības iestādes pieprasījuma. Var apsvērt nelikviditātes diskontu.

Retos gadījumos bankas iegādājas ēkas, kas vēl tikai tiek būvētas, un izlemj pirms ēkas pārdošanas būvniecību pabeigt. Šādos gadījumos bankai jāspēj pierādīt šādas stratēģijas priekšrocības, un izmaksas nedrīkst pārsniegt patieso vērtību, no kuras atskaitītas aktīva būvniecības pabeigšanas un pārdošanas izmaksas, apsverot atbilstošus nelikviditātes diskontus, kā minēts iepriekš. Īpašumu pārņemšana ir vienkārši tādu kredītu piešķiršanas sekas, kuriem vēlāk iestājusies saistību neizpilde. Tādēļ šādas pārņemšanas nav ar īpašumu ieguldījumiem saistītas uzņēmējdarbības stratēģija, kā definēts 40. SGS. Arī banku grūtības pārdot pārņemto īpašumu nav saistītas ar šādu ieguldījumu stratēģiju. Tādēļ bankām ļoti neiesaka šādos gadījumos piemērot 40. SGS, un tiek ieteikts piemērot 5. SFPS, kā norādīts šīs sadaļas sākumā.

Tas, ka pārņemtie aktīvi ilgstoši jāuztur, liecina par grūtībām tos realizēt, piemēram, sakarā ar likviditātes trūkumu tirgū. Tāpēc tad, kad pārņemtais aktīvs ir turēts ilgāk par līdzīgu aktīvu, attiecībā uz kuriem tiek īstenota aktīva pārdošanas politika, vidējo turēšanas laiku, bankām jāpārskata nelikviditātes diskonts, kas tika piemērots

⁵⁷ Pārņemto aktīvu definīcija, kas izmantota šo norādījumu kontekstā, sniegta 1. pielikumā.

⁵⁸ SFPS principu kopums ietver vairākas pieejas pārņemto aktīvu vērtēšanai (2. SGS, 16. SGS, 40. SGS un 5. SFPS). Tomēr uzraudzības iestādes iepriekš izklāstīto iemeslu dēļ īpaši aicina bankas izmantot 5. SFPS.

iepriekš minētajā vērtēšanas procesā, tas atbilstoši jāpalielina. Šādos apstākļos bankām nevajadzētu atzīt esošo aktīva uzkrāto vērtības samazinājuma atjaunošanu bilancē/apvēršanu, jo tā ilgstošā atrašanās bilancē liecina, ka banka nav spējīga pārdot aktīvus par paaugstinātu vērtību.

Pārņemto aktīvu vērtēšanas biežums un piemērojamās procedūras tiek saskaņotas ar pieejai nekustamajam īpašumam, kā aprakstīts 7.3. un 7.2.2. sadaļā.

7.6. Uzraudzības pārskati un informācijas publiskošana

7. pielikumā izklāstīts, ko uzraudzības iestādes sagaida no bankām attiecībā uz informācijas publiskošanu par nodrošinājumu.

1. pielikums

Terminu skaidrojums

Saīsinājums/termins	Definīcija	Atsauce
ABR (agrīnās brīdināšanas rādītāji)	Kvantitatīvi vai kvalitatīvi rādītāji, kas balstīti uz aktīvu kvalitāti, kapitālu, likviditāti, peļņitspēju, tirgu un makroekonomiskajiem raksturlielumiem. Riska kontroles sistēmas kontekstā institūcija var izmantot progresīvus raksturlielumus ("luksofora pieeja") vai ABR, lai informētu institūcijas vadību, ka potenciāli varētu tikt sasniegta stresa situācija ("sarkanie izraisītājfaktori").	
AKP (aktīvu kvalitātes pārbaude)	Uzraudzības iestāžu veikta pārbaude, lai uzlabotu banku riska darījumu caurredzamību, t.sk. aktīvu un nodrošinājuma novērtējuma un ar to saistīto noteikumu atbilstību.	2014. gada un 2015. gada ECB AKP rezultāti
APS (aktīvu pārvaldīšanas sabiedrība)	Specifiskam mērķim dibināts uzņēmums banku bilancu attīrīšanai. Kredītiestāde ienākumus nenesošus aktīvus var nodot APS, ja izpildītas zināmas prasības un nosacījumi. APS bieži mēdz dēvēt par "sliktajām bankām".	
Atvесеjošanas plāns	Kredītiestāžu un ieguldījumu sabiedrību izstrādāts dokuments, kas ietver pasākumus to finansiālā stāvokļa atjaunošanai pēc tam, kad to finansiālā situācija būtiski pasliktinājusies, kas atbilst ES mēroga krīzes novēršanas, vadības un risināšanas sistēmā prasītajam.	Sk. Direktīvas 2014/59/ES 5. panta 10. punktu un EBI regulatīvo tehnisko standartu attiecībā uz atvесеjošanas plāniem galīgo projektu.
Atvесеjošanās rādītājs	To kredītu īpatsvars, kuri iepriekš veidojuši parādus, taču pēc pārstrukturēšanas parādu vairs nav.	
BCBS (Bāzeles Banku uzraudzības komiteja)	Starptautisko norēķinu bankas komiteja, kas nodrošina forumu regulārai sadarbībai banku uzraudzības lietās. Tās mērķis ir veicināt izpratni par galvenajām uzraudzības problēmām un uzlabot banku uzraudzības kvalitāti visā pasaulē. Svarīgākie regulatīvie ietvari ir Bāzele II un Bāzele III. BCBS locekļi ir dažādu valstu centrālo banku un uzraudzības iestāžu pārstāvji.	https://www.bis.org/bcb
CRD IV (kapitāla prasību direktīva)	Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 26. jūnija Direktīva 2013/36/ES par piekļuvi kredītiestāžu darbībai un kredītiestāžu un ieguldījumu brokeru sabiedrību prudenciālo uzraudzību, ar ko groza Direktīvu 2002/87/EK un atceļ Direktīvas 2006/48/EK un 2006/49/EK. Dokuments attiecas uz EEZ.	CRD IV oficiālais teksts
CRR (kapitāla prasību regula)	Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 26. jūnija Regula (ES) Nr. 575/2013 par prudenciālajām prasībām attiecībā uz kredītiestādēm un ieguldījumu brokeru sabiedrībām, un ar ko groza Regulu (ES) Nr. 648/2012. Dokuments attiecas uz Eiropas Ekonomikas zonu.	CRR oficiālais teksts
Denonsētie kredīti	Denonsēts kredīts, termins, kas, piemēram, lietots Grieķijas INK kontekstā, nozīmē, ka aizdevējs ir pātraucis aizdevuma līguma izpildi un paziņojis aizņēmējam par šo pātraukšanu.	
EBITDA (peļņa pirms procentu maksājumiem, nodokļiem, nolietojuma un amortizācijas)	Noderīgs rādītājs ienākumu salīdzināšanai sabiedrībām ar atšķirīgu kapitāla struktūru. Ar šā rādītāja palīdzību ir ērti salīdzināt sabiedrības, kam ir apjomīgi pamatlīdzekļi, piemēram, ražošanas uzņēmumus, vai sabiedrības, kam ir lielas nolietojuma izmaksas vai arī nozīmīgs daudzums nemateriālo aktīvu, kas rada lielus amortizācijas atskaitījumus. Tas ir noderīgs rādītājs arī uzņēmuma kreditoriem, jo parāda procentu maksājumiem pieejamos ienākumus.	
FTE (pilna darba laika ekvivalents/darbinieks)	Lielums, ko iegūst, salīdzinot darbinieka vidēji nostrādāto stundu skaitu ar pilna darba laika strādājošā nostrādāto stundu skaitu. Attiecīgi pilnu darba laiku strādājoša persona atbilst vienam FTE, turpretim nepilnu darba laika strādājošai personai piemēro koeficientu atbilstoši nostrādāto stundu skaitam.	http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Glossary:Full-time_equivalent_(FTE)
GDR (galvenais darbības rādītājs)	Rādītājs, ar kuru palīdzību bankas vadība vai uzraudzības iestāde var novērtēt institūcijas darbības rezultātus.	
ICAAP (<i>internal capital adequacy assessment process</i> ; iekšējā kapitāla pietiekamības novērtēšanas process)	Stratēģijas un procesi, lai pastāvīgi novērtētu un uzturētu iekšējā kapitāla summas, veidus un sadali, ko bankas uzskata par atbilstošām pašreizējai un plānotajai darbībai piemītošo vai varbūtējo risku būtībai un līmenim. Minētās stratēģijas un procesus regulāri iekšēji pārskata, lai nodrošinātu, ka tie aizvien ir vispusīgi un samērīgi ar attiecīgās iestādes darbību veidu, mērogu un sarežģītību. Sk. arī Direktīvas 2013/35/ES 73. pantu, kas paredz, ka iestādēm jāievieš pamatots, efektīvs un vispusīgs iekšējā kapitāla pietiekamības novērtēšanas process.	Direktīvas 2013/35/ES –CRD IV oficiālais teksts
Ienākumus nenesoši aktīvi	INRD plus pārņemtie aktīvi.	
Ienākumus nesošs riska darījums	Riska darījums, kas neatbilst iepriekš definētajam INRD.	
IKP (iekšzemes kopprodukts)	Standarta rādītājs, lai izteiktu valstī kādā periodā saražoto galapatēriņa preču un pakalpojumu vērtību, no kuras atņemta importa vērtība.	https://data.oecd.org/gdp/gross-domestic-product-gdp.htm
INK (ienākumus nenesoši kredīti)	Kredīti, izņemot pārdošanai turētos kredītus, kas atbilst vai nu vienam, vai abiem šiem kritērijiem: a) tie būtiski kredīti, kuru termiņa kavējums pārsniedz 90 dienas; b) uzskatāms, ka parādnieks bez nodrošinājuma realizēšanas, visticamāk, nespēj pilnībā nokārtot savas kredītsaistības neatkarīgi no kavēto summu pastāvēšanas un kavēto dienu	EBI īstenošanas tehniskais standarts (ITS) attiecībā uz uzraudzības pārskatiem (kredītnosacījumu pārskatīšana un ienākumus nenesoši riska darījumi).

	<p>skaita.</p> <p>ienākumus nenesoši kredīti ietver kredītus, kuriem iestājusies saistību neizpilde, un kredītus, kuru vērtība ir samazinājusies. INK pieder pie INRD. Sk. arī EBI īstenošanas tehnisko standartu (ĪTS) attiecībā uz uzraudzības pārskatiem (kredītnosacījumu pārskatīšana un ienākumus nenesoši riska darījumi).</p> <p>Taču jāpiezīmē, ka šajā dokumentā pamatā lietots jēdziens INK, jo tas ir vispārāts termins, ko savā ikdienas saziņā izmanto bankas un uzraudzības iestādes. Tehniskā izpratnē atbilstoši EBI definīcijai norādījumi attiecas uz visiem ienākumus nenesošiem riska darījumiem (INRD), kā ar uz pārņemtajiem aktīviem. Dažkārt norādījumi piemin arī ienākumus nesošus riska darījumus, kuriem pastāv paaugstināts risks, ka tie varētu pārvērsties par ienākumus nenesošiem, piemēram, riska darījumi, kas ietverti kontrolosarakstā un pārskatīti ienākumus nesoši riska darījumi.</p>	
INK AG (INK atgūšanas grupas)	Īpaši izveidotas organizatoriskas struktūrvienības bankā, kas nodarbojas tikai ar INK atgūšanas procesiem; šīs struktūrvienības var darboties arī saistībā ar parādiem agrīnajā stadijā (t.i., riska darījumiem, kas vēl nav klasificēti kā INK) vai pārņemtajiem aktīviem.	
INRD (ienākumus nenesoši riska darījumi)	<p>Riska darījumi (kredīti, parāda vērtspapīri, ārpusbilances posteņi), kas netiek turēti pārdošanai un kas atbilst vai nu vienam, vai abiem šiem kritērijiem:</p> <p>a) tie ir būtiski riska darījumi, kuru termiņa kavējums pārsniedz 90 dienas;</p> <p>b) uzskatāms, ka parādnieks bez nodrošinājuma realizēšanas, visticamāk, nespēj pilnībā nokārtot savas kredītsaistības neatkarīgi no kavēto summu pastāvēšanas un no kavēto dienu skaita.</p> <p>Ienākumus nenesoši riska darījumi ietver riska darījumus, kuriem iestājusies saistību neizpilde, un riska darījumus, kuru vērtība ir samazinājusies. INRD kopsumma veidojas no ienākumus nenesošiem kredītiem, ienākumus nenesošiem parāda vērtspapīriem un ienākumus nenesošiem ārpusbilances posteņiem. Sk. arī EBI īstenošanas tehniskais standarts (ĪTS) par uzraudzības pārskatiem (kredītnosacījumu pārskatīšana un ienākumus nenesoši riska darījumi).</p>	EBI īstenošanas tehniskais standarts (ĪTS) attiecībā uz uzraudzības pārskatiem (kredītnosacījumu pārskatīšana un ienākumus nenesoši riska darījumi).
Kontrolosarakstā iekļautie riska darījumi	Riska darījumi, kas pēdējā laikā uzrādījuši kredītriska pieauguma pazīmes un kas pakļauti bankas pastiprinātai monitorēšanai un pārbaudei.	
LGD (<i>loss given default</i> , saistību nepildīšanas zaudējumi)	<p>Saistību nepildīšanas zaudējumi jeb LGD ir darījumu partnera saistību nepildīšanas rezultātā ciesto riska darījuma zaudējumu attiecība pret neatmaksāto parāda summu saistību nepildīšanas brīdī.</p> <p>Zaudējumi ir ekonomiski zaudējumi, tostarp būtisks vērtības samazinājums, un būtiskas tiešās un netiešās izmaksas, kas saistītas ar instrumenta atgūšanu.</p>	Regulas (ES) Nr. 575/2013 4. panta 1. punkta 55. apakšpunkts un 5. panta 2. punkts.
LTV (<i>loan to value</i> ; kredīta apmēra attiecība pret nodrošinājuma vērtību)	Attiecība, ko izmanto hipotekārās kredīvērtēšanas kontekstā, lai kredīta vērtību izteiktu salīdzinājumā ar tam pamatā esošā nekustamā īpašuma novērtēto vērtību.	
MTM (maz ticams maksājums)	Elementus, kas uzskatāmi par maz ticamu maksājumu pazīmēm sk. Regulas (ES) 575/2013 178. panta 3. punktā.	http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32013R0575
Nozīmīgās iestādes	Atbilstoši vienotās uzraudzības mehānisma (VUM) izpratnei nozīmīga iestāde ir banka, kurai noteikta šāda nozīmīguma pakāpe un kura atrodas Eiropas Centrālās bankas (ECB) tiešā pārraudzībā. Par nozīmīgām tiek uzskatītas: iesaistītās dalībvalsts trīs lielākās bankas, bankas, kas ir Eiropas Finanšu stabilitātes fonda/Eiropas Finanšu stabilizācijas mehānisma (EFSF/ESM) tieša atbalsta saņēmējas, kā arī bankas, kuru aktīvu kopsumma pārsniedz 30 miljrd. euro vai 20% no valsts iekšzemes kopprodukta (bilances kopējā vērtība ne mazāka kā 5 miljrd. euro). Izņēmuma gadījumos ECB var noteikt, ka nozīmīga ir banka, kas veic pārrobežu darījumus. No 2016. gada 1. janvāra ECB par nozīmīgām bankām noteikusi aptuveni 129 bankas, kuru aktīvu kopsumma veido vairāk nekā 80% no visu uzraudzīto kredītiestāžu kopsavilkuma bilances kopējiem aktīviem. Tiešā uzraudzība pēc būtības ir mikroprudenciāla, t.i., vērsta uz konkrētu iestādi, turpretī sistēmiski svarīgas finanšu iestādes pakļautas makroprudenciālai, t. i., uz visu sistēmu vērstai uzraudzībai.	https://www.bankingsupervision.europa.eu
NPV (neto pašreizējā vērtība)	Neatmaksātā nominālvērtība, no kuras atņemta visu esošā parāda nākotnes parāda apkalpošanas saistību (procentu un pamatsummas) summa, kas diskontēta ar procentu likmi, kura atšķiras no līgumā noteiktās.	
OMV (atklātā tirgus vērtība)	Cena, par kādu īpašumu varētu pārdot konkurējošā izsolē. OMV lieto paralēli tirgus vērtībai.	https://www.ivsc.org/
Pārņemtie aktīvi	Šo norādījumu izpratnē pārņemtie aktīvi tiek definēti kā aktīvi, ko kredītiestāde tur bilancē un kas iegūti, pārņemot valdījumā nodrošinājumu vai pieprasot līdzīgus kredīta nosacījumu uzlabojumus. Šādus aktīvus iespējams iegūt tiesisku procedūru ceļā ("pārņemt" tiešajā nozīmē), abpusēji vienojoties ar parādnieku (apmaiņa vai pārdošana) vai citā veidā parādniekam nododot nodrošinājumu aizdevējam. Pārņemtie aktīvi ir gan finanšu, gan nefinanšu aktīvi. Pārņemtie aktīvi ietver jebkāda veida pārņemtu nodrošinājumu neatkarīgi no tā grāmatvedības klasifikācijas (piemēram, tas ietver gan pašu lietošanai paredzētos, gan pārdošanai turētos aktīvus).	
PD (<i>probability of default</i> , saistību nepildīšanas varbūtība)	Saistību neizpildes varbūtība jeb PD ir varbūtība, ka darījuma partneris viena gada laikā neizpildīs savas saistības.	Regulas (ES) Nr. 575/2013 4. panta 1. punkta 54. apakšpunkts
PZ (paredzami zaudējumi)	<p>Paredzami zaudējumi (PZ) ir summas, kuru paredzams zaudēt saistībā ar riska darījumu sakarā ar darījuma partnera potenciālo saistību neizpildi vai vērtības samazinājumu gada laikā, attiecība pret neatmaksāto parāda summu saistību nepildīšanas brīdī.</p> <p>Riska darījums ir aktīvs vai ārpusbilances postenis.</p> <p>Zaudējumi ir ekonomiski zaudējumi, tostarp būtisks vērtības samazinājums, un būtiskas tiešās un netiešās izmaksas, kas saistītas ar instrumenta atgūšanu.</p>	Regulas (ES) Nr. 575/2013 5. panta 3. punkts.
RAF (<i>risk appetite framework</i> ;	Vispārējā pieeja, tai skaitā politika, procesi, kontroles mehānismi un sistēmas, ar ko nosaka	<i>Financial Stability Board publication Principles for</i>

pieņemamā riska līmeņa regulējums)	pieņemamo riska līmeni, par to informē un to monitorē. Tas ietver paziņojumu par pieņemamā riska līmeni, risku limitus, kā arī nosaka to personu lomas un pienākumus, kas pārrauga RAF īstenošanu un monitorēšanu. RAF jāņem vērā finanšu iestādes būtiskos riskus, kā arī riskus, kas apdraud iestādes reputāciju attiecībā pret polišu turētājiem, noguldītājiem, investoriem un klientiem. RAF jāaskaņo ar iestādes stratēģiju.	An Effective Risk Appetite Framework (Finanšu stabilitātes padomes publikācija "Efektīva pieņemamā riska līmeņa regulējuma principi")
RAS (<i>risk appetite statement</i> , paziņojums par pieņemamā riska līmeni)	Rakstveidā noformulēts paziņojums par risku kopējo līmeni un veidiem, ko finanšu iestāde gatava uzņemties vai no kā vēlas izvairīties, lai sasniegtu savus darbības mērķus. Tajā ietilpst kvalitatīva deklarācija, kā arī kvantitatīvi rādītāji, kas izteikti attiecībā pret peļņu, kapitālu, riska rādītājiem, likviditāti un citiem atbilstošiem rādītājiem. Paziņojumā jāiekļauj arī riski, kurus grūtāk novērtēt kvantitatīvi, piemēram, reputācijas un ētikas riski, kā arī noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un neētiskas rīcības riski.	Financial Stability Board publication Principles for An Effective Risk Appetite Framework (Finanšu stabilitātes padomes publikācija "Efektīva pieņemamā riska līmeņa regulējuma principi")
SFPS (Starptautiskie finanšu pārskatu standarti)	Starptautisku grāmatvedības standartu kopums, kas nosaka, kādā veidā konkrēti darījumu veidi un citi notikumi jāatspoguļo finanšu pārskatos. Sk. arī SGS (Starptautiskie grāmatvedības standarti).	http://www.ifrs.org/Pages/default.aspx
SGS (starptautiskie grāmatvedības standarti)	Noteikumi, ko sagatavojuši Starptautisko grāmatvedības standartu padome (IASB) – starptautisku grāmatvedības ekspertu neatkarīga struktūra. Standartu galvenais mērķis ir veicināt dažādu uzņēmumu vai viena uzņēmuma par dažādiem periodiem sagatavoto finanšu pārskatu kvalitāti, caurredzamību un salīdzināmību – arī starptautiskā līmenī. Regula (ES) 1606/2002 nosaka, ka ES reģistrētiem bīržā kotētiem uzņēmumiem konsolidētie finanšu pārskati jāatbilstoši Starptautiskajiem grāmatvedības standartiem. Tā kā IASB ir starptautiska asociācija, ko regulē privātiesības, tās apstiprinātie standarti tiešā veidā nevar kļūt juridiski saistoši. Lai standarts kļūtu juridiski saistošs ES līmenī vai citās valstīs, katram standartam jāiziet atzīšanas procedūra. Pirms 2001. gada 1. aprīļa struktūra saucās Starptautiskā grāmatvedības standartu komiteja (IASC), bet tās izdotie noteikumi – Starptautiskie grāmatvedības standarti (SGS). Noteikumi joprojām ir spēkā, un arī nosaukums palicis tas pats. Jebkādus pēc šī datuma publicētus noteikumus sauc par Starptautiskajiem finanšu pārskatu standartiem (SFPS).	http://www.ifrs.org/Pages/default.aspx
Stresa tests	Stresa testi, ko veic uzraudzības iestādes, lai nodrošinātu uzraudzības iestādes, bankas un pārējos tirgus dalībniekus ar kopīgu analītisko sistēmu, kas ļauj konsekventi salīdzināt banku noturību pret ekonomiskajiem šokiem.	EBI 2016. gada ES mēroga stresa tests Paziņojums presei par ECB 2016. gada stresa testu
SVF (Starptautiskais valūtas fonds)	Starptautiska organizācija, kuras primārais mērķis ir nodrošināt starptautiskās monetārās sistēmas stabilitāti – šo sistēmu veido valūtu kursi un starptautiskie maksājumi, kas dod iespēju valstīm (un to iedzīvotājiem) veikt savstarpējus darījumus. Fonda pilnvaras 2012. gadā tika atjauninātas, lai ietvertu visus makroekonomiskos un finanšu sektora jautājumus, kas ietekmē globālo stabilitāti. Tajā ir 186 dalībvalstis.	http://www.imf.org
Teksasas rādītājs	Teksasas rādītāju parasti aprēķina, dalot bankas ienākumus nenesošo aktīvu bruto vērtību ar tās materiālā pamata kapitāla un kredītu zaudējumu summu.	
UNK (uzkrājumi nedrošiem kredītiem)	Aktīva uzskaites vērtības samazinājums, lai atspoguļotu kredītspējas pasliktināšanos.	
VIS (vadības informācijas sistēmas)	Risku pārvaldības informācijas sistēmas, lai uzņēmējdarbības veida un bankas līmenī savāktu un sniegtu atskaites par būtiskiem datiem.	Sk. BIS Principles for effective risk data aggregation and risk reporting ("SNB principi efektīvai risku datu apkopošanai un ziņošanai par riskiem")
VUM (Vienotais uzraudzības mehānisms)	ES banku savienības pilnārs, kas atbild par banku uzraudzību. Tas ietver ECB un iesaistīto valstu uzraudzības iestādes. VUM galvenie mērķi ir: i) nodrošināt Eiropas banku sistēmas drošību un stabilitāti; ii) vairojot finanšu integrāciju un stabilitāti; iii) nodrošināt konsekventu uzraudzību.	https://www.bankingsupervision.europa.eu

2. pielikums

Privātpersonu un MVU INK segmentācijas piemērs

1. Fiziska vai juridiska persona
 - a) Privātpersona
 - b) Individuālais komersants
 - c) Mazie uzņēmumi un profesionālo pakalpojumu sniedzēji
 - d) Mazie un vidējie uzņēmumi (MVU) (pārklājas ar sabiedrībām)
2. Nokavēto maksājumu grupa/nokavēto dienu skaits (jo ilgāk kavēts maksājums, jo mazāks iespējamo risinājumu klāsts)
 - a) Kavēti maksājumi sākumposmā (>1 un ≤90 kavētas dienas)
 - b) Ilgstoši nokavēti maksājumi (>90 un <180 kavētas dienas)
 - c) Parādu atgūšanas struktūrvienībai nodoti maksājumi, kas nokavēti vairāk par 180 dienām, kā arī tie, kur uzsāktas juridiskas darbības (kredītņēmēji, pret kuriem ierosināta vai noris tiesvedība).
3. Pārstrukturētās lietas (pārstrukturētie kredīti, kuriem ir maksājumu kavējumi, norādes uz atmaksāšanas problēmām vai tādu esamība un/vai neizdevies piedāvātais pārstrukturēšanas risinājums)
 - a) Iepriekšējo pārstrukturēšanas gadījumu skaits
4. Riska darījuma atlikums
 - a) Liels
 - b) Mazs
 - c) Vairāki riska darījumi
5. Risku līmenis (pamatojoties uz bankas novērtējumu/rīcības vērtējumu/iekšējiem datiem par rīcību/darījumu vēsturi/kredītreitingu). Sagaidāms, ka klienti ar labāku maksāšanas vēsturi pozitīvi reaģēs uz pārstrukturēšanas piedāvājumiem.
 - a) ļoti augsts
 - b) augsts
 - c) vidējs

- d) zems
6. Pamatojieties uz kredītņēmēja rīcību
- a) sezonāla atmaksa
 - b) sadarboties gribošī pretstatā negribošiem (klienti, kas nevēlas sadarboties, jānodod parāda atgūšanas struktūrvienībām)
 - i) turēto/neturēto solījumu skaits
 - ii) neveiksmīgo mēģinājumu sazvānīt skaits
 - iii) pēdējais datums, kad izdevies sazināties
7. Kreditēšanas mērķis (pa produktu veidiem)
- a) kredīts pamata privātajam mājoklim
 - b) kredīts papildu mājoklim/brīvdienu mājai
 - c) kredīts investīciju īpašumam/kredīts izīrēšanai paredzēta īpašuma iegādei
 - d) kredīts privātpersonai
 - e) konta pārsniegums
 - f) līzingā paņemts aktīvs
 - g) kredītkarte
 - h) kredīts individuālam komersantam, mikrouzņēmumam, mazajam un vidējam uzņēmumam
 - i) uzņēmējdarbības uzsākšanai: telpām, infrastruktūrai, tehnikai, remontam
 - ii) apgrozāmajam kapitālam
8. Aizdevuma valūta (euro, Šveices franki, dolāri utt.)
9. Kredīta procentu likme (ja iespējams, kredītiem ar augstu procentu likmi apsverot iespēju to samazināt)
10. Prognozes attiecībā uz klientu (kredītņēmēja vecums, veselības stāvoklis, nodarbinātības veids un vēsture, nodarbinātības perspektīvas, profesionālās zināšanas un prasmes, nozare).
11. Mītnes/reģistrācijas valsts
- a) rezidenti
 - b) nerezidenti

12. nodrošinājuma atrašanās vieta
 - a) laukos vai pilsētā
 - b) izcila atrašanās vieta, pilsētas centrs, nomale u.tml.
13. Nodrošinājuma veids
 - a) zeme
 - i) apbūves gabals
 - ii) lauksaimniecības zeme
 - b) ēka
 - i) māja
 - ii) veikals
 - iii) rūpnīca
14. Balstoties uz LTV
 - a) Ja LTV attiecība ir maza, ieteicamākais variants ir nodrošinājumu pārdot, pretstatā kredītiem ar augstu LTV rādītāju
15. Dažādas grūtības (veselības problēmas, kopszīves pārtraukšana, šķiršanās)
16. Kredītņēmēja finansiālo iespēju novērtēšana
 - a) ir finansiālas iespējas atmaksāt kredītu vai nav finansiālu iespēju
 - b) ienākumi mīnus izdevumi salīdzinājumā ar saprātīgiem izdevumiem un salīdzinājumā ar kredīta maksājumu
17. Kredītņēmēja dzīvotspēja (piemēram, dzīvotspējīgs kredīts pretstatā kredītam, kas nav dzīvotspējīgs)

3. pielikums

INK monitoringa raksturlielumu robežvērtības

Bankām jāievieš pamatīgs raksturlielumu kopums, ar kuru palīdzību novērtēt, kāds progress panākts, īstenojot ienākumus nenesošo kredītu un pārņemto aktīvu stratēģiju. Tabulā iekļauti šādu raksturlielumu indikatīvs saraksts (nav uzskatāms par pilnīgu), ieverot šo norādījumu 3.5. sadaļā sniegtos pamatelementus.

Vispārēji INK raksturlielumi	
INRD līmenis un plūsmas	INRD atlikums / riska darījumu kopējais apjoms INRD atlikums + pārņemtie aktīvi + pārskatīti ienākumus nesoši RD / RD kopējais apjoms + pārņemtie aktīvi INRD plūsma ceturksnī (+/-) / kopējais INRD atlikums Plūsma ceturksnī no ienākumus nesošiem RD uz INRD Ceturkšņa plūsma no pārskatītiem ienākumus nesošiem RD uz INRD Ceturkšņa plūsma no INRD uz ienākumus nesošiem RD Ceturkšņa plūsma no INRD uz pārskatītiem ienākumus nesošiem RD Ceturkšņa plūsma no pārskatītiem ienākumus nesošiem RD uz ienākumus nesošiem RD Ceturkšņa plūsma no ienākumus nesošiem RD uz pārskatītiem ienākumus nesošiem RD
Uzkrājumi	Uzkrājumu atlikuma ceturkšņa pieaugums Uzkrājumu atjaunošanas ceturkšņa apjoms Uzkrājumu atlikuma ceturkšņa pārmaiņas (+/-) / kopējais INRD atlikums Uzkrātie kopējie uzkrājumi / kopējais INRD atlikums Kohortu dalījumā (piemēram, gadu skaits kopš klasificēšanas kā INK, nodrošināts/nenodrošināts)
Zaudējumu budžets	Kopējie zaudējumi atvieglojumu piešķiršanas rezultātā Kopējie zaudējumi attiecībā pret budžetu
Piedzīgas darbības	
Personāla veiktās darbības	Klientu iesaistīšanas pasākumu skaits ceturksnī attiecībā pret plānoto Klientu iesaistīšanas pasākumu skaits, pēc kuriem panākta vienošanās par kredītnosacījumu pārskatīšanu Klientu iesaistīšanas pasākumu skaits, kuru rezultātā atgūti naudas līdzekļi
Naudas līdzekļu atgūšana	Ceturksnī atgūtie līdzekļi no INRD / kopējais INRD atlikums Ceturksnī atgūtie līdzekļi no INRD procentiem / kopējais INRD atlikums Ceturksnī atgūtie līdzekļi no pamatsummas un komisijām saistībā ar INRD / kopējais INRD atlikums Ceturksnī atgūtie līdzekļi no likvidācijām saistībā ar īpašumiem; arī procentos no kopējā INRD atlikuma Ceturksnī atgūtie līdzekļi no likvidācijām, kas nav saistītas ar īpašumiem; arī procentos no kopējā INRD atlikuma Ceturksnī atgūtie līdzekļi no INRD pārdošanas; arī procentos no kopējā INRD atlikuma Ceturksnī atgūtie līdzekļi no INRD; arī procentos no kopējā INRD atlikuma
Kredītnosacījumu pārskatīšana	
Parādu atlaišana	Atlaistie parādi ceturksnī Atlaistie parādi ceturksnī / konkrēti attiecināti uzkrājumi Atlaistie parādi ceturksnī / kopējais INRD atlikums
Norakstīšana grāmatvedībā	Grāmatvedībā norakstītās summas ceturksnī (pilnībā un daļēji norakstītās)

Kreditnosacījumu pārskatīšana	Grāmatvedībā norakstītās summas ceturksnī (pilnībā un daļēji norakstītās) / konkrēti attiecināti uzkrājumi
	Grāmatvedībā norakstītās summas ceturksnī (pilnībā un daļēji norakstītās) / kopējais INRD atlikums
	INRD vērtība, kam pašlaik piemēroti īstermiņa atvieglojumi
	INRD vērtība, kam pašlaik piemēroti ilgtermiņa atvieglojumi
	Nesen apstiprināto atvieglojumu vērtība pēc rakstura (piemēram, kredīta brīvdienas >12 mēnešiem)
	Kredītu, kam pašlaik piemēroti atvieglojumi, vērtība / kopējais INRD atlikums
	Ienākumus nesošu RD, kam pašlaik piemēroti atvieglojumi, vērtība
	Pārskatītu INRD ceturkšņa apjoms / kopējais INRD atlikums
	Pārskatītu INRD ceturkšņa kopapjoms / kopējais INRD atlikums
	Pārskatītu INRD, kam pašreiz ir finansiālas grūtības, vērtība
Atkārtotas saistību neizpildes rādītājs	Atkārtotas saistību neizpildes rādītājs pārskatītiem INRD
Parādu/aktīvu mijmaiņas darījumi	Atkārtotas saistību neizpildes rādītājs pārskatītiem ienākumus nesošiem RD
	Parādu/kapitāla mijmaiņas darījumi ceturksnī; arī procentos no kopējā INRD atlikuma
	Parādu/aktīvu mijmaiņas darījumi ceturksnī; arī procentos no kopējā INRD atlikuma
Juridiskas darbības	
Juridiskas darbības	Kredītu, attiecībā uz kuriem pašlaik noris juridiskas darbības, vērtība un skaits
	Pēdējā laikā pārņemto aktīvu vērtība un skaits
	Jaunu kredītu, attiecībā uz kuriem aizsāktas juridiskās darbības, vērtība un skaits ceturksnī
	Kredītu, attiecībā uz kuriem pabeigtas juridiskās darbības, vērtība un skaits ceturksnī
	Nesen pabeigto tiesvedību vidējais ilgums
	Nesen pabeigto tiesvedību rezultātā atgūtā vidējā summa (ieskaitot kopējās izmaksas)
	Zaudējumu rādītājs kredītiem, attiecībā uz kuriem pabeigtas juridiskās darbības
No INRD izrietošie peļņas un zaudējumu posteņi	
Procenti no INRD	Peļņas un zaudējumu aprēķinā atzītie procentu maksājumi no INRD
	No INRD faktiski saņemtie procentu maksājumi, procentos no atzītajiem

4. pielikums

Agrīnās brīdināšanas rādītāju piemēri

ABR kredītņēmēja līmenī no ārējiem avotiem	
Ārējie avoti	<p>Parādsaistību un nodrošinājumu pieaugums citās bankās</p> <p>Kavēti maksājuma termiņi vai cita INK klasifikācija citās bankās</p> <p>Garantijas devēja saistību neizpilde</p> <p>Parādsaistības privātpersonu centrālajā kredītreģistrā (ja tāds ir)</p> <p>Tiesvedība</p> <p>Bankrots</p> <p>Pārmaiņas sabiedrības struktūrā (piemēram, apvienošanās, kapitāla samazināšana)</p> <p>Piešķirtais ārējais reitings un tā tendences</p> <p>Cita negatīva informācija attiecībā uz kredītņēmēja/piegādātāju nozīmīgākajiem klientiem/darījuma partneriem</p>
ABR kredītņēmēja līmenī no iekšējiem avotiem	
Sabiedrības	<p>Iekšējam reitingam negatīva tendence</p> <p>Neapmaksāti čeki</p> <p>Būtiskas izmaiņas likviditātes struktūrā</p> <p>Parāda līmenis (piemēram, pašu kapitāls/kopējie aktīvi < 5% vai 10%)</p> <p>Kavēto dienu skaits</p> <p>Mēnešu skaits ar konta pārsniegumu/virs pārsnieguma</p> <p>Peļņa pirms nodokļiem/ieņēmumi (piemēram, rādītājs < -1%)</p> <p>Ilgstoši zaudējumi</p> <p>Ilgstoši pārlietu liela diskonta likme īstermiņa obligācijām</p> <p>Negatīvs pašu kapitāls</p> <p>Kavētie maksājumi</p> <p>Apgrozījuma kritums</p> <p>Kredītliņu samazinājums īstermiņa parādnikiem (piemēram, pārmaiņas salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu, vidēji 3 mēnešos/vidēji gadā)</p> <p>Negaidīts neizmantoto kredītliņu samazinājums (piemēram, neizmantotā summa/kredītliņjas kopējā vērtība)</p> <p>Negatīva tendence rīcības vērtējumā</p> <p>Negatīva tendence saistību neizpildes varbūtībā un/vai iekšējā reitingā</p>
Privātpersonas	<p>Hipotēku kredīta maksājums > x laiks kredīta atlikums</p> <p>Hipotēku un patēriņa kredīta maksājumu kavēto dienu skaits</p> <p>Kredīta atlikuma samazinājums pēdējo 6 mēnešu laikā > 95%</p> <p>Kopējais kredīta atlikums vidēji < 0.05% no kopējā parādsaistību atlikuma</p> <p>Pārskatītie kredītnosacījumi</p> <p>Valsts piederība un ar to saistītais vēsturiskais zaudējumu līmenis</p> <p>Atalgojuma samazinājums pēdējo 3 mēnešu laikā</p> <p>Bezdarbs</p> <p>Kavēti maksājumi sākumosā (piemēram, 5–30 dienu kavējums, atkarībā no portfeļa/klienta veida)</p> <p>Bankas pārskaitījumu samazinājums no norēķinu kontiem</p> <p>Kredīta maksājuma palielinājums salīdzinājumā ar atbildības rādītāju</p> <p>Mēnešu skaits ar konta pārsniegumu, virs pārsnieguma</p> <p>Negatīva tendence rīcības vērtējumā</p> <p>Negatīva tendence saistību neizpildes varbūtībā un/vai iekšējā reitingā</p>

ABR portfeļa/segmentu līmenī	
Portfeļa daļījums	<p>Dalījums pēc lieluma un koncentrācijas līmenis</p> <p>X (piemēram, 10) lielākās savstarpēji saistītu klientu grupas un ar tām saistītie riska rādītāji</p> <p>Aktīvu grupu daļījums</p> <p>Dalījums pēc nozares, jomas, nodrošinājuma veida, valsts, termiņa utt.</p>
Risku parametri	<p>PD/LGD dinamika (kopumā un pa segmentiem)</p> <p>PD/LGD prognozes un iespēju aplēses</p> <p>Kopējie PZ</p> <p>Saistību neizpildes risks</p>
Dati par UNP	<p>UNP apjoms un plūsmas (kopumā un pa segmentiem)</p> <p>Riska uzkrājumu apjomi un tendences individuālā līmenī</p>
INK/kredītnosacījumu pārskatīšanas statuss/pārņemšana	<p>INK apjoms kategoriju daļījumā (termiņa kavējums >90 dienām, UNP utt.)</p>
INK/kredītnosacījumu pārskatīšanas statuss/pārņemšana	<p>Pārskatīto kredītnosacījumu apjoms un segmentācija (pārstrukturēšana, atgūšanas process, piespiedu pagarinājums, citas izmaiņas, atlikšana, termiņa kavējums >90 dienām, UNP)</p> <p>Pārņemtie aktīvi attiecībā pret visiem riska daļījumiem</p> <p>INK rādītājs bez pārņemtajiem aktīviem</p> <p>INK rādītājs ar pārņemtajiem aktīviem</p> <p>INK segums (UNP, nodrošinājums, citas garantijas)</p>

ABR specifisku klientu veidu/nozaru daļījumā	
Vispārēji	<p>Pielāgojamie indeksu dati (IKP, akciju tirgus, izejvielu cenas, kredītriska mijmaiņas darījumu cenas u.tml.)</p>
Jūras pārvadājumi	<p>Jūras pārvadājumu tirgus indeksi (piemēram, <i>Baltic Dry</i> indekss)</p> <p>Parāda apkalpošanas seguma rādītājs (DSCR) un LTV rādītājs</p>
Aviācija	<p>Aviosabiedrības raksturojoši rādītāji (vietu aizpildījums, ieņēmumi no viena pasažiera utt.)</p>
Nekustamais īpašums	<p>Nekustamo īpašumu raksturojoši indeksi (segments, reģions, pilsētas, lauku teritorijas utt.)</p> <p>Īres tirgus rādītāji un gaidāmās pārmaiņas tirgus vērtībā</p>
Enerģētika	<p>Indeksu dati par reģionālajiem alternatīvajiem enerģijas avotiem (piemēram, vēja daudzums utt.)</p> <p>Informācijas ievākšanas sistēma par potenciālajiem tehniska rakstura vai politiskajiem riskiem enerģētikā</p>
Infrastruktūra/lidostas	<p>Dati par lidostas pasažieriem</p>

5. pielikums

Vienota politika saistībā ar INK

Bankām jāizstrādā un regulāri jāpārskata politika attiecībā uz INK pārvaldības sistēmu un jāseko līdzi tās ievērošanai. Bankām, kam ir liels INK apjoms, vadības struktūrai šī politika un procesi jāpārskata vismaz reizi gadā un jāveic nepieciešamie grozījumi.

Ņemot vērā bankas stratēģiju (tai skaitā INK stratēģiju un pēc nepieciešamības rīcības plānu) un proporcionalitātes principu, jāievieš šādi politikas principi.

Nokavēto maksājumu pārvaldības stratēģija

Šīs politikas mērķis ir noteikt bankas INK darbības modeli (sk. 3.3. sadaļu), kas ietver vismaz šādus elementus:

- INK atgūšanas struktūrvienības, kā arī nokavēto maksājumu (t.sk. INK) pārvaldībā iesaistīto pārējo struktūrvienību struktūra un pienākumi, definējot arī skaidrus tālāknodošanas izraisītājus un saistību ar portfeļa segmentāciju;
 - iesaistītajām personām jāievēro vismaz šādas procedūras:
 - ikvienā nokavēto maksājumu posmā jāievēro procedūra un kritēriji darba nodošanai citai struktūrvienībai, t.i., pirms maksājuma kavēšanas, kavētiem maksājumiem sākumposmā un ilgstoši kavētiem maksājumiem;
 - procedūras, kas jāievēro gadījumos, kad kredītņēmējs tiek klasificēts kā sadarboties negribošs un/vai bez izredzēm atmaksāt kredītu, kā arī kritēriji, lai kredītņēmēju šādi klasificētu;
 - komunikācija⁵⁹ ar kredītņēmēju katrā posmā;
 - izmantojamie līdzekļi un metodes;
 - nepieciešamie cilvēkresursi un tehniskie resursi;
 - minimālais līmenis vadības informācijas pārskatiem, ko sagatavo iekšēji monitoringa mērķiem, kā arī regulāra aktualizācija vadības struktūras vajadzībām.

⁵⁹ Komunikācijai ar kredītņēmēju jānoris atbilstoši tās valsts tiesiskajam regulējumam (piemēram, ētikas kodeksam), kurā tiek veikta darbība.

Kredītnosacījumu pārskatīšanas politika

Šīs politikas mērķis ir iezīmēt struktūru, ar kuras palīdzību kredītņēmējiem, kam radušās finansiālas grūtības vai tādas varētu rasties nākotnē, bankas var piešķirt kredītnosacījumu pārskatīšanas iespējas (sk. 4. nodaļu).

Informācijai –politikai jānosaka vismaz sekojošais:

1. Nepieciešamā finanšu un nefinanšu dokumentācija, kas jāpieprasa un jāsaņem no kredītņēmējiem⁶⁰, lai tas atbildīgajam kredītspeciālistam apliecinātu spēju atmaksāt pamatsummu un procentus.
2. Lai pilnībā novērtētu kredītņēmēja spēju atmaksāt kredītu, kredītspeciālistam jāizmanto galvenie finansiālās atmaksāšanas raksturlielumi, kas atbilst konkrētajam portfelim/produktam.
3. Lai noteiktu un piemērotu kredītņēmējam vispiemērotāko kredītnosacījumu pārskatīšanas risinājumu, jāveic šāds process:
 - a) privātajiem klientiem tas jāatspoguļo lēmumu pieņemšanas algoritmā – līdzīgi tam, kāds attēlots nodaļā par kredītnosacījumu pārskatīšanu. Kredītņēmējiem, kas nav privātpersonas un MVU, lēmumu pieņemšanas algoritms varētu nebūt piemērots, tomēr politikai jādod kredītspeciālistam skaidras norādes, kā novērtēt kredītņēmēja, kas nav privātpersona vai MVU, piemērotību kredītnosacījumu pārskatīšanai;
 - b) attiecībā uz kredītņēmējiem, kuriem nav atrodams nekāds risinājums (vai nu bez izredzēm atmaksāt kredītu un/vai sadarboties negribošiem), nepieciešams process un konkretizēts laiks, kad šie kredītņēmēji jānodod INK atgūšanas struktūrvienības rokās, kas atbild par likvidāciju.
4. 4. nodaļā sniegts instrumentu kopums īstermiņa un ilgtermiņa risinājumiem.
 - a) kredītnosacījumu pārskatīšanas risinājums var nozīmēt kredītņēmēja kredītspējas atkārtotu izvērtēšanu, lai izveidotu ilgtspējīgu parāda struktūru un apliecinātu spēju atmaksāt gan pamatsummu, gan procentus.
5. Skaidri norādījumi kredītspeciālistam attiecībā uz prasībām nodrošinājuma pārvērtēšanai saskaņā ar 7. nodaļu.
6. Lēmumu pieņemšanas process, apstiprināšanas līmeņi un procedūras katram kredītnosacījumu pārskatīšanas risinājumam un riska darījumu līmenim, līdz pat vadības struktūras līmenim.
7. Procesi un procedūras piešķirto kredītnosacījumu pārskatīšanas risinājumu, kā arī kredītņēmēja darbības rezultātu monitorēšanai pēc pārstrukturēšanas pabeigšanas.

⁶⁰ Dokumentācija atšķirsies atkarībā no kredītņēmēja veida, t.i., fiziska persona vai juridiska persona.

- a) šiem procesiem un procedūrām skaidri jānosaka, cik bieži jāveic kredītņēmēja pārskatīšana, kas ir atkārtota saistību neizpilde, kā arī pārvērtēšanas process un prasības, lai ziņotu par atkārtotu saistību neizpildi.

8. Cenas diapazons atbilstoši piedāvātajam risinājumam un kredītņēmēja veidam.

Attiecībā uz 2. punktu bankām nepieciešams izstrādāt vadlīnijas nozarēm (vismaz tām kategorijām, kas jāatspoguļo uzraudzības pārskatos), kas noteiktu galvenos finanšu raksturlielumus un koeficientus konkrētām nozarēm (MVU un sabiedrībām). Piemēram, viesnīcu nozarei novērtējums varētu ietvert vidējās numura cenas, ieņēmumus no viena numura, aizpildījumu, valūtas maiņu, fiksētās izmaksas procentos no kopējām izmaksām, mainīgās izmaksas procentos no kopējām izmaksām, kapitālieguldījumus uzturēšanai utt.

Parādu atgūšana/izpildes nodrošināšanas politika

INK atgūšanas struktūrvienībām, kas atbild par parādu atgūšanu, savlaicīgi un atbilstoši jārikojas, lai uzlabotu parādu piedziņu un maksimizētu parādu atgūšanu/minimizētu zaudējumus. Parādu atgūšanas politikā nepieciešams definēt attiecīgos procesus un procedūras atbilstoši INK stratēģijai, ietverot vismaz:

- Pieejamo iespēju klāstu lietas atrisināšanai. Piemēram, parādu atgūšanas struktūrvienībai varētu būt pieejamas šādas iespējas (uzskaitījuma kārtība nav svarīga):
 - aktīvu brīvprātīga pārdošana (kredītņēmējs no jauna iesaistās un piekrīt pārdot aktīvu);
 - aktīvu piespiedu pārdošana ar maksātnespējas administratora/tiesvedības palīdzību (aktīvi nav kredītiestādes bilancē);
 - aktīvu pārņemšana (aktīvi ir kredītiestādes bilancē);
 - parādu piedziņa (iekšējā vai ārējā);
 - parādu aktīvu/kapitāla mijmaiņas darījums;
 - kredīta/kredītportfeļa pārdošana trešajai personai.
- Procedūra, kas jāievēro, lai izņemtu par vispiemērotāko atgūšanas iespēju un par komandas speciālistiem, kas jāpiesaista (piemēram, kredītspeciālists, juristi, nekustamā īpašuma eksperti, risku kontroles speciālists), lai palīdzētu pieņemt lēmumu.
- Attiecībā uz atgūšanas iespēju jāņem vērā nodrošinājuma esamība, juridiskās dokumentācijas veids, kredītņēmēja veids, situācija vietējā tirgū un makroekonomiskā perspektīva, tiesiskais regulējums, potenciālais vēsturiskais atgūšanas rādītājs izvēlētajai iespējai salīdzinājumā ar izmaksām šai iespējai.

- Skaidra definīcija, kas ir sadarbības negriboši kredītņēmēji, vai saite uz attiecīgo politiku, kurā ir šāda definīcija.
- Skaidri definēts apstiprināšanas process katram parādu atgūšanas posmam dažādajām atgūšanas iespējām, kas bankai ir pieejamas.
- Risku kontroles un iekšējā audita nodaļas loma procedūrā un monitoringa procesā.

Attiecībā uz nodrošinājumu likvidāciju politikā nepieciešams definēt sekojošo:

- Vērtēšanas pieeja, kāda jāievēro attiecībā uz aktīvu (atbilstoši 7. nodaļai), tai skaitā likvidācijas izmaksas, kas jāpiemēro kā vienprātīgas, tā nevienprātīgas pārdošanas scenārija gadījumā. Likvidācijas izmaksām jāatbilst 7.4.3. sadaļā noteiktajām prasībām.
- Iekšējo vai ārējo ekspertu piesaistīšana.
- Potenciālie summas limiti atsavinātajiem vai pārņemtajiem aktīviem, ko banka iegūs konkrētā laika periodā, kā arī potenciālie summas limiti aktīviem, ko banka var turēt jebkurā brīdī.⁶¹
- Procedūra, kas jāievēro pēc atsavināšanas vai pārņemšanas, lai izstrādātu un īstenotu pārdošanas stratēģiju, kā arī bankas atbildīgā struktūrvienība, kas uzņemas attiecīgo aktīvu pārvaldīšanu (var būt definēts arī atsevišķā politikā attiecībā uz pārņemtām/atsavinātiem aktīviem).

INK klasifikācija un uzkrājumu veidošanas politika

Attiecībā uz ienākumus nenesošu kredītu atskaitījumu novērtēšanas un vērtēšanas politiku, procedūrām un kontroli bankām jāpieņem, jādokumentē un jāievēro pareiza metodika⁶².

- Šī metodika jāpārskata vismaz reizi gadā.
- Metodikā jābūt ietvertiem skaidri definētiem galvenajiem nosacījumiem, spriedumiem, pieņēmumiem un aplēsēm attiecībā uz atskaitījumu ienākumus nenesošiem kredītiem novērtējumu un vērtējumu (piemēram, migrācijas rādītāji, zaudējumu notikumi, nodrošinājuma likvidācijas izmaksas)⁶³. Tiem jābūt pietiekami konservatīviem un jābalstās uz empīriskiem datiem.
- Skaidri norādījumi par uzkrājumu savlaicīgu veidošanu atbilstoši regulējumā noteiktajām riska darījumu grupām, ja nepieciešams (sk. 6.6. sadaļu).

⁶¹ Jāņem vērā nozares koncentrācijas risks, piemēram, nekustamā īpašuma sektorā.

⁶² BCBS Norādījumu par kredītrisku un paredzamo kredītzaudējumu grāmatvedības uzskaiti 2. princips.

⁶³ BCBS Norādījumu par kredītrisku un paredzamo kredītzaudējumu grāmatvedības uzskaiti 29. punkts.

- Bankām jāpieņem un jāievēro rakstiskas nostādnes un procedūras, kurās detalizēti aprakstītas kredītriska metodikā izmantotās kredītriska sistēmas un kontroles mehānismi⁶⁴.
- Attiecībā uz vadības spriedumiem, aplēsēm, apsvērtajiem pieņēmumiem un saistīto jutīguma analīzi jānodrošina pienācīga informācijas atklāšana.
- Saskaņā ar labāko praksi bankām vajadzētu veikt regulāras atpakaļejošās pārbaudes. Uzraudzības iestādes uzskata, ka šādas pārbaudes jāveic vismaz reizi sešos mēnešos.
- Turklāt apsverot esošo uzkrājumu atjaunošanu/samazināšanu, bankām jābūt pietiekami piesardzīgām, lai koriģētās aplēses un pieņēmumi atspoguļotu pašreizējo ekonomisko situāciju un viedokli par gaidāmo tautsaimniecības attīstības perspektīvu.
- Bankām arī jāņem vērā līgumsaistības attiecībā uz paredzamajām naudas plūsmām, pirms tiek apsvērta to iekļaušana diskontētajās naudas plūsmās.

Norakstīšanas politika

Kā aprakstīts 6.6. sadaļā, bankām jābūt definētai norakstīšanas politikai, lai nodrošinātu savlaicīgu INK "atgūstamību".

Ievērojot iespējamo ietekmi uz banku kapitālu un morālo kaitējumu, kādu varētu izraisīt norakstīšana, jāiedibina konkrēti un skaidri noteikumi, lai nodrošinātu, ka norakstīšana tiek izmantota atbilstoši bankas stratēģiskajai plānošanai, vienlaikus nosakot pastāvīgas kontroles mehānismu, lai konstatētu, vai norakstīšana tiek veikta pareizi un piesardzīgi.

Norakstīšanas politikai/dokumentiem, kā minimums, jāietver:

- pieeja norakstīšanai atkarībā no konkrētās portfeļa/riska darījumu grupas, t.i., ar kādiem nosacījumiem/kādos apstākļos tiek veikta norakstīšana;
- vai pieļaujama individuāla pieeja katram gadījumam, un kādas procedūras jāievēro;
- nepieciešamā attaisnojošā dokumentācija, lai pamatotu norakstīšanas lēmumu;
- vai būs vienam kredītņēmējam (klientam) un vienam portfelim pieļaujamā maksimālā norakstāmā summa;
- kredītu apstiprināšanas limiti attiecībā uz norakstīšanu.

⁶⁴ BCBS Norādījumu par kredītrisku un paredzamo kredītzaudējumu grāmatvedības uzskaiti 31. punkts.

Tā kā nepareizi lēmumi var būtiski ietekmēt finansiālo stāvokli un reputāciju, ieteicams arī noteikt atbilstošus pilnvarojuma limitus, kādos atļauts veikt norakstīšanu un noslēgt vienošanos par parādu atlaišanu.

Kopīga banku politika attiecībā uz grūtībās nonākušu kredītņēmēju parādiem

Bankām arī jāapsver sadarbība ar INK kredītņēmēju, kam ir vairāki kreditori, pārējiem kreditoriem – parasti tie ir korporatīvie kredītņēmēji. Tādēļ bankām jāiedibina skaidra procedūra, kā veikt pārrunas un sadarboties ar citām finanšu iestādēm (vai citām trešajām personām), kam kredītņēmējs ir parādā.

Nodrošinājuma politika

Tā kā INK atgūšanas procesā kredītrisku mazināšanai ir ļoti liela nozīme, bankām jāizstrādā skaidra un konsekventa nodrošinājuma politika. Šai politikai vispusīgi jāaptver visu nodrošinājuma veidu, kas kalpo kā nodrošinājums INK, pārvaldība, vērtēšana un atskaitīšanās par tiem. Tā kā daži nodrošinājuma objekti ir visai sarežģīti un specifiski, bankām šīs politikas sagatavošanai un pārskatīšanai jāpiesaista speciālisti no ārpusē. Izstrādājot šo nodrošinājuma politiku, bankas nodrošinās konsekventu pieeju līdzīga nodrošinājuma pārvaldībai un vērtēšanai visa portfeļa ietvaros, kā izklāstīts šo norādījumu 7. nodaļā.

Agrīnās brīdināšanas/kontrolsaraksta politika

Jāizstrādā īpaši paredzēta politika, kas, cita starpā, nosaka:

- nepieciešamo darbību veidus, reaģējot uz dažāda veida agrīnā brīdinājuma signāliem – klientu attiecību speciālistiem nav iespējas atstāt bez ievērības agrīnā brīdinājuma signālus, ja vien nav veikta un dokumentēta atbilstoša darbība;
- eskalācijas procedūras;
- galvenos elementus, kas jāiekļauj atskaitēs, to iesniegšanas biežumu un saņēmējus;
- kritērijus darba nodošanai citai struktūrvienībai/saikni ar INK procedūrām.

Ārpakalpojumu izmantošanas/INK apkalpošanas politika

Jāizstrādā īpaši paredzēta politika, lai izmantotu trešo personu sniegtus ārpakalpojumus, ja tas ir nepieciešams. Tajā jāparedz nepieciešamās ārpakalpojumu partneru atlases procedūras, juridiskā līguma saturs un lēmumu

pieņemšanas process, lai noslēgtu līgumus par ārpakalpojumu izmantošanu, kā arī šādu līgumu izpildes kontrole.

6. pielikums

Privāto un korporatīvo kredītņēmēju finansiālo iespēju novērtējums

Privātie kredītņēmēji

Ja kredītņēmējam bankā ir dažādu kategoriju kredīti (piemēram, mājokļa kredīts, kredītkarte, patēriņa kredīts utt.), bankai dažādie kredīti līdz ar to nodrošinājumiem un/vai ienākumu plūsmām jānošķir viens no otra. Veicot vērtēšanu, bankām šīs kategorijas jāaplūko atsevišķi un arī kopā, lai noteiktu vispiemērotāko kopējo pārstrukturēšanas risinājumu vai risinājumus. Jāņem vērā šādi aspekti.

- Jāapsver kredītņēmēja personiskā finansiālā un nefinansiālā informācija.
- Jāapsver kredītņēmējā kopējās parādsaistības, īpaši attiecībā uz nenodrošināta parāda atmaksas saistībām un sekām nemaksāšanas gadījumā.
- Aizdevuma atmaksas programmai, par kādu panākta vienošanās, jābūt vienādai vai mazākai nekā atlikušais pieejamais ienākums pēc visu izdevumu un saistību atskaitīšanas.
- Vēsturisko datu analīze/novērtējums, lai noteiktu laiku, kad kredītņēmējam radušās finansiālās grūtības un to cēloņus, un dotu ieskatu, vai piedāvātais pārstrukturēšanas risinājums būs dzīvotspējīgs.
- Vērtējot kredītņēmēja izdevumu līmeni, jāņem vērā, ka, visticamāk, nākotnē izdevumi pieaugs. Bankām jāspēj pierādīt, ka tās apsvērušas vismaz inflācijai atbilstošu pieaugumu, taču tām arī jāspēj pierādīt, ka ņemti vērā kredītņēmējam raksturīgais izdevumu pieaugums un viņa unikālie apstākļi (piemēram, palielinājies apgādājamo skaits vai izdevumi par izglītību nākotnē u.tml.).
- Ja tiek ņemts vērā turpmākais un konkrētu izdevumu samazinājums (piemēram, apgādājамie ieguvuši izglītību un pievienojušies darbaspēkam), bankām jāspēj pierādīt, ka šo samazinājumu apsvēršanā ievērota konservatīva pieeja, ka tie ir ticami un reāli pārskatītā risinājuma darbības laikā, un ka tie kredītņēmējam neuzliks nepamatotu slogu.
- Novērtējums, vai piedāvātās pārstrukturēšanas risinājums atbildīs kredītņēmējā individuālajām prasībām uzturēt zināmu dzīves standartu.
- Kredītņēmēja pašreizējās un turpmākās atmaksas spējas novērtējums.

Attiecībā uz pašreizējo atmaksas spēju, jāņem vērā, piemēram, šādi aspekti:

- personiskā finansiālā un nefinansiālā informācija (piemēram, apgādājамie, mājsaimniecības vajadzības, nodarbošanās, ienākumi, izdevumi utt.);

- kopējais parādsaistību apjoms;
- pašreizējā atmaksas spēja;
- iepriekšējā atmaksas vēsture;
- iemesli maksājumu kavējumiem (piemēram, algas samazinājums, darba zaudēšana utt.);
- kavēto maksājumu ilgums un apjoms;
- ģimenes izmēra atbilstība kredītņēmēja vajadzībām attiecībā uz mājokli.

Attiecībā uz turpmāko atmaksas spēju, jāņem vērā, piemēram, arī šādi aspekti:

- ienākumi;
- gadu skaits līdz pensionēšanās vecumam salīdzinājumā ar kredīta termiņu;
- dzīves cikla posms;
- apgādājamie un viņu vecums;
- nodarbinātības statuss/perspektīvas;
- nozare un joma;
- uzkrājumi un aktīvi;
- kredīti un citas saistības;
- turpmākā atmaksas spēja;
- dzīves standarta minimums;
- attiecīgie darba tirgus rādītāji;
- zināmās turpmākās pārmaiņas kredītņēmēja apstākļos.

Turklāt jāpiemēro šādi nosacījumi:

- Lai kapitalizētu kavētos maksājumus, bankai jāizvērtē un jāspēj nodrošināt apliecinājums, ka pārbaudītie kredītņēmēja ienākumi un izdevumi ir pietiekami, lai kredītņēmējam būtu finansiālas iespējas apkalpot pārskatīto kredītu atmaksu visā pārskatītā atmaksas grafika ilgumā, un ka pirms kavēto maksājumu kapitalizācijas kredītņēmējs pēdējo 6 mēnešu laikā ir pildījis pārskatīto vienošanos.
- Lai pagarinātu termiņu, jāņem vērā kredītņēmēja vecums. Šajā sakarā, ja kredītņēmējam noteikts obligātais pensionēšanās vecums, hipotēkas termiņa pagarinājumu pēc šī vecuma vajadzētu uzskatīt par ilgtspējīgu tikai tajos gadījumos, kad banka novērtējusi un var pierādīt, ka kredītņēmēja pensija vai

citi pierādīti ienākumu avoti nodrošina tam finansiālas iespējas veikt pārskatīto kredīta atmaksu līdz termiņa beigām.

- Garantijas devēju finansiālo iespēju novērtējums (ja nepieciešams).

Dokumentācijas veidi

Pārstrukturējot kredītu privātpersonai, kā minimums, jāiegūst šāda informācija:

- personiskā finansiālā un nefinansiālā informācija par kredītņēmēju (piemēram, apgādājāmie, mājsaimniecības vajadzības, nodarbošanās, ienākumi, izdevumi utt.);
- kopējais parādsaistību apjoms;
- pēdējais neatkarīgais novērtējuma pārskats par iekļītajiem nekustamajiem īpašumiem, kas nodrošina kredītu;
- informācija par jebkādu citu nodrošinājumu, kas nodrošina kredītu (piemēram, fiksēta maksa, dzīvības apdrošināšana, trešās personas izsniegtas garantijas);
- pēdējie vērtējumi par jebkādiem citiem nodrošinājumiem, kas nodrošina kredītu;
- pašreizējo ienākumu mainīgo elementu pārbaude;
- mainīgo elementu diskontēšanai izmantotie pieņēmumi;
- attiecīgie darba tirgus rādītāji.

Korporatīvie kredītņēmēji

- Ja kredītņēmējam bankā ir dažādu kategoriju kredīti (piemēram, MVU kredīts, komerciāla nekustamā īpašuma kredīts utt.), bankai dažādie kredīti līdz ar to nodrošinājumiem un/vai ienākumu plūsmām jānošķir viens no otra. Veicot vērtēšanu, bankām šīs kategorijas jāaplūko atsevišķi un arī kopumā, lai noteiktu vispiemērotāko kopējo pārstrukturēšanas risinājumu vai risinājumus.
- Jāņem vērā kredītņēmēja kopējais parādsaistību apjoms, kā to nosaka valsts kredītreģistra iestāde, īpaši attiecībā uz kredītņēmēja nenodrošināta parāda atmaksas saistībām un sekām nemaksāšanas gadījumā.
- Vēsturisko datu analīze/novērtējums, lai noteiktu laiku, kad kredītņēmējam radušās finansiālās grūtības un to cēloņus, un dotu ieskatu, vai tā uzņēmējdarbības modelis ir dzīvotspējīgs.
- Analīze/novērtējums:
 - sabiedrības biznesa plāns (piemēram, SWOT analīze, prognozēto finanšu rādītāju analīze, nozares un jomas analīze);

- sabiedrības vēsturiskie finanšu dati, kas var palīdzēt konstatēt izraisītājnotikumu, kas izraisījis sabiedrības finansiālās grūtības, un var dot norādes par tās uzņēmējdarbības modeļa dzīvotspēju.
- Kredītņēmēja sniegto naudas plūsmu prognožu pārskatīšana, ņemot vērā:
 - naudas plūsmas prognozes, kurā pietiekami detalizēti jāietver visi posteņi, kas atkārtojas, lai nodrošinātu iespējami lielāku segumu;
 - kredītņēmēja uzņēmējdarbības joma/uzņēmējdarbības aktivitātes, vai arī ekonomiskā vide – gan pagātnē, gan nākotnē;
 - iespēju aplēšu un prognožu rūpīga izskatīšana un novērtēšana, vai tās ir pamatotas;
 - kredītņēmēja kredīti citās bankās, būtiskākie izdevumi, kapitāla ieguldījumi, īpašumu pārdošana, iemaksas kapitālā, citi maksājumi (soda naudas, nodokļi, sociālā apdrošināšana, apdrošināšana, pensiju fondi) utt.
- Naudas plūsmas rādītāju analīze:
 - balstoties uz pēdējiem finanšu pārskatiem (auditētiem vai vadības pārskatiem);
 - balstoties uz naudas plūsmas prognozēm.
- Aizdevuma atmaksas programmai, par kādu panākta vienošanās, jābūt vienādai vai mazākai nekā paredzamā pieejamā brīvā naudas plūsma atbilstoši naudas plūsmas prognozēm.
- Garantijas devēju finansiālo iespēju novērtējums (ja nepieciešams).

Dokumentācijas veidi

Pārstrukturējot kredītu korporatīvajam kredītņēmējam, kā minimums, jāiegūst šāda informācija:

- pēdējie auditētie finanšu pārskati un/vai pēdējie vadības pārskati;
- pašreizējo ienākumu mainīgo elementu pārbaude;
- mainīgo elementu diskontēšanai izmantotie pieņēmumi;
- kopējais parādsaistību apjoms;
- biznesa plāns un/vai naudas plūsmas prognoze atkarībā no kredītņēmēja lieluma un kredīta termiņa;
- pēdējais neatkarīgais novērtējuma pārskats par iekļītajiem nekustamajiem īpašumiem, kas nodrošina kredītu;

- informācija par jebkādu citu nodrošinājumu, kas nodrošina kredītu (piemēram, fiksēta maksa, dzīvības apdrošināšana);
- pēdējie vērtējumi par jebkādiem citiem nodrošinājumiem, kas nodrošina kredītu;
- vēsturiskie finanšu dati;
- atbilstošie tirgus rādītāji (bezdarba līmenis, IKP, inflācija utt.).

7. pielikums

Kopsavilkums par uzraudzības pārskatiem un informācijas atklāšanu par INK

Bilanču sakārtošanas procesā nepieciešama atbilstoša INK identificēšana un pārvaldība. Lai pārvaldība notiktu atbilstoši, būtiska loma ir caurredzamībai.

Konkrētas informācijas atklāšanai par INK identifikācijas, vērtības samazināšanas un maksājumu būtiskiem aspektiem vajadzētu uzlabot ieinteresēto pušu uzticēšanos banku bilancēm un galu galā palielinās tirgu vēlmi iesaistīties tādu INRD pārvaldībā, par kuriem būs pieejama kvalitatīva informācija.

Lai bankas saprotamā veidā atklātu tirgus dalībniekiem savu riska profilu, ECB rekomendē tām atklāt papildu informāciju saistībā ar INK līdztekus CRR astotajā daļā (CRR 431. pants) prasītajai informācijai. Tālāk sniegts kopsavilkums par papildu uzraudzības pārskatu sniegšanu un informācijas atklāšanu par INK.

2. nodaļa. INK stratēģija

INK un pārņemto aktīvu stratēģijas veidnes piemērs/īss izklāsts⁶⁵:

Kredītiestāde:		Faktiskie dati	Aplēses						
xxxx			2016	2017	2018	2019	2020	2021	
Darbības MĒRĶI un GDR		2016	2017	2018	2019	2020	2021		
Rinda									
A daļa: Apjomi un plūsmas									
1.	INRD apjoms (bruto)								
2.	t.sk.: kavējuma dienas > 90								
3.	t.sk. MTM								
4.	INRD apjoms (neto)								
5.	t.sk.: kavējuma dienas > 90								
6.	t.sk. MTM								
7.	Kredītu kopapjoms (bruto)								
8=1/7	INRD rādītājs								
9=2/7	90 kavējuma dienu rādītājs								
10=3/7	MTM rādītājs								
11 12 +19 0	INRD plūsmas (bruto)								
12=13+16	INRD pārejas (+/-)								
13=14+15	no ienākumus nesošiem un nenesošiem (+)								
14.	t.sk.: no nepārskatītiem ienākumus nesošiem uz INK								
15.	t.sk.: no pārskatītiem ienākumus nesošiem uz INK								
16=17+18	No ienākumus nenesošiem uz nesošiem (-)								
17.	t.sk.: no INRD uz nepārskatītiem ienākumus nesošiem								
18.	t.sk.: no INRD uz pārskatītiem ienākumus nesošiem								
19=20+29	INRD samazinājums/palielinājums								
20=21+22+23+24+25+26+27+28	INRD samazinājuma bilancē avoti (-)								
21.	Naudas līdzekļu atgūšana								
22.	INRD pārdošana (bruto)								
23.	Norakstīšana								
24.	Nodrošinājuma likvidācija (naudā)								
25.	Pārņemšana								
26.	Parādu/kapitāla mijmaiņas darījumi								
27.	Būtiska risku nodošana								
28.	Citas korekcijas								
29=30+31+32	Citi INRD palielinājuma avoti (+)								
30.	Kredītu iegāde								
31.	Papildu maksājumi klientiem ar INRD								
32.	Parādu kapitalizācija								
33=34+37+38+39	Atgūtie līdzekļi no INRD								
34=35+36	Atgūtie līdzekļi no piedzītajiem INRD								

⁶⁵ Bankas saņems nepieciešamās veidnes no kopējām uzraudzības komandām. Šeit sniegts tikai paraugs/īss izklāsts. Faktiskajā veidnē droši vien tiks iestrādātas papildu tabulas, t.sk. par pārņemtajiem aktīviem, makro pieņēmumiem un iepriekšējo periodu informāciju.

Kredītiestāde:		Faktiskie dati	Aplēses				
xxxx			2016	2017	2018	2019	2020
Darbības MĒRĶI un GDR		2016	2017	2018	2019	2020	2021
Rinda							
35.	t.sk.: pamatsumma						
36.	t.sk.: procenti						
37.	Atgūtie līdzekļi no INRD likvidācijas						
38.	Atgūtie līdzekļi no INRD pārdošanas						
39.	Cita veida līdzekļu piedzišana						
Zaudējumu budžets							
40=41+42+43							
41.	Paredzētā vērtības samazinājuma atskaitījumu izmantošana						
42.	Paredzētā kapitāla izmantošana (apjoms, ko nesedz vērtības samazinājuma atskaitījums)						
43.	Saistītā nodokļu ietekme						
44.	Aplēse par INRD stratēģijas īstenošanas ietekmi uz CET1 apjomu						
45.	Aplēse par INRD stratēģijas īstenošanas ietekmi uz RSA						
Pārskatītie riska darījumi (bruto)							
46=47+48							
47.	t.sk.: Pārskatītie ienākumus nenesošie riska darījumi						
48.	t.sk.: pārskatītie ienākumus nesošie riska darījumi						
56.	INRD (bruto), kuriem piesaistīti neatkarīgi pakalpojumu sniedzēji						
57.	Denonsēto kredītu kopapjoms (bruto)						
58.	Denonsētie kredīti, attiecībā uz kuriem uzsākta tiesvedība (bruto)						

INK stratēģijas dokumentācija, t.sk. atbilstošās veidnes jāiesniedz uzraudzības iestādei (informācija netiks atklāta).

4. nodaļa. Kredītnosacījumu pārskatīšana

Informācijas publiskošana – kredītnosacījumu pārskatīšana

Lai bankas saprotamā veidā atklātu tirgus dalībniekiem savu riska profilu, ECB rekomendē tām atklāt šādu papildu kvantitatīvu informāciju līdztekus CRR astotajā daļā (CRR 431. pants) prasītajai informācijai:

- Pārskatītu riska darījumu kredītu kvalitāte: atsevišķi norādot pārskatītos riska darījumus, kuri informācijas atklāšanas datumā ir ienākumus nesoši, ienākumus nenesoši, ar saistību neizpildi un ar vērtības samazinājumu, turklāt vērtības samazinājuma summu atsevišķi uzrādot ienākumus nesošajiem un ienākumus nenesošajiem riska darījumiem. Ja nepieciešams, kredītu kvalitāti var atsevišķi norādīt riska darījumu grupu līmenī, izmantojot vai nu regulējumā noteiktās riska darījumu grupas atbilstoši Regulai (ES) 575/2013, vai arī citas piemērotas riska darījumu grupas. Ja vērojama konkrēta koncentrācija, nefinanšu

sabiedrības jāsadala pa nozarēm un ģeogrāfiski, bet mājsaimniecības – pa nodarbošanās veidiem un ģeogrāfiski.

- Kredītnosacījumu pārskatīšanas kvalitāte: ietverot pārskatītos riska darījumus un uzrādot senāk veikto kredītnosacījumu pārskatīšanas gadījumu skaitu un pēdējo 12 mēnešu laikā notikušās atkārtotās saistību neizpildes gadījumu skaitu (izmantojot 3.5.3. sadaļā noteikto 12 mēnešu aizsardzības periodu).
- Pārskatīto riska darījumu ilgums: laiks kopš kredītnosacījumu pārskatīšanas, pietiekami sīki sadalot pa laika posmiem (<3 mēneši, 3–6 mēneši, utt.).
- Pēdējo 6/12/24 mēnešu laikā piešķirto atvieglojumu ietekme uz neto pašreizējo vērtību.

Lai veicinātu, ka visu banku atklātā informācija būtu konsekventa, bankām tiek piedāvāti tabulu paraugi.

Šīs veidnes paredzētas, lai iestādēm piedāvātu norādījumus, kā ieviest iepriekš minētos punktus. Kaut arī iestādēm paliek brīva izvēle izmantot citu formātu šajos punktos prasītās informācijas atklāšanā, šajā atšķirīgajā formātā atklātajai informācijai jābūt ar vismaz līdzvērtīgu detalizācijas līmeni tiem elementiem, kas ir piemērojami un vērtības ziņā būtiski – būtiskums tiek izvērtēts atbilstoši attiecīgajām EBI vadlīnijām.

5. tabula

Informācijas publicēšanas paraugtabulas kredītnosacījumu pārskatīšanas gadījumā

a. Pārskatīto riska darījumu kredītkvalitāte

	Visi pārskatītie riska darījumi (milj. EUR)				Vērtības samazinājums, uzkrājumi un vērtības korekcija				Par pārskatītiem riska darījumiem saņemtais nodrošinājums un finanšu garantijas
	t.sk.: ienākumus nesoši, ar kavējumu	t.sk.: ienākumus nenesoši	t.sk.: ar vērtības samazinājumu	t.sk.: ar saistību neizpildi	Ienākumus nesoši pārskatīti riska darījumi		Ienākumus nenesoši pārskatīti riska darījumi		
					t.sk.: vērtības korekcija	t.sk.: vērtības korekcija	t.sk.: vērtības korekcija	t.sk.: vērtības korekcija	
Parāda vērtspapīri (ieskaitot amortizēto izmaksu vērtībā un patiesajā vērtībā)									
Centrālās bankas									
Valdības									
Kredītiestādes									
Citas finanšu sabiedrības									
Nefinanšu sabiedrības									
Kredīti un avansi (ieskaitot amortizēto izmaksu vērtībā un patiesajā vērtībā)									
Centrālās bankas									
Valdības									
Kredītiestādes									
Citas finanšu sabiedrības									
Nefinanšu sabiedrības (apsvērt sīkāka dalījuma nepieciešamību)									
Mājsaimniecības (apsvērt sīkāka dalījuma nepieciešamību)									
PARĀDA INSTRUMENTI, izņemot pārdošanai turētos									
IZSNIEGTĀS KREDĪTSAISTĪBAS									
RISKA DARĪJUMU KOPSUMMA, KAM PĀRSKATĪTI KREDĪTNOTEIKUMI									

b. Kredītnosacījumu pārskatīšanas kvalitāte

	Pārskatīti riska darījumi (milj. EUR)
Pārskatīti vairāk nekā vienreiz	
Pārskatīti vairāk nekā divreiz	
Bijusi atkārtota saistību neizpilde pēdējo 12 mēnešu laikā	

Pārskatīti riska darījumi kredīta kategorijas dalījumā

	< 3 mēneši	3–6 mēneši	6–12 mēneši	> 12 mēneši
PĀRSKATĪTO RISKA DARĪJUMU KOPĒJAIS APJOMS				
t.sk.: ienākumus nesoši riska darījumi				
t.sk.: ienākumus nenesoši riska darījumi				

d. Pēdējo 6/12/24 mēnešu laikā piešķirto atvieglojumu ietekme uz neto pašreizējo vērtību

	Pēdējos 6 mēnešos	Pēdējos 12 mēnešos	Pēdējos 24 mēnešos
Sākotnējā līguma naudas plūsmu neto pašreizējā vērtība			
Pārskatītā kredītnosacījumu līguma naudas plūsmu neto pašreizējā vērtība			
Bankas piemērotās diskontēšanas pieejas apraksts			

Uzraudzības pārskatu sniegšana – kredītnosacījumu pārskatīšana

Par riska darījumu kredītnosacījumu pārskatīšanu uzraudzības iestādes jāinformē reizi gadā (ja vien uzraudzības iestāde to nav lūgusi darīt biežāk), izdalot galvenos kredītnosacījumu pārskatīšanas veidus un atsevišķi īstermiņa un ilgtermiņa kredītnosacījumu pārskatīšanas pasākumus (ja tas nepieciešams gadījumos, kad kredītnosacījumu pārskatīšana kādas riska darījumu grupas skar vairāk nekā citas – tad tos iespējams atsevišķi sadalīt pa riska darījumu grupām, vai arī riska darījumu grupas var identificēt atsevišķi), kā parādīts tabulā.

6. tabula

Papildu uzraudzības pārskatu sniegšana par dažādu veidu kredītnosacījumu pārskatīšanas iespēju izmantošanu

Kredītnosacījumu pārskatīšanā katram no riska darījumiem iespējamas vairākas pārskatīšanas iespējas, un pārskatā jāiekļauj summa katrai no iespējām, tādējādi "Kopā" var nebūt visu piešķirto iespēju kopsumma.

		T gads		T-1 gads	
		Visi pārskatītie riska darījumi (milj. euro)		Visi pārskatītie riska darījumi (milj. euro)	
		t.sk. ienākumus nenesoši		t.sk. ienākumus nenesoši	
Piešķirtās īstermiņa iespējas					
t.sk.	tikai procentu maksājumi				
	samazināti maksājumi				
	maksājumu atlikšana/maksājumu moratorijs				
	parāda/procentu kapitalizācija				
	cits (ja svarīgi, paskaidrot sīkāk)				
Piešķirtās ilgtermiņa iespējas					
t.sk.	procentu likmes samazināšana				
	termiņa pagarinājums				
	papildu drošība				
	maksājumu grafika maiņa				
	parādu atļaišana				
	brīvpriatīga pārdošana				
	cits (ja svarīgi, paskaidrot sīkāk)				
Kopā					

5. un 6. nodaļa: INRD, vērtības samazinājums un norakstīšana

Informācijas publiskošana

Eiropas Vērtspapīru un tirgus iestāde (ESMA) aicinājusi finanšu iestādes izmantot Komisijas Īstenošanas Regulā (ES) Nr. 680/2014 norādītās INRD un kredītnosacījumu pārskatīšanas definīcijas finanšu pārskatu publikācijās un skaidrot jēdzienu "INK", "kredīti, kuros ir saistību neizpilde" un "samazinātas vērtības kredīti" definīciju savstarpējo saistību.⁶⁶ Bankām jānodrošina informācijas publiskošana atbilstoši Komisijas Īstenošanas Regulā (ES) Nr. 680/2014 noteiktajām EBI ĪTS uzraudzības pārskatu sniegšanas prasībām.

⁶⁶ Sk. ESMA publisko paziņojumu un ESMA ziņojumu *Review of Accounting practices, Comparability of IFRS Financial Statements of Financial Institutions in Europe* ("Grāmatvedības prakses pārskats, SFPS Finanšu pārskatu par Eiropas finanšu iestādēm salīdzināmība"; 2013. gads).

Informācija, kas bankām jāatklāj saskaņā ar CRR astoto daļu, pievienojot atbilstošas atsauces uz saviem finanšu pārskatiem, ir šāda:

- Pieņēmumi, uz kuriem pamatojas ienākumus nenesošu riska darījumu definīcija, un kā tie atšķiras no pieņēmumiem, ko izmanto samazinātas vērtības finanšu aktīvu un riska darījumu ar saistību neizpildi konstatēšanai, tai skaitā:
 - būtiskuma sliekšņi riska darījumu ar saistību neizpildi konstatēšanai, balstoties uz 90 dienu kavējuma kritēriju;
 - metodes kavēto dienu skaita aprēķināšanai;
 - izmantotās pazīmes, kas norāda uz maz ticamiem maksājumiem;
 - aizsardzības perioda un pārbaudes perioda vidējais ilgums;
 - ienākumus nenesošu riska darījumu vērtības samazinājuma politika:
 - vērtības samazinājuma izraisītāji un sliekšņi, kas tiek ņemti vērā, izvērtējot, vai noticis zaudējumu notikums;
 - vadības svarīgākie spriedumi, aplēses un pieņēmumi, kas izmantoti kopīgo uzkrājumu apjomu noteikšanai;
 - vērtības samazinājuma apvēršanas politika;
 - svarīgāko pieņēmumu izmaiņu jutīguma analīze.
- Informācija, vai ienākumus nesošo un ienākumus nenesošo riska darījumu kopīgais un atsevišķais vērtības samazinājums tiek uzskatīts par konkrēta kredītriska korekciju vai par vispārēju kredītriska korekciju.
- Ienākumus nenesošu, ar vērtības samazinājumu, ar saistību neizpildi, pārstrukturētu/pārveidotu aktīvu un pārskatīto riska darījumu definīciju saskaņošana. Saskaņošanā jāietver konceptuāls atšķirību skaidrojums, kā arī kvantitatīva informācija par šo konceptuālo atšķirību ietekmi.
- Ienākumus nesoši, ienākumus nesoši kavēti un ienākumus nenesoši riska darījumi, atsevišķi norādot riska darījumus ar ilgāku nekā 90 dienu kavējumu, riska darījumus, kur atmaksāšana ir maz ticama, riska darījumus ar samazinātu vērtību un saistību neizpildi daļījumā pa riska darījumu grupām.
- Ienākumus nesošu un ienākumus nenesošu kavētu riska darījumu ilgums.
- Atsevišķie un kopīgie vērtības samazinājuma atskaitījumi attiecībā uz ienākumus nesošiem un ienākumus nenesošiem riska darījumiem daļījumā pa riska darījumu grupām, nozarēm un ģeogrāfiskā novietojuma, atbilstoši norādot atšķirību starp vērtības samazinājumu, kas uzskatāms par konkrēta kredīta riska korekciju, un tādu, kas uzskatāms par vispārēju kredītriska korekciju.

- Atsevišķās un kopīgās atzītās vērtības samazinājuma izmaksas attiecībā uz ienākumus nesošiem un ienākumus nenesošiem riska darījumiem dalījumā pa riska darījumu grupām, nozarēm un ģeogrāfiskā novietojuma.
- Ja saskaņā ar grāmatvedības standartiem tiek atzīts visu aktīvu vērtības samazinājums atbilstoši sagaidāmo zaudējumu modelim, tad atsevišķi jāizdala ienākumus nesoši un ienākumus nenesoši riska darījumi, kā arī ar tiem saistītais uzkrātais vērtības samazinājums un vērtības samazinājuma izmaksas pa posmiem, atbilstoši norādot atšķirību starp vērtības samazinājumu, kas uzskatāma par konkrēta kredīta riska korekciju, un tādu, kas uzskatāms par vispārēju kredītriska korekciju. Sadalīšana pa posmiem jāveic, ņemot vērā riska darījumu grupas, nozares un ģeogrāfisko novietojumu.

Norakstīšana

- Norakstīto uzkrāto INRD summa, kā arī pārskata periodā norakstīto INRD summa, līdz ar šo norakstījumu ietekmi uz vērtības samazinājuma summu un peļņas un zaudējumu aprēķinu dalījumā pa riska darījumu grupām, nozarēm un ģeogrāfiskā novietojuma. Pārskata periodā norakstītās INRD summas vienlaikus jāsadala arī pēc ilguma.

Naudas līdzekļu iekasēšana

- Maksājumi, kas iekasēti par INRD un to attiecināšana uz peļņas un zaudējumu aprēķinu:
 - naudas līdzekļi, kas iekasēti par ienākumus nenesošiem riska darījumiem, atsevišķi izdalot naudas līdzekļus, ko atmaksājis kredītņēmējs, un naudas līdzekļus, kas iegūti no nodrošinājuma atgūšanas (atsavināta nodrošinājuma pārdošana);
 - naudas maksājumu sadalījums summās, kas attiecināmas uz procentu atmaksu un summās, kas attiecināmas uz pamatsummas atmaksu;
 - uzkrāto procentu maksājumu summa par ienākumus nenesošiem riska darījumiem;
 - uzkrāto procentu maksājumu summas par ienākumus nenesošiem riska darījumiem salīdzinājums ar iekasēto naudas līdzekļu summu par ienākumus nenesošiem riska darījumiem.
- Ja ir kāda aktīvu kvalitātes problēmu īpaša koncentrācija, var būt noderīgi saņemtos un grāmatvedībā uzskaitītos maksājumus sadalīt pa riska darījumu grupām, kredīta segmentiem, nozarēm vai pēc ģeogrāfiskā novietojuma.

Uzraudzības pārskatu sniegšana

Attiecībā uz kopīgo atskaitījumu aprēķināšanu bankām, kā minimums, vajadzētu sniegt 7. tabulā prasītos datus par modeļiem, ko tās izmanto kopīgo INRD vērtības samazinājumu atskaitījumu aprēķināšanai. Dati jāsniedz reizi gadā vai biežāk, ja to

pieprasa uzraudzības iestādes. C, D un E ailēs prasītie elementi jāatspoguļo segmentu līmenī, kas minēti B ailē (vairāk sk. tālāk).

7. tabula

Uzraudzības pārskatu sniegšana par kopīgo atskaitījumu aprēķināšanu

A. Portfelis		B. Segment s	C. LGD				D. Atveseļošanās rādītājs				E. INRD ar saistību neizpildi
A.1 Darījuma partnera nozare	A.2 Darījuma partnera mītnes valsts		C.1 Rādītājs %	C.2 Kalibrēšanas periods	C.3 Korekcija atbilstoši pašreizējiem apstākļiem	C.4 Piemērotā altern. pieeja	D.1 Rādītājs %	D.2 Kalibrēšanas periods	D.3 Korekcija atbilstoši pašreizējiem apstākļiem	D.4 Piemērotā altern. pieeja	

Tabulas satura izskaidrojums:

A. INRD portfeļu apraksts, uz kuriem attiecas B aprakstītie segmenti:

- A.1 Darījuma partnera nozare atbilstoši finanšu pārskatu sniegšanas 20.4. punktam;
- A.2 Darījuma partnera mītnes valsts.

B. Katras detalizētās riska darījumu grupas ar kopīgām kredītriska iezīmēm apraksts, kas izstrādāts, lai aprēķinātu kopīgos uzkrājumus. Šeit jānorāda piemērotie segmentēšanas kritēriji (piemēram, produkta veids, nodrošinājumus, klienta segments utt.).

C. Saistību nepildīšanas zaudējumu apraksts, kas piemērots B aprakstītā segmenta līmenī:

- C.1 Piemērotie saistību nepildīšanas zaudējumi, %;
- C.2 Izmantoto vēsturisko datu kalibrēšanas periods (piemēram, "2010–2015"), lai aprēķinātu C.1;
- C.3 Ja nepieciešams, aprēķinos izmantoto vēsturisko datu korekcijas apraksts (piemēram, lai atspoguļotu pašreizējos apstākļus);
- C.4 Ja C.1 nav aprēķināts, pamatojoties uz vēsturiskajiem datiem (t.i., C.2/C.3 nav izmantojami), izmantotās alternatīvās pieejas apraksts.

D. INK atveseļošanās rādītājs, kas piemērots B aprakstītā segmenta līmenī:

- D.1 Piemērotais atveseļošanās rādītājs %;
- D.2 Izmantoto vēsturisko datu kalibrēšanas periods (piemēram, "2010–2015"), lai aprēķinātu D.1;
- D.3 Ja nepieciešams, aprēķinos izmantoto vēsturisko datu korekcijas apraksts (piemēram, lai atspoguļotu pašreizējos apstākļus);

- D.3 Ja D.1 nav aprēķināts, pamatojoties uz vēsturiskajiem datiem (t.i., D.2/D.3 nav izmantojami), izmantotās alternatīvās pieejas apraksts.

E. INRD ar saistību nepildīšanu kopējā summa milj. EUR B aprakstītā segmenta līmenī.

Uzkrātie procenti – INK

Attiecībā uz procentiem, kas uzkrāti par INK, bankām, kā minimums, vajadzētu sniegt 8. tabulā prasītos datus par procentiem, kas uzkrāti par INK, to darot vismaz reizi gadā vai biežāk, ja to pieprasa uzraudzības iestādes.

8. tabula

Uzraudzības pārskatu sniegšana par uzkrātajiem procentiem par INRD

Milj. euro	Sākotnējais efektīvais procentu ienākums peļņas un zaudējumu aprēķinā (pirms vērtības samazinājuma)	Uzkrātais efektīvais procentu ienākums pēc vērtības samazinājuma un pozīcijas aizvēršanas	Iekasētie naudas līdzekļi (tikai saistībā ar procentiem)
Kredīti kopā			
Ienākumus nesoši kredīti			
Īpaši/individuāli novērtēti INK, t.sk.			
– ar vērtības samazinājumu			
– bez vērtības samazinājuma			
– pārskatītie			
Pārstrukturēti INK bez vērtības samazinājuma			
≤90 kavētas dienas			
>90 kavētas dienas			
Nepārstrukturēti INK bez vērtības samazinājuma			
≤90 kavētas dienas			
>90 kavētas dienas			
Kopīgi novērtēti INK			
INK ar vērtības samazinājumu			
INK bez vērtības samazinājuma			
Pārstrukturēti INK bez vērtības samazinājuma			
≤90 kavētas dienas			
>90 kavētas dienas			
Nepārstrukturēti INK bez vērtības samazinājuma			
≤90 kavētas dienas			
>90 kavētas dienas			

7. nodaļa. Nodrošinājuma vērtēšana

Publiskojot informāciju, institūcijām jāsniedz šāda kvantitatīva informācija, un ieteicams ar atsauci uz savos finanšu pārskatos atklāto informāciju:

1. Nodrošinājumi un garantijas attiecībā uz ienākumus nesošiem un ienākumus nenesošiem riska darījumiem dalījumā pa riska darījumu grupām, nozarēm un ģeogrāfiskā novietojuma.

2. Būtiskākajiem nodrošinātajiem INRD portfeļiem un INRD kopējai summai nodrošinājumu dalījums (pēdējais aktualizētais novērtējums (saskaņā ar 7. nodaļu)), neto pašreizējās vērtības aprēķinā ņemot vērā realizācijas laiku un izmaksas, kā arī uzkrājumus atsevišķi pa aktīvu veidiem un INRD periodiem (t.i., laiku gados kopš klasificēšanas kā INRD).
3. Pārņemto aktīvu vērtības dalījumā pa aktīvu veidiem un periodiem, kā arī attiecīgie uzkrājumi. Lai iegūtu jēgpilnus rezultātus, var būt noderīgs regulējumā noteikto riska darījumu grupu dalījums pa kredīta segmentiem.

8. pielikums

INK risku nodošana

Vērtspapīrojot vai citādā veidā pārnesot savus INK, nesadalot laidienos, ir būtiski, lai bankas pievērstu uzmanību turpmāk minētajiem elementiem:

- reālistiskam novērtējumam attiecībā uz naudas plūsmām, kuras izmanto, lai atmaksātu no vērtspapīrošanas izrietošās saistības, kas INK gadījumā parasti nav regulāras;
- ar INK nodrošināšanu saistītā nodrošinājuma novērtējumam (atbilstoši šo norādījumu 7. nodaļai);
- visām ar darījumu saistītajām strukturēšanas izmaksām;
- saistītajām regulatīvajām prasībām.

Vērtspapīrošanas darījumiem nepieciešams nopietns risku nodošanas novērtējums, papildu pārskatu sniegšana un informācijas atklāšana un vismaz 5% ekonomiskās līdzdalības saglabāšana. Zemākas prioritātes laidieņu saistītā riska svērumi parasti ir 1250%. Turklāt ICAAP un iekšējā kapitāla pietiekamības novērtēšanas procesā (ILPNP) iestādei jāatspoguļo vērtspapīrošana, kā arī jāapsver darbības risks (piemēram, ar INK pārvešanu saistītais tiesiskais risks), reputācijas risks un citi riski, kas varētu palielināties līdz ar darījumu. Būtiska risku nodošanai jāpieiet saskaņā ar 2016. gada 24. marta ECB publiskajiem norādījumiem par būtiska kredītriska pārvešanas atzīšanu⁶⁷.

Atsevišķos gadījumos riska pārvešanas darījumiem var tikt piemēroti specializēti kreditēšanas riska svērumi (piemēram, attiecībā uz darījumiem, kur pamatā esošās summas veido materiālie aktīvi, pār kuriem to aizdevējam ir ievērojama kontrole, ar nosacījumu, ka tiek ievēroti CRR 147. panta 8. punkta nosacījumi). Tāpēc tas, kādai jābūt prudenciālai pieejai darījumam, vienmēr jānosaka katram gadījumam atsevišķi.

Risku nodošanai, kas nav klasificējama kā prudenciāla vērtspapīrošana⁶⁸, var būt nepieciešama arī kompetentās iestādes vai citas struktūras atļauja atkarībā no valsts tiesību aktu prasībām (piemēram, attiecībā uz atbrīvošanos no aktīviem vai būtiskām izmaiņām bankas riska profilā).

Lai gan šādos gadījumos nav iespējams panākt būtisku risku nodošanu, no regulatīvā viedokļa INK risku nodošana, kas nav saistīta ar vērtspapīrošanu, tomēr pie zināmiem nosacījumiem var novest pie izslēgšanas no bilances un dekonsolidācijas. Tie galvenokārt saistīti ar grāmatvedības pieeju šiem darījumiem.

⁶⁷ https://www.bankingsupervision.europa.eu/ecb/pub/pdf/guidance_significant_risk_transfer.lv.pdf

⁶⁸ Kā noteikts CRR 4. panta 1. punkta 61. apakšpunktā, t.i., paredzot kredītriska sadalīšanu atsevišķos laidienos, kur atmaksa saistīta ar pamatā esošajiem riska darījumiem un zaudējumu sadali darījuma termiņa laikā.

Šajā sakarā jāatzīmē, ka ECB jebkurā gadījumā sagaida, ka tiks nodrošinātas konsultācijas par risku nodošanas darījumiem.

Izvērtējot INK risku nodošanas darījumu (kas nav saistīti ar vērtspapīrošanu) atbilstību regulatīvās dekonsolidācijas/izslēgšanas nosacījumiem, ECB apsver, vai saglabātie atlikušie riski tiek pienācīgi segti. Ja tas nenotiek, regulatīvā pieeja, kāda tiek noteikta attiecībā uz šo darījumu, var neatbilst grāmatvedības pieejai, un var novest pie papildu kapitāla prasību noteikšanas. Tā var būt, piemēram, ja iniciatorbanka sniedz arī jebkāda veida finansējumu ieguldījumu uzņēmumam, kā rezultātā iespējama novēlota pārvedējbankas zaudējumu atzīšana, vai ja ir gaidāms, ka pārvedējbanka risku nodošanas darījumam nodrošinās lielāku atbalstu, nekā nosaka līgumsaistības.

© Eiropas Centrālā banka, 2017

Pasta adrese: 60640 Frankfurt am Main, Germany
Tālrunis: +49 69 1344 0
Interneta vietne: www.bankingsupervision.europa.eu

Visas tiesības rezervētas. Atļauta pārpublicēšana izglītības un nekomerciālos nolūkos, norādot avotu.